

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FÎRÛZ-İ CİHÂNGÎR HİKAYESİ
DİL İNCELEMESİ-METİN-SÖZLÜK (Vr.71a-140a)

Gamzegül KILIÇ

2501181084

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Hatice TÖREN

İSTANBUL – 2022

ÖZ

FÎRÛZ-İ CİHÂNGÎR HİKÂYESİ

DİL İNCELEMESİ-METİN-SÖZLÜK (Vr. 71a-140a)

Gamzegül KILIÇ

Bu çalışmada incelenen Fîrûz-i Cihângîr Hikâyesi mensur hikâye türünde, Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait tercüme bir eserdir. Muhammed Tâhirî-i Bîgamî tarafından yazılan, Fars edebiyatında “Fîrûzşâh-nâme” veya “Dârâb-nâme” adlarıyla bilinen kırk beş ciltlik eser, Celâlzâde Salih Çelebi tarafından sekiz cilt olarak Türkçe’ye çevrilmiştir. Tez Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Pertevniyal 862’de kayıtlı yazma eser üzerine yapılmış bir metin, dil incelemesi ve sözlük çalışmasıdır. Eserin üçüncü cildi olan metin 355 varaktır. Eserin 71a-140a arası varaklarını kapsayan çalışmamızda metnin transkripsiyonu yapılmış, dil özellikleri incelenmiş, dizinli sözlüğü ve özel adlar dizini hazırlanmıştır. Böylece Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait bir mensur hikâye dil özellikleri ve kelime kadrosuyla birlikte ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Fîrûz Kıssası, Fîrûz-i Cihângîr, Klasik Osmanlı Türkçesi, Mensur Hikâye, Dizin

ABSTRACT

THE STORY OF FÎRÛZ-İ CİHÂNGÎR

LANGUAGE EXAMINE-TEXT-DICTIONARY (FOLİOS 71r-140r)

GAMZEGÜL KILIÇ

The Story of Fîrûz-i Cihângîr analyzed in this study is a translated work in the genre of prose story belonging to the Classical Ottoman Turkish period. This work written by Muhammed Tahirî-i Bîgamî in forty-five volumes is known as "Fîrûzşah-nâme" or "Dârâb-nâme" in Persian literature. It was translated into Ottoman Turkish in eight volumes by Celalzâde Salih Çelebi. This thesis based on folios 71r-140r of 3th volume of the manuscript registered in the Süleymaniye Manuscript Library Pertevniyal 862, has the Ottoman text, its linguistic analysis and vocabulary. The Ottoman text was transcribed, the indexes of vocabulary and proper nouns and its grammatical features were analyzed. Thus, a prose story belonging to the Classical Ottoman Turkish period was revealed with its linguistic features and vocabulary.

Keywords: The Story of Fîrûz, Fîrûz-i Cihângîr, Prose Story, Classical Ottoman Turkish, Index

ÖNSÖZ

Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi mensur hikâye türünde, Farsça'dan tercüme bir eserdir. Muhammed Tâhirî-i Bîgamî tarafından hicrî VI. (miladî XII.) yüzyılda yazılan Fîrûzşâh-nâme Fars edebiyatında hikâye yazıcılığı örneklerinden biridir. Dârâb-nâme adıyla da bilinen kırk beş ciltlik eser İran hükümdarı Dârâb'ın oğlu Fîrûz Şâh'ın Yemen Prensesi Aynü'l-hayat için katlandığı zorlukları, maceraları konu alır.¹ Eserin bilinen ilk Türkçe tercümesi Kanuni'nin isteği üzerine Celâlzâde Salih Çelebi tarafından yapılmış sekiz ciltlik çeviridir. Kataloglarda *Kıssa-i Fîrûzşâh*, *Hikâye-i Fîrûzşâh*, *Menâkıb-ı Firuzşâh*, *Menâkıb-ı Behmen Şâh ve Fîrûz Şâh*, *Terceme-i Fîrûz-nâme* gibi adlarla eserin muhtelif ciltlerini içeren çeşitli nüshalarının bulunduğu görülmektedir. Eserin bütün ciltlerini kapsayan bir nüshasına ratlanmamıştır. Tez konusunun 355 varaklık eserin tamamını kapsamayıp 71a-140a varakları ile sınırlandırılmış olması ve yüksek lisans tez süresi de dikkate alınarak nüshalar arası herhangi bir karşılaştırma yapılmamış, sadece üçüncü cildi içeren Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Pertevniyal 862 numarada kayıtlı yazma ele alınmıştır.

Tez Giriş, İnceleme, Metin, Dizinli Sözlük, Özel Adlar Dizini ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında müterciminin hayatı ve eserleri hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra tezde ele alınan yazmanın tavsifi yapılmış, eserin tespit edebildiğimiz kadarıyla kütüphanelerdeki çeşitli nüshaları tanıtılmış, Fîrûz kıssasının

¹ Saadettin Kocatürk, "Fars Dili ve Edebiyatında Nesir Türleri ve Üslûp Özellikleri", **Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 31 (1-2, 1987), s. 264.

konusu, tezde incelenen kısımdaki olaylara yer verilmiş ve metnin dil ve üslup özellikleri ortaya konulmuştur.

İnceleme bölümü imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. İmla kısmında metnin yazım özellikleri ortaya konmuş; metinden alınan fotoğraf parçaları da eklenerek yazımı farklı sözcük ve biçimbirimler, sık karşılaşılmayan yazım şekilleri verilmiştir. Ses bilgisi bölümünde sesler ve ses olayları metinden örnekler verilmek suretiyle incelenmiştir. Biçim bilgisi bölümünde sözcük türleri, çekim ve yapım ekleri incelenmiş, verilen örnekler metindeki yerleri belirtilerek gösterilmiştir.

Metin bölümünde metnin transkripsiyonu yapılmıştır. Yazmanın bu tezde incelenen varaklarının otuz sekizi harekeli, yirmi dokuzu ise harekesiz yazılmıştır. Metnin harekeli kısmında sözcük ve eklerin okunuşunda ünlüler hareke değerlerine göre tespit edilmiş, harekesiz kısmında ise harekeli örneklerdeki sık kullanımlar referans alınmıştır.

Sözlük bölümü, dizinli sözlük biçimindedir. Metindeki bütün cins isimler bu bölümde ele alınmıştır. Her sözcüğe, metin içindeki farklı anlamları da dikkate alınarak anlam verilmiş, varak ve satır numaraları belirtilmiştir. Dizinli sözlükle ilgili ayrıntılı bilgi “Dizin Üzerine Açıklamalar” bölümünde yer almaktadır.

Özel Adlar Dizini bölümü metinde geçen yer ve kişi adlarını içermektedir. Burada da sözlük bölümünde olduğu gibi adın metindeki yeri varak ve satır bilgisiyle beraber verilmiştir.

Tez çalışmam için eserin yazma nüshasının kendisinde bulunan dijital kopyasını bana veren değerli hocam Prof. Dr. Mustafa Balcı’ya ve çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesini üzerimden eksik etmeyen kıymetli danışman hocam

Prof. Dr. Hatice Tören'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezimin başından sonuna kadar maddi ve manevi beni destekleyen, yalnız bırakmayan aileme de teşekkür ediyorum.

GAMZEGÜL KILIÇ

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
İŞARETLER LİSTESİ.....	xiii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1.1. İMLA	16
1.1.1. Ünlülerin Yazımı.....	16
1.1.2. Eklerde Ünlülerin Yazımı	19
1.1.3. Türkçe Sözcüklerin Yazımı	21
1.1.4. Bitişik Yazılan Kelimeler.....	23
1.1.5. Şeddenin Kullanılışı.....	24
1.1.6. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı	25
1.1.7. Özel Adların Yazımı	26
1.2. SES BİLGİSİ.....	27
1.2.1. ÜNLÜLER.....	27
1.2.1.1. Ünlü Uyumu.....	29
1.2.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	30
1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	30
1.2.1.2.2.1. Kelime Tabanında Yuvarlaklaşma.....	31
1.2.1.2.2.2. Eklerde Uyumsuzluk.....	32
1.2.1.2. İçseste Ünlü Türemesi.....	34
1.2.1.3. Ünlü Düşmesi.....	34
1.2.1.4. Atıf Vavının Daralması	35
1.2.1.5. Ünlü Birleşmesi.....	36
1.2.2. ÜNSÜZLER.....	37

1.2.2.1.	Ünsüz Değişmeleri	37
1.2.2.2.	Ünsüz Düşmesi	39
1.2.2.3.	Ünsüz Türemesi	40
1.2.2.4.	Ünsüz İkizleşmesi	41
1.2.2.5.	Ünsüz Uyumu	41
1.2.2.6.	Hece Düşmesi	42
1.2.2.7.	Göçüşme (Yer Değiştirme)	42
1.2.2.8.	Ünsüz Nöbetleşmeleri	43
1.3.	BİÇİM BİLGİSİ	43
1.3.1.	İsimler	43
1.3.1.1.	İsim Yapma Ekleri	43
1.3.1.1.1.	İsimden İsim Yapma Ekleri	43
1.3.1.1.2.	Fiilden İsim Yapma Ekleri	46
1.3.1.2.	İsim Çekim Ekleri	48
1.3.1.2.1.	Çokluk Eki	48
1.3.1.2.2.	İyelik Ekleri.....	48
1.3.1.2.3.	Durum Ekleri.....	49
1.3.1.2.3.1.	Belirtme Durumu Eki: + (y) I, +n	49
1.3.1.2.3.2.	İlgi Durumu Eki: +İñ, +nIIñ.....	49
1.3.1.2.3.3.	Yönelme Durumu Eki: + (y) A	50
1.3.1.2.3.4.	Bulunma Durumu Eki: +dA	50
1.3.1.2.3.5.	Ayrılma Durumu Eki: +dAn	50
1.3.1.2.3.6.	Vasıta Durumu Ekleri: +IIA, +IA, +n	50
1.3.1.2.3.7.	Eşitlik Durumu Eki: +cA	51
1.3.1.2.4.	Aitlik Eki: -ki	51
1.3.1.2.5.	Soru Eki: +mI.....	51
1.3.2.	Zamirler	51
1.3.2.1.	Kişî Zamirleri.....	52
1.3.2.2.	İşaret Zamirleri.....	52
1.3.2.3.	Dönüşlülük Zamiri	53
1.3.2.4.	Belirsizlik Zamirleri.....	53
1.3.2.5.	Soru Zamirleri	54
1.3.3.	Sıfatlar	54

1.3.3.1.	Niteleme Sıfatları	55
1.3.3.2.	Belirtme Sıfatları.....	55
1.3.3.3.	İşaret Sıfatları.....	55
1.3.3.4.	Sayı Sıfatları.....	56
1.3.3.4.1.	Asıl Sayı Sıfatları.....	56
1.3.3.4.2.	Sıra Sayı Sıfatları	56
1.3.3.4.3.	Üleştirme Sayı Sıfatları.....	56
1.3.3.5.	Belirsizlik Sıfatları	57
1.3.3.6.	Soru Sıfatları	57
1.3.4.	Zarflar	57
1.3.4.1.	Durum Zarfları	58
1.3.4.2.	Zaman Zarfları	59
1.3.4.3.	Miktar Zarfları.....	59
1.3.4.4.	Yer ve Yön Zarfları.....	59
1.3.4.5.	Soru Zarfları.....	60
1.3.5.	Fiiller	60
1.3.5.1.	Fiil Yapma Ekleri.....	60
1.3.5.1.1.	İsimden Fiil Yapma Ekleri	60
1.3.5.1.2.	Fiilden Fiil Yapma Ekleri	61
1.3.5.2.	Fiil Çekim Ekleri.....	65
1.3.5.2.1.	Şahıs Ekleri	65
1.3.5.2.1.1.	Zamir Kökenli Şahıs Ekleri.....	65
1.3.5.2.1.2.	İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	66
1.3.5.2.2.	Şekil ve Zaman Ekleri.....	67
1.3.5.2.2.1.	Haber Kipleri.....	67
1.3.5.2.2.2.	Tasarlama Kipleri.....	68
1.3.5.2.3.	İsim-Fiil Ekleri.....	70
1.3.5.2.4.	Sıfat-Fiil Ekleri	70
1.3.5.2.5.	Zarf-Fiil Ekleri	71
1.3.5.3.	Ek Fiil.....	73
1.3.5.3.1.	Ek-fiilin İsimlerle Kullanılışı: Bildirme Kipi.....	73
1.3.5.3.2.	Ek-fiilin Fiillerle Kullanılışı: Birleşik Fiil Çekimi.....	76
1.3.6.	Edatlar	76

1.3.6.1.	Vasıta ve Beraberlik Edatları	77
1.3.6.2.	Sebeep Edatları	77
1.3.6.3.	Benzerlik Edatları	78
1.3.6.4.	Zaman Edatları	78
1.3.6.5.	Yer ve Yön Edatları	78
1.3.6.6.	Miktar Edatları	79
1.3.6.7.	Soru edatları	79
1.3.7.	Bağlaçlar	79
1.3.7.1.	Sıralama Bağlaçları	80
1.3.7.2.	Karşılaştırma Bağlaçları	80
1.3.7.3.	Cümle Başı Bağlaçları	80
1.3.7.4.	Kuvvetlendirme Bağlaçları	82
1.3.8.	Ünlemler	83
1.3.8.1.	Asıl Ünlemler	83
1.3.8.2.	Seslenme Ünlemleri	83
1.3.8.3.	Sorma Ünlemleri	84
1.3.8.4.	Gösterme Ünlemleri	84
1.3.8.5.	Cevap ünlemleri	84

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ

3.1.	DİZİNLİ SÖZLÜK.....	171
3.2.	ÖZEL ADLAR DİZİNİ	405
SONUÇ		425
KAYNAKÇA		427

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e : Adı geçen eser.

a.g.m : Adı geçen makale.

a.g.t : Adı geçen tez.

Ar. : Arapça

bs. : Baskı

C : Cilt

çev. : Çeviren.

ET : Eski Türkçe

Far. : Farsça.

Fr. : Fransızca.

h. : Hicri.

İt. : İtalyanca.

mec. : Mecazi.

Moğ. : Moğolca.

Rum. : Rumca.

S : Sayı

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

TT : Türkiye Türkçesi

Yay. : Yayınlar

Yun. : Yunanca.

İŞARETLER LİSTESİ

- : İlgili yere bakınız.
- (?) : Sözlüklerde bulamadığımız manasını metindeki yerinden yola çıkarak verdiğimiz sözcükler için kullanılmıştır.
- : Bitişik yazılmaması gerekmesine karşın bitişik yazılan sözcükleri gösterir.
- : Metin kısmında yapılan onarım ve tamamlamaları gösterir.
- [] : Tarafımızdan yapılan eklemeleri gösterir.
- < : Sözcüğün önceki halini gösterir.
- > : Sözcüğün sonraki halini gösterir.
- < > : Ye ile yazılan atıf vavını ifade etmek için kullanılmıştır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ء
آ	a, ā
ا	a, e
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẓ
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ṣ
ص	ṣ
ض	ẓ, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ

غ	ğ
ف	f
ق	ķ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
ه	h, a, e
و	v, u, ü, ū, ō, o, ö
ى	y, ı, i, ĩ

GİRİŞ

Türkler tarih boyunca kabul etmiş oldukları din dairesinde, kaynağını Budizm, Maniheizm, Hristiyanlık ve İslamiyet'in oluşturduğu tercüme faaliyetleri içinde bulunmuşlar, söz konusu dinlere ait kutsal kitaplar başta olmak üzere dinî içerikli çeşitli eserleri Türkçeye çevirmişlerdir.

Tercüme eserlerin yazılış sebepleri daha ziyade eser ve muhatabı arasındaki ilgiyle açıklanmaktadır. Buna göre tercüme eserler genel olarak bütün halkın kolayca anlayıp faydalanması için, bir ilim dalı veya belirli bir meslek kolunda eğitim alan öğrenciler için, padişah ve ileri gelen devlet adamlarının taleplerini karşılamak için yazılmıştır. Bunların yanında devlet adamlarının, aydınların, yazarların anadili bilincinde olmaları da tercüme faaliyetlerine etki etmiştir.²

Tercüme eserler farklı metotlarla oluşturulabilirler. Bunları kabaca sınıflayacak olursak harfiyyen çeviri ve mealen çeviri olarak ikiye ayırmak yerinde olacaktır. Harfiyyen çeviri asıl metni esas alarak kelimesi kelimesine çevirmek anlamına gelir. Mealen çeviride de yine asıl metin esas alınır fakat her kelime aynen çevrilmeden anlama odaklanılır, cümlede verilmek istenen mana nakledilmeye çalışılır.³

Tercüme eserler aşk, dinî-tasavvufî-ahlakî, bilimsel, tarihî-destansı ve edebî gibi türlere ayrılabilir. Bu sınıflamaya göre 16. yüzyılın önemli tercüme eserleri şunlardır:⁴

Aşk konulu tercümeler: Hamîdîzâde Celîlî'nin "Leylâ vü Mecnûn"u, Fuzûlî'nin "Leylâ vü Mecnûn"u, Celalzâde Sâlih Çelebi'nin "Kıssa-i Pür-gussa-i

² İhsan Fazlıoğlu, "Osmanlı Dönemi 'Bilim' Alanındaki Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerin Türkçe Oluş Nedenleri ve Bu Eserlerin Dil Bilincinin Oluşmasındaki Yeri ve Önemi", **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları**, S. 3, Mart 2003, s. 157.

³ Cemal Demircioğlu, "19. Yüzyıl Sonu Türk Edebiyatında 'Tercüme' Kavramı", **Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi**, C. XXVII/II, 2003, s. 13-31.

⁴ Sıralanan tercüme örnekleri Sadık Yavuz'un "Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği" adlı doktora tezi referans alınarak oluşturulmuştur.

Mecnûn u Leylâ”sı, Kemâl Paşazâde’nin “Yûsuf u Züleyhâ”sı, Abdurrahmân Gubârî’nin “Yûsuf u Züleyhâ”sı, Taşlıcalı Yahyâ

Bey’in “Yûsuf u Züleyhâ”sı, Koca Nişancı Mustafâ Çelebi’nin “Cevâhirü’l-Ahbâr fî Hasâ’ili’l-Ahyâr”ı, Lâmi’î Çelebi’nin “Ferhâd u Şîrîn”i, Abdî’nin “Cemşîd ü Hurşîd”i, Lâmi’î Çelebi’nin “Tercüme-i Vâmık u Azrâ”sı, Lâmi’î Çelebi’nin “Şem’ ü Pervâne”si, “Vîs ü Râmin”i ve “Salamân u Absal”ı gibi.

Tarihî-destansı tercümeler: Lâmi’î Çelebi’nin “Tercüme-i Heft Peyker”i, Ahmed Rıdvân’ın “İskendernâme”si, Mîr Mehmed Kâtib Zâ’im’in “Câmi’u’t-Tevârîh”i gibi.

Dinî-tasavvufî-ahlakî tercümeler: Edirneli Nazmî’nin “Tercüme-i Pendnâme-i Attâr”ı, Rumelili Za’îfî’nin “Bostân-ı Nesâyih”i, Sipâhîzâde Mehmed’in “Gülşen-i Ahbâr”ı, Rumelili Za’îfî’nin “Gülşen-i Sî-Murg”u, Gelibolulu Huzûrî’nin “Tercüme-i Esrârname-i Seyyid Attâr”ı, Ebû’s-Senâ Ahmed Şemseddîn Sivasî’nin “İbret-nümâ”sı, Rumelili Za’îfî’nin “Bâğ-ı Behîşt” (Tercüme-i Bostân) i, Melâmî Dede’nin “Kırk Hadis Tercümesi”, Fuzûlî’nin “Tercüme-i Hadîs-i Erba’în-i Câmi”si, Nev’î’nin “Tercüme-i Hadîs-i Erba’în”i, Lâmi’î Çelebi’nin “Hüsn ü Dil”i, Yenipazarlı Vâlî’nin “Hüsn ü Dil”i, Yenipazarlı Vâlî’nin “Hüsn ü Dil”i, Ahmedî (Muhsinoğlu el-Antakî) nin “Kıyasu’l-Enbiyâ”sı, Le’âlî’nin “Tercüme-i Du’â-ı Zebûr”u gibi.

Edebi Tercümeler: Mehmed Abdülkerîm’in “Tuhfetü’l-Ahyâr” (Sinbat-nâme) si, Celâlzâde Sâlih Çelebi’nin “Tercüme-i Cevâmi’u’l-Hikâyât ve Levâmî’u’r-Rivâyât”ı, Fuzûlî’nin “Hadîkatü’s-Sü’edâ”sı, Âşık Çelebi’nin “Tercüme-i Ravzatü’s-Şühedâ”sı gibi.

Seyahat Konulu Tercümeler: Alî Ekber’in “Hitây-nâme” gibi.

Bilimsel Tercümeler: Vankulu Mehmed Efendi’nin *Kimya-yı Saadet Tercümesi*, Ali b. Hüseyin’in *Mir’ât-ı Kâ’inât*’ı, Yûsuf Aksarayî’nin “Tercüme-i Tıbb-ı Şâhî”si, Mîrim Çelebi’nin “Tercüme-i Kıyâfetnâme”si, Âşık Çelebi’nin Nasîhatü’l-Mülûk tercümesi, Sipâhîzâde Mehmed b. Alî’nin Evzahu’l-Mesâlik fî Ma’rifeti’l-Büldân ve’l-Memâlik Tercümesi, Sünbül Sinân’ın Risâletü’t-Tahkîkiyye li Tullâbî’l-Îkân fî Tarîkatî’s-Sûfiyyeti’l-Muhammediye li Ehli’l-İrfân Tercümesi gibi.

Bu teze konu olan Fîrûz kıssası tarihî-destansı tercümelerdendir. Eser, Bîgamî tarafından yazılan “Fîrûzşâh-nâme” adlı kırk beş ciltlik eserin Celâl-zâde Salih Çelebi tarafından sekiz cilt halinde Türkçe’ye çevirisidir. İran hükümdarı Dârâb’ın oğlu Fîrûz Şah’ın başından geçen olayları konu alan eser Fars edebiyatında “Dârâb-nâme” adıyla da bilinir. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli kütüphanelerde çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Yer yer sözlü kültürden gelen mitolojik öğeler de barındıran bu Fars halk hikayesi Türkçe nüshalarının çokluğuna bakılacak olursa Türkler arasında da ilgi görmüş olmalıdır.

Eserin Mütercimi: Celâl-zâde Salih Çelebi

Fîrûz kıssasının Türkçeye en eski tercümesinin Kanuni’nin isteği üzerine Salih Çelebi (d. 910/1504-1505- ö. 973/1565) tarafından yapılmış olduğu bilinmektedir. Çelebi muhtemelen tercümeyi ilk yazılı Farsça versiyondan yapmış olmalıdır.⁵ Âşık Çelebi de Salih Çelebi’nin bu tercümesinin çok beğenildiğini, ondan iyi tercüme olunamayacağını, vâzıh ve fasîh bir tecüme olduğunu söyler.⁶

Eserin katalog kaydında da Hüseyin Nihal Atsız’ın imzasıyla “Eserin müellifinin Celâl-zâde Salih Çelebi olması muhtemeldir.” ibaresi yer almaktadır.

Hayatı

Salih Çelebi h. 910 yılında babası Celal Efendi’nin kadı olarak görev yaptığı Volçetrin’de doğmuştur. İyi bir medrese eğitimi almış, medrese eğitimi tamamladıktan sonra Şeyhülislam İbni Kemal’e intisap etmiştir. Dönemin meşhur hattatlarından Şeyh Hamdullah’tan hat öğrenen Salih Çelebi onun eserlerini temize çekmiştir.⁷

⁵ Elif Sezer Aydın, “Osmanlı Edebiyatı’nda Sözlü ve Yazılı Olanın İlişkisi: Hikâye-i Fîrûzşâh Yazmasının Üzerindeki Okuyucu Notları”, **İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

⁶ Seyid Ali Topal, “Celâl-zâde Salih Çelebi’nin Hayatı ve Eserleri”, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)**, 2011, s. 121.

⁷ Mehmet Fatih Köksal, “Sâlih Çelebi, Celâl-zâde”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, 2020.

Kanûnî Sultan Süleyman 1520’de tahta çıktığında âdet üzere bütün ulemâyâ dânişmendlerinden ileri gelenlerini mülâzım verme hakkı tanınırdı. Kanûnî’nin hocası Hayreddin Efendi’nin yeterli sayıda talebesi yoktu. Bunun üzerine Sâlih Çelebi, Şeyhülislam İbni Kemal’den ayrılarak Hayreddin Efendi’nin talebeleri arasında mülâzım olmuş, böylece 25 akçe yevmiye ile Edirne’ye Saraciye Medresesi müderrisliğine gönderilmiştir. Burada müderrislik yaptığı esnada Belgrad, Rodos ve Budin seferlerini kayda geçirmiştir. Veziriazam İbrahim Paşa’ya sunduğu manzumesi sayesinde Murat Paşa Medresesi müderrisi olmuştur. Buradaki uzun süreli görevinden sonra 1535’te 40 akçe yevmiye ile Atık Ali Paşa Medresesi’nde görev almış ardından Veziriazam Ayas Paşa’ya sunduğu kasideler sayesinde 1536’da Sahn-ı Seman müderrisliğine tayin edilmiştir. Buradaki görevi sırasında Sultan Süleyman’ın isteği üzerine Fîrûz Şah hikâyesini Farsçadan Türkçeye tercüme etmiş ve 1542’de Edirne Sultan Bayezit medresesine tayin edilmiştir.⁸

Salih Çelebi müderrislik yapmasının haricinde kadılık görevlerinde de bulunmuş bir kişidir. 1544’te Halep kadılığına tayin edilmiş, yaklaşık iki ay sonra Mısır evkafını teftiş etmek üzere Mısır’a gönderilmiştir. İstanbul’a döndüğünde tekrar Halep kadılığı teklif edilmiş fakat Celâl-zâde kabul etmemiş, Bayezit Medresesi müderrisliğine dönmüştür. Aynı yıl önce Şam daha sonra da Mısır kadılığına getirilmiş, 1550’de Mısır kadılığından emekli olarak ağabeyi Celâl-zâde Koca Mustafa Paşa’nın yaptırdığı cami yakınında güzel bir bahçe ve ev satın alarak inzivaya çekilmiştir.⁹

Yaşamının bu evresini tercüme ve telif eserler meydana getirerek geçirmiş, aslı Farsça olan Tercüme-i Cevâmiu’l-Hikâyât ve Levâmiu’r-Rivâyât adlı ahlak ve tarih konulu eser Şehzade Bayezid’in isteğiyle bu evrede meydana getirilmiştir. Bunun üzerine Şehzade, Celal Çelebi’nin Eyüp müderrisliğine getirilmesini sağlamıştır. Bundan üç yıl sonra gözleri görmez hale gelen Çelebi tekrar ve son kez emekliye ayrılmıştır.¹⁰

⁸ DİA, “Celâl-zâde Sâlih Çelebi”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.7, 1993, s.262-264.

⁹ Seyid Ali Topal, a.g.m.

¹⁰ Seyid Ali Topal, a.g.m.

Eserleri

Divan

Divanında Salih ve Salahi mahlaslarını kullanmıştır. Yaşamının son dönemlerinde gözlerinin görmez hale gelmesiyle beraber şiirlerini kendisi okumuş, başka biri yazıya geçirmiştir. Gözlerinin görmez hale gelmesiyle durup dinleme, sorgulama fırsatı yakalayan Çelebi, başkalarına nasihat vermek amacıyla Dürer-i Nesâyih adında bir manzume meydana getirmiştir. Bu manzume divanının sonunda yer almaktadır. Divanın sonunda yer alan bir diğer manzume de Leylâ vü Mecnun'dur. Salih Çelebi on yaşını biraz geçmiş olan evladını kaybetmiştir. Zaten geç yaşta baba olan ve bundan başka da çocuğu olmayan Çelebi'yi bu ölüm derinden üzmüştür. Leyla vü Mecnun hikâyesi de bu üzüntüyle kaleme alınan bir manzumedir.¹¹

Salih Çelebi'nin yukarıdaki eserlerinden başka bir de Miftâhu'l-'ulûm, el-Mevâkıf, el-Vikâye şerhlerine ve Islâhu'l-Îzâh'a haşiyeleri bulunmaktadır.

Tarih-i Sultan Süleyman

Bilinen tek nüshası Leipzig Stadtbibliothek'te yer almaktadır. Eser Kanûnî Sultan Süleyman döneminde meydana gelen olayları anlatmaktadır. Sırasıyla Kanûnî'nin cülûsu, Canbirdi Gazâlî isyanı, Belgrad Seferi, Rodos Seferi, Mısır'da cereyan eden olaylar, Mohaç Muharebesi ve Anadolu'daki isyanlar anlatılır. Eserin son kısmında da padişahın Vize taraflarına ava gidişi nakledilir. Çelebi'nin eserleri üzerine araştırma yapan kimseler metnin bazı kısımlarının müstakil birer yazma olarak (Rodos Fethi, Belgrad Fethi, Mohaç Seferi gibi.) kütüphanelerde yer aldığını belirtirler.¹²

¹¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **a.g.m.**

¹² DİA, "Celâlzâde Sâlih Çelebi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.7, 1993, s.262-264.

Ayrıca → Hüseyin G. Yurdayın, "Celâl-zâde Salih'in Süleymannâmesi", **AÜİFD**, XIV, 1967, s. 1-12.

Tarih-i Mısır

Salih Çelebi 1544 yılında Edirne'deki müderrislik görevinden sonra ilk olarak Halep'e ardından da Mısır'a kadı olarak gönderilir. Çelebi bu eseri İstanbul'da 1547 yılında nihai haline kavuşturur. Eser Mısır hükümdarları, Çerkes Memlûkleri, Mısır beyleri, Mısır'ın sulaması, İskenderiye ve buradaki tarihi eserler, Mısır mabetleri konularını içermektedir. Bu tarih daha sonra İspanyolcaya da çevrilmiştir.¹³

Tercüme-i Cevâmiu'l-Hikâyât ve Levâmiu'r-Rivâyât

Çelebi'nin Şehzade Bayezid'in isteği üzerine meydana getirdiği eseridir. Cemaleddin Mehmed Avfi'nin Farsça eserinin tercümesidir. Tarih ve ahlak konulu bir eserdir. Eser dört bölümden oluşmaktadır. Eserin her bir bölümünde konu açısından bir tutarlılık bulunmaktadır. Yer yer konuyla alakalı hikâyelere de yer verilmektedir.¹⁴

Eserin Yazım Tarihi

Yazmada eserin tercüme tarihi veya istinsah tarihi bulunmamaktadır. Ancak Salih Çelebi 1504//1505- 973/1565 yılları arasında yaşadığından tercüme tarihi de XVI. yüzyılın ilk yarısı olmalıdır. Sadık Yazar da **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği** başlıklı doktora tezinde eserin nüshaları ve yazım tarihi hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Tespit edilebildiği kadarıyla, Fîrûznâme tercümesinin II. cildi 945/1538, IV. cildi ise 946/1539-40 senesinde tamamlanmıştır. Tercümenin Türkiye'de Topkapı Sarayı Müzesi Ktp.'de [H. 1117 (II. cilt) , H. 1118 (III. Cilt) , H. 1119, H. 1120, H. 1121, H. 1222, R. 1485 (IV. cilt)], İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp.'de (TY 1165-1169 numaraları arasında ilk 5 cildi) ; Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları arasında (35-37 numaralarda 3 cildi) ve Süleymaniye Ktp.'de (Çelebi Abdullah 254 (II. cilt), Antalya-Tekelioğlu 755) nüshaları bulunmaktadır. Yurt dışında da Fransa

¹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “On Altıncı Asır Ortalarında Yaşamış Olan İki Büyük Şahsiyet Tosyalı Celalzâde Mustafa ve Salih Çelebiler” **Belleten**, XXII, S. 87, 1958, s. 422.

¹⁴ Seyid Ali Topal, **a.g.m.**

Ayrıca → Tahsin Yazıcı, "Cevâmiu'l-Hikâyât", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2021.

Milli Kütüphane’de iki nüshası (S. 140: II. cilt ve A. F. 103: III. Cilt) bulunmaktadır.”¹⁵

Eserin Konusu

Tercümesi yapılan Farsça eser Fîrûz Şâh’ın Yemen Prensesi Aynü’l-hayat için katlandığı zorlukları, maceraları konu olmaktadır. Kahramanlar büyücüler, devler, cinler gibi varlıklarla karşılaşmakta ve hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Ana teması kahramanlık olan eserde fiziksel ve ahlakî açıdan bir sınav verilir. Bu yiğitlik sınavında gücün yanı sıra taktik ve hileler de önem arz etmektedir. Bu noktada “ayyarlar” önemli tiplerdir. Adam kaçırma, casusluk gibi görevleri bu tipler üstlenmektedirler. Aldatma, korkaklık, yalancılık, açgözlülük ve zulüm gibi özellikler ise düşman tiplerinde bulunmaktadır. Mensur bir eser olan Fîrûzşâhnâme’de manzum bölümlere de yer verilmiştir.¹⁶ Her ne kadar Farsça eserle Salih Çelebi’nin tercümesi arasında konusu ve çeviribilim açısından tam bir karşılaştırma bulunmasa da “tercümenin ilk yazılı Farsça versiyondan yapılmış olduğu”¹⁷ düşüncesi kaynaklarda da kabul edilen bir görüştür. Âşık Çelebi de tezkiresinde “Salih Çelebi’nin bu tercümesinin çok beğenildiğini, ondan iyi tercüme olunmayacağını, vâzih ve fasîh bir tecüme olduğunu”¹⁸ söyler. Tezde incelenen kısım da Fîrûz Şâh’ın ve savaşçı pehlivanlarının yiğitlik göstermelerini konu alır. Bu cenk hikâyelerinde pehlivanların karşılıklı dövüşleri tasvir edilmektedir. Dövüşler genellikle bir meydanda iki pehlivan tarafından yapılmakta ve yenen kişi karşı taraftan başka bir kişi ile mücadeleye devam etmektedir. Savaşçıların mücadelesi genellikle bir tarafın pes edip çekilmesi ile nadiren de ölümlerle son bulur. Metinde iki temel grup bulunmaktadır. Bunlar: yezdanperestler ve ateşperestlerdir. Fîrûz-i Cihangîr ve askerleri yezdanperest, Nemrûd-i ateşperest ve askerleri ise ateşperesttir. Bütün mücadeleler bu iki grup arasında geçmektedir.

¹⁵ Sadık Yazar, “Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, İstanbul, 2014, s. 894.

¹⁶ William L. Hanaway, “Fîrûz-Şâh-nâma”, **Encyclopedia Iranica**, C.IX., 2012, s. 639.

¹⁷ Seyid Ali Topal, “Celâlzâde Salih Çelebi’nin Hayatı ve Eserleri”, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)**, 2011, s. 121.

¹⁸ Elif Sezer Aydın, **a.g.t.**

Metindeki savaş sahnelerinin tasvirinde genellikle belirli bir kompozisyon bulunduğu görülür. Her dövüş sahnesinden önce mutlaka dövüşecek pehlivanların fiziksel özellikleri sıralanmaktadır. Daha sonra pehlivanların özellikleri mukayese edilmekte, ardından ikili bir mücadele başlamaktadır. Cenk meydanlarında etkileyici dövüş sahneleri sunulmakta ve dövüşlerde pehlivanların güç gösterilerine savaş aletleri de eşlik etmektedir. Bu bağlamda eserin incelenen kısmında, dönemin özellikle ikili mücadelelerdeki alet adları ve bunların nasıl kullanıldıkları da görülmektedir. Yine ikili mücadeleler vasıtasıyla yaralanmalara ve yaralanma tasvirlerine de şahit olmaktayız. Bilindiği üzere casusluk ve işkenceler de savaşlarda galibiyeti getiren unsurlardandır. Eserde mücadele halinde olan iki temel grupta da casuslar bulunmaktadır. Bu casuslar sayesinde pehlivanlar ele geçirilmekte ve ele geçirilenlere işkence edilmektedir.

Eserin Dil ve Üslubu

Genel itibariyle metinde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Yoğun bir Arapça-Farsça sözcük kullanımı bulunmamaktadır. Hacimli bir sözcük dağarcığına sahip olan metin konuşma dili özelliği kullanılarak zenginleştirilmiştir. Metnin genelinde konuşurma üslubu kullanılmış, anlatıcı, hikâyeyi sık sık kahramanların ağzından aktarmıştır. Metinden aldığımız bir örnek şöyledir:

“Rāvī aydur. “Ol hālî görüp ‘Aṭfān’ın iki pehlivān oğlanları -birinūn adına Evren-i āhen-pūş dērlerdive birinūn adına Akrān-ı āhen-pūş dērlerdi [ve] ol iki la‘īnlerūn yetmiş arış ḳadd <ü> ḳāmetleri var-ıdı- anlaruñ ol hālî görüp ikisi bir yêrden Şehsüvār’ın üzerine gergedan sürüpêrdiler.” (71b/3-7)

Andan Fīrūz-i cihān-gīr baş ḳaldurup Kūçak-i ‘ayyār’ın yüzine bakup eydür. “Ėy ‘ayyār-ı cihān yūri var. Ḳamḳam-ı āhen-pūşı gêtür. Göreyim ne söyler.” dēdi. (100a/13)

Metinde aytmak /eytmek “söylemek” sözcüğü 97 kez medli elif ile (ĩ), 101 kez ise üstünlü elif (ı) ile veya harekesiz olarak elif (l) ile eytmek şeklinde kullanılmıştır. → **Dizin**

Fiilin **ayt-** şekli Doğu Türkçesine ait bir kullanılıştır. Yine metinde bir sözcükte olumsuz geniş zaman çekim ekinin Doğu Türkçesindeki gibi sedasız -mas şeklinde kullanıldığı görülür: hayf olmas 88a/8.

Metinde dövüş sahneleri canlı tasvirlerle anlatılmıştır:

Saňa bir iş kılayım-ki ‘âlemde defter-i dâsitân olup dillerde sen söylenesin” dëyüp ol gâzab-ıla el gürze urup ol Qarağağ gibi ‘amûdın başınıñ üzerine çevirüp kırk adım yêrden Arğarım’uñ üzerine gergedan sürdi. Êrüp qol qaldırup kuvveti bāzūya getirüp bel gerüp dem [ü] nefes bağlayup Arğarım’a bir muhkem dârb urdı. Arğarım-ı ören-püş çıkarup gürzin berâber vërdi. İki gürz birbirine toqanup qopdı. Tarrâka üni vardı. Horāsân-ı ‘Irāk’a gürzler ortasından ‘alev ber-‘alev âteşler çıkup yêrûñ gerd <ü> gubârı qalkup ‘âlemi bürüdi. Ol iki pehlivânlar toz içinde nâ-bedîd oldılar. Arğarım-ı ören-püş ol dârbı âsân olup şavdı velî bir dârb yêdi-kim uyurdu uyandı. (75a/3-14)

Metinde yer yer abartılı anlatım şekli görülür. Mübalağalı anlatımlarda ikilemeler de de sıklıkla kullanılmıştır:

qara qara 122a/9, nevbet nevbet 103a/5, oluq oluq 137a/11, päre päre 132b/5, ufaq ufaq 124b/12, dürlü dürlü 83b/8

Metinde bazı sözcüklerin yazımında ikili şekiller bulunmaktadır. Bu ikili şekiller /b/ ile /p/ ya da /c/ ile /ç/ sesleri arasında gerçekleşmektedir. Aslı cim ile yazılan bir sözcük bazen cim bazen çim, aslı be ile yazılan bir sözcük bazen be bazen de pe ile yazılmıştır. Bunun sebebi müstensihin genel olarak konuşma dilinde kullandığı bir biçimi, belki de bizzat kendisinin mensup olduğu ağız özelliklerinden bir kısmını yazıya yansıtmış olabileceği şeklinde düşünülebilir. Metin bölümünde orijinal yazıma bağlı kalınmış, dipnotlarda yazmadaki şekli belirtilmiştir.

biñ 78a/7	(1 defa be ile)	biñ 127a/14	(1 defa pe ile)
bire “bre” 89b/7	(9 defa be ile)	bire 80a/15	(1 defa pe ile)
boş 90b/1	(4 defa be ile)	boş 97a/1	(1 defa pe ile)
bu 100a/15	(186 defa be ile)	bu 115b/10	(1 defa pe ile)
deste-çüb 93a/9	(12 defa be ile)	deste-çüb 89b/3	(7 defa pe ile)

seksen beş 134b/11	(1 defa be ile)	seksen beş 129b/5	(1 defa pe ile)
pes 100a/3	(21 defa pe ile)	pes 132b/3	(1 defa be ile)
peyk 71a/12	(2 defa pe ile)	peyk 129a/9	(1 defa be ile)
peyker 72b/10	(9 defa pe ile)	peyker 136a/5	(1 defa be ile)
topuz 135b/14	(1 defa pe ile)	topuz 135b/11	(1 defa be ile)
cevşen-püş 105a/12	(1 defa cim ve pe ile)	cevşen-püş 133a/1	(1 defa çim ve be ile)
cüst 88b/9	(3 defa cim ile)	cüst 90a/15	(3 defa çim ile)

Fîrûz Kısası Nüshaları

Kahramanlık hikayeleri Türk edebiyatında ilgi görmüş halk hikayelerindendir. Kütüphanelerde birçok nüshasının bulunması göz önüne alınırsa, Fîrûz kıssasının da popüler bir hikâye olduğu söylenebilir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nüshaları

1. Fîrûz-i Cihângîr Hikâyesi: Pertevniyal 862 numarada kayıtlıdır. Bu tezde kullanılan nüshadır. 354 yapraktır. Her sayfası 15 satırdan oluşur. Nesih stiliyle yazılmıştır. Eserin üçüncü cildidir.

2. Kıssa-i Fîrûzşâh: 07 Tekeli 755 numarada kayıtlı Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda yer almaktadır. Mütercimi Celâl-zâde Sâlih Çelebî'dir. Sayfa ölçüleri 205x145-175x115 mm. olan yazma her sayfası on yedi satırdan oluşmaktadır. Nohudî kâğıt üzerine nesih stiliyle yazılmıştır. İlk kıssanın başı eksiktir.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshaları

1. Kıssa-i Behmen Şâh ve Fîrûz Şâh: R. 1485 demirbaş numarasıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda yer almaktadır. Sayfa ölçüleri 310x215 mm'dir. Her sayfasında yirmi bir satır bulunmaktadır. Aharlı kâğıt üzerine nesih stiliyle yazılmıştır. 178 yapraktan oluşmaktadır. Celâlzâde Sâlih Çelebi'nin 1536'da Sahn-ı Saman müderrisi iken Kanûnî Sultan Süleyman'ın isteği üzerine

Farsça'dan tercüme ettiği bir eserdir. Bu eser Bîgamî'nin Farsça mensur eseri Fîrûz Şâh'ın bir tercümesidir.¹⁹

Terceme-i Fîrûz-nâme adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda üç yazma daha yer almaktadır. Bunların cilt bilgileri katalog kayıtlarında yer almamaktadır.

Milli Kütüphane Nüshaları:

1. Terceme-i Fîrûz Nâme: 06 Hk 3786 demirbaş numarasıyla Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi yer almaktadır. İstinsah tarihi h. 1258 olarak belirtilmiştir fakat daha eski bir tarihte yazıldığı düşünülmektedir. Sayfa ölçüleri 295x175-240x145 mm'dir. Her sayfada yirmi beş satır bulunmaktadır. Çapa isim filigranlı kâğıda nesih stiliyle yazılmıştır. Baştan üç yaprak eksiktir. 342 yapraktan oluşmaktadır. Eserde mütercim ya da müstensih bilgisi bulunmamaktadır.

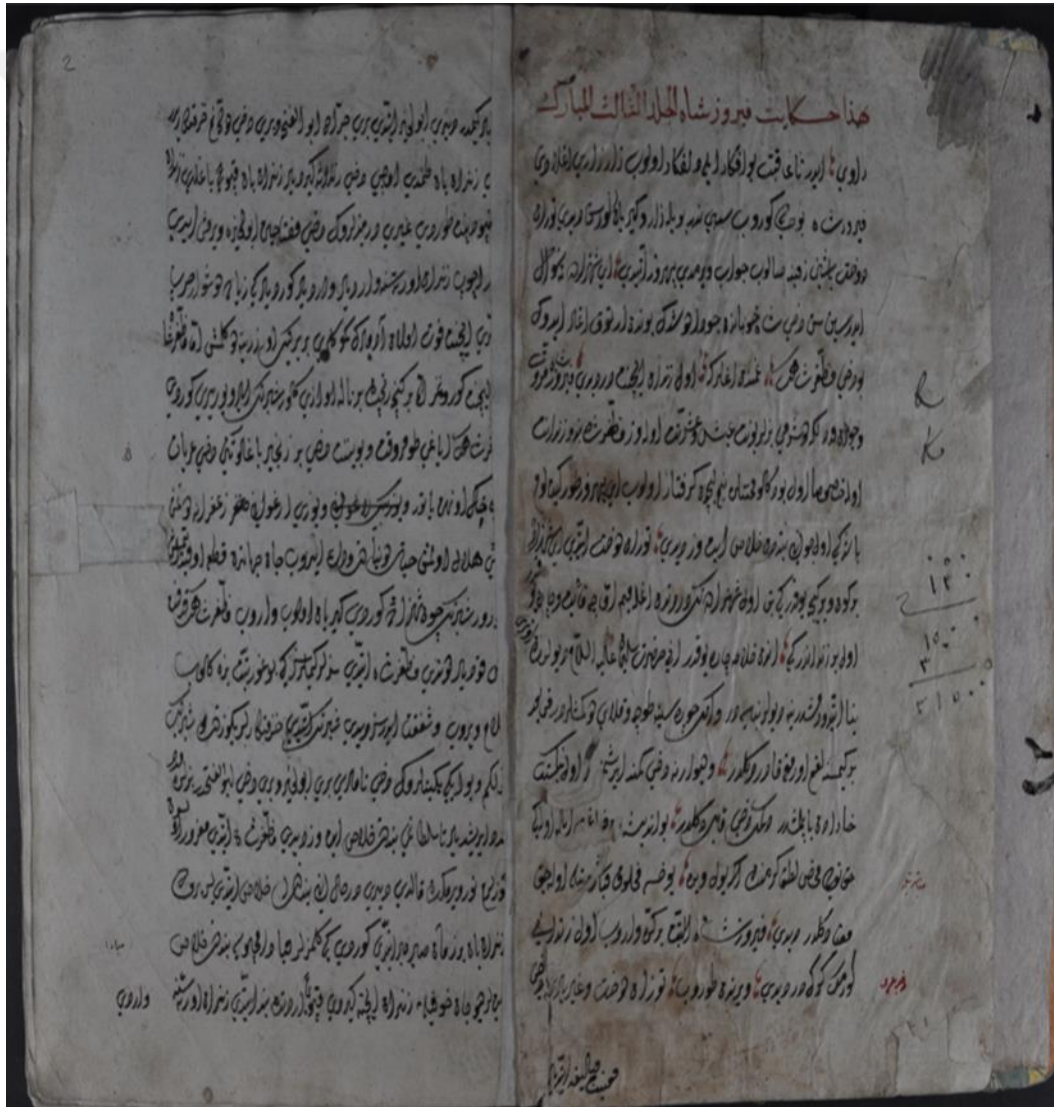
2. Hikâye-i Fîrûzşâh: 06 Mil Yz A 1285/1 demirbaş numarasıyla Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda yer almaktadır. Sayfa ölçüleri 200x145 - 165x120 mm'dir. Her sayfada on sekiz satır bulunmaktadır. Yonca filigranlı kâğıt üzerine nesih stiliyle yazılmıştır. 43 yapraktan oluşmaktadır.

Hikâye-i Fîrûzşâh adıyla Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda bir yazma daha yer almaktadır. Bu eserin cilt bilgisi katalog kaydında yer almamaktadır.

¹⁹ Sadık Yazar, **a.g.t.**, s. 893.

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Nüshası

“Hikâye-i Firûz Şâh” adlı yazma Yz. B 10 demirbaş numarasıyla Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda yer almaktadır. İstinsah tarihi h. 1030’dur. Sayfa ölçüleri 285x190-230x120 mm’dir. Yıldızlı taç filigranlı kâğıt üzerine dîvânî stiliyle yazılmıştır. Her sayfasında on yedi satır bulunmaktadır. 44 Yapraktan oluşmaktadır.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası

“Firuz-nâme” adlı yazma 27 Hk 312/6 demirbaş numarasıyla Gaziantep İl Halk Kütüphanesi koleksiyonunda yer almaktadır. Yazarı Kâmil Efendi’dir. Sayfa ölçüleri 220x150-175x80 mm’dir. Birleşik harf filigranlı kâğıt üzerine nesih stiliyle yazılmıştır.

Atatürk Kitaplığı Nüshası

“Firuznâme” adlı yazma Muallim Cevdet yazmmaları arasındadır. Eserin birinci cildidir. 701 sayfadır. 20x13 cm. ölçülerindedir.

Gazi Hüsrev Kütüphanesi Nüshası

“Menâkıb-ı Firuzşâh” adlı eser 2576 demirbaş numarasında Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda yer almaktadır. Sayfa ölçüleri 207x140 mm’dir. Her sayfada on dokuz satır bulunmaktadır. Nestalik stiliyle yazılmıştır.

British Library Nüshası

“Kışsa-i Ferrührüz” adlı yazma 264b sayfasında sona ermektedir, minyatürlüdür. Bu minyatürlerde genelde savaş sahneleri resmedilmiştir. Sayfalar çerçevelidir. Başlık ve bazı ibareler altın yaldızla yazılmıştır. İçinde Türkçe ve Farsça manzum parçalar bulunmaktadır.²⁰

²⁰ Hanife Koncu, Müjgan Çakı, “British Library’de Bulunan 15-18. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Manzum-Mensur Hikâye Konulu El Yazması Eserler”, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü**, İstanbul, 2016.

Eserin Berlin Eyalet Kütüphanesinde iki yazma nüshası daha bulunmaktadır. İlki 1712 tarihlidir. İkincisi ise tarihsizdir. Bir Osmanlı el yazması da Gotha'dadır. "Sahânnâme" başlığıyla Haydar Mirzâ'ya ait bir yazma da Çağatay sahasındadır.²¹

²¹ Elif Sezer Aydın, a.g.t.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1.1. İMLA

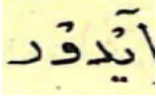
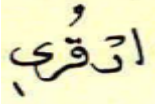
Bu çalışmada 70 varağı (71a-140a) incelenen metnin 71a-99b arası harekeli, 100a-129b arası harekesiz ve 130a-140a arası da yine harekeli yazılmıştır. Eserin XVI. yüzyıl başında yazıldığı tahmin edilmektedir. XVI. yüzyılda nadir olmakla birlikte harekeli yazım bulunmaktadır. Yavuz Kartallıoğlu XVI. yüzyılda harekeli metinlerin görülmesiyle ilgili “Arap harfli metinlerde hareke kullanımı, belki yazım hızını yavaşlattığı için belki de imlanın kalıplaşmaya başlaması sebebiyle XV. ve XVI. yüzyıllardan sonra yok denecek kadar azalmıştır.” der.²²

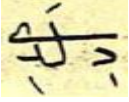
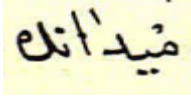
Metnin imlasıyla ilgili tespit ettiğimiz hususlar aşağıda verilmiştir.

1.1.1. Ünlülerin Yazımı

/a/ sesi

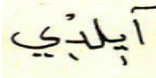
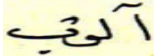
A sesi söz başında elif ve medli elif, söz içinde elif veya üstün, söz sonunda ise hemze ile gösterilmektedir.

aydur 84a/2, arķurı 85a/4

daldı 84a/1, meydānda 84a/13

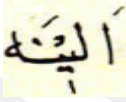
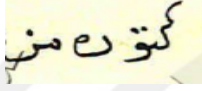
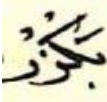
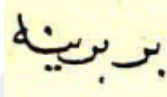
A sesi için düzenli olmamakla birlikte medli elif kullanımı yaygındır.

²² Yavuz Kartallıoğlu, **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16. 17. ve 18. Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay., 2011, s. 20.

ayıldı 95a/13, alup 95a/15

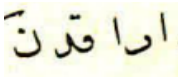
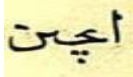
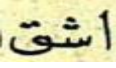
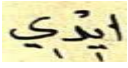
/e/ sesi

E sesi söz başında elif veya üstünlü elif, söz içinde üstün ve güzel he bazen de harekesiz, söz sonunda ise hemze ile gösterilmektedir.

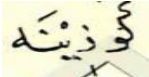
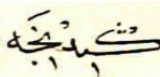
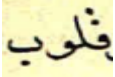
eline 71a/11, getüremez 72a/7,
beñzer 72a/11, birbirine 74a/5

/ı/ ve /i/ Sesleri

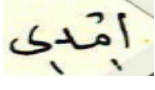
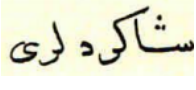
Söz başında kimi sözcükte elif ve ye ile kimi sözcükte esreli elif ile gösterilirken bazısında ise harekesiz biçimde ifade edilmektedirler.

ırakdan 106b/10, için 121b/6,
iki 133a/9, ılık 133b/15, idi 71a/1

Söz içinde esreli ye, esre ya da harekesiz olarak ifade edilmişlerdir.

gözine 71a/7, gidince 71a/10,
kılup 101a/2

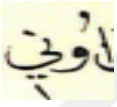
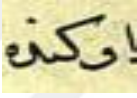
Söz sonunda esreli ye ya da sadece ye ile ifade edilmektedirler.

imdi 135a/8, şākirdleri 108b/6

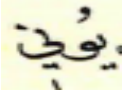
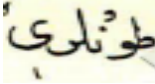
/o/, /ö/, /u/, /ü/ sesleri

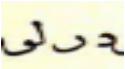
Bu seslerin yazımında kalınlık-incelik, darlık-genişlik bakımından ayırt edici bir özellik bulunmamaktadır.

Söz başında ötreli elif ve vav ile bazen de yalnızca elif ve vav ile ifade edilmektedir.

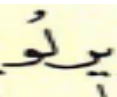
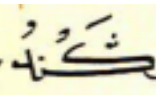
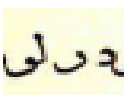
üni 76a/4, öñinde 100b/2

Söz içinde ötreli vav ya da vav ile, nadiren herhangi bir işaret kullanılmadığı da görülmüştür.

yöni 76a/5, ٲonları 76a/7,

dürlü 101a/6, görüp 100b/1

Söz sonunda ötreli vav, yalnızca vav ya da ötre ile ifade edildiğı de görülmektedir.

yürlü 76a/13, gendü 71a/13, dürlü 101a/6

1.1.2. Eklerde Ünlülerin Yazımı

İlgi Durumu Eki

İlgi durumu ekinin ünlüsü metinde *vav*, *ye*, *esre* ile gösterilmiştir:

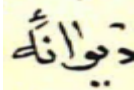
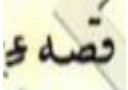
vav ile: kâfirün 71a/6, perestlerün 77a/13, la‘înerün 71b/4, Cihân-gîr’ün 71b/12, sînesinün 72b/10, ‘askerün 73a/12, bülendün 79b/3, cümlesinün 81a/5, senün 84b/15

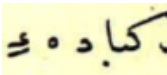
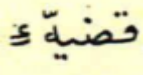
ye ile: yüziniñ 71b/9, göreniñ 72a/15, meydāniñ 73a/5, beyābāniñ 73b/11, başınıñ 74b/4, şāhiniñ 78a/12, gendüniñ 80b/5, hūnīniñ 84b/5, bunıñ 84b/15, anıñ 86b/13, şāhib-kırāniñ 86b/15, cihān- peymāniñ 87a/10, gergedanıñ 88a/15, depesiniñ 93b/4, zengīniñ 94a/15, pehlivāniñ 95b/3, ‘askeriniñ 96b/4, şāhlarıniñ 97a/2, kimūniñ 97a/3, kılmanıñ 98b/5, göziniñ 98b/8

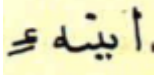
esre ile: nā-be-kārıñ 93a/15

Belirtme Durumu Eki

Belirtme durumu ağırlıklı olarak *ye* ile ifade edilmektedir. Fakat metinde hemze ile ifade edildiği örnekler de bulunmaktadır. Hemze kullanılan örnekler şunlardır:

dīvāneyi 79a/9, kıssayı 113a/11,

kebādeyi 117b/6, kâziyyeyi 119b/15,

āyīneyi 121b/15

(Bir sözcükte) hem ye ile hem de hemze ile ifade edilmiştir.

gendüyi كذوبى 111b/11

Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu metinde“ ه ” ile yazılmıştır, fakat aşağıdaki örneklerde yalnızca üstün ile ya da herhangi bir işaret kullanılmadan gösterilmiştir.

Ṭahmas[a] daḥı bir iş olmasun طهاس 123b/1, Elmās[a] atdı الماس 90a/9, vaşf[a]
gelmez وصفكمن 133b/14

Genitif Eki

Genitif ekini uyuma bağlama ve eski şekle tabii yazma:

(Onun zamiri metinde hem anuñ hem de anıñ şeklinde yazılmıştır.)

anuñıla انوكيله 87a/1

anıñ انيك 88a/9

-up Zarf-fiil Eki

-up zarf-fiil ekinin ünlüsü “و” ile veya yalnızca “ötre” ile gösterilmiştir. Bu konuda bir düzenlilik veya sıklıktan bahsedilemez.

katup قَاتُوب 94a/9, kırup كَرِب 94a/9

Atıf Vavı:

Metinde atıf vavının yazımında da ikilik görülmektedir. Çoğunlukla ye ya da esre ile yazılırken nadiren vav ile yazılmaktadır. → **Atıf Vavının Daralması**

tār u mār تَارُومَار 97b/10

tār <u> mār تَارِيْمَان 73a/1

ḳadd ü ḳāmet قَدَوْمَا 127b/1

ḳadd <ü> ḳāmet قَدَقَامَت 72a/2

tīr ü kemaṇ تِيرُوكْمَان 132b/6

tīr <ü> kemān تِيرِيَكْمَان 71a/11

1.1.3. Türkçe Sözcüklerin Yazımı

Türkçe sözcüklerin kök ünlüleri bazen harf bazen hareke ile gösterilmiştir:

çözüp چُزُوب 81b/3, buyurdi بُوَيْرُدي 93b/5,

susmayup سُسْمِيُوب 97b/9

Türkçe sözcüklerin kimisinde kökteki ünlü yazıda gösterilmemiştir:

toprak طِبْرَاق 83a/11, şöyle شَيْلَه 93b/3, girüp كِرُوب 83b/1

Türkçe kelime kökündeki ünlü ses aynı sözcüğün yazımında kimi zaman gösterilirken kimi zaman gösterilmemektedir:

sürüp سوروب 109a/8 sürüp سوروب 108a/5

giren كبرن 117b/8 girüp كروب 117a/13

Kendisinden sonraki sesle birleşmemesi gereken elif, kimi zaman kendisinden sonraki sözcüğe bitişik yazılmıştır. Örneklere bakıldığında yalnızca “ğ” sesinden önce olduğu durumlarda bitişik yazıldığı görülmüştür.

şag صلخ 84b/4, urmağa اوزملخه 94b/7, tırmağa طوملخه 98a/1,

varmağa وازملخه 132a/12, bakmağa باقملخه 133b/15,

yakmağa ياقملخه 139a/13, ayağa ايلخه 138b/10

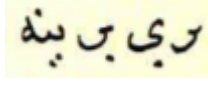
“g” sesi kimi zaman üç noktalı kef ile kimi zaman da noktasız kef ile yazılmaktadır.

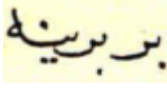
Üç noktalı kef ile: gelüp شلوب 71a/2, getirüp شتوروب 71a/3

Noktasız kef ile: götürdi كتوردي 71b/2, görüp كودوب 71b/2

Hemzeli kef ile: getüremez كتور مني 72a/7, gürleyüp گورليوب 72b/5

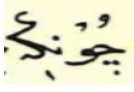
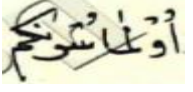
Birbirine Sözcüğünün Yazımları:

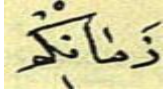
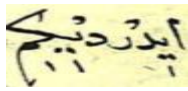
biribirine 101b/7, 102b/2, 122b/3, 128b/13, 129b/15 (5 kez)

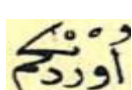
birbirine 74a/5, 74a/10, 75a/9, 75b/13, 81b/5, 82b/13, 83a/6, 84b/9, 91b/5, 132a/2, 138a/4 (11 kez)

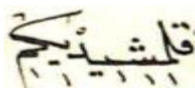
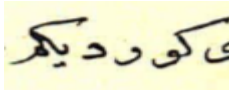
1.1.4. Bitişik Yazılan Kelimeler

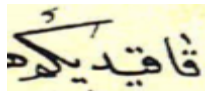
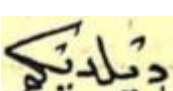
Metinde “ki, kim, çün” bağlaçları kimi zaman kendisinden önceki ya da sonraki kelimeye bitişik olarak yazılmıştır.

çün-kim 98a/4, çün-ki 76a/4, olmasun-kim 76b/11,

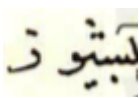
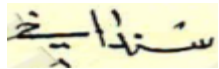
zamān-kim 78b/1, havf éderdi-kim 78b/11,

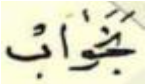
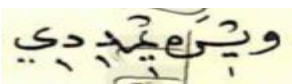
urdi-kim 79a/12, idi-kim 81b/15,

kılmış-ıdı-kim 87a/8, gördi-kim 121a/13

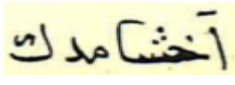
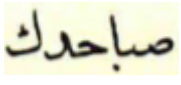
kağıdı-kim 134a/13, diledi-kim 139b/2

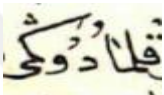
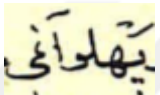
“ki, kim, çün” bağlaçları dışında aşağıdaki kelimelerin de önündeki kelimeye bitişik yazıldığı görülür:

ol-dem 115a/2, beş-yüz 115a/7, sen-dahı 131a/10,

ne-cevāb 134a/8, vëreyim-dëdi 134a/8

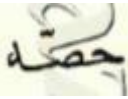
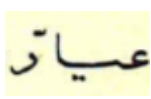
Dek edatı ve soru eki de çoğunlukla kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmıştır.

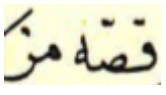
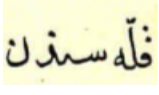
aḥşam-dek 75b/14, şabāḥ-dek 114b/15

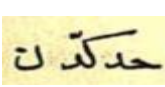
ķılmađuñ-mı 134a/8, pehlivān-mı 139a/13

1.1.5. Şeddenin Kullanılışı

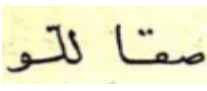
Harekesiz bölümde şedde kullanılarak yazılan alıntı sözcükler:

ḥişşe 118b/8, ‘ayyār 118b/11,

ķışşamız 120a/12, ķullesinden 120a/14,

kerre 121a/3, ḥaddiñden 122a/15

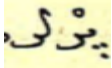
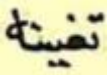
Seslerin zaten çift şekilde bulunduğu bir Türkçe sözcükte şedde görülmüştür.

şakallu 119a/12

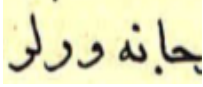
1.1.6. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazımı

Bazı Arap ve Fars kökenli sözcükler aslî imlalarıyla yazılmamıştır. Bu durum Türkçeleştirerek yazmadan ötürüdür.

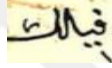
Arapça-Farsça kökenli sözcüklerin bazısında kökteki ünlü yazılmamıştır:

pīrler 95b/14, tīgīna 132b/10

Elif yerine güzel he ile yazılması:

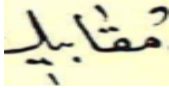
cān-āverler 104a/2

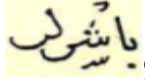
“Fīl” sözcüğünde iki farklı yazım söz konusudur:

fīle 94a/12 (yalnızca bir örnekte) fīlīn 94a/13

sīl → metinde esre ile 134b/12

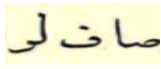
muḳābil: Metinde 12 defa esre ile iki yerde ise “ye” ile yazılmıştır. 82b/10,

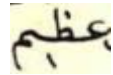

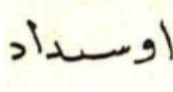
beşerler → metinde elifle: 93b/14

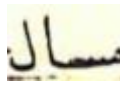
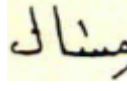
ḳādir → metinde esre yerine ye: 89a/2

88b/15, 90a/2, 138a/2

şaf lar < Ar. şaff “sıralar” metinde elifle: 126a/4

‘azīm → metinde uzun i (ī) yerine esre ile: 136a/5

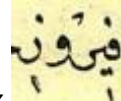
üstād → metinde dal ile: 96a/6

mişāl → metinde peltek s (ş) yerine sin (s) ile: 136a/6, 137a/5

1.1.7. Özel Adların Yazımı

Özel adların yazımında belirli bir düzenlilik yoktur, farklı yazımlar da görülmektedir. Dizinde farklı yazımların tamamı gösterilmiştir. → **Özel Adlar Dizini**

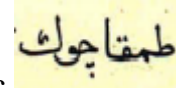
Fîrüz 109b/13

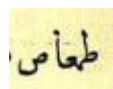
Fîrüz 82a/1

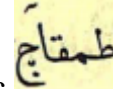
Tamğac 127b/1

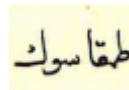
Tamkaç 79a/14

Ṭamğac 129a/14

Ṭamğaç 130a/15

Ṭamğaş 129b/4

Ṭamkaç 130b/1

Ṭamkaş 129b/6

Kişi adları kimi zaman kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

Hefrişân 132b/9, Qaytes 84b/6, Fîrüz-i cihân-gîr, Muhtâl-ı kattâl 94a/10,

Demsuz Şâh 99b/4, Ṭamkaç 130b/5

Rāvî, naẓm, beyt sözcükleri de kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. ÜNLÜLER

“Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda herhangi bir engelle karşılaşmadan dil ve dudakların oluşturduğu sese ünlü denir. Yani ünlüler teşekkülleri sırasında ses yokunda hiçbir engelle karşılaşmayan seslerdir.”²³

Metinde Türkçe kelimelerde *a, e, kapalı e, ı, i, o, ö, u, ü* olmak üzere dokuz ünlü bulunmaktadır. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde uzun ünlüler (*ā, ī, ū*) de kullanılmıştır.

Kapalı e (è)

Bugün e ile yazılan birçok sözcük Eski Anadolu Türkçesi döneminde i ile yazılmıştır. Bundan dolayı G. Clauson, N. A. Baskakov, E. R. Tenisev gibi birçok Türkoloji çalışmanı Türkçede kapalı e ünlüsü de dahil olmak üzere 9 aslî ünlü ses olduğunu kabul eder.²⁴

Yılmaz, kapalı e sesinin bugünkü durumuyla ilgili olarak Türkologların çoğunlukla Türkiye Türkçesinde e ile söylenilen Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Osmanlıcada ye ile işaretlenmiş köklerde bir è görme eğiliminde olduklarını belirtmektedir.²⁵

Erdem’in kapalı e için belirttiği bazı özellikler şunlardır:

²³ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 276.

²⁴ Timur Kocaoğlu, “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı è/i Meselesi” **Türk Kültürü**, S. 483-484, Ankara, 2003, s. 268.

²⁵ Emine Yılmaz, “Ana Türkçede kapalı e ünlüsü”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara 1961, s. 151-165.

- E ile i arasında boğumlanma noktası daha çok i'ye yakın, ses değişimleri sonucu oluşmuş bir ara sestir.
- Dar veya yarı dar, kapalı veya yarı kapalı bir ünlüdür.
- Yarı geniş, ince, ön, düz bir ünlüdür ve genellikle ilk hecede tespit edilir.²⁶

Metinde aynı sözcüğün hem e hem de i'li biçimleri bulunduğundan bu sözcükleri kapalı e ile okumayı tercih ettik. Metindeki kapalı e ile okunan sözcükler şunlardır:

èt- “etmek, yapmak” 77a/10, gèrù “geri” 138b/1, èy “seslenme sözü” 87b/2, èriş- “yetişmek, ulaşmak” 133b/7, èrişdür- “eriştirmek, ulaştırmak” 132b/7, yèmek “yemek” 116a/4, yè- “ye-” 96b/13, yèt- “yetişmek, ulaşmak” 117b/11, yètür- “yetiştirmek, ulaştırmak” 77b/9, dè- “demek, söylemek” 100a/15, yèr “yer” 114b/2, èr- 92a/2, èdin- “edinmek” 84a/3, vèr- “vermek” 137b/9, vèril- “verilmek” 96a/3, gèce “gece” 80a/11, yèryüzi “yer kabuğu” 91b/6, bèg “bey” 79b/5, èr “erkek kişi” 133b/3

Örnek teşkil etmesi bakımından kapalı e ile okuduğumuz “yer” ve “beg” sözcüklerinin yazımı aşağıdaki şekildedir.

Yer Sözcüğünde Ünlünün Yazımı:

- Ünlünün yalnızca **esre** ile gösterilmesi: 25 defa bu şekilde yazılmıştır. 71b/6, 73b/10, 75a/6, 76a/8/9/12/13, 76b/10/14, 77a/3/6, 78a/1/11, 79a/1/2/5/8, 80a/10/13, 80b/8, 81a/1, 82a/11, 83a/8/15, 83b/10, 88a/14, 89a/6/13, 89b/13, 91a/4/10, 91b/6, 95b/11/12, 96a/13, 96b/12, 98b/9, 99a/6, 99b/14

²⁶ Mehmet Dursun Erdem, Münteza Gül, “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, **Karadeniz Araştırmaları**, S. 11, Güz 2006, s. 121.

- Ünlünün “ye” ile gösterilmesi: 4 defa bu şekilde yazılmıştır. 100b/7, 102b/8, 104a/8, 104b/1
- Ünlünün bir harf veya hareke kullanılmadan yazımı: 13 defa bu şekilde yazılmıştır. 77a/3, 80a/3, 77a/3, 89a/3, 82a/11, 84b/14, 91b/7/13, 95a/5, 95b/8, 96a/4, 100a/3/4, 100b/1/2, 101a/2, 103b/5/6

Beg Sözcüğünde Ünlünün Yazımı

- Ünlünün bir harf veya hareke kullanılmadan yazımı: 4 defa bu şekilde yazılmıştır. 79b/5, 97b/10, 101a/8, 103a/3
- Ünlünün “ye” ile gösterilmesi: 3 defa bu şekilde yazılmıştır. 78a/3, 98b/7/15, 99a/5

1.2.1.1. Ünlü Uyumu

Ünlü uyumu, en az iki ünlü arasında gerçekleşen bir benzeşmedir. Bir ünlünün kendisinden sonra gelen ünlüleri çıkış yerleri veya çıkış biçimleri bakımından kendisine benzetmesi olayıdır. Ünlü uyumları, benzeşmenin yönüne göre – kendisinden sonra yer alan ünlüyü tesir ettiği için- ilerleyici benzeşme türüdür. Dilin ve dudakların durumuyla ilgili olarak iki türlü ünlü uyumu görülür:

- a) Kalınlık - incelik bakımından ünlü uyumu
- b) Düzlük - yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu

1.2.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

“Kalınlık-incelik uyumu başlangıçtan günümüze kadar Türkçenin her devrinde çok kuvvetli olarak hâkim bulunmuş olan ve olmakta devam eden bir kaidedir. Türkçenin en büyük fonetik hususiyetini bu kaide teşkil etmektedir. Türkçeye giren ve böyle bir uyum taşımayan yabancı kelimeler bile ağızlarda geniş ölçüde kalınlık-incelik uyumuna tabi tutulurlar. Türkçenin bu uyum dışında kalan istisnaları çok azdır ve başka sebeplerle sonradan ortaya çıkmıştır.”²⁷

Türkçenin bütün dönemlerinde olduğu gibi Osmanlı Türkçesi döneminde de kalınlık-incelik uyumu bulunmaktadır. Metinde kalınlık-incelik uyumuna uymayan birkaç kullanım görülmüştür: +**İlk** isimden isim yapma eki iki örnekte kalınlık-incelik uyumu dışında kullanılmıştır: pehlivānlık 73b/14, gulām-bārelık 121b/7. Bu durum yalnızca yukarıdaki iki örnekte görülmüştür. → +**İlk**, s. 60. iken, -ken zarf-fiil eki ünsüzle biten adlardan sonra iken ya da ek fiilinin erimesiyle -ken biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bugünkü Türkçemizde olduğu gibi metinde de uyumsuz şekilde kullanıldığı görülmektedir²⁸: 71b/2, dərken 73b/5.

1.2.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkçede köklerde ve eklerde genellikle bir düzlük-yuvarlaklık uyumu bulunmaktadır. Bu uyum bugünkü Türkiye Türkçesinde neredeyse tam iken Türkçenin her döneminde böyle değildir. Batı Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonra görülebilmektedir.²⁹

²⁷ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1958, s.61.

²⁸ Zeynep korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 5. Bs. Ankara, TDK Yay., 2017, s.157.

²⁹ Muharrem Ergin, **a.g.e**, s.62.

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından dudak benzeşmesine uymayan pek çok kök ve ek bulunmaktadır.

1.2.1.2.2.1. Kelime Tabanında Yuvarlaklaşma

- ET’de söz sonunda bulunan -g/-ğ’lerin düşerken kendinden önceki sesleri yuvarlaklaştırması sonucu oluşan yuvarlaklaşmalar:

kapu 111a/15, ulu 130a/2

- Son sesteki g/ğ ünsüzü düştüğü halde yuvarlaklaşmayıp ünlü uyumu bulunduran sözcükler:

acı 131a/6, acı 120b/6

- Eski Türkçeden beri görülen dudak uyumsuzluğu örneklerine burada da rastlanılmaktadır:

degül 85b/1, 90a/2, 92b/13, 94b/11, 100a/14

eyü 73b/1, 77a/9, 85a/9, 94b/10

altun 92b/14, 94b/6

gêrû 77b/13

gendü 81a/3

- Dudak ünsüzlerinin (b,p,m,v) etkisiyle yuvarlaklaşan kelimeler:

demür 72a/13 < temir

yavuz 93a/4 < yabız

1.2.1.2.2.2. Eklerde Uyumsuzluk

- **Dar -Düz Ünlülü Ekler**

- **-dI:** Teklik 3. kişi çekiminde görülen geçmiş zaman eki düz ünlülüdür: atdı 93b/2, yıkıldı 93b/4, oldu 93b/11, urdı 97b/8, götürdi 74b/4, şavdı 75a/14
- **+I belirtme durumu eki:** gendüyi 111b/11, küffârı 91b/1
- **+I, +sI teklik 3. kişi iyelik eki:** su-y-ı-na 78a/1, yol-ı-n-da 78a/2, gümüldü-si 83a/10. Çok nadir olmakla birlikte teklik 3. kişi iyelik ekinin dar-yuvarlak +u, +ü ile ifade edildiği örnekler de bulunmaktadır: kıl-u-n 138b/1
- **-IncA zarf-fiil eki:** gidince<git-ince 71a/10, dön-ince 85a/10, vèr-ince 85a/6, dèdüklerince 74b/10
- **-mI soru eki:** sen *mi* kılduñ 75a/2, bir pehlivân-*mi* şanursın 139a/13, esîr *mi* oldılar 107a/6, yok *mıdur* 84b/4, bu *mıdur* 94b/10, görmedüñüz *mi* 131b/13
- **-miş, -miş öğrenilen geçmiş zaman eki:** tölmiş idi 71b/8, vermişler idi 74a/1, olmuşdur 77b/11, çökmüş 79a/1
- **-In teklik 1. kişi eki:** çıkarurın 80b/1
- **+ncI isimden isim yapma eki:** yedinci 87b/12, sekizinci 101b/3
- **-sIn teklik 2. kişi bildirme eki:** la^cınsın 82b/12, nürsın 82a/2, nev-civānsın 82a/2, nev-restesin 92a/9
- **-sIn 2. kişi bildirme eki:** siz kimsiz 112a/8
- **-sIz çokluk 2. kişi eki:** bilürsın 102b/13, kılursın 85b/2, buyurursın 86b/15, şanursın, 82b/11, medh idersin 114a/12
- **-sIn teklik 2. kişi eki:** bil-mez-sin 82a/2, neyler-sin 85a/5
- **-sIz çokluk 2. kişi eki:** olur-sız 105a/9, itmişsiz 120a/3, dırsız 132b/12

- **Dar - Yuvarlak Ünlülü Ekler**

- + (U) m teklik 1. kişi iyelik ekinin bağlayıcı ünlüsü: yërümde 76b/10, günāhum 79b/9
- +mUz çokluk 1. kişi iyelik eki: yüzümüz gözümüz 81b/14, kıışşamız 78a/15, eyledüğümüz 74b/11
- +ñUz çokluk 2. kişi: huzūruñuzda 73b/4, pehlivānıñuzdur 124a/1
- +sUz isimden isim yapma eki: şübhesüz 134b/8, apañsuz 106a/13
- -dUr fiilden fiil yapma (ettirgenlik) eki: atdurdılar 78a/7, tıoldurmışlardı 99a/2
- -Ur fiilden fiil yapma (ettirgenlik) eki: yètür 76b/9
- -Ur geniş zaman eki: kılur 87a/14, getür 87b/3, aydur 87b/7
- -sUn -sUnlAr emir eki: gelsün 73a/10, görsünler 101a/6
- -U zarf-fiil eki: sürüyü sürüyü 93b/6, dèyü 80a/3
- -up/-üp zarf-fiil eki: tıakup 93b/5, şavup 95a/9, urup 95a/10, kaçıyup 95a/7, yoklamayup 96b/6, dönüp 95b/9, getürüp 96a/4, yürüyüp 96a/12
- -vUz çokluk 1. kişi eki: getürevüz 78a/1, gidevüz 78a/2, muķābil olavuz 101a/8
- -Uz çokluk 1. kişi eki: kımızuz 74b/15

Bazı yapım eklerindeki sesler ET'den beri yuvarlak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ekler **-uķ**, **-ük** fiilden isim yapma eki ve yön eki **-aru**, **-erü**'dür.

artuķ 98a/1, del-ük-li 135b/5,

iķerü 99a/11<iç+gerü, ilerü 93b/2<il+gerü

- **Hem yuvarlak hem düz ünlülü ekler**

- -AlIm çokluk birinci şahıs emir eki: hıorlamayalum 139b/4, helāk etmeyelüm 77a/10, niķe kılalım 122a/15, dırāz edelim 86a/8, görelim 87b/3
- -dİr teklik 3. kişi bildirme eki: eyledür 73b/3, gerekdür 76b/2, kişidir 74b/2, serverdir 72a/14

- **+IcAķ zarf-fiil eki:** d yicek 76b/2, olıcak 72b/1, olucak 132a/11, d y cek 120b/8
- **+İñ, -nİñ ilgi eki:** pehliv nıñ 95b/3, c mlesin ñ 81a/5
- **+II isimden isim yapma eki:** niķ blu 91b/14, ‘ifrit ŗuratlu 92b/3, balķıklı 78b/7, aŗılı 122a/12, baēlu 107a/2
- **+IIIķ isimden isim yapma eki:** ŗ hib-ķıranlık 75a/2, erlik 85b/1, siliķ-ŗ r-l k-ler 73a/11, g n-l k 73b/10
- **-I Fiildenden isim yapma eki:** t lı 139a/7, ķoķusı 121b/5

1.2.1.2. İ seste  nl  T remesi

G n m z T rk esinde farklı dillerden alınan ve iki  ns z n yan yana bulunduēu s zc klerde s yleniŗi kolaylaŗtırmak i in iki  ns z arasına bir dar  nl  getirildiēi bilinmektedir. Bu durum Osmanlı T rk esi d neminde karŗılaŗılan bir durum olmamakla birlikte metinde bazı s zc klerde g r lmektedir.

zaķımlarına 96a/9, b rığ hına 95b/10, b rığ hlu 99b/7

1.2.1.3.  nl  D ŗmesi

T rk ede iki ve daha fazla heceye sahip s zc klerde vurgusuz orta hece  nl s  d ŗmektedir.

g ñline 98b/3 < g ñ l-i-n-e

oēlanları 97a/4 < oēul-an

eyd r < eyit- r

ḵarnına < ḵarın-ı-n-a

ağzından < ağız-ı-n-dan

giderken 78b/7 gider i-ken

İle ve içün edatları kelimeye ekleştiği durumlarda vurgusuz orta hece ünlüleri düşmektedir.

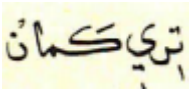
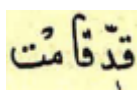
ḥürmeti-çün 122a/10,

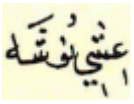
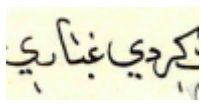
ḥaḵḵı-çün 122a/9

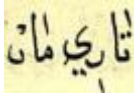
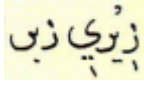
ḥātırım-çün 131a/10

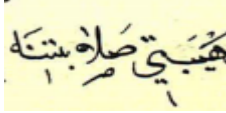
1.2.1.4. Atıf Vavının Daralması

Osmanlı Türkçesinde iki kelimeyi birbirine bağlamak için kullanılan atıf vavı Arap alfabesindeki vav harfi ile ifade edilmektedir. Metinde belirli örneklerde atıf vavını karşılamak için ye harfinin kullanıldığı görülmektedir. Bu da atıf vavında benzeşmeyle bir daralmanın gerçekleştiğini, atıf vavının düz şekillerinin de bulunduğunu göstermektedir. Bu durum aşağıdaki örneklerde imladan da görülebilmektedir. Söyleyişte düzlük-yuvarlaklığa uygunluk mevcut olmakla birlikte metni kurarken orijinal biçime bağlı kalınmış, ancak “ye” veya “esre” ile yazılan atıf vavı < > işaretleri arasında belirtilmiştir:

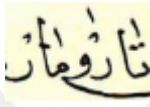
tir <ü> kemān 71a/11, ḵadd <ü> ḵāmet 72a/2,

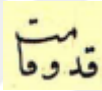
ıyş <u> nūş 78a/12, gerd <ü> gubārı 95a/5,

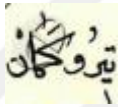
tār <u> mār 73a/1, zīr <ü> zeber 91b/12

heybet <ü> salabetine 92b/15

Çok nadir görülmekle birlikte aynı örneklerde atıf vavının daralmadığı da görülmektedir.

tār u mār 97b/10

ḳadd ü ḳāmet 127b/1

tīr ü kēman 132b/6

1.2.1.5. Ünlü Birleşmesi

Türkçede iki sözcüğün yan yana gelmesi esnasında ilk sözcüğün son sesi ve ikinci sözcüğün ilk sesi ünlü ise iki sözcük arasında bir birleşme meydana gelebilir. Bu olay ünlülerden birinin erimesi ya da iki ünlünün de başka bir ünlüye dönüşmesi şeklinde gerçekleşebilir.

böyle 74b/8 < bu+eyle

şol 93a/3 < şu+ol

niçün 98a/10 < ne+içün

ancaḳ < ança+ok

nice 89a/2 < ne+çe

nolaydı < ne+ol-ay-dı

kimesne < kim+ise+ne

1.2.2. ÜNSÜZLER

“Ses yolunun bir noktada kapanması veya daralması yahut diğer ses organlarında bir engelleme sonucunda çıkarılan seslere ünsüz denir.”³⁰

1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

b > v Değişimi

vardı 72b/9 < bar-

vèrmişler 74a/1 < bir-

d > y Değişmesi

geyüp 76a/7 < ked-

koydılar 91b/5 < kod-

eyü 73b/1 < edgü

t > d Değişimi

³⁰ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.** s. 276.

tegirmen > degirmen 74a/11

teri > dirilerine 135b/10

tört > dört 79b/15

tıl > diline 88b/7

temür > demürler 115b/10

tökmek > dökülmüş 93b/15

tıñlamak > dinlediklerin 110a/12

Metinde ön ünlü taşıdığı halde t sesini koruyan örnekler de bulunmaktadır.

tütün 104a/8

tükürmek 84a/6

k > g Değişimi

köñül > göñline 98b/3

ķ > ħ Değişimi

Bu dönemde ķ > ħ değişimi söz başında henüz tam değildir.

ķanı 103b/7, ķanda 135b/4

Buna ek olarak bu dönemde söz içi ķ > ħ sızıcılaşması görülebilmektedir.

aķşam 95b/4, yoķsa 133b/10

g > v, g > ğ Değişimi

döge döge 137a/4 > döv-

segirdüp 78b/2 > seğirt-

ögrensün 81b/14 > öğren-

ñ > n Değişimi

eñ 88a/1 > en

teñri 84b/3 > tanrı

diñlediklerin 110a/12 > dinle-

/-t/ Ettirgenlik Ekinin Ötümlüleşmesi

Metinde -t ettirgenlik ekinin iki ünlü arasında ötümlüleştiği görülür.

söyledüñ 112a/1 > söylet-

yürüdmedi 135a/1 > yürüt-

1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

y Düşmesi

ırakdan 76b/8 < yırak-

ağaca 111a/8 < yığaç-

ağlayup 98b/7 < yığla-

incüler 119a/4 < yinçü-

Metinde bazı sözcüklerde y sesi korunmuştur.

yigirmi 87b/12, yıl 86b/6, yüregi 71b/13

ğ, g Düşmesi

kapu 111a/15 < kapığ

acı 120b/6 < acığ

ilerü 93b/2 < ilgerü

gerek 135a/10 < kergek

elli 80b/2 < ellig

1.2.2.3. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemelerinin başında y ve n yardımcı sesleri gelir. Bu türemeler genellikle söz içinde gerçekleşir.

n Türemesi

3. kişi iyelik ekleri, hâl eki aldıklarında aralarına bir zamir n'si türer.

yér-leri-n-e 81a/1, baş-ı-n-a 82a/15, dil-i-n-e 82b/8, yoldaş-ları-n-dan 85a/2,

rahş-ı-n-dan 88a/2, akrabā-ları-n-dan 88b/11

3. kişi iyelik eklerine ek olarak “bu, şu ve ol” işaret zamirleri de hâl eki aldıklarında aralarında bir zamir n'si türemektedir.

bu-n-ı 130b/10, şu-n-ı 130b/10, a-n-ı 81b/10

y Türemesi

Türkçede ünlüyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bir yardımcı /y/ sesi türemektedir.

kahkaha-y-ıla 80b/3, diyere-y-e 114b/6,

gendü-y-ile 81a/3, kebāde-y-i 117b/6,

temāşā-y-a 74a/6, bāzū-y-a 136a/8,

gözle-y-üp 74b/13, bu-y-ıdı 103b/1

1.2.2.4. Ünsüz İkizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi de bir bakıma ünsüz türemesidir denilebilir: “Türkçede kelime köklerinde ünsüz ikizleşmesi yoktur. Bugün anne, elli gibi bir iki kelimedeki görülen ikiz sesler ise sonradan ortaya çıkmıştır. elli (<elig) kelimesindeki ikizleşme /g/ sesinin düşmesiyle ortaya çıkmıştır. anne (<âne <ana) ise ana kelimesinin çocuk dilinde aldığı şeklidir.”³¹

ellisin 79a/13 < elig

1.2.2.5. Ünsüz Uyumu

Metinde daima sedalı olarak kullanılan ekler ve örnekleri şunlardır:

- **-dİ görülen geçmiş zaman eki:** urdı 97b/8, atdı 110b/14, şavdı 75a/14, çıkdı 76a/4
- **-dUğ sıfat-fiil eki:** varduğda 123b/7, kōduğları 128a/2, geçdükden 115b/3, dēdükleri 97b/2
- **-dUr fiilden fiil yapma (ettirgenlik) eki:** öldürmezüz 74b/14, kıldurup 117a/15, tōldurmışlardı 99a/2
- **-dA bulunma durumu eki:** tōyumlıkda 118b/13, varduğda 123b/7, gitmekde 77a/1
- **+dAn ayrılma durumu eki:** cānibden 90b/10, cenkden 92a/11, bindirdikden 96b/6, kılıçdan 98b/11
- **-dUr teklik 3. kişi bildirme eki:** yokdur 122b/11, oğdur 129a/11, gerekdūr 76b/2

³¹ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 293.

Türkçede iki ünlü arasında kalan sedasız ünsüzler sedalılaşırlar. Metinde görülen örnekler şöyledir:

- **-t- > -d-:** gidince 71a/10, işidüp 80a/4, söyledüñ > söyle-t-üñ, 112a/1 yürümedi > yürüt-me-di 135a/1
- **-k- > -g-:** kesmege 88a/2, üleşmege 136b/10, çāpüklügüne 88b/9
- **-k- > -ğ-:** tolaşmağa 78a/9, çıkmağa 78b/8, şokranmağa 116b/2, mekkārılığına 109a/5, babaslığı 118a/10

1.2.2.6. Hece Düşmesi

Bir sözcükte yer alan ve birbirine benzeyen hecelerden birinin düşmesidir.

taşık- > çıkup 71a/15

Metinde hece düşmesi örnekleri özellikle bildirme ekinde görülmektedir (-dur, -dür < durur) .

yoğdur 99b/3, pehlivānlarıdur 101a/4, oğdur 129a/11,

eyledür 73b/3, gerekdür 76b/1, serverdür 85b/6,

ķādirlerdür 88a/2, degüldür 94b/11, mātemdedür 99b/1

1.2.2.7. Göçüşme (Yer Değiştirme)

Bir sözcüğün içindeki seslerin yer değişmesi olayıdır. Genellikle l, p, r seslerinin en az birinin bulunduğu sözcüklerde görülmektedir.

torğu 134b/13

1.2.2.8. Ünsüz Nöbetleşmeleri

/d/, /t/ Nöbetleşmesi

karındaşı 86a/12, karıntaş 132b/8

1.3. BİÇİM BİLGİSİ

Çalışmamızda sözcük türlerine göre bir sınıflandırma yapılmış, yapım ve çekim ekleri ilgili sözcük türlerinin içerisinde ele alınmıştır.

1.3.1. İSİMLER

İsimler canlı ve cansız varlıkları, soyut ve somut kavramları karşılayan sözcüklerdir. Cümlede özne, nesne, zarf, yer tamlayıcısı ve yüklem ismi olarak kullanılırlar.

1.3.1.1. İsim Yapma Ekleri

1.3.1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ya da gövdesine eklenerek isim meydana getiren eklerdir. Metinde geçen isimden isim yapma ekleri aşağıda belirtilerek örneklendirilmiştir.

- + **An**

Seyrek kullanılan bir ektir: oğlanları <oğul-an 71b/3, er-en-ler 82b/11.

- **+ Ar, + şAr**

Asıl sayılardan üleştirme sayıları türetir:

iki-şer 106b/9, 114a/8, yedi-şer 114a/9, bir-er 83b/4.

- **+ CA**

Zarf türetir: egri-ce bügrü-ce 131a/3, bun-ca 135b/9.

- **+CI**

Dilimizdeki en işlek eklerinden biridir. Genellikle Bir meslekle uğraşanları bildiren isimler yapar ya da bir iş yapmayı adet edinen kişiyi bildirir.³²: yardım-cu-ñ 138b/3

- **+ cAk**

Sıfat ve zarf türünden sözcükler türeten bir ektir: yumru-cağ-ların 81a/5.

- **+cUğAz**

“‘Küçültmelik’ ekidir. Bergamalı Kadri, ism-i tasgîr başlığı altında +CUGAz ve +CUK eklerini verir. ‘k’ ile biten kelimelere eklenince kelimenin sonundaki o ‘k’lerin düşüneceğini de bildiren Bergamalı Kadri, aslında bu iki ekin aynı ek olduğunu söyler. +CUK eki çok hecelilerde tasgir yapmakta, +CUGAz ise tek hecelilere eklenmektedir.”³³: kıl-cuğaz-larına 74b/8.

- **+ dAş**

“Bu ek ET’den beri tanıdığımız, az verimli olmakla birlikte anlatımı belirli, kullanışlı bir üretim unsurudur. Aslında kişiler arasında ortaklık, beraberlik bildiren *eşlik adları* ve sıfatlar yapar.”³⁴

kırın-daş 84a/3, yol-daş-larından 85a/2.

- **+DI**

³² Güner Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay., 2017, s 124.

³³ Güner Gülsevin, **a,g,e**, s 124.

³⁴ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK. Yay., 2015, s. 169.

Ses taklidi isimler yapar.

gümüldü < gümül-dü “gümbürtü” 83a/10, gürül-di “gürültü” 89a/14

- **+dUz**

Zaman zarfı yapar: gün-düz 81a/14.

- **+l**

Adlardan sıfat türeten bir ektir: yaş-ı-l 127a/8, kız-ı-l 80b/1.

- **+II**

Sıfat türeten, sık kullanılan bir ektir:

heybet-li 87a/12, kubbe-lü 115b/1, dür-lü 83b/8, dārū-lı 107a/7, aş-ı-lı <as-ı-[g]-lı 122a/12, bağ-lu 107a/2, balçık-lı 78b/7, kuvvet-lü 129a/7, niğāb-lu 91b/14, şaḳal-lu 119a/12, şalābetlü 72a/14, sancaḳlu 127a/12, şuratlu 92b/3, tāclu 126a/1, yağlu 106b/2, yaraḳlu 127a/1.

- **+IIk**

Sık kullanılan bir ektir. Çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Başlıca işlevleri yer, alet, eşya, meslek adları ve soyut adlar yapmak olan bir ektir:

şāhib-ḳıran-lik 87b/8, ay-lıḳ 73b/10, şāhib-ḳırān-lıḳ 133a/5, siliḥ-şör-lük-ler 73a/11, gün-lük 73b/10, er-lük 85b/1, çāpük-lig-ine 90a/11, dilāver-lik 128b/2, mīşe-lik 103a/8, pīr-lik 118b/9, serkeş-lik 139a/1.

- **+ncI**

Asıl sayılardan sıra sayıları türetirler:

yedi-nci 87b/12, iki-nci 74b/13, sekiz-i-nci 101a/11.

- **+sI**

Benzerlik bildirir: ayruḳ-sı 80a/5.

- **+sIz**

Adlardan olumsuz sıfatlar türeten bir ektir. Metinde ekin yalnızca dar-yuvarlak biçimi görülmüştür: apañ-suz 106a/13, şübhe-süz 134b/8.

1.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiilden isim yapma ekleri fiil kök ya da gövdesine eklenerek isim meydana getiren eklerdir. Metinde geçen fiilden isim yapma ekleri aşağıda belirtilerek örneklendirilmiştir.

- **-ArcA <-Ar+cA, -rca< -r+cA**

Fiilden geçici sıfatlar türeten –r, -Ar, (I) r, (U) r sıfat-fiil eki ve -cA küçültme ekinin (ekteki işlev zayıflamasından sonra) kaynaşmasıyla oluşmuş, fiilden isim yapma özelliği kazanmış bir birleşik ektir.

tutarcalaruñ (el, ayak ve bacak gibi hareket etmeyi sağlayan organlar) 79b/6,
görürçelerüñ (görmeyi sağlayan organ, göz) 79b/5

- **-Ak**

“Bu ekle yer ve alet isimleri ile sıfatlar teşkil edilir.”³⁵

sancak <sanç-ğak>sanç-aķ>sanç-aķ 85a/14, dirneklerin <tirin-ek-lerin 116a/9,
yat-aķ-dan 80a/2.

- **-kI, -ĠU**

yan-ġu-la-n-dı “yankılandı” 80b/14

- **-t, -Ut**

Soyut ve somut adlar türeten bir ektir: yoğurddan <yoğur-t-dan 105a/14.

- **-I**

³⁵ F. Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1977, s.79.

Birçok ismin yapımında kullanılan bir ektir. Eski Türkçe -ıĝ, -ig ekinden gelmektedir. Batı Türkçesinde ekin sonundaki ğ, g düşerek yardımcı ses fiilden isim yapma eki haline gelmiştir.

koğ-u-sı 117a/7, tol-ı 139a/7, korğ-u-sı 79b/11, yar-u-sı 87b/11.

- **-k, -Uk**

İsim ve sıfatlar türetir. Kendinden önceki ünlü hep yuvarlaktır.

dire-k 95a/5, dile-k 81b/11, böl-ük 87b/15, ayr-uksı 80a/5, art-uk 98a/1, del-ük-li 135b/5, ışı-k 133b/15.

- **-m**

tol-u-m 81a/2, adım <at-ı-m 126b/12, gey-i-m-ler-e 126b/12

- **-mA**

Fiillerin isim şekillerini yapar.

et-me-ge 85b/1, kes-me-ge 88a/2, de-me-y-ile 138a/2, üleş-me-ge 136b/10.

- **-mAk**

Fiillerin mastar şekillerini oluşturur. Mastar, bir hareket ya da oluşun soyut ismidir. Bu ek bütün fiil tabanlarına gelebilir. Bazen kalıcı adlar da oluşturabilir.

ol-mak 86a/14, git-mek 77b/7, söyleş-mek 84b/15, beklet-mek 135b/1, bildir-mek-dir 73b/4, var-mak 129b/2, al-mak 135a/12, ara-mak-da 105b/13, kağıt-mak 134a/9, kay-mak 104b/14, ye-mek 108b/3

- **-mAn**

İşlek bir ek değildir: degir-men 74a/11

- **-n**

tüt-ü-n 104a/8

1.3.1.2. İsim Çekim Ekleri

1.3.1.2.1. Çokluk Eki

+lAr biçimindedir. İki işlevi bulunmaktadır. **a)** İsim türünden sözcüklerin çokluğunu yapmak: pehlivān-lar 72a/7, rüstem-ler 72a/6, kahramān-lar 72a/6, darb-lar 75b/14, na'ra-lar 79b/15, server-ler 80a/4, süngü-ler 80a/12, fil-ler 81b/7, eren-ler 82b/11, zirih-ler 87a/7. **b)** Topluluk isimleri yapmak: Metin kurgusunda iki taraf, iki karşıt grup bulunmaktadır. Ateşperestler ve kafirler bu iki karşıt gruptan birini ifade etmektedir: *āteş-perest-ler* kâfirlerin 99b/2, *kâfir-ler* pehlivānları 101a/2

1.3.1.2.2. İyelik Ekleri

“İyelik ismin kendisine bağlı olan kelimelerle münasebetini ifade eden kategoridir. Bu kategori bir aitlik, bir mülkiyet bir sahiplik gösterir. Türkçede bu ifade ekle sağlanır ve bu çekim eki iyelik ekleridir.”³⁶

Metindeki örnekleri şöyledir:

Teklik 1. Kişi İyelik Eki: yer-ü-m-de 76b/10, günāh-u-m 79b/9

Teklik 2. Kişi İyelik Eki: yumrucağ-u-ñ 80a/15, yol-u-ñ-a 86b/10

Teklik 3. Kişi İyelik Eki: su-y-ı-n-a 78a/1, yol-ı-n-da 78a/2, gümüldü-si 83a/10, gönli-n-e < gönül-i-n-e

Çokluk 1. kişi İyelik Eki: kışsa-muz 78a/15, serverler-i-müz 131b/13, pehlivān-u-muz-uñ 135b/9

Çokluk 2. kişi İyelik Eki: huzūr-u-ñuz-da 73b/4, pehlivān-ı-ñuz-dur 124a/1, şerif-i-ñüz 99a/13, el-i-ñüz 138a/12

³⁶ Muharrem Ergin, *Üniversiteler için Türk Dili*, İstanbul, Bayrak Basım, 1994, s.213.

Çokluk 3. kişi İyelik Eki: yèr-leri-n-de 76a/13, yüz-leri-niñ 120b/2, burun-ları-n-a 120b/6

1.3.1.2.3. Durum Ekleri

1.3.1.2.3.1. Belirtme Durumu Eki: + (y) I, +n

Daima düz ünlölüdür: ‘âlem-i 71b, deste-çüb-ı 93a/9, küffâr-ı 91b/1, Fîrûz-i Cihân-gîr-i 96b/6, gendü-y-i 111b/11, kışsa-y-ı 112b/11, kebâde-y-i 117b/6.

Metinde belirtili nesne olduğu halde eksiz yazıldığı birkaç kullanım da vardır: Demsüz Şâh[ı] ve Fîrûz-i cihân-[gîri] görüp 115b/2, nâ-be-kâr[ı] 102b/12, Elmâs[ı] 90a/7.

Belirtme durumunun +n ekiyle de karşılandığı görülür: rahş-ı-n 74b, kol-lar-ı-n 93a/8, baş-ı-n 93b/2, darb-ı-n 95b/1, ön-i-n 96b/5.

1.3.1.2.3.2. İlgi Durumu Eki: +İñ, +nİñ

kâfir-üñ 71a/6, yezdân-perestler-üñ 77a/11, cümle-si-nüñ 81a/5, pehlivân-ıñ 95b/3, meydâ-nıñ 73a/5, mel‘ün-uñ 120a/2, şadranc-ı-nıñ 92a/1.

Metinde birkaç yerde belirtili isim tamlamalarında ilgi durumunun eksiz kullanıldığı görülür: Kâfirler[iñ] 49asusları 100b/13, Fîrûz-i Cihân-gîr[iñ] vèrdügi kulları 102a/5, Fîrûz Şâh[iñ] vèrdügi gulâmlar 102a/7, Tahmas[iñ] eli 117b/5, Nârunûr[uñ] kulları 125a/13.

1.3.1.2.3.3. Yönelme Durumu Eki: + (y) A

ğazab-a 71a/2, bāzū-y-a 71a/3, el-i-n-e 71a/11, yèr-leri-n-e 76a/9.

Eksiz kullanılış nadir rastlanılan bir durumdur: ħibr[e] şordılar 113a/11, ceng[e] başladılar 82b/14, meydānım[a] gelsün 73a/9

1.3.1.2.3.4. Bulunma Durumu Eki: +dA

alt-ı-n-da 129b/12, 83a/9, şehir-i Ĥorāsān-da 120a/10, el-i-n-de 72b/9, cānib-de 73a/12, ‘ālem-de 101b/14, 123a/12, ‘asker-de 133b/7, yèr-ler-i-n-de 76a/13

1.3.1.2.3.5. Ayrılma Durumu Eki: +dAn

Şehsüvār-dan 71a/2, küffār-dan 73a/6, el-den 77b/12, gürz-den 71a/7, vezīrlər-den 119b/1, sāirler-i-n-den 99a/3, zūlmet-i şeb-den 81a/11, defn kıldık-dan 78a/11, bindirdik-den 96b/6

1.3.1.2.3.6. Vasıta Durumu Ekleri: +IIA, +IA, +n

ķuvvet-ile 71a/10, Şehsüvār-ıla 71b/10, pehlivān-ları-y-ıla 78b/4, 79a4, ħışm-ıla 74a/3, ģazab-ıla 75a/4, raḥş-ıla 78b/2, ķorķusı-y-ıla 79b/11, atlar-ıla 80b/3, kimüñ-le 88/14, ħışm-la 89a/4,7, đarb-la 94a/6, 139a/2, gürz-i-n 71a/4, tīg-ı-n 85b/12, baş-ı-n 132b/10

1.3.1.2.3.7. Eşitlik Durumu Eki: +cA

ard-ı-n-ca 73a/14, art-lar-ı-n-ca 77b/7, 76b/9, bu-n-ca 73b/2, yollar-ı-n-ca 127a/14, kol-lar-ı-n-ca 127a/14, öñ-i-n-ce 92a/11, bile-ce 132a/12, eyle-ce 79a/11, eğri-ce 131/3, bügri-ce 131/3, kavl-i-n-ce 81a/15, toğru-ca 131/3, zerre-ce 81a/15.

1.3.1.2.4. Aitlik Eki: -ki

Başlıca fonksiyonu içinde bulunma, bağıllık ve aitlik ifade etmektir. İncelenen metin kısmında bir örnekte görölmüşür:

evvel-ki 128a/6

1.3.1.2.5. Soru Eki: +mI

Hem fiillere hem de isimlere gelen bir ektir: “XVI. yüzyılda soru eki daima düzlölüdür. Ekin içseste kaldığı örneklerde bile uyumlu şekline rastlanamamıştır.”³⁷ Soru biçimi kazandırdığı sözcükten ayrı yazılmaktadır. Metindeki örnekleri şöyledir: mekrī *mi* 110b/10, yürek *mi* 114b/12 sen *mi* kılduñ 75a/2, bir pehlivān *mı* şanursın 139a/13, Varanda *mı* haber-dār oldu? 95a/13, esīr *mi* oldılar 107a/6, Nār<u>nūr eyle *mi* emr kıldı? 123a/3

1.3.2. ZAMİRLER

“Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. Kişilerin ve nesnelerin yerini tutan belirli kelimeler oldukları için sayıları da oldukça sınırlıdır.”³⁸

³⁷ Yavuz Kartallıoğlu, **a.g.e.**, s. 231.

³⁸ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 387.

1.3.2.1. Kişi Zamirleri

şahıs zamirleri nesnelerin ve kişi adlarının yerini tutan sözcüklerdir. Kişi zamirleri ben, sen, o ya da ol, biz, siz, anlar'dır. Metinde geçen kişi zamirlerinin yalın durumda ve durum ekleriyle çekimlenmiş biçimleri aşağıda gösterilmiştir.

Teklik 1. Kişi : ben 77a/9, beni 79b/7, bana 79b/9, benden 87b/13, benüm 97a/6

Teklik 2. Kişi : sen 82a/1, seni 83b/2, saña 89a/5, sendedür 127a/4, senden 82b/12

Teklik 3. Kişi : o 76b/15, ol 75a/15, aña 85b/14, andan 97a/1, anıñ 86b/13, anı 82b/8, anuñ 86b/11

Çokluk 1. Kişi : biz 135a/5, bizler 74b/9, bizde 77b/15, bizden 77b/10, bizi 131a/8, bize 131b/11, bizüm 135b/8

Çokluk 2. Kişi : siz 89b/5, size 73b/3, sizüñ 74b/10, sizi 138a/11

Çokluk 3. Kişi : anlar 72a/9, anlaruñ 71b/5, anlara 76b/9, anlardan 77b/15, anlara 99a/1

1.3.2.2. İşaret Zamirleri

Varlıkları, nesneleri işaret etme yoluyla gösteren zamir türüdür. Metinde geçen işaret zamirleri şöyledir:

bu: bu 73b/2, 139a/1, buniñ 84b/15, bunu 130b/10

şol: şol 92b/8

şu: şunu 130b/10, şunda 130b/10

bunlar: bunlar 77a/1, bunları 77a/14, bunlara 102a/13, bunlaruñ 121a/3

şunlar: şular 93b/13

ol: ol 72a/12, 75b/7, 89a/3, aña 74a/1, anda 73b/12, anuñ 76b/1

anlar: anlar 77b/14, anlara 7b/9, anlardan 77b/15, anları 105b/4, anlardan 134a/12, anlaruñ 77b/9

1.3.2.3. Dönüslülük Zamiri

Yapılan işin yapan kişiye döndüğünü gösteren zamirlerdir. Metindeki dönüslülük zamirleri şöyledir:

gendü 71a/5, gendüleruñ 78/5, gendüyi 79a/11, gendüye 83b/3

1.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri

“Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir. Aslında belirsizlik zamiri olan sözler birkaçı geçmeyecek kadar azdır: adam, insan, kimse, Farsça-Türkçe karışımı herkes, Arapça-Türkçe karışımı cümlesi, Arapçadan alıntı falan, filan, şey gibi. Bunlar dışında kalan ve oldukça yaygın olan belirsizlik zamirleri; bazı belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.”³⁹ Metinde geçen belirsizlik zamirleri aşağıda gösterilmektedir.

biri 72b/2,	birkaçı 96a/1,	bir kimse 121a/13
cümlesi 100b/12,	her biri 101a/6,	her kim 73a/9
kimi 79a/10,	kimse 82b/4	hıç kimse 110a/2
berikiler 98a/9,	falān 110b/14	

³⁹ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 412.

1.3.2.5. Soru Zamirleri

Soru sorma yoluyla isimlerin yerini tutan sözcükleri soru zamirleri adı verilir. Başlıca iki soru zamiri bulunmaktadır: ne ve kim. Metindeki soru zamirleri:

Sen *kimi* dilerdün? 133b/9,

Ëy la‘în beni *kime* beñzetdün? 87b/7

Elden *ne* gelür? 77b/12

1.3.3. SIFATLAR

Bir varlığı vasıflayan veya belirleyen kelimelere sıfat denir.⁴⁰ Sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki temel grupta ele alınmaktadır. Metinde geçen sıfat türleri ve örnekleri aşağıdaki gibidir.

1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları varlıkların ve nesnelerin özelliklerini belirten sözcüklerdir. Bu özellikler biçim, renk, mizaç, karakter, yapı, beceri, vb. gibi şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

kı/bayraklar 80b/6, *kızıl*/şuyuñ 80b/1, *gidi* kavurlaruñ 81a/3, ‘*azîm*‘askerden 81b/1, *yoz* toprak 83a/10, *kıp kızıl* kana 84a/15, *mağrur* la‘în 71a/1, *dilāver mankala* pehlivān 74b/5

⁴⁰ Tahsin Banguoğlu, **a,g,e**, s. 341.

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Bu gruptaki sıfatlar isimleri belirtme, gösterme işlevi üstlenmişlerdir. Bu belirtme/gösterme işaret etme, sayısını bildirme, belirsizlik özelliğini bildirme, soru sorma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Metinde karşımıza çıkan belirtme sıfatı örnekleri şunlardır.

1.3.3.3. İşaret Sıfatları

Varlığı ya da nesneyi işaret ederek gösteren sözcüklerdir. Metinde işaret sıfatları “bu, o, şol, ol, bunlar” ile yapılmıştır. Örnekleri şunlardır:

bu sözi 74b/15, *bu* cânibde 78a/15,

ol gergedana 80b/11, *ol* balçığa 78b/13, *ol* yère 79a/8

o gèce kılavuz kılop 76b/15

o pehlivāna beñzer 77a/7

şol nā-be-kār 84b/5, *şol* kılıç 88a/13, *şol* rahşı 93a/5

1.3.3.4. Sayı Sıfatları

Bir ismin sayısını sayı özeliğini/sayısını belirten sözcüklerdir. Sayı sıfatları asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları olmak üzere dört grupta incelenir. Metinde tespit edilen sayı sıfatları şöyledir:

1.3.3.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

İsmin sayısını belirten sıfatlardır.

Kırk-elli 80b/2, *otuz biñ* 80b/6, *iki* serverleri 80b/10, *sekiz* arış 82a/7,

yüz arış 82b/2, *toğsan* arış 82b/15, *yüz biñ* er 91a/7, *seksen peş* arış 129b/5

iki yüz on şantalī-nişīn serverler 87b/13, *toğsan yedi* arış 94a/11

1.3.3.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

İsimlerin sıralarını bildiren sıfatlardır. Asıl sayı sıfatlarına -ncı, -nci, -ıncı, -inci ekleri getirilerek yapılır.

sekizinci gün 101b/3, *yedinci* şantalīde 87b/12

1.3.3.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

İsimleri bölüştürme, paylaşırma yoluyla belirten sözcüklerdir. Asıl sayı sıfatlarına -şar, -şer (beşerin yanlış ayrılması sonucu) , -ar, -er eklerinin getirilmesi suretiyle yapılır.

birer 114a/7, *ikişer* 106b/9, *üçer* 114a/8, *yedişer* 114a/9

1.3.3.5. Belirsizlik Sıfatları

Bir adın miktarını, sayısını net bir şekilde belirtmeyen belirsiz bir şekilde gösteren sözcüklerdir. Metinde tespit edilen belirsizlik sıfatları şöyledir:

bir siyāh ata süvār olmuş 92a/1, *bir* nişān yerinde 96a/4

birkaç tolum şarab 81a/2

bunca serverleri 73b/2

cümle serverler 81a/8, *cümle* kâfir pehlivânları 82a/10

her tarafından 94a/1, *her* kenâr 94a/2

her ne muradı 101a/1

hîç kimse 110a/2

nice hîleler 89a/2

1.3.3.6. Soru Sıfatları

İsimleri soru sorma yoluyla belirten sözcüklerdir. Metinde tespit soru sıfatı örnekleri şöyledir:

ne kışşa 86a/8, *ne* yavuz herîf olur 93a/4

ne kadar serverlerimiz helâk eyledi 131b/13

nice cenk olur 90a/3

nice ele girdüğün 112b/10

nice serverlerdir 116b/9

1.3.4. ZARFLAR

“Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer ve yön, nitelik, durum, miktar bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözcüklerdir. Sıfatlardan ve kedni türlerindeki zarflardan önce de gelmekle

birlikte asıl bulundukları yer fiillerin önüdür.”⁴¹ Metinde tespit ettiğimiz zarflar şöyledir:

1.3.4.1. Durum Zarfları

Cümledeki yüklemın nasıl yapıldığını, durumunu belirten sözcüklerdir.

bî-hūd yaturlar 118b/6

gölüşürek Nemrūd’uñ üzerine geldiler 119a/1/2

bunları ben *böyle* kıyās eylemezdüm 77a/14, niçün *böyle* idersin? 98a/10

nāgāh ol na‘ra dan serāsime olmışlardı 72a/10

oķa *tīz* ħalāş vèrdi 71a/13

pāk terāş olup 121a/7

1.3.4.2. Zaman Zarfları

Cümledeki yüklemın ne zaman yapıldığını, zamanını gösteren sözcüklerdir.

geçüp *andan* şehr-i Ĥorāsān’a toĝru gitdiler 77b/6

gör *imdi* bre nā-be-kār 89a/5

şimdi süvār olmışdur 77b/11

yarın bir gün cenk yokdur dèyüp du‘ā kıldılar 99b/3

⁴¹ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 427.

1.3.4.3. Miktar Zarfları

Cümledeki yüklemın miktarını, ölçüsünü belirten sözcüklerdir.

Cümle vezîrlerden anuñ sözi *artuğ* geçerdı 119b/1

biraz ağlayup 98b/7

şol nā-be-kārı *katı* horlamayalum 139b/4

ol haberi işidüp *vāfir* gülüşdiler

1.3.4.4. Yer ve Yön Zarfları

Cümledeki yüklemın yer veya yönünü belirten sözcüklerdir.

başın *ilerü* atdı 93b/2

ol iki deryā-mişāl ‘asker birbirin *aşağa yoğaru* sürdiler 95b/5

ol-dem köçegi *içerü* girüp 99a/11

ayağı hālâş edüp *şasra* çıkdı 80b/12

kimi at boynuna düşüp dönüp *girü* kaçdı 99a/10

1.3.4.5. Soru Zarfları

Soru zarfları fiilleri soru yoluyla belirten sözcüklerdir.

kanı benüm ciger-küşelerüm *niçün* gelmediler? 96b,/6

Ëy server-i Kûh-sitân *ne* kaçarsın 124b/1

1.3.5. FİİLLER

Fiil iş, oluş ya da kılış bildiren sözcük manasına gelir.

1.3.5.1. Fiil Yapma Ekleri

1.3.5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ya da gövdesine eklenerek sözcüğü fiil haline getiren eklerdir. Metinde geçen isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

- **+A-** : İsimlere eklenerek geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.
benzetdün < beniz-e-t-dün 87b/7, bez-e-n-miş 118b/7 (beze- <ET bediz-e-mek)
, sarmaş- <sar-ı-m-a-ş-83a/8, dil-e-dü-m 77b/7, göz-e-t-ü-rüz 74b/10, uğradılar
<uğur-a-dı-lar 104b/13, uz-a-t-dı-lar 117b/7
- **+dA-** : İşlek bir ek değildir: istemiş< iz-te-miş 81b/15, al-da-n-up
85a/2
Yansıma isimlerden de fiil yapar: kıyımdanma < kıyıml-da-n-ma 79b/5
- **+IA-** : İsimlerden geçişli ve geçişsiz fiiller yapan işlek bir ektir.
‘aceb-le-di-ler 122a/7, bağ-la-sa-ñ 96a/7, baş-la-dı-lar 78a/9, boğaz-la-n-mış 98a/7,
din-le-dik-ler-i-n 110a/12, göz-le-y-en 75a/2, horlamağa < hor-la-mak-a 117a/2, kap-
la-yup 83a/11, kılıç-la-dı 88a/13, koçlatup < koçu-la-t-up 117a/12, şarma-la-y-up
122b/6, selām-la-y-up 138b/1, uğur-la-up 103b/2, yangı-la-n-dı “yankılandı” 80b/14,
baş-la-dı 110b/6, boğaz-la-y-up 104a/14, depe-le-di 73a/15, gez-le-y-üp 129a/9,
güm-le-y-üp 111a/1, gür-le-y-üp 111a/1, horden-le-mek 74b/3, şula-y-up 128a/14.

- **+I-** : berki- < berk-i- “sağlam olmak” berk-i-t-üp 81b/7, sakı- < sakı-ı- “uyanık, tetikte olmak” şak-ı-n- 129a/10
- **+kIr-** : Ses taklitlerinden fiil yapar.
tü-kür-mek 84a/6, hay-kır-up 71b/7
- **+I-, +Al-** : Adlardan geçişsiz fiiller türeten bir ektir.
dincel- “dinçleş-“ < dinç-el- 137b/9
- **+r-, +Ar-** : çök-ü-r-di 89a/14, çök-er-diler 100a/6

1.3.5.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri fiil kök ya da gövdesine eklenerek fiil meydana getiren eklerdir.

- **-AlA-**
“Kuvvetlendirme işleviyle fiiller türetir.”⁴²
dep-ele-di 73a/15
- **-I-, -U-**
Seyrek kullanılan bir ektir.
sür-i- < sür-i- “sürüklemek” sür-i-y-ü sür-i-y-ü 129b/1, sürü-y-üp 84b/1.
- **-y- < ET -d-**
“Kuvvetlendirme ekidir. ET’deki -d’nin devamıdır.”⁴³

⁴² Özkan, Tören, Esin, **a.g.e**, s.496.

⁴³ Gürer Gülsevin, **a.g.e**, s.156.

ko-y-up 98b/15

- **Olumsuzluk eki : -mA-**

“Cümlede yüklem bildirdiği oluş ve kılışın olumsuz olarak gerçekleştiğini gösteren dilbilgisi kategorisi. Türkçede fiile olumsuzluk kavramı -mA- ekiyle, ad cümlelerinde *değil* kelimesinin eklenmesiyle verilir”⁴⁴

Bu ekten sonra sadece “isim fiil yahut zarf fiil teşkil eden ekler gelebilir.”⁴⁵

bul-ma-dı-lar 83a/6, èt-me-y-elüm 77a/10, hâşıl ide-me-di 84a/1, zafer bul-ma-dı-lar 83a/6, yüz döndür-me-di 71b/7

- **Dönüşlülük eki: -n-**

Dönüşlü fiil, fiildeki kavramın özneye döndüğünü bildirir.

söyle-n-e-sin 75a/4, bağla-n-up 93b/4, beze-n-miş 118b/7, boğazla-n-mış 98a/7, boşanup “boşalıp”< boş-a-n- up 90b/3, bula-n-mış 121b/13, bul-u-n-dı-lar 113b/14, çalkınup< çalka-n-mak 91a/13, depele-n-di 98a/7, tokan- “dokunmak”<ET tokı-n-mak “duvara çarpmak; (kılıç) dövölmek” 129b/15, gümr-e-n-üp “homurdanıp” 116b/1, kuşan-<ET kurşa-n- 128b/6, şapla-n-up 78b/8, yangı-la-n-dı “yankılandı” 80b/14, beze-n-miş 118b/7, boğaz-la-n-mış 98a/7, gey-i-n-üp 120a/15, sürü-n-üp 89b/6, -şapla-n-dı 79a/11

- **Edilgenlik eki : -l-**

Edilgen fiil, yapılan işten etkileneni gösterir.

ayrıldı < ayır-ı-l-dı 129b/4, dik-i-l-miş 84a/15, dök-ü-l-di 95b/13, düz-ü-l-miş 119a/4, getir-ü-l-di 84a/1, göm-ü-l- di 79a/15, gör-ü-l-di 79a/5, şav-u-l-up

⁴⁴ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 1992, <https://sozluk.gov.tr/>

⁴⁵ A. Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet Akalın, 5. bs., Ankara, TDK Yay, 2007, s. 59.

140a/5, suñ-ul-up 135b/1, sür-ü-l-miş 83a/9, yık-ı-l-dı 93b/4, dik-i-l-miş 84a/15, ek-i-l-ir 96a/10, getür-ü-l-di 84a/11, kar-ı-l-up 91a/10, saç-ı-l-dı 75b/10.

- **İştelik eki** : -ş-

İşteş fiil, bir işin birden çok özne tarafından karşılıklı veya ortaklaşa yapıldığını belirtir.

bellü-le-ş-di 103a/7, bul-u-ş-up 113b/4, çal-ı-ş-dı 88a/15, el-le-ş-sün 116b/4, eri-ş-di-ler 113b/3, gir-i-ş-di 93b/9, gül-ü-ş-di-ler 81a/6, kama-ş-dı <ET kama-mak “kamaşmak” 138a/7, kap-ı-ş-up 136b/10 ~ kap-u-ş-up 119a/5, kavuş- <ET kabış- *kav-ı-ş- 99a/3, şarma-ş-dı-lar 83a/8, söyle-ş-dü-ñüz 116b/3, ur-u-ş-dı 93b/9, üleşmege “bölüşmeye” <üle-ş-mek-e 136b/10, gör-ü-ş-üp 113b/4, şar-ma-ş-dılar 83a/8.

Ettirgenlik Ekleri

“Fiilden fiil yapma eklerinin bir kısmı yaptırma ve oldurma ifadesi taşırlar. Yani yapma ve olma ifade eden fiillerden yaptırma ve oldurma ifade eden fiiller yaparlar. Bu eklere ettirgenlik ekleri denir.”⁴⁶ Metinde geçen ettirgenlik ekleri ve örnekleri şöyledir:

- **-t-**

ağladan <ağla-t-an 110a/4, ay-ı-t-ur 75b, benzetdün< beniz-e-t-dün 87b/7, çingirtadup < çingirta-t-up 133a/10, çığşatup < çığış-a-t-up 133a/10, depre-t-üp 90b/8, eri-t-üp 119b/2, ey-i-t-diler 92b/9, berkidüp < berk-i-t-üp 81b/7, göz-e-t-ür-üz 74b/10, koqlatup < koqu-la-t-up 117a/12, segirdüp < segir-t-üp 78b/2, şıçra-t-up 133b/4, söyle-t-ün 112a/1, uğradup < uğra-t-up 120b/3, uza-t-du-m

⁴⁶ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e**, s. 495.

123a/7, yükle-t-miş 106a/12, yürüdmedi < yürü-t-me-di 135a/1, söyle-t-ün
112a/1

- **-dAr-**
gön-der 131a/12
- **- dUr-**
bildür- 92a/14, döndür- 115a/4, gêtür- < ET kel-tür- 139b/1, götür- < ET *kö-
tür-“taşımak” 127a/2, geydür- 100b/8, öldür- 105a/5-6, kondur- 88b/1, 105b/8,
115b/15, taldur- 99a/2, 96a/14, unuttur- 129a/8, yanaşdur- 137b/10, yapışdur-
117b/4, 119a/10, 125a/11, 119a/9, atdur- 78a/7, bildir- 113a/12, bindir- 96b/6,
erişdür- 132b/7, taldur- 96a/14, unuttur- 129a/8, yanaşdur- 137b/10.
- **- GUr-**
ër-gür- me-y-e 132a/14
- **-r-, -Ur-**
çok-ür-di 89a/14, dövşür-üp 96a/13 (<ET dirşür- < dir-i-ş-ür- > derşür- >
devşür-> devşir-) , düş-ür- düm 86a/2, geç-ür-diler 80a/1, şav-ur-dılar 91b/1,
yêtür- “yetiştirmek” 76b/9

1.3.5.2. Fiil Çekim Ekleri

Fiillere işleklik kazandıran eklerdir. Fiil çekim ekleri şekil ve zaman ekleri, şahıs ekleri, sıfat-fiil ekleri, zarf fiil ekleri ve soru ekinden oluşmaktadır.

1.3.5.2.1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri zamir kökenli ve iyelik kökenli olmak üzere iki temel kategoriye ayrılırlar.

1.3.5.2.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

- **Teklik 1. kişi eki:** -n, -In

Ek dar-düz ünlüdür.

olmaz-in “olmam” 109b/10, kılmaz-in “kılmam, yapmam” 139a/8, çıkar-ur-ı-n “çıkarırım” 80b/1, bil-ü-r-in “bilirim” 125a/14, dilerin “dilerim” 101a/8, ferāmuş ètdür-ü-r-in 84a/4, eksik ol-ma-z-ın 109b/10, söyle-me-z-in

- **Teklik 2. kişi eki:** -sIn

Ekin ünlüsü düzdür.

bil-me-z-sin 82a/2, neyle-r-sin 85a/5, ğarķ ol-ur-sın 79b/6

- **Teklik 3. kişi eki:** Ø

Teklik üçüncü şahıs için bir ek kullanılmamıştır.

kılır 93a/2, çevirmiş 83b/15, otururdu 82a/4, sürdi 82b/3

- **Çokluk 1. kişi eki:** -Uz, -vUz

Ekin ünlüsü yuvarlaktır.

ķomaz-uz 74b/14, gide-vüz 78a/2, kıl-a-vuz 77a/11, muķābil ol-a-vuz 101a/8

- **Çokluk 2. kişi eki:** -sIz

Ekin ünlüsü düzdür.

olur-sız 105a/9, getürmeyesiz 122a/9

- **Çokluk 3. kişi eki: -lAr**

vardı-lar 76a/3, buyurdu-lar 78a/5, gördi-ler 84a/12, iletdi-ler 89b/6

1.3.5.2.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

- **Teklik 1. kişi eki : -m**

Metinde dar - yuvarlak ünlülü biçimi bulunmaktadır.

kulak urdu-m 107b/11, eylerdü-m 85b/4

- **Teklik 2. kişi eki : -ñ**

Metinde dar yuvarlak ünlülü biçimi bulunmaktadır.

kılmasa-ñ 85b/7, kıldı-ñ 87b/15, kıydu-ñ 84b/11, geldüñ 85b/4

- **Teklik 3. kişi eki : Ø**

Teklik üçüncü şahıs için bir ek kullanılmamıştır.

urdu 71a/4, bırağdı 73a/1

- **Çokluk 1. kişi eki : -k, -k**

Metinde dar yuvarlak ünlülü biçimi bulunmaktadır.

kaçdu-k 123b/12, büyümedü-k 74b/11

- **Çokluk 2. kişi eki : -ñ, -ñUz**

görü-ñ 77a/15, eyledü-ñüz 105a/9, gâfil ol-ma-ñ 101a/12

- **Çokluk 3. kişi eki: -lAr**

çıkardı-lar 85a/12, eder-ler 87b/12

1.3.5.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

1.3.5.2.2.1. Haber Kipleri

Metindeki bildirme kipleri ve örnekleri aşağıdaki tabloda belirtilerek örneklendirilmiştir.

- **Geniş zaman: -r, -Ar**

söyle-r 100a/3, çıkar-u-r 80b/1, ayd-u-r 83b/1, toğra-r 135a/8,

bil-ü-r-in 125a/14, aç-ar 104a/12, karar ed-er-ler 87b/12, ferāmuş etdür-ü-r-in 84a/4

- **Gelecek zaman eki: -IsAr**

İncelenen metinde **-IsAr** eki yalnızca bir örnekte yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır: endīşe ed-üser “endişe edecek” 118a/12

Metinde istek kipi eki -A, gelecek zaman ve geniş zaman ifadeleriyle de kullanılmıştır.

bende kıl-a-vuz 77a/11, mukābil ol-a-vuz 101a/8

- **Şimdiki zaman eki: -A yor**

İncelenen metinde yalnızca bir örnekte yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır.

- **Görülen geçmiş zaman eki: -dI**

kaķı-dı, şaķı-dı 74b, otur-dı-lar 105b/9, öp-di-ler 114b/9, şalıvēr-di 135b/2, sür-di-ler 90b/14, belür-di 115a/3, depret-di 73b/8

- **Duyulan geçmiş zaman eki: -mIş**

bende ol-mış 114a/3, belür-miş 93b/15, dökül-miş 93b/15, karış-mış 74a/10, bī-hūd ol-mış-lar 120b/12, tut-mış 135a/4, yüklet-miş 106a/12

1.3.5.2.2.2. Tasarlama Kipleri

Metindeki tasarlama kipleri ve örnekleri aşağıdaki tabloda belirtilerek örneklendirilmiştir.

- **İstek kipi eki: -A**

gir-e 82a/14, söylen-e-sin 75a/4, söyle-y-e-sin 114b/3, getir-e-vüz 78a/1, gid-e-vüz <güt-e-vüz 78a/2, 106a/10, getürebil-e-vüz 103a/4.

Metinde istek çekimi -A, gelecek zaman ve geniş zaman ifadeleriyle de kullanılmıştır.

- **Şart kipi eki: -sa**

gör-se-ler 75b/15, bağla-sa-ñ 96a/7, çal-sa-lar 114a/8, ur-sa 91b/12, münhezim ol-sa-lar 116b/5

- **Gereklik kipi: gerek, -mek gerek, mağ gerek, -sa gerek**

ri‘āyet gerek 119a/10, gör-mek gerekdür 76b/2, helāk ét-mek gerek 101a/9, kıl-sa-ñ gerek 87b/4

Şu örnekte de istek çekimi gereklik gösterir: ... sen ne *mel‘ūn olasın* “nasıl bir melun olmalısın” 87b/9

- **Emir kipi çekimi**

- **Teklik 1. kişi emir çekim eki: -AyIn, -AyIm**

var-ayın 118b/14, göster-eyin 138a/13, tur-ayım 81b/12, kıl-ayım 81b/13, edin-eyim 84a/3, göster-eyim 133a/6, çal-ayım 110b/15, beyān kıl-ayım 112a/12, hakkında gel-eyim 84b/15

- **Teklik 2. kişi emir çekim eki: Ø**

ğāfil olma 87a/4, yūri 87a/3, hāzır ol 140a/15

➤ **Teklik 3. kişi emir çekim eki: -sUn**

rāzı ol-sun 77b/15, uğra-sun 124b/8, gel-sün 73a/10, öğren-sün 81b/14, çıkar-sun 131a/12, bil-sün 73a/8

➤ **Çokluk 1. kişi emir çekim eki: -Alım, -AlUm**

kıl-alım 122a/15, gör-elim 136a/3, dırāz éd-elim 91b/2, kışsa éd-elim 91a/8, hırlama-y-alum 139b/4, helāk étme-y-elüm 77a/10, kıl-alum 132b/1, git-elüm 106a/7, talan ét-elüm 116a/10

➤ **Çokluk 2. kişi emir çekim eki: -ñ, -Uñ**

uyu-ma-ñ 110b/3, gör-üñ 77a/15, zabt eyle-ñ 110a/14, şabr eyle-ñ 116b/2, gir-me-ñ 117b/9

➤ **Çokluk 3. kişi emir çekim eki: -sUnlAr**

gör-sünler 101a/6, cem^c ol-sunlar 139a/8, kavuş-sunlar 99a/3

1.3.5.2.3. İsim-Fiil Ekleri

Metinde -mAk ve -mA isim-fiil ekleri tespit edilmiştir:

- **-mAk**

al-mak 135a/12, çık-mak 79b/10, ir- mek 111a/15, git- mek 77b/7, gör-mek 76b/2, götür-mek 108a/2, ġāfil ol-mak 86a/14, helāk ét-mek 80b/4, hırlamağa < hırla-mak-a 117a/2, kaķıt-mak 134a/9, kaldur-mak 121b/1, hıle

kılmak 89a/5, söylemek 123a/11, söyleşmek 84b/15, vermek 135b/1, varmak 129b/2, yemek 108b/3

- **-mA**

Metinde birkaç örnekte görülür: (anadan) doğma 96a /8, (yabāndan) gelme 107b/6, şarma-la-y-up 122b/6

1.3.5.2.4. Sıfat-Fiil Ekleri

“Sıfat-fiiller adından da anlaşılacağı üzere, sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir. Sıfat-fiiller bir yanları ile sıfat bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sıfata aktararak varlıkları ve nesneleri hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırırılar.”⁴⁷ Metindeki sıfat-fiil ekleri şunlardır:

- **-AcAK**

batacağın < bat-acağ-ı-n “batacağını” 80b/5, cenge *git-ecek* ol- 132a/11

- **-Ar, -r**

ḳadd <ü> ḳāmet *çeker* 92b/3

- **-dUK**

dē-dük-leri 77a/7, esīr ol-duğına <ol-duğ-ı-n-a 123a/6, sür-düg-i-n-e 92a/2, şaş-duğ-ı-n-dan 130a/7<şaş-duk-ı-n-dan.

- **-mAz**

tut-maz ol- 79b/6, *yara-maz* et- 131a/2, amān *vér-mez* bir yigit 73b/1, bir *görün-*

mez ḳāza 77a/15

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara, TDK. Yay., 2017, s. 909.

- **-mİş**

sürül-miş tarla 83a/9, *dikil-miş* leş 84a/5, *qadd <ü> qāmet çekmiş* bir server

94b/3, *boğazlan-miş* tavuq 98a/7

- **-(y) An**

cenk eden <cenk et-en 81b/13, bilme- (y) en 73a/8, dile- (y) en 74b/14

1.3.5.2.5. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf-fiil, “Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.” Zarf-fiil ekleri, cümlede fiilin zarf görevinde kullanılmasını sağlayan eklerdir.”⁴⁸ Metindeki zarf-fiil ekleri ve örnekleri şöyledir:

- **-A ; -U**

bat-a bat-a 79b/1, sürü-y-ü sürü-y-ü 93b/6

Ünlü zarf fiilleri zarf fiil ikilemelerinde ve birleşik fiillerde görülür. Bir örnekte -İp işlevinde görünmektedir. (ol serverleri) arayı gitdiler 76b/15

- **-AndA**

-dığı zaman ifadesi verir. Ek, Azerbaycan Türkçesi ile Doğu Anadolu ağızlarının bir kısmında kullanılır.

var-anda 75a/15, bul-anda 83b/13

- **-ArAk**

arz *éd-erek* <et-erek 87a/11, dè-y-erek 117a/8, cevelān *éderek* <et-erek 73a/5, hizmet *éderek* <et-erek 102a/9

⁴⁸ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 178.

- **-dUq A**

 aşd *kıl-du  a* 78b/9, git-d   e 85b/11, es-dikce 117a/7

- **-IcAk, -UcAk**

-IncA zarf-fiil ekiyle aynı i levdedir.

d -y-icek 76b/2, ol-ucak 132a/11, d -y- cek 120b/8, bende *ol-ıca * 86b/4, germ
ol-ıca  78a/5,  ek-icek 71a/8

- **-IncA**

d -y-ince 84b/12, ol-inca 95b/4, var-inca 73a/3, bak-inca 86a/4,
gedince <get-ince 71a/10,  ola -inca 102b/8, d n-ince 85a/10

- **-mAdIn**

-mAdAn zarf-fiil ekiyle aynı i levdedir.

( arabın) a -madın 93b/13, ( ab h) ol-madın 119b/8

- **-mAdAn**

al-madan 85b/4,  or -madan 112b/3

- **-ken**

Yalnızca “i-” yardımcı fiiline gelen bir zarf-fiil ekidir. Yardımcı fiile
gelerek de, eklenerek de kullanılır.

i-ken 106a/11, gider-ken < gider+i-ken 79b/14

- **- (y) Up**

gel- p 71b,  d p <  t- p 95b/4,  ı radup < ı rat-up 73a/5,  o an-up,
75a/9,  a ı-y-up 75b/4,  ekil- p 76b/7

- **-UrAK**

söyleş-ürek 82b/13, gülüş-ürek 119a/1, sürü-y-ürek 137a/4, şokranurak
131a/5

1.3.5.3. Ek Fiil

Bu fiilin gramerlerimizde ek fiili, isim fiili, cevher fiili gibi çeşitli adlandırmaları bulunmaktadır. ET'deki "olmak" manasına gelen er- fiilinin i- biçimine değişmesi ve ekleşmesi ile oluşmuştur. Bugün ek fiilinin tek başına bir manası yoktur. Bu yüzden yalnız başına bir fiil şeklinde kullanılmamaktadır, karşımıza i-di, i-miş, i-se gibi zaman ekleriyle birlikte çıkmaktadır. Bugünkü kullanımda iki görevi bulunmaktadır. Birincisi isim soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmalarını sağlamak, ikincisi ise basit zamanlı fiileri birleşik zamanlı fiiler haline getirmektir.

1.3.5.3.1. Ek-fiilin İsimlerle Kullanılışı: Bildirme Kipi

Türkçenin ana yardımcı fiili "i-" geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman veya şart kipinde çekimlenerek isimlere eklenir ve bu yolla isimleri yüklem yapar.⁴⁹

Metinde yardımcı fiilin ekleşmeden elifli ve ekleşerek elifsiz/esre ile yazımı görülür. Metinde ekleşmeye işaret olmak üzere elifsiz yazımlarda tire işareti kullanılmıştır.

Geniş zaman çekimiyle : -dİr, -dUr

makamdır 106a/5

Görülen geçmiş zaman çekimiyle : i-di, -IDI

⁴⁹ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e**, s. 503.

āsān idi 109a/1, h̄īle idi 88b/14, iki kiři idi 108b/13, kāfir idi 84b/7, la‘īn idi 128b/4, la‘īnler idiler 127b/10, mel‘ūne idi 132a/10, mest idi 1429a/4, mīšelik idi 103a/8, nev-civān idi 86b/5, ođlı ođlanları idi 104a/15, pehlivān idi 86b/8, server idi 86b/5

gümüş-idi 90a/14, tūfān-idi 91a/1, ziyāde-y-idi 96b/1.

Duyulan geçmiş zaman çekimiyle : i-miş, -Imİş

dīvānda imiş 107b/14, görmiş degüldür 92b/13, sihir-bāz imiş 85b /14, yok imiş 135a/6,

‘ayyār-ı-miş 107a/9, var-ı-miş 97b/3.

Şart kipiyle: i-se, -sA

merd-i merdān ise 82b/4, kâbil degül ise 100a/14, var ise 112a/13, kâdir degül iseñ 90a/2

var-ısa 135a/10, yoğ-ısa 77b/13.

“i-” yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminde yardımcı fiil kullanımdan düşmüş ve ekleşme tamamlanmıştır. Böylece geniş zamanda bildirme kipi ifadesi, çekimin şahıs unsurlarıyla karşılanmaya başlamıştır. Bu şekilde ortaya çıkan eklere bildirme ekleri denir. Metinde yer alan bildirme ekleri şunlardır:

Bildirme Ekleri

Teklik 1. kişi bildirme eki : +Im

‘ayyār-ım 122a/14, ben-im 133b/11, faķīr-im 105a/1; kâdir degil-üm 132a/12

Teklik 2. kişi bildirme eki : +sIn

aķrānı degil-sin 86b/11, mālīk-sin 139a/12; ķādir degül-sün 85b/1

Teklik 3. ķiři bildirme eki : +dIr

Ek başındaki ünsüz daima tonlu biçimde “d” iledir. Ek ünlüsü ise, düz ve yuvarlak şekillerinin hareke ile gösterildiği üzere, hem uyuma bağlı hem de uyuma girmemiş halde karışık kullanılmıştır:

Düz ünlü ile: āsān-dır 85a/1, bildirmek-dir 73b/4, cenk-dir 125b/4, ejderhā-dır 72a/5, ğam-nāk+dir 109b/13, hāřıl-dır 112a/14, herīf-dir 139b/3, işi-dir 74b/3, la‘īn-dir 106a/9, maķam-dır 106a/5, manķala-dır 127b/14, mel‘ünlar-dır 92a/9, ne-dir 106b/1, 111b/5, 114b/3, 123a/3, pehlivān-dır 73b/1, server-dir 72a/14, 92b/14, selāmet-dir 139b/11, serverler-dir 86a/15, vardır 123b/3, yağı-dir 101b/4, yakın-dir 106a/8, yaraķ-dır 101a/11, zaķmet-dir 135b/13

Yuvarlak ünlü ile: āsān-dur 87a/1, benī ādem-dür 74b/12, degül-dür 111b/12, 135a/7, 92b/13, 94b/11, eyle-dür “öyledir”73b/3, gendü-dür 121a/6, gerek-dür 76b/11, gün- dür 109b/10, herīf-dür 77a/9, 92b/10, ķavī-dür 137b/2, mālīk-dür 93a/5, ne-dür 111b/7, 112a/8, 113b/11, 74b/9, 90a/2, 92b/8, pehlivān-dur 86b/12, pīr-dür 71a/6, server-dür 133b/12, 85b/6, 87a/14, selāmet-dür 75b/3, server-dür 133b/12, 85b/6, 87a/14, var-dur 87b/3

Çokluk 1. ķiři bildirme eki : Bu çekim metinde kullanılmıştır.

Çokluk 2. ķiři bildirme eki : +sIz

Metinde bir örnekte kullanılmıştır: kim-siz 112a/8

Çokluk 3. ķiři bildirme eki : Bu çekim metinde kullanılmıştır.

1.3.5.3.2. Ek-fiilin Fiillerle Kullanılışı: Birleşik Fiil Çekimi

“i-” yardımcı fiilinin görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi çekimleri hikâye, rivayet ve şart birleşik çekimlerini kurar.

İmlası isimlerle bildirme kipini kurarken olduğu gibidir. Elifli, elifsiz / esreli veya elifsiz/ harekesiz yazımları görülür. Metinde eklemeye işaret olmak üzere elifsiz yazımlarda tire işareti kullanılmıştır.

Metinde görülen birleşik fiil çekimleri şunlardır:

Geniş zamanın hikayesi: gözlerdi 108b/10, erişürdi 132b/7, nişân vèürdi 87a/7, yat-urdu 93b/14, fırsat gözlerdüm 112b/2, ulurdu 109b/8, cenk iderdim 125a/10, düşerdi 93b/14

Görülen geçmiş zamanın hikayesi: gitdi-y-idi 76a/15,

Duyulan geçmiş zamanın hikayesi: vèrmişdi 71a/4, yürümişdi 96a/15, göz kulağ dutmışıdı 80a/8, işitmişdi 87b/1, bırakmışdı 108b/11, işitmişdi 87b/1

İstek kipinin hikayesi: gelmeyeydiñiz 109b/7, olaydılar 108a/9, olmayaydı 116a/11, şikâra getürebileydik 108a/1, gelmeyeydiñiz 109b/7

Duyulan geçmiş zamanın şartı: helâk oldı-y-ısa 98b/13,

Geniş zamanın şartı: erişürdi 132b/7, fırsat ulurdu 109b/8, gözlerdi 108b/10, gözlerdüm 112b/2, kırsam 101b/13, nişân vèürdi 87a/7, olursa 107b/773b, yaturdu 93b/14

1.3.6. EDATLAR

“Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki

kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir: için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran vb.”⁵⁰

1.3.6.1. Vasıta ve Beraberlik Edatları

melâlet *birle* 99b/2, tîğ-*ile* 85b/9, üç ayak *ile* oturup 86a/3,

hîle *ile* şikâr edüp 107b/5, birkaç bægler *ile* 109a/14

hîle-y-*ile* 86a/8, cān havli *bile* 85a/5, dārū *ile* 111a/5

Vasıta edatları “ile” ve “bile”nin birlikte kullanılması:

halîfeleri ile bile 105b/5, gulâmlar ile bile 102a/11

instrumental eki -n ile “bile”nin birlikte kullanılması:

ikisin bile 111b/1

1.3.6.2. Sebep Edatları

def‘-i ğam *içün* ‘ıyş ı nûşa meşğûl oldılar 78a/11-12,

helâk etmek *içün* balçığa girmişdür 80b/4-5,

bægleri *içün* 98b/7

zaḥmdan *ötürü* 96a/6

oğlanlarından *ötürü* 109a/12

⁵⁰ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 895.

cüzvî günâhdan *ötürî* 112b/3

1.3.6.3. Benzerlik Edatları

kan tüfenk *gibi* atılup 72b/6, ra‘d *gibi* gürleyüp 72b/14,

tüfenk *gibi* 72b/6, sizüñ *gibi* 74b/10, cânı *gibi* 81b/10,

senüñ *gibi* 84b/11, şu *gibi* 90a/4, şamân şavurur *gibi* 91b/1

1.3.6.4. Zaman Edatları

sâirlerinden *evvel* 99a/3, zulmet-i şebden *beri* 81a/11,

defn kıldıkdan *soñra* 78a/11, bindirdikden *soñra* 96b/6,

şabâha *yakın* 103a/10, ahşam-dek 75b/14, şabâh-dek 114b/15,

nışfü‘l-leyle *dek* oturup 81a/7

1.3.6.5. Yer ve Yön Edatları

kapusından *içerü* 123b/7

Nârunür’a *degin* 98a/1, Nârunür’a *dek* 98a/9,

küffârdan yaña 73a/6, meskenden yaña 76a/4,

düşmâna *karşu* böyle kılıcağ 98b/2

1.3.6.6. Miktar Edatları

ķarnına dek 78b/10, dizlerine *degin* gömüldi 79a/15,
ol *ķadar* iķsānlar eyledi 100b/11, on biń *ķadar* piyadesi 115b/11,
birķaķ *ķerre* 81b/15, beş *ķerre* 90b/7, bir *ķez* 110b/15,
andan *ziyāde* 94b/8, otuz bińden *ziyāde*-y-idi 86b/1,
bu *ķadar* düşmāna 98b/2

1.3.6.7. Soru edatları

görmez *misin* 89a/2, iletelüm *mi* 112b/12,
bu *mıdur* 94b/10, esīr *mi* oldılar 107a/6

1.3.7. BAĞLAÇLAR

“Söz diziminde aynı değerdeki kelimeleri, kelime gruplarını veya cümleleri birbirine bağlayan kelimelerdir.”⁵¹

1.3.7.1. Sıralama Bağlaçları

ğāyet la‘īn hīlekār kāfir idi **ve** hem ķāpūk-süvār la‘īn idi 84b/7-8

Hefrişāh **ile** birķaķ ‘ayyārlar, Fīrüz-i Cihān-gīr **ile** serverleri 113a/9,

⁵¹ Özkan, Tören, Esin, **a.g.e.**, s. 539.

cümle şāhlar **ve** serverler 113b/3, buluşup **ve** görüşüp 113b/4,
diyereye **ve** bir hālvēt-hāneye 114b/610, incüler **ve** zumurrudler 119a/4,
‘ırz **ü** veķārı 120a/4, tabl **u** naķķāre 115a/8,
Fīrüz’a **veyā** ol ‘ayyār-ı tarrārlara 123a/12,
Fīrüz’ı helāk ēde **veyāhūd** dārū bile ‘aqlın alup ele gide 111a/11,
ikişer **veyā** üçer 114a/8

1.3.7.2. Karşılaştırma Bağlaçları

kimi at boynuna düşüp dönüp gerü kaçdı **kimi** cān havfından gendüyi
çamura urup

79a/11

meydāna girüp **ne** Fīrüz’ı koyayım ve **ne** ol ‘ayyārı koyayım 124b/13-14

ya helāk ēdüp **ya** dārū ile ‘aqlın alup 111a/5-6

1.3.7.3. Cümle Başı Bağlaçları

Velākin saña bir sihir vēreyim ki cihān halkı bir yaña olsa kimse saña zahm
ergürmeye. 132a/12-14

Yüri ēy server, seni Hūdā’ya ısmarladum **ammā** la‘īniñ hīlesinden ġāfil
olma 87a/3-4

Ammā bu iş kim Fīrūz’a veyā ol ‘ayyār-ı tarrārlara qor isem ‘ālemde benim
adım

Nemrūd-i āteş-perest olmasun 123a/12-13

Bu la‘īn, hīlekār la‘īn *ancaḵ* Dāmen-i Kaf serverleri şādīḵ serverlerdir.
86a/14-15

Eyü merdāne server *ancaḵ* dedüklerince var-ımmış 94b/10

Eger ecelleri yoğ-ısa gērü İslām’a gelürler 82b/4

Eger gelmeyüp havf iderse Fīrūz gelsün 82b/5-6

Meger Nemrūd’uñ vezīrlisinde andan hīle- (14) kār mel‘ün yoğ-ıdı.
119a/13-14

Meger-kim ‘AnḵāniyYe şāhı ‘Anḵā Şāh’ın pāy-i taht[ında] bir cihān
pehlivānı var-

ıdı. 73b/5-6

Meger kim bu la‘īnler Nemrūd’uñ oğlanları ve oğlu oğlanları idi. 104a/14-15

şöyle kim iki ‘asker halkı anlaruñ cengine hayrān oldılar 85b/8

Pes ol server gayret édüp rahşın şıçradup tozdan taşra çıqdı 75a/15-75b/1

Pes cümle erkān-ı devlet ve ümerā-yı salṭanat yēr[lü] yērlerine geçüp qarār
eyledi

76a/11-12

Pes ‘ayyārlar haber alup gelüp Nemrūd-i āteş-perest’e haber vërdiler.
115b/13-14

Fîrûz-i Cihân-gîr'e bende olıcak on sekiz yaşında tâze nev-civân idi **velî**
ğâyet

çâpûk-süvâr server idi 86b/4-5

Gördi-kim cümle serverler sağ sâlim **velî** birkaçı zaḥm-dâr olmuşlar 96a/1

Zîrâ kim anuñ dahı kâmeti kırk arış olduḡın işitmiş-idi 87b/1

Zîrâ kim küffâr 'askerinden çok kâfir helâk olmuşdı 96b/1-2

Üzerine süvâr olan server bir serverdir **ki** rüstemler ve ḡahramânlar görse
anıñ

heybet-i şalâbetine ḡayrân olurlardı 92b/14-15

Her kim ârzü-yı ecel kıldı bugün meydâna gelüp görsün **ki** erlik nice olur
131b/8-9

başına bir muraşşa' ışık urunmış **kim** bakmaḡa gözler ḡamaşur. 133b/15

Hey Dîvâne benüm ne günâhum vardır **kim** baña böyle dersin? 79b/9-10

1.3.7.4. Kuvvetlendirme Bağlaçları

Ol **dahı** el gürz-i ḡüh-i peykere urup 75b/7,

Ben **dahı** cenge gireyim 81b/15

Eger Fîrûz **dahı** ḡavf iderse birkaç nâm-dâr serverlerin bile getürsün 82b/6

gendü **dahı** elmâs zirihler geyerdi 87a/7

taḡ taş **bile** yangulandı 80b/14,

Nemrūd'a ve cümle kâfir bēglerine ve Nārınūr kullarına **bile** olmuştur
124b/3

Anlar baña bir akçe **de** vèrmediler 105a/9-10,

Gendü **de** halvet-i hāşşına girüp 'ibādete başladı 110b/6

1.3.8. ÜNLEMLER

Ünlemler heyecan, coşku, korku, mutluluk gibi duyguları ek olarak seslenme ve nida sözlerini coşkulu bir dille ifade eden sözcüklerdir.

Metinde geçen ünlemler şunlardır:

1.3.8.1. Asıl Ünlemler

hay la'în n'eylersin? 85a/5,

hay nedür şol? 92b/8

1.3.8.2. Seslenme Ünlemleri

bire < bre 80a/15

behey < be+hey 135a/1

èy 87b/2

yā (nā-be-kār) 90a/1

1.3.8.3. Sorma Ünlemleri

‘aceb 105b/11

‘acabā 118a/2

kanı 97a/6

1.3.8.4. Gösterme Ünlemleri

tā 80b/8

1.3.8.5. Cevap ünlemleri

belī 73b/3,

zehī 100a/8

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

[71a]

(1) pūş dēdükleri la‘īn gāyet maḡrūr la‘īn idi. Ol sözi (2) Pīr Şehsüvār’dan işidüp ḡazaba gelüp el gūh-peyker (3) gürze urup var kuvveti bāzūya getürüp ērüp (4) pīr-i Şehsüvār’a ḡarb urdı. Pīr-i nām-dār gürzin berāber vērmişdi. (5) Toḡanup şadāsı ‘ālemi tutup Şehsüvār gendü cānından (6) ümīd⁵² kaṭ‘ ēdüp ol-murādı olmuş idi. Pes pīrdür⁵³, ol kāfirūñ (7) gözine muḡābil olmuş idi. Pes ḡulları pāy-dār olmayup gürz gürzden (8) kaçup Şehsüvār gendüyi gērü [çek]icek ḡarb-ı gürz inüp bindügi (9) rahşuñ başına toḡanup ḡurd[e] ḡām eyledi. ‘Aṭfān-ı عَطْفَانِي (10) āhen-pūş rahşı kuvvet-ile geḡüp gidince Şehsüvār-ı Ḥorāsānī (11) cüst yerinden şıḡrayup eline tīr⁵⁴ <ü> keman alup bir ecel (12) peykin kirişe gezleyüp ḡaşmın gözleyüp ‘Aṭfān-ı āhen- (13) pūşuñ ardından oḡa tīz ḡalāş vērđi. Ol peyk-i ecel (14) ērüp ‘Aṭfān-ı āhen-pūşuñ eñsesine şöyle bir toḡandı-kim (15) aḡzından çıḡup zemīne ḡarḡ oldı. ‘Aṭfān-ı āhen-pūş bir kerre

[71b]

(1) āh ēdüp rahşından zemīne serni-gūn olup cān ber-cehennem (2) götürđi.” Rāvī aydur: Ol ḡālī görüp ‘Aṭfān’ıñ iki (3) pehlivān oḡlanları -birinüñ adına Evren-i āhen-pūş dērlerdi (4) ve birinüñ adına Aḡrān-ı اَقْرَانِي āhen-pūş dērlerdi [ve] ol iki la‘īnlerüñ (5) yetmiş arıḡ ḡadd <ü> ḡāmetleri var-ıdı- anlaruñ ol ḡālīn görüp (6) ikisi bir yerden

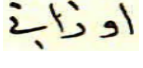
⁵² Metinde “ümīz”.

⁵³ Metinde ye’si yazılmamıştır.

⁵⁴ Metinde ye’si yazılmamıştır.

Şehsüvār'ın üzerine gergedan sürüp (7) érdiler. Pīr-i Şehsüvār ol iki la'īnlerden yüz döndürmedi. Hāyķırup (8) at şıçradup karşı varayım dēyince ecel peymānesi tōlmış idi. (9) Atınuñ ayağı sürçüp at yüziniñ üzerine ser-nigūn oldu (10) Pīr⁵⁵ Şehsüvār-ıla yıkılıp. Tāvranağa kımayup ol iki la'īnler (11) érüp Pīr⁵⁶ Şehsüvār'a tīg üşürüp pāre pāre kılıp şehīd (12) eylediler. Raḥmetu'llāhi 'aleyhi الواسته Fīrūz-i cihān-gīrūñ (13) yüregi yanup kaçd eyledi kim meydāna girüp ol la'īnlere (14) cevāb vère. Nā-gāh alayūñ şadrından bir sem Nā-gāh⁵⁷ na'ra peydā (15) oldu kim ol na'ranıñ şadāsından iki 'asker serāsīme⁵⁸ oldu.

[72a]

(1) Anı gördiler kim cihān pehlivānı Arğarım-ı ören-püş tōksan (2) arış kıadd <ü> kāmēt ile bir zinde siyāh gergedana süvār olmış, (3) başdan ayağa ol mīl-i menāre gibi kāmētın Çinī pūlāda ğarķ (4) édüp üzerine bir ören post-ı kiş güyā kim bir ören (5) ejderhādır. Omuzına bir gulle gūh-i Elburz-mişāl (6) 'amūd almış. Ol 'amūduñ darbına rüstemler ve қahramānlar tākāt (7) getüremez. Pes ol pehlivān⁵⁹ sāmī Nerīman-mişāl meydāna (8) sürüp göz yumup açınca Evren-i āhen-püş-ile Akrān-ı (9) āhen-püş dedükleri la'īnlere muķābil oldu. Anlar dahı (10) nā-gāh ol na'radan serāsīme⁶⁰ olmuşlardı. Gözlerin (11) açup gördiler kim nerre dīve beñzer bir server, tōksan (12) arış kıadd <ü> kāmēt çeküp ol tōksan arış kāmētın Çinī (13) pūlāda ğarķ édüp demür-ile dönmiş ol cebe üzerine. (14) Bir ören-püş kişi bir heybetlü

⁵⁵ Metinde ye'si yazılmamıştır.

⁵⁶ Metinde ye'si yazılmamıştır.

⁵⁷ nā-gā şeklinde yazılmıştır. Aynı cümlede ikinci kez ve eksik yazıldığından yanlışlıkla yazıldığı kanaatindeyiz.

⁵⁸ Metinde ye'si yazılmamıştır.

⁵⁹ Metinde “pehlivanlar”.

⁶⁰ Metinde ye'si yazılmamıştır.

şalâbetlü serverdir kim (15) yüzin göreniñ zehresi çāk olur. La‘înler Arğarım-ı ören-
[pūşı]

[72b]

(1) bu heybet ile görüp gāyet vehim-nāk olıcaķ dilediler kim (2) kaçup cān hālāş
édeler. Yine ‘izzet kıılup biri gürz-ile (3) biri nīze-y-ile cihān pehlivānı Arğarım’ıñ
üzerine (4) hāmle kııldılar. Arğarım bir kerre şöyle haykırdı-kim cihān bir zamān (5)
gürleyüp érüp Evren-i āhen-pūşıñ sīnesine bir meşe ile (6) urdı-kim ağzından
burnından kan tüfenk gibi atılup (7) depesiniñ üzerine ser-nigūn olup Akrān-ı āhen-
perest (8) ol hālî görüp ‘asker-i küffāra toĝru gidüp (9) vardı. Arğarım yıldırım-mişāl
érüp ol elinde tutdığı (10) gūh-peyker gürz-ile bir darb şöyle urdı-kim sīnesinüñ (11)
ol la‘îni⁶¹ hurde hām eyledi. Bu yanadan kāfirler ĝırīv kıılup (12) beş yüz miķdārı
kāfirler, oranıñ kıulları at sürüp (13) erişdiler kim Evren-i āhen-pūş[ı] Arğarım’uñ
öñinden hālāş (14) édeler. Arğarım ra‘d gibi gürleyüp tīg çeküp ol beş-yüz (15) kāfirüñ
içine rahş sürüp bir ānīde yüz elli[sini] Sīb-[zār]⁶² topraķa

[73a]

(1) bıraķdı. Bākisi öñinden kaçup tarmār oldılar. Pehlivān-ı (2) nām-dār yıldırım-mişāl
érüp öreniñ oñmadık başına (3) bir darb-ı gürz ile urdı-kim sīnesine varınca hurde hām
(4) eyledi. Anı görüp iki ‘askerden ĝayrı kıodı. Andan rahşları (5) şıçradup tırdı.
Cevalān ederek meydānıñ ortasına (6) gelüp yüzin ‘asker-i küffārdan yaña kıılup
arķasın (7) İslām ‘askerine vērüp bā-āvāz-ı bülend çağırup aydur. “Her kim (8) ne bildi
bilsün, bilmeyen āĝāh olsun. Benim cihān pehlivānı, Arğarım-ı ören- (9) pūş-ı bende-
i Fīrüz-i cihān-ĝır. Her kim ārzū-yı ecel kıılır meydānım[a] (10) gelsün.” dēyüp lu‘b-ı
cevalān gösterüp nīze-y-ile ve gürz-ile (11) tīr <ü> kemān ile ol kıadar silihşörlükler

⁶¹ Metinde sözcüğün uzun ünlüsü yazılmamış, esre ile gösterilmiştir.

⁶² Metinde “Sebt” şeklinde yazılmıştır.

gösterdi-kim iki (12) cānibde tūran ‘askerūñ serverleri āferīn kıldılar. Anı görüp (13) küffār ‘askerlerinden ‘Ankā serverlerine ğayret düşüp birbiri (14) ardınca ‘azm meydān ēdüp Arġarım’a muķābil oldılar. Arġarım hīç- (15) birine amān vėrmeyüp depeledi. Bu yañadan Fīrūz-i cihān-gīr

[73b]

(1) aydur. “Bir server eyü pehlivāndır. Ammā kim kimseye amān vėrmez bir yiġit, (2) kırķ yılda hāşıl olur. Bu bir ānīde bunca serverleri zīr ü zeber kıldı.” (3) dēdi. Ba‘zı serverler aydur. “Belī, eyledür ammā kim Arġarım’uñ murādı size (4) gendüyi bildirmekdir. Zīrā kim daħı huzūruñuzda şümūli cenge girdi.” (5) dərken gāh küffār ‘askerinden bir na‘ra peydā oldı. Meger-kim (6) ‘Anķāniyye şāhı ‘Anķā Şāh’ın pāy-i taht[ında] bir cihān pehlivānı var-ıdı. (7) Ğāyet nām-dār pehlivān idi, adına Arķaş-ı **اۛقاص** beyābānī dərlerdi. (8) Ol la‘īn atın depretdi. Yedi yüz arış ķadd <ü> ķāmet çeküp otuz (9) arış sīnesinūñ eni var-ıdı. ‘Anķāniye’den öte bir diyār var-ıdı. (10) Adına Sīb-zār **سب زار** dərlerdi. Nice günlük ve nice aylık yēr gitseñ (11) ol beyābānıñ nihāyetine kimse ērmezdi. Ol beyābānıñ ortasında (12) bir ķal‘e var-ıdı, adına Ķal‘e-i Pūlād dərlerdi. Anda olurdı (13) ‘Anķāniyye sulţānı. Nice dürlü armağanlar ve bindüklerin gönderüp (14) getürdüm. Cihān[in] pehlivānlik şaṇṭalīsın aña vėrüp küllī (15) ri‘āyet kılmış idi. Şoñra Nemrūd-i āteş-perest ‘Anķāniyye sulţānı

[74a]

(1) da‘vet kılup getüriceķ şol ķoluñ cihān pehlivānlıġın aña vėrmişler idi. (2) Pes hemān Arķaž-ı beyābānī **ارقاڭيۛيا بايۛني** dēdükleri la‘īn yüz arış ķadd <ü> ķāmet ile (3) Çinī pūlāda ğarķ olup gergedanını sürüp hışm-ıla ērüp Arġarım-ı (4) ören-pūşuñ öñin aldı. Bu cānibden İslām serverleri (5) anı görüp birbirine aytdılar. “Arġarım-ı ören-pūş ğarimine şimdi (6) rast geldi.” dēyüp temāşāya meşġul oldılar. Bu yañadan

Arkaş-ı (7) beyābānī dīv-i ‘ifrit-şifat Arğarım’a muḳābil olıcaḳ Arğarım-ı ören- (8) pūş naẓar kılup gördi-kim Süleymān aleyhi’s-selam dīvlerine beñzer (9) bir herīf. Yüz arış ḳadd <ü> ḳāmet çekmiş şaḳal sīnesinden aşığa inüp (10) bıyıḳları ve şaḳalı birbirine ḳarışmış. Baş künbete beñzer, gözleri (11) Türkī ocaḳ gibi yanar. Burnı degirmen oluḒına benzer. İki omuzları (12) iki dişe beñzer. Dişleri şınor taşına veyāḥud ḳorularda dikilmiş (13) eşek başına benzer. Ḳolları şāḥ-ı cınāra, boyı⁶³ mīl-i menāre beñzer. Beyt

(14) Yüzi muzīnūñ şanki meydāna beñzer,

İki gözleri şanki ḳana beñzer.

(15) İki sebleti eşek⁶⁴ kıyruḒı

Şanasın ki mermer sūtūn oluḒı.

[74b]

(1) Başı beñzemiş ḳubbe-i ‘āleme,

Ḳıyāfetde hīḉ beñzemez ādeme.

Toñuz kılı gibi (2) şaḳalı idi.

Kimesne görmedi aña beñzer eri.

‘Acāyibe beñzer ‘acīb kışidir

⁶³ Ye’nin noktaları eksiktir.

⁶⁴ Metinde kaf ile yazılmıştır.

(3) Ki insānı hordenlemek işidir.

Rāvī aydur. Çün-kim Arğarım ol la‘īni (4) gördi vehminden başınıñ kılları örü turup tacin götürdi (5) velī Arğarım gāyet dilāver mankala pehlivān idi. Hīç ‘aynına almayup (6) bī-pervāsına gerüp turdı. Arkaş-ı beyābānī hışm-ıla erüp Arğarım’a (7) muqābil olup aydur. “Ëy nā-be-kār niçün haddiñden tecāvüz kılup (8) Nār<u>nūr kulcuğazlarına böyle kıyduñdı? Kıl, görelüm miqdārıñ (9) nedür?” dedi. Arğarım aydur. “Ëy hayvān-ı la‘īn bizler erkāna hıżmet (10) edüp tarīk-i şāhib-kırān gözedürüz, sizūñ gibi hayvān- (11) şıfat beyābānda büyümedük. Hıżmet eyledüğümüz server cihān-gīr-i (12) şāhib-kırān, ‘ālem pehlivānı benī ādemdür. Selefden geçen şāhib (13) -kırānlarıñ ‘ādetin gözleyüp evvel hamle kılmazız. İkinci kaçan (14) eri kıomazuz amān dileyeni öldürmezüz.” dedi. Rāvī aydur. (15) Çün-kim Arkaş-ı beyābānī Arğarım-ı ören-püş’dan bu sözi işidüp

[75a]

(1) şöyle kaqıdı-kim yıldırım-mişāl şakıdı. “Varup da nā-be-kār (2) tobını sen mi kalduñ ‘ālemde şāhib-kırānlik erkānın gözleyen? (3) Saña bir iş kılayım-ki ‘ālemde defter-i dāsītān olup dillerde sen (4) söylenesin” deyüp ol gāzab-ıla el gürze urup ol (5) Karataş gibi ‘amūdın başınıñ üzerine çevirüp kırk adım (6) yerden Arğarım’uñ üzerine gergedan sürdi. Erüp (7) kol kaldırup kuvveti bāzūya getirüp bel gerüp (8) dem [ü] nefes bağlayup Arğarım’a bir muhkem darb urdı. Arğarım-ı ören- (9) püş çıkarup gürzin berāber vèrdi. İki gürz birbirine toқанup (10) kopdı. Tarrāka üni vardı. Horāsān-ı ‘Irāk’a gürzler (11) ortasından ‘alev ber-‘alev āteşler çıkup yerūñ gerd <ü> gubarı (12) kalkup ‘ālemi bürüdi. Ol iki pehlivānlar toz içinde nā-bedīd (13) oldılar. Arğarım-ı ören-püş ol darbı āsān olup (14) şavdı velī bir darb yèdi-kim uyurdi, uyandı; mest idi, (15) ayıldı. Varanda mı haber-dār oldu? Pes ol server gāyet

[75b]

(1) édüp rahşın şıçradup tozdan taşra çıkdı. İki ‘asker (2) hılkı anı görüp Arğarım-ı ören-püş’a āferīn kıldılar. Bu yañadan (3) Arkaş-ı beyābānī öteden dönüp gördi-kim haşm selāmetdür, (4) kaşıyup erüp andan şedīd darb dağı urdı. Pehlivān-ı ‘ālem anı (5) dağı merdāne men‘ eyledi. Arkaş-ı آتفاى beyābānī kaşıyup bir darb dağı (6) urdı. Arğarım anı dağı merdāne men‘ eyledi. Nevbet gendüye (7) geldi. Ol dağı el gürz-i güh-peykere urup (8) ol siyāh gergedanı mahmūza aldı. Bād-ı şabā-veş erüp (9) Arkaş-ı beyābānī’ye bir darb urdı. Arkaş-ı beyābānī dağı (10) gürzin berāber vērüp dokunup ‘alev ber-‘alev āteşler saçıldı. (11) Şöyle-kim āteş etrāfda olan hār <u> hāşaki yağıdı⁶⁵. Arkaş-ı beyābānī (12) dağı ol darbı āsān men‘ eyledi. Bā-vücūd⁶⁶ darbın şavup nevbet yine (13) Arkaş-ı beyābānī’ye gelüp bir kerre yek-ā-yek ve küt-ā-küt birbirine (14) darblar urup ol gün aḥşam-dek ol iki pehlivānlar bir cenk (15) eylediler kim rüstemleri ve qahramān[ları] ol cengi görseler ḥayrān⁶⁷

[76a]

(1) olurlardı. Rāvī aydur. Çün-kim aḥşam-ı ġarībān oldı (2) iki ‘askerden ṭabl u ārām آرام çalınup ol iki deryā-mişāl ‘asker (3) dönüp bārgāhlu bārgāhlarına vardılar. Naẓm

(4) çün-ki çıkdı ṭabl u āsāyiş üni

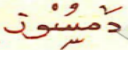
Olup meskenden yaña (5) hılkıñ yōni.

Pes cümle İslām şāhları ve Fīrūz-i cihān- (6) ġir bārgāhlarına gelüp rezim ṭonların çıkarup bezm (7) ṭonları geyüp Bārgāh-ı Süleymān-ı Hādī’ye بارگاه سلیمانى هاديه cem‘

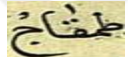
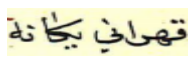
⁶⁵ Metinde “yıkıldı”.

⁶⁶ Metinde “bā-vüc”.

⁶⁷ h ile yazılmıştır.

oldılar. Yine (8) Demsüz Şāh tahtına çıķup pehlivānlar ve cihān-gīrler yērlü (9) yērlerine geķup ķarār eyledi. Fīrūz-i cihān-gīr daķı gelüp (10) cihān pehlivān[lıķı] ve şāhib-ķirānlik şaṇṭalīsine geķup (11) ķarār eyledi. Pes cümle erkān-ı devlet ve ümerā-yı salṭanat (12) yērlü yērlerine geķup ķarār eyledi. Fīrūz-i cihān-gīr eṭrāfı (13) gözden geķürdi, gördi kim cümle serverler yērlü yērllerinde (14) ammā Ṭamķac-ı dīvāne-y-ile Zerķal-i jende-pūş⁶⁸ yerinde yokdur. Fīrūz-i cihān-gīr (15) aydur. “Ëy serverler Zerķal-i jende-pūş⁶⁹ ol raķşı alup gitdi-

[76b]

(1) y-idi. Ṭamķac daķı anuñ ardına düşdi. Nice oldı, (2) görmek gerekdür.” deyceķ Kūcak-i ‘ayyār aydur. “Sulṭānım (3) ben ķuluñ bir miķdār yārānlaruñ ardınca vardum. ‘Olmasun-kim (4) küffār ‘askerinüñ ortasına gire, Zerķal’e ve Ṭamķac-ı dīvāneye (5) bir ḥīl[e] ķılmasunlar?’ deyüp birķaķ pūşte aşurup bele segirdüm. (6) Raķş-ı bed-ḥū nehr-i Nil’i gūnyā geķup şehr-i Ḥüdā’nuñ öte cānibini (7) ṭolaşup Çin ṭarafına çekilüp gitdiler. Birķaķ yüz kāfirler (8) daķı ardına düşüp giderlerdi. İraķdan gördüm, (9) Ṭamķac-ı dīvāne artlarınca giderdi. Ṭamķac [sen] anlara ķazā ve bela yētür (10) deyüp muķayyed olmadum, dönüp gelüp yērümde ķarār eyledüm.” deyüp (11) du‘ā ķıldı. Fīrūz-i cihān-gīr aydur. “Görmek gerekdür. Olmasun-kim (12) dīvāneye kāfirler bir dāsītān ķılalar?” dedi. Hemān (13) serverlerden Elmās-ı Diler ve Ḳahrān-ı yegāne ve Şamşād-ı Sāsānī⁷⁰ (14) Nun Bin Mekkūn yērllerinden ṭurup raķşlarına süvār olup (15) Kūcak-i ‘ayyār’ı o geće ķılavuz ķılup ol serverleri arayı gitdiler.

⁶⁸ Metinde j’nin noktaları eksiktir, “zinde-pūş” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁹ Metinde j’nin noktaları eksiktir, “zinde-pūş” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁰ Metinde “Nāsānī”.

[77a]

(1) Bunlar gitmekde bu yañadan Nemrūd-i āteş-perest dahı dönüp (2) cümle kāfir pehlivānları ve küffār şāhları her biri (3) bārgāhlu bārgāhlarına gelüp yêrlü yerinde karar eylediler. (4) Arkaş-ı beyābānī dahı dönüp bārgāhına gelüp rezim (5) tınların çıkarup bezm tınların geyüp gelüp Nemrūd (6) ve ‘Ankā Şāh’a baş urup geçüp yerinde karar eyledi. ‘Ankā (7) Şāh aydur. “Yā pehlivān Arğarime dèdükleri nā-be-kār o (8) pehlivāna beñzer” dèdi. Arkaş-ı beyābānī aydur. “Ëy şāh (9) eyü merdāne herīfdür, ben aña ğarim olurdum (10) ammā kim gör bir server ancak bī-tekellūf⁷¹ helāk etmeyelüm. (11) Ol-kim ele getirüp yine Nār<u>nūr’a bende kılavuz. Evvel (12) dahı Nār<u>nūr Azmur **آزمور** Tağları’ndan imiş.” dèyüp du‘ā kıldı. (13) Nemrūd aydur. “Ben bu yezdān-perestlerüñ cenginden (14) korkdum, bunları ben böyle kıyās eylemezdüm. Bunlar Nār<u>nūr’uñ (15) bir görünmez kazāsı ancak görüñ şol nā-be-kārgāhda koca ‘Aṭfān-ı

[77b]

(1) āhen-püş gibi serveri neyledi? Ol nā-be-kār hor bir (2) pehlivānı helāk edüp rahşını bahāne ile alup kaçdı. (3) Ol ardınca giden serverlerümüzden dahı giden (4) gelmedi.” dèyicek Zīlün-i **زِلُون** ‘ayyār aydur. “Yā sāye-i Nār<u>nūr (5) ol nā-be-kār ol rahşı alup gendülerüñ ‘askerin (6) geçüp andan şehir-i Ḥorāsān’a toĝru gitdiler. Ben bunda (7) artlarınca gitmek diledüm. Nā-gāh ol Tamkac-ı dīvāne (8) dèdükleri nā-be-kār dīvāneyi gördüm. Anıñ heybetine hayrān⁷² (9) olup havf eyledüm, dönüp geldüm. Şimden gerü anlaruñ (10) işi Nār<u>nūr’a kaldı. Bizden anlara dermān olmaz. Zīrā kim (11) yezdān-perestlerüñ Kara-dil’i şimdi süvār olmışdur.” dèyüp (12) du‘ā kıldı. Nemrūd-i la‘īn aydur. “Elden ne gelür? Nār<u>nūr’a ısmarladık. (13) Eger ecelleri

⁷¹ Metinde esreli yazılmıştır.

⁷² Metinde ḥ ile yazılmıştır.

yoğ-ısa gèrû İslām’a⁷³ gelürler, ecelleri var-ısa (14) gitdi, anlar dağı Nār<u>nūr-ıla nār
<u> nūr oldılar. Hemān Nār<u>nūr (15) anlardan rāzı olsun. Bizde dağı ğayret var-ısa
Nār<u>nūr’uñ

[78a]

(1) yüzi şuyına yèrine getürevüz yoğsa elden ne gelür, cümlemüz (2) Nār<u>nūr
yolında qurbān olup dostoğru Nār<u>nūr’a gidevüz” dèdiler. (3) Andan kâfir bègleri
ya’ni cehennem segleri õñine dürlü ni’metler (4) gelüp yèdiler. Andan şarāb gelüp nüş
èdüp kâfirlerüñ (5) kelleleri germ ve hâtırları nerm olıcağ buyurdılar. Bir ulu āteş (6)
yağup ol meydānda helāk olup yatan kâfir pehlivānların (7) getürüp āteşe atdurdılar.
Ā[nī]den iki yüz biñ kâfir (8) ‘askeriyle Qaytes⁷⁴-i Firenk [ve] Qahrān-ı Firenk süvār
olup ‘asker-i küffārı (9) tolaşmağa başladılar. Bunlar bunda bu yañadan İslām şāhları
(10) dağı ol meydānda olan serverleri getürüp bir nişān (11) yerinde defn kıldıqdan
şoñra gendüler meclis kurup def’-i ğam (12) içün ‘ıyş <u> nüşa meşğül oldılar. Ol-
dem Nişābur şāhınıñ (13) serverleri Erzād-ı Nişābur’ı اُرْدَايِ نِشَابُورِي Mehtāb-ı
Nişābur’ı yüz biñ (14) er-ile süvār olup ‘asker-i İslām’ı tolaşmağa meşğül (15) oldılar.
Bunlar bunda bu cānibde bizim kışşamuz Zeqāl-i نَقَالَ jende-pūşa⁷⁵ gelüp

[78b]

(1) rāvī aydur. “Ol zamān-kim Zerqāl-i jende-pūş⁷⁶ ol bed-hū (2) rahş-ıla segirdüp bād-
ı şabā-veş şöyle gitdi-kim bir demde (3) iki ‘askerüñ ortasından çıkup nā-bedīd olmış
idi. (4) Tamkac-ı dīvāne dağı ol iki yüz kâfir pehlivānları-y-ıla bile (5) Zeqāl’uñ
ardınca gitmişlerdi. Bu yaña Zerqāl ol kadar gitdi-kim (6) şehir-i Hūrāsānıñ öte

⁷³ Metinde “İslāmet” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁴ Metinde “Qaytās” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁵ Metinde j’nin noktaları eksiktir, “zinde-pūş” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁶ Metinde j’nin noktaları eksiktir, “zinde-pūş” şeklinde yazılmıştır.

cānibine ٲolaşup nehr-i nīl-gūn kenārında (7) giderken bir balçıklı yere rast gelüp at ve ٲon ile ol (8) balçıġa şaplanup  aldı. Şöyle-kim  ıkmaġa  ıkmaġa (9)  aşd  ıldı  a daġı ba up ol  ara aġ gibi gergedan (10)  arnına dek balçıġa g m l p  aldı. Zer al neyles n (11)  - a  avf  ederdi-kim gend  daġı batup n -bed d ola. (12) N -  r olup  urdu. Gergedan n lic m n alup (13) ne- adar kim cehd eyledi daġı beter batdı ol bal ıġa. Giderdi Zer al-i (14) jende-p ş⁷⁷ ol   li g r p  az ya rız  v r p  urdu. (15) N -g h ol demde iki y z pehliv nlar-ıla ol  teş-perest d d kleri

[79a]

(1) la  n[ler] ol y re gel p Zer al'i g rdiler kim eyle  amura   km ş. (2) La  nler iler  varamayup ġ n yerden Zer al'i o a  utdılar. (3)  a   te  l    n yetinde birin n o ı Zer al'e   r  tmedi. Zer al-i (4) jende-p ş⁷⁸ ol   li g r p c n u dilden ziy de ba ladı. (5) N -g h ol demde yer g r ldi. Peyd  olup ol   firler (6) v kir Zer al b -  tiy r d n p artlarına ba up g rdi-kim (7)  am ac-ı d v ne, y z altm ş iki arı   add < >   met ile nerre d vler (8) g rley p ol y re  ı a gel p ba up ol   firleri g r p  ı arup (9)  amle  ıldı.   firler iki-y zin  am ac-ı d v neyi g rmek ile  avflarından⁷⁹ (10) kimi at boynuna d ş p d n p g r   a dı kimi c n  avfından (11) gend yi  amura urup bataġa eylece şaplandı-ki  am ac طمّاج (12) yıldıırım-mi  l  r p Leyl -yı  teş-pereste bir  arb ile urdı-kim (13) at ile gend yi z r   zeber  ıldı. Ol iki y z   firler n ellisin (14) depeledi, ba isin  a urup ve kimi ol bataġa g mdiler. Tam ac-ı طمّاج¹ d v ne (15)  r p  ı m-ıla ol bataġa girdi, dizlerine deġin g m ldi.

[79b]

⁷⁷ Metinde j'nin noktaları eksiktir, "zinde-p ş" şeklinde yazılmıştır.

⁷⁸ Metinde j'nin noktaları eksiktir, "zinde-p ş" şeklinde yazılmıştır.

⁷⁹ Metinde " avfalarından".

(1) Yine bir kerre çıkarup bata bata ol kâfirlerüñ yanına varup (2) muhkem bir darburup hürd eyledi. Âhir şöyle oldu-kim Tamkac-ı (3) dīvāne gibi server-i bülendüñ ol batağa şaplanup kaldı.” (4) Zerkal ol hâli görüp çağırup aydur. “Hay gürzler gürbüzi (5) Tamkac Bêg epsem tur, kımıldanma. Veger ki⁸⁰ görürcelerüñ görmez (6) olur, tutarcalaruñ tutmaz olur, bu çamura ğark olursın.” dedi. (7) Tamkac aydur. “Hay pırlankuc baña-gel, beni çıkar bu batağdan (8) yoğsa varup sengde yumrucaguñ ezdin.” dedi. (9) Zeķal aydur. “Hey dīvāne benüm ne günāhum vardır kim baña böyle (10) dërsin?” deyicek Tamkac kaķıyup çıķmak diledi. Daķı beter batdı. (11) Âhir dīvānenüñ cān kōrkusı-y-ıla hāmüş olup tırdı. Bu yañadan (12) Elmās-ı Diler ve Nun bin Mekkūn, Kahrān-ı Yegāne ve Şamsād صامد ol serverler (13) Fîrüz Şāh dīvānından çıķup Kūçak-i ‘ayyār’ı öñe şalup bād-ı (14) şabā-veş giderken ol Tamkac elinde kimi⁸¹ helāk olup kimi cān kırtarup (15) kaķmıřlardı. Ol kâfirlere rast gelüp ol dört serverler na‘ralar

[80a]

(1) urup ol kâfirlerden bir cān kırtarmayup kılıçdan geçürdiler. (2) Bu yañadan “Tamkac, ihyā [êt], gel beni yatağdan çıkar. Pulankuc çok (3) söyleme⁸²” deyü şöyle çıkarırdı kim āvāzı fersah ber-fersah yer giderdi. (4) Serverler Tamkac’uñ na‘rasın işidüp ol cānına rahşların (5) sürüp gelüp êrdiler, gördiler kim hāl ayruķsı olmış. Neylesünler, (6) ol aşıl gör bir manķala serverleri ol aşıl batağdan kim hālāş êder? (7) Tîz Kūçak-i ‘ayyār’ı Fîrüz-i cihān-gîre gönderdiler. Fîrüz-i cihān-gîr (8) serverler-ile oturup ‘ıyş <u> nüş êdüp gidenlere göz kulaķ dutmış-ıdı. (9) Nā-gāh Kūçak-i ‘ayyār gelüp ahvāli haber vërdi. Fîrüz-i cihān-gîr (10) ol sözi işidüp hemān yerinden tırup cümle serverler-ile (11) rahşlarına süvār oldılar. Geceyle gelüp ‘asker ucına êrdiler.

⁸⁰ Metinde “dî”.

⁸¹ Metinde “hākimi”.

⁸² Metinde “söylememe”.

Fîrûz-i (12) cihân-gîr buyurdi. Ol otuz biñ kıl bayraklar ve süngüler ile (13) ‘askeri ve serdârları bile gelüp ol yere êrdiler. Fîrûz-i cihân-gîr (14) gördi-kim Tamkac-ı dîvâne ol aşıl kıdd <ü> kâmet ile bülendüñ ol balçığa (15) gömülmüş. Bire⁸³ pırlanķuc, gel beni çıkar yohsa yumrucağıñ ezüp

[80b]

(1) kızıl şuyıñ çıkarurın dëyüp çıkarur. Zerķal ise ol (2) gergedan ile balçığa gömölüp hāmūş olmış velî kırķ elli (3) nefer kāfir pehlivānları ol balçıķda atlar-ıla bile batup hurde hām (4) olmışlar. Fîrûz-i cihân-gîr aydur. “Hey nā-be-kār bunları helāk etmek için (5) balçığa girmişdür. Gendüniñ batacağın fikr kılmak ne bilsün.” (6) dëyüp buyurdi. Ol otuz biñ kıl bayraklar ve süngüler-ile ‘asker üşüp (7) ol balçığıñ bir yanın yarup balçıķların taşıyup bir yaña yıgdılar. (8) Şöyle-kim kırķ arşun yer hendek-mişāl olup yol akladı, tā zemîne (9) idi. Tamkac-ı dîvāneniñ ve Zerķal-i jende-püşüñ⁸⁴ etrāfında olan (10) balçığı dahı giderdiler. Ol iki serverleri yola çıkardılar. (11) Zerķal, ol gergedana mahmūz édüp şıçrayup ol balçıķdan (12) ayağı hālāş édüp taşra çıķdı. Tamkac-ı dîvâne dahı çıkup (13) hālāş olduğına şād olup kākķaha-y-ıla şöyle güldi-kim (14) tağ taş bile yangulandı. Andan Fîrûz-i cihân-gîr buyurdi. (15) Tamkac’uñ ve Zerķal’uñ balçığın yuyup nehr-i nîl-gündan pāk eylediler.

[81a]

(1) Ğayrı libās geydürüp alup ‘askere geldiler. Yine yerlerine geçüp (2) karar eylediler. Tamkac-ı dîvâne nefāise girişdi. Birķaç tolum şarab (3) içüp mest olup gendü-y-ile kim nemege başladı. “Bu gidi kavurlaruñ (4) ocinden görür gözlerüm göremez olayazdı. Sabāh olsun (5) cümlesinüñ kızıl şuyına çıkarurın, yumrucaķların ezin.” dedi. (6) Çün-kim serverler ol sözi işidüp gülüşdiler. Pes ol-gece (7) serverler nışfü‘l-

⁸³ Metinde p ile.

⁸⁴ Metinde j’nin noktaları eksiktir. “zinde-püş” şeklinde yazılmıştır.

leyle dek oturup ‘ıyş <u> nūş eylediler. Andan (8) cümle serverler Fîrûz-i cihân-gîri selâmlayup bârgâhlu bârgâhlarına (9) varup bir miqdâr ârâm eylediler. Ol gèce düşmen ‘ömri gibi (10) sürülüp âhîrine êrdi. Şubh-i şâdık êrüp ‘âlemi münevver kıldı. (11) nazm

Çün-ki êrdi anda şubhuñ ‘askeri

Oldı ‘âlem zulmet-i şebden beri

(12) Tahtına geçdi yine sultân-ı güneş

Hük-m-i şâhı şaldı bir Hindû [ve] Hâbeş

(13) Dikdi tağlar başına zerrîn-livâ

Şaldı deryâlar yüzine zer-nevâ

(14) Ya‘ni gündüz geldi ve⁸⁵ gitdi gèce

Kalmadı yıldız nişânı (15) zerrece

Râvî kılınca çün kim şabâh olup ‘âlem nûr-ı yezd[ân]-ile⁸⁶

[81b]

(1) tıldı. Yine ol iki ‘azîm ‘askerden kûs-i harbîler çalınup (2) surnâvî na‘ralar feryâd u fiğâna başladı. Tuğlar mâtem içün (3) saçın çözüp ‘alemler şekâ’ların âferîn⁸⁷

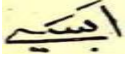
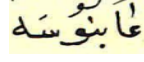
⁸⁵ Metinde “vi”.

⁸⁶ Metinde “yezdi-y-ile”.

⁸⁷ Metinde “âferişte”.

kıldılar. Ol iki (4) ‘asker-i bī-kerān-ı gırīvān ve Hüsrev Şāh at arkasına (5) süvār olup yine bir kâ‘ide birbirine mukābil olup alaylar (6) ve şaflar bağladılar. Yine bir kâ‘ide ol iki şāhların tahtların (7) fīller arkasına berkidüp meymene ve meysere qalb-i cenāh ārāste (8) ve pīrāste olup Fīrūz-i cihān-gīr serverler[ile] alaynı şadrına (9) cinnī zāt, Demsüz Şāh’ın yanında bile otururdu. (10) Demsüz Şāh anı cānı gibi şeverdi. Şöylekim bir ān yanından (11) hālī olmaz ol gün dilek edüp aydur. “Ėy şāh-ı Hōrāsān (12) ben de süvār olup atam hāzretleriniñ hūzūrunda bile tūrayım, (13) cenk eden serverleri temāşā kılayım. Bizim dahı cengi⁸⁸ (14) yüzümüz gözümüz öğrensün.” dedi. Fīrūz-i cihān-gīrden (15) birkaç kerre destūr istemiş idi-kim “Ben dahı cenge gireyim.”

[82a]

(1) demiş idi. Fīrūz-i cihān-gīr aydur. “Ėy ciger-gūşem dahı sen (2) nūrsın, nev-civānsın. Cenk kolayın bilmezsin.” deyüp (3) eşine ışmarlayup Ra‘d-ı Aḥmer’i tahta çıkarup (4) Demsüz⁸⁹ Şāh-ile bile otururdu. Pes ol gün (5) Ra‘d-ı Aḥmer-i Cerzād Demsüz Şāh[in] icāzet-y-ile Ābes-i (6) Ābnūs’a süvār olup Fīrūz-i cihān-gīrün kâ‘asında on (7) sekiz arış qadd <ü> qāmet ile sīne gerüp firār eyleyüp (8) cümle serverler Ra‘d-ı Aḥmer’ün bu tārelik çün başın görüp (9) taḥsīn ederlerdi. Bu yañadan Nemrūd-i āteş-perest (10) ‘askeri dahı bir kâ‘ide süvār olup cümle kāfir pehlivānları (11) süvār olup yerlü yerinde qarār kılmışlardı çün-kim yine ol (12) iki deryā-mişāl ‘asker birbirin gördiler. Yine iki cānıbdan (13) meydān açılıp nazar bir meydān kıldılar. “‘Aceb bu dem (14) bu sâ‘at meydāna kim gire, lu‘b-ı hūner kim göstere, la‘l-pirāhen (15) başına kim geye, devlet tācı kimün başına naşīb ola?”

[82b]

⁸⁸ Metinde “cenge”.

⁸⁹ Metinde “Demsüzsüz”.

(1) dēyicek nā-gāh ol dem yine küffār ‘askerinden Arkaş-ı (2) beyābānī yüz arış kadd <ü> kāmēt[i ile] na‘ra urup meydāna (3) gergedan sürdi. Çağırup aydur. “Bugün meydānıma (4) kimse dilemez⁹⁰, eger merd-i merdān ise Arğarım-ı ören- (5) pūş meydānuma gelsün. Eger gelmeyüp havf ēderse (6) Fīrūz gelsün. Eger Fīrūz dahı havf ēderse birkaç (7) nām-dār serverlerin bile getürsün.” dēyüp ol la‘īn (8) diline gelen herze vü⁹¹ hezeyānı⁹² söyledi. Anı görüp cihān (9) pehlivānı Arğarım-ı ören-pūş rahşın meydāna sürüp (10) Arkaş-ı beyābānī’ye muḳābil⁹³ olup aydur. “Ėy la‘īn nice bir (11) lāf ü güzāf ēdersin. Bu erenler meydānın ḥālī ne şanursın, (12) sen ne la‘īnsin kim Fīrūz-i cihān-gīr senden havf eyleye?” dēdi. (13) Söyleşürek arkaşup el yarağa urup birbirine ḥamle (14) kılup ceng[e] başladılar. Ol iki Süleymān dīvine beñzer manḳala (15) serverleri biri yüz arış kadd <ü> kāmēt ile biri ṭoḳsan arış

[83a]

(1) kadd <ü> kāmēt ile cenge başladılar. Bir ceng-i ‘azīm eylediler kim (2) tozlar dūrüm dūrüm hevāya ḳalkup ‘ālemüñ yüzi ḡaşıyeye⁹⁴ döndi. (3) Ol pehlivānlaruñ gürzleri gümöldisi na‘raları heybeti ‘ālemüñ (4) yüzün ṭutdı. Şihāb-ı Girāy’uñ ol iki pehlivānlar[ı] birbiri-y-ile (5) ‘azīm cenk ēdüp gürz-ile ve kılıc-ıla ve tīr <ü> kemān ile nīze-i (6) dāsītān ile ‘azīm cenk eylediler. Birbirine zafer bulmadılar. (7) Ahīr ikisi bile ḡazaba gelüp rahşından inüp birbirine (8) mest-ejderhā gibi şarmaşdılar. Şöyle kim yerler ayaḳlar (9) altında sürülmiş tarlaya döndi. Birbirlerine şöyle muştlar (10) urdılar kim gümöldüsi meydānı ṭutdı. Şöyle kim yoz (11) ṭopraḳ ‘ālemi ḳaplayup ol iki nām-dārlar tekrār mest (12) ejderhalayın birbirine ṭolaşdılar. Ahīr kemer kemere (13) oldılar. Arkaş-ı beyābānī Arğarım-ı ören-pūş’uñ kemerin ṭutup (14) bir kerre

⁹⁰ Metinde “دلمزين”.

⁹¹ Metinde “vi”.

⁹² Metinde “hedeyān”.

⁹³ Metinde “muḳābīl”.

⁹⁴ Metinde “ḡāsuse”.

şöyle zor eyledi-kim Arğarım'ın ayakları bir qarış (15) miqdār yerden kalxup Kūçak-
i 'ayyār ol hālî görüp segirdüp

[83b]

(1) meydāna girüp çağırup aydur. “Ya Arğarım n'eylersin? Fīrūz-i cihān-gīr (2) ve
serverler temāšā kılurlar. Kāfir seni aldı.” deyince Arğarım (3) ğayret edüp gendüye
lenger vērüp eyle zūr eyledi. İtüp (4) ayakları birer qarış zemīne⁹⁵ Arqas-ı beyābānī
nefūr zūr eyledi. (5) Çāre olmadı, kapup şalıvērde. Nevbet Arğarım-ı ören- (6) pūş'a
gelüp bir kerre iki el-ile Arqas'ın kemerin muhkem tutup (7) yüzün dergāh-ı Hakk'a
vērüp cān <u> dilden bir kerre “Allāh” deyüp (8) eyle çıkardı-kim 'ālem gürleyüp
dürlü dürlü āvāz vērde. (9) Qaraṭağ gibi Arqa[s-ı] beyābānī gibi mankala pehlivānı tağ
gibi (10) yerinden götürüp çevirüp başının üzerine zemīne (11) şöyle çaldı-kim Arqas-
ı beyābānī'nin 'aklı başından gitdi. (12) Arğarım-ı ören-pūş şıçrayup ol la'īn
sīnesinde (13) bulanda şakalın eline tavrānup bir kerre şöyle çekdi-kim (14) la'īn
dehānı ğār-mişāl açıldı. Arqas-ı beyābānī (15) gürzin açup gördi kim rüzgār gendüden
yüz çevirmiş.

[84a]

(1) Bir gez la'īn çıkarup Arğarım'ın altından daldı, hāşıl edemedi. (2) Arğarım aydur.
“Ey la'īn gel ĩmāna, gel seni yār <u> (3) qarındaş edineyim dersen keserin başını
götürürin. (4) Cihāndan adına şanki ferāmuş etdürürin.” dedi. (5) Arqas-ı beyābānī
la'īn diline gelen herze vü hezeyānı⁹⁶ (6) söyledi. Arğarım'ın yüzine tükürmek diledi.
Arğarım-ı ören- (7) pūş kaçıyup hancer çeküp ol la'īnün başın gövdesinden (8) cüdā
kıldı. Ol künbet-mişāl başına gendüni (9) nīzesine geçürüp meydān ortasında dike
kodı. Cüst ü (10) çāpük rahşına süvār olup tırdı. Cevalān kılmağa (11) başladı. Rāvī

⁹⁵ Zemīne sözcüğünden sonra iki ses “کو” bulunmaktadır. Burada eksik bir yazım bulunmaktadır.

⁹⁶ Metinde “hedeyān”.

aydur. “Çün-kim tüz getirüldi iki (12) cānibden nazār bir meydān kılup gördiler kim Arğarım-ı (13) ören-püş raḥşına süvār olup meydānda cevalān éder. (14) Arğas-ı beyābānī’niñ ol künbet-miṣāl baş nīzeye (15) dikilmiş leşi kıpkızıl kana batup meydān ortasında

[84b]

(1) yatur. Gergedanı[ñ] licāmın sürüyüp gergedanı (2) görüp küffār ‘askerinden feryād kopdı. İslām ‘askerinden (3) Teñri üni āsumāna erişdi.” Nemrūd-i āteş-perest ol hānı (4) görüp sağ şola nazār kıldı. “Bir er yok mıdur kim meydāna (5) girüp şol nā-be-kār hūnīniñ ḥaqqından gele?” deyince hemān (6) Firengistān ‘askerinden bir la‘īn var-ıdı, adına Kaytes⁹⁷-i Firenk (7) dērlerdi. Ğāyet la‘īn, ḥīlekār kāfir idi ve hem çāpūk- (8) süvār la‘īn idi. Yetmiş beş arış kadd <ü> kāmēt ile raḥşın sürüp (9) ‘azm meydān eyledi. Arğarım-ı ören-püş’uñ önin alup (10) aydur. “Ėy nā-be-kār tuni⁹⁸ serkeş, bu aşıl servere niçün raḥm kılmayup (11) kıyduñ.” dedi. Arğarım aydur. “Ol daḥı senüñ gibi bī-dīn-i (12) la‘īndür anuñ içün amān vermeyüp ‘it-gibi dilerüm” deyince (13) Kaytām-ı la‘īn el kılıca urup Arğarım’uñ üzerine at bırağup (14) çalım yèrine gelicek tīz atı başın çevirüp “Hay hele (15) katlan! Bunıñ ḥaqqından geleyim daḥı senüñ ile söyleşmek

[85a]

(1) āsāndır.” deyüp Arğarım’ıñ ardına bakup siper tutup Arğarım (2) ol la‘īnüñ ḥīlesine aldanup yoldaşlarından kimse (3) geldi şanup dönüp ardına bağıdı. Ol la‘īn fırsat (4) bulup arğurı tutup çaldı. Arğarım la‘īnüñ kılıcınıñ şavkıdan (5) tıyup “Hey la‘īn n’eylersin” deyüp cān havli⁹⁹ bile siper¹⁰⁰ berāber (6) vèrince kılıç èrüp siperüñ

⁹⁷ Metinde “Kaytās”.

⁹⁸ Metinde “tuniler”.

⁹⁹ Metinde “ḥavli”.

¹⁰⁰ Metinde “سیر”.

bir kenārın kesüp Arğarım'ın (7) uyluğına toğanup cebesin cevşenin kesüp inüp dört (8) barmağ olurdı. La'ın kılıç çeküp bir dahı çaldı. Arğarım'ın (9) omuru başına bir eyü zahm urdı. La'ın rahşı kuvvet-ile geçüp (10) öteden yine dönince hemān dāmen-i Kaflardan¹⁰¹ Esed (11) İbnullāh çıkarup gergedanın meydāna sürdi. Bu yaña (12) kafādārları gelüp Arğarım'ı alup meydāndan çıkardılar. Zemīne (?) şarup (13) bārgāhına getürüp tımār eylediler. Arğarım yatmayup yine ğayret (14) édüp rahşına süvār olup gelüp sancağ dibinde qarār (15) eyledi. Bu yañadan Esed Qaytām-ı Firenk'ün önin alup aydur.

[85b]

(1) “Ėy la'ın-i bed-fi'al çün-kim erlik etmege qādir degülsün. Niçün erenlere (2) böyle hīle ve dāsītān kılursın?” dedi. Qaytām-ı Firenk aydur. “Hey (3) nā-be-kār kim hīle kılur? Bu cenk¹⁰² hālidür, fırsat bulup zahm-dār eyledüm. (4) Eger kaçmasa helāk eylerdüm. Ol kaçup sen geldün. Seni almadan kim (5) hālāş eder?” dedi. Esed İbnullāh ğazaba gelüp aydur. “Ėy [bī-]dīn ol (6) bir serverdür kim biñ senün gibi la'ın aña pāy-dār olmazdı (7) eger sen hīle kılmasañ.” deyüp söyleşüre azğaşup birbirine hamle (8) kılup [cenge] girdiler. Şöyle kim iki 'asker halkı anlaruñ cengine hayrān oldılar. Gürz-ile (9) ve nīze-y-ile ve tīg-ile birbirine zafer bulmayup ahīr ellerine gürzler alup (10) birbirine 'aşıqāne darblar urup ceng-i 'azīme başladılar. Qaytām-ı Firenk (11) gitdükçe zebün oldı. Hīleye başladı. El kılıca urup (12) birbiri ardınca üç [kerre] Esed'i kılıçladı. Esed tīgın berāber vērüp (13) merdāne men' eyledi. Qaytām-ı Firenk aydur. “Ma'lūm oldı-kim (14) bu Fīrüz ve aña tābi' olan pehlivānları hep sihir-bāz imiş.” dedi. (15) Esed aydur. “Ėy la'ın herze söyleme. İslām 'askerinde sihr olmaz.

[86a]

¹⁰¹ Sehven fazla harfler eklenmiştir. Bizce doğru okunuşu yukarıda transkripsiyonu yapılan şekildedir.

¹⁰² Metinde cenk sözcüğünün sonuna fazladan bir “ى” eklenmiştir.

(1) Sihr kâfirlerde olur.” dedi. Kaytām-ı Firenk aydur. “Pes bundan gayrı (2) sihr nice olur kim ben [kılıç] çalup senüñ rahşunuñ bir ayağın düşürdüm¹⁰³. (3) Yine üç ayak ile turup bî-pervā cevalān eder.” dedi. Esed (4) gâfil düşüp egilüp rahşinuñ ayağına bakınca ol la‘în (5) çalup Esed’i dağı muhkem zaḥm-dār eyledi. Esed İbnullah¹⁰⁴ (6) āh edüp rahşı boynuna düşdi. Ol ḥālî görüp Nun bin Meknūn (7) na‘ra urup erüp ol la‘înüñ öñin alup bî-muḥāba cenge başladılar. (8) Ne kışşa dırāz edelim. La‘în bir ḥîle-y-ile Nun’a dağı muhkem zaḥm urdı. (9) Cihān pehlivānı Ecderbār **أجدربان** gidüp zaḥm-dār oldı. Erziyād **ارزياد** gidüp (10) zaḥm-dār oldı. Hülyā gidüp şehīd oldı. Ol la‘în ile (11) (?) zevaline-dek meydānı tutup dāmen-i Kāf serverlerinden yedi server zaḥm-dār (12) kılup ikisin dağı şehīd olan serverlerüñ biri qarındaşı Hūbyār idi. (13) Fīrūz-i cihān-gīr ol ḥālî görüp aydur. “Ëy serverler bu mel‘ūndan (14) gâfil olmağ olmaz. Bu la‘în, ḥīlekār la‘în ancak dāmen-i Kāf (15) serverleri şādık serverlerdir. Murabba‘ Meskūn serverlerinüñ ḥîle-i

[86b]

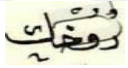
(1) dāsītānından bî-ḥaberlerdür.” dèyince Fīrūz-i cihān-gīrūñ (2) eski bendelerinden hemān Elmās-ı Diler rahşından inüp (3) gelüp Fīrūz-i cihān-gīrūñ qademinde baş koyup destūr diledi. (4) Rāvī aydur. “Fīrūz-i cihān-gīre bende olıcağ on sekiz (5) yaşında tāze nev-civān idi velī gāyet çāpūk-süvār server idi. (6) On iki yıl Fīrūz-i cihān-gīr ile dāmen-i Kāf’ı bile tolaşup (7) otuz yaşına erişmiş idi. Kırk arış qadd <ü> kāmēt çekmiş (8) pehlivān idi ve bî-ḥîle dāsītānda güyā kim Rüstem bin Zāl. (9) Pes Fīrūz-i cihān-gīrden destūr dileyüp aydur. “Yā şāḥib-kırān-ı ‘ālem (10) ben kuliña icāzet vèrüp girüp yoluña cān baş fedā kılayım.” dedi. (11) Fīrūz-i cihān-gīr aydur. “Yā server sen anuñ aqrānı degilsin. (12) Ol la‘în yetmiş beş arış qadd <ü> kāmēt

¹⁰³ Metinde “ش” harfinin noktaları gösterilmemiştir. Kanaatimizce -manaya da uyması sebebiyle- noktalar yazım esnasında eklenmeyi unutulmuştur.

¹⁰⁴ Metinde “İbnalan”.

çeker, mankala pehlivândur ve hem (13) gâyet hîlekar la'în ancak şabr ile anıñ aqrânı bir server göndersem (14) varup haqqından gelsün” deyicek Elmās yüz urup aydur. (15) “Yā şāhib-kırān-ı ‘ālem gerçek buyurursın” dedi. “Şāhib-kırānıñ

[87a]

(1) hemîn benim-ile olıcağ anuñ-ıla söyleşmek āsāndur. Görsün (2) ol la'în dağı hîle-i dāsītān kılmak nice olur.” dedi. (3) Fîrûz-i cihān-gîr Elmās’a destûr vèrüp aydur. “Yûri ey server, seni (4) Hüdā’ya ısmarladum ammā la'îniñ hîlesinden gâfil olma (5) ve hem dārbından neylersen eyle.” deyicek Elmās Fîrûz’uñ rikābın (6) öpüp bir al ata süvār olmuş idi-kim raş Rüstem’den nişān (7) vèrürdi ve hem gendü dağı elmās zirihler¹⁰⁵ geyerdi. (8) Ol raş-ı zer-efşānına şöyle ta’līm kılmış-ıdı-kim bir siper içinde (9) Çeri var. elinden gelürdi. Hemān ol raş-ı cihān- (10) peymānıñ üzerine süvār olup nîzesin barmağına geçürüp dürlü dürlü (11) lu‘b-ı hüner ‘arz ederek Kaytām-ı la'în’uñ öñin alup muķābil olup (12) Kaytām gördi-kim kırk arış kolu Merrih heybetli bir taze civān¹⁰⁶ vardır. (13) Elmās zirihler geymiş ba‘deh al ata süvār olmuş. Ne at felek (14) şadrancınıñ şāhın kılur mat.¹⁰⁷ Gendü dağı çāpük serverdür. (15) Kaytām-ı Firenk Elmās[ı] görüp gâyet begenüp Fîrûz-i cihān-gîri¹⁰⁸ şıdı.

[87b]

(1) Zîrā kim anuñ dağı kāmety kırk arış olduğın işitmiş-idi Kaytām-ı (2) Firenk aydur. “Ha şöyle¹⁰⁹, ey Fîrûz-i cihān-gîr meydāna sen gel. Çün-kim (3) geldüñ getür görelim erlikde neñ-vardur. Bu kadd <ü> kāmety ile sen dağı (4) şāhib-kırān geçinüp cihān serveri-y-ile cenk āhenk kılsañ gerek. (5) Nemrūd’uñ ‘askerinde serverler vardır kim

¹⁰⁵ Metinde “zirihler”.

¹⁰⁶ Metinde “civānlar”.

¹⁰⁷ Cümlede eksik bir ögenin bulunduğu kanaatindeyiz.

¹⁰⁸ /-gir/ eki metinde sehven iki kez yazılmıştır.

¹⁰⁹ Metinde “şöyleye”.

sen[i] atũñ-ıla bir ɖarb ile (6) ħurde¹¹⁰ ħām ēdũp zĩr ü zeber kılurlar. Hele getür görelim neñ-var.” dēdi. (7) Elmās-ı Diler bu sözleri işidũp aydur. “Ėy la‘ĩn beni kime beñzetdũñ?” dēdi. (8) Qaytām-ı Firenk aydur. “Sen ol şāĥib-kırānlik da‘vāsın ēden Fĩrũz degil misin?” (9) dēdi. Elmās gülũp aydur. “Ėy aĥmak la‘ĩn sen ne-mel‘ũn olasın kim (10) Fĩrũz-i cihān-gĩr senũñ gibi bĩ-dĩnũñ meydānına gire. Dört yüz yetmiş (11) dũrlũ cihān-gĩ[r] serverleri vardır, yarusı saĥ cānibinde qarār ēdũp (12) nışfı şol cānibinde qarār ēderler. Saĥ cānibinde yigirmi yedinci şantalĩde (13) ben qarār ēderin. Benden yoķaru iki yüz on şantalĩ-nişĩn serverler (14) oturur daĥı sen kimũñle cenk kıldũñ? dāmen-i Kaf serverlerinden (15) bir bōlũk serverler-ile cenk kılup ĥĩle-y-ile ġāfil kılup zaĥım-dār¹¹¹ kıldũñ.

[88a]

(1) Ol zaĥım-dār¹¹² kılduĥuñ serverlerũñ eñ ednāsı senũñ gibi mel‘ũnuñ (2) bir ɖarb-ıla raĥşından yıķup başın kesmege qādirlerdũr dēdi. (3) Rāvĩ aydur: Çũn-kim Qaytām-ı Firenk Elmās’dan bu sözleri işidũp (4) la‘ĩn şöyle qaķıdı-kim yıldırım-mişāl şaķıdı. Ol ġāzab-ıla la‘ĩn (5) el kılıca urup Elmās[ı] atla dört pāre kıлмақ қаşdıyla¹¹³ yetmiş beş (6) arış qadd <ü> qāmet ile Elmās’uñ üzerine gergedan sürdi. (7) Elmās ĥĩç sipere filāna muķayyed olmayup bĩ-pervā sĩne gerũp (8) tũrdı. İki cānibden gören serverler ĥayf olmas. “Ol bĩ-çāre, Qaytām’ıñ (9) heybetinden şaşdı. Anıñ içũn siper tũtmaĥa oturdı” dēdiler. (10) Bu yañadan Qaytām-ı Firenk na‘ra urup¹¹⁴ daĥı Elmās’uñ üzerine (11) yaķın ēricek ol t̥araba taĥtasına beñzer āteş-tābın başınıñ (12) üzerine çevirũp kıuvveti bāzũya getürũp depere tũtup Elmās’ı (13) kılıçladı. Elmās-ı Diler şol kılıç

¹¹⁰ Metinde “ħurdi”.

¹¹¹ Metinde “zaĥım-dār”.

¹¹² Metinde “zaĥım-dār”.

¹¹³ Metinde “qaşdına”.

¹¹⁴ Metinde “olup”.

yıldırım-miṣāl inerken raḥşın (14) şıçradup kırk adım yerde bulundu. Qaytām-ı Firenk ḡāyet (15) ḡaḡab ile çalışdı. Kılıcı şab‘a¹¹⁵ edemeyüp bindügi gergedanın kellesine

[88b]

(1) bir kılıç ile şondurdu-kim gergedanın kellesin iki pāre (2) kıldı. Gergedan ol zaḥmı¹¹⁶ yeyicek bir kerre cān acısı-y-ıla (3) kışkırup üç adam boyı hevāya şıçrayup düşüp cān-verdi.¹¹⁷ (4) Qaytām-ı Firenk bile yıkılıp bir uyluğı gergedanın (5) elinde şalup iki pāre olup Qaytām-ı la‘īn ol şarbdan (6) bī-ḥūd oldu. Elmās fırşat bulup cüst¹¹⁸ üzerine inü[p]¹¹⁹ ol (7) la‘īnüñ kelle-i bī-devletin¹²⁰ gövdesinden cezā kılıp nīze diline (8) degüp yine raḥşına süvār olup řur-dı. Cevalān kıılmağa başladı. (9) İki ‘asker ol ḡālī görüp Elmās’uñ böyle cüst [ü] çāpüklüğüne (10) ḡayrān¹²¹ olup kāfire kıılduğı ḡīle-i dāsītāna ta‘accüb eylediler. (11) Anı görüp Firenk ‘askerinden ḡayrı şapdı. Qaytām’ın akrabālarından (12) Tarun-ı Firenk طارو سے قتلات dērlerdi, bir la‘īn var-ıdı. Ol la‘īn āḡ edüp (13) yetmiş beř arış řadd <ü> kāmēt ile na‘ra urup elinde ḡūh-peyker ḡürz yıldırım gibi (14) érüp Elmās’uñ öñin alup aydur. “Ëy tuni ne-ḡīle idi kim (15) sen kıılduñ, ol aşıl sen bir muřt ile helāk kıılmağa řādir¹²² iken.”

[89a]

(1) dēdi. Elmās aydur. “Ëy la‘īn ol zaḥım-dār¹²³ kılıp ve helāk kıılduğı (2) serverler anı řarb-ile helāk étmege řādir¹²⁴ iken görmez misin nice ḡīleler (3) kıldı. Ḥīlekāra

¹¹⁵ Metinde “ب”nin noktası eksiktir.

¹¹⁶ Metinde “zaḥmı”.

¹¹⁷ Metinde “candardı”.

¹¹⁸ Metinde “çüst”.

¹¹⁹ Metinde “ك” ile.

¹²⁰ Metinde “devlenin”.

¹²¹ Metinde ḡ ile yazılmış.

¹²² Metinde “řādir”.

¹²³ Metinde “zaḥım-dar”.

¹²⁴ Metinde “řādir”.

ẖilekār bulunur. Görsün ol dahı mîkdārın.” (4) dēdi. Erlik on[da] toḡuzı ẖile dēyicek
Ṭarun-ı Firenk ẖışmla (5) gelüp “Gör imdi bre nā-be-kār saña ẖile kılmak nice olur
gösteririn.” (6) dēyüp kırk adım yer gērü tırup ol Ḳaraṭaḡ-mişāl gürzin başınıñ (7)
üzerine çevirüp Elmās’uñ üzerine raḡşın sürdi. H̱ışmla (8) kol ḳaldurup ḳuvveti bāzūya
getürüp Elmās’a bir muḡkem ḡarb ḡavāle (9) ḳıldı. Elmās-ı Diler gördi-kim ol la‘īnūñ
zarabına¹²⁵ nerre dīvler ṭāḳat (10) getürmez. Gendü gendüye aydur. “ ‘Aḳlı olan bu
aşıl la‘īnūñ (11) zarabına¹²⁶ ḳarşı tırur.” dēyüp gürz gürleyüp inerken cüst¹²⁷ (12)
çāpūk raḡşın şıçradup kenāra çıkup Ṭarun-ı Firenk (13) Elmās’uñ tırtuḡı yere bir ḡarb
şöyle urdı-kim zemīn-i¹²⁸ mesnūv gibi (14) aşıḡa çöḳürdi velī ḡayr gürz ẖışm-ıla
zemīne toḡanup gürüldi (15) olup zabṭ edemeyüp az ḳalup kim raḡş-ıla ser-nigün ola.
Gendüyi güc-ile

[89b]

(1) zabṭ edüp raḡşı ḳuvvet-ile geçüp gitdi. Kūçak-i ‘ayyār ol ḡālī (2) görüp birḳaç
‘ayyārlar meydāna segirdüp ol gürzüñ (3) deste-çūbine¹²⁹ kemend ṭaḳup eysü ?
dīvi sürüyürek meydāndan (4) çıkardılar. Ṭarun-ı Firenk ol ḡālī görüp “Hay nā-be-kār
‘ayyārlar (5) getürüñ gürzimi veger ne siz bilürsüz!” dēyince ‘ayyārlar fi’l-ḡāl (6) gürzi
sürünüp bir ānīde ‘askere iletdiler. Darun-ı Firenk (7) bulsa gendüyi helāk
ederdi. “Vay bire nā-be-kār ḡerīf çün-kim (8) erenler meydānında pehlivānlar ḡarbına
pāyidār olmazduñ ya meydāna (9) niye geldüñ?” dēyüp el nīze-i dāsītāna urup ol
bezirḡāne sūtünü (10) mişāl nīzeyi bir ucın ḳoltuḡında berkidüp yalmanın raḡş
gūşından (11) ṭaşra gösterüp Elmās’uñ sīnesin gözleyüp ẖışmla érđi. (12) Elmās

¹²⁵ Metinde “zarabına”.

¹²⁶ Metinde “zarabına”.

¹²⁷ Metinde “çüst”

¹²⁸ Metinde “مسنوك”.

¹²⁹ Metinde “deste-çūpine”.

muḳayyed olmayup sîne gerüp tırdılar. “‘Acabā neyler ola?” dēyince (13) Elmās gözledi. Şol yakın gelicek rahşın şıçradup kırk adım yêrde (14) yolında Tarun-ı Firenk elinde nîze rahşı kuvvet-ile geçüp meydânıñ öte başına (15) gitdi. İki ‘asker ol hâli görüp bî-ihtiyâr gülüşdiler.

[90a]

(1) Tarut’a طادوتہ ‘Ābed-i ‘Ār غایدغار gelüp aydur. “Yā nā-be-kār çık meydāndan, git. Eger cenk (2) étmege kâdir¹³⁰ degül iseñ nedür bu hîle?” dēdi. Elmās aydur. “Yā la‘în (3) bundan ğayrı nice cenk olur? Qaytām-ı Firenk gibi la‘îni depeleyüp (4) şu gibi murdâr kanın zemîne ağıdam. Hakk fırsat vērürse sen dahı (5) it gibi depelesem veger.” dēyicek Tarut şöyle ğazaba (6) geldi-kim iki gözleri tās-ı pür-hūna döndi. Ol kılıca urup érüp (7) Elmās[ı] kılıçladı. Elmās bu kerre kaçmayup elinde bir elmāsdan gürzi var-ıdı, (8) berāber vērdi. Tarut-ı Firenk’ün kılıcı ol gürze toķanup üç pāre oldı. (9) Tarılup ğazaba gelüp elinde olan kılıç pāresi-y-ile Elmās[a] atdı. Elmās (10) şıçrayup rahşından zemîne inüp yine süvār oldı. Elmās-ı Diler’ün (11) çāpükligine iki ‘askerüñ serverleri taḥsîn kıldılar. Nevbet (12) çün-kim Elmās’a gelüp el nîze-i dāsītāna urup¹³¹ ol ‘acāyib nîzesin (13) barmağına bırağup fer-ā-fer çevirüp rahşın şıçradup érüp Tarut-ı (14) Fireng[e] bir üsti dar nîze, gümüş-idi. Tarut çıkarup siper berāber vērdi. (15) Elmās nîzeyi çevirüp at şıçradup cüst¹³² Tarut-ı Firenk’ün şol yanına

[90b]

(1) geçüp boş böğrüne bir nîze ile urdu-kim ucı bir yanından dahı (2) çıkup Tarut-ı Firenk bir kerre hımarlayın bağırup ayakları rikābından (3) boşanup depesinün üzerine

¹³⁰ Metinde “kādîr”.

¹³¹ Metinde “olup”.

¹³² Metinde “çüst”.

ser-nigün olup cān ber-cehenneme (4) gönderdi. Elmās-ı Diler nīze-i dāstānı çeküp rahşın şıçradup (5) meydāna ortasına gelüp tırdı¹³³. Cevalān gösterüp er (6) diledi. Anı görüp Firengistān ‘askeri ğayret¹³⁴ édüp Tāhmūz-ı (7) Firenk emr-ile beş kerre yüz biñ Firenk ‘askeri sīl mānend aķup (8) ‘alem depredüp bir gezden¹³⁵ Elmās’uñ üzerine yürüyüp ķallevī Elmās (9) dönüp ardına baķup tekbīr getirüp gendüyi ‘asker-i Fireng’e urdı. (10) Anı görüp bu cānibden yüz biñ er-ile Nişābur şāhı Fīrūz Şāh buyurđı. (11) Yüz biñ ile Barda‘-ı zemīn şāhı Şeh-nām Şāh yürüdi. Ol iki yüz yüz¹³⁶ biñ (12) güzīde er bile erüp Firenk ‘askeri-y-ile bir ‘aźīm cenk eylediler kim (13) tozlar āsmāna direk direk oldı. Firenk ‘askerinden gūrbüz¹³⁷ kāfirler (14) çok olmağın Nişābur ve Barda‘-ı zemīn ‘askerini gērü sürdiler. (15) anı görüp yüz biñ güzīde er-ile Hazrān حضران Şāh yürüdi

[91a]

(1) ‘askeri-y-ile. Şöyle tūfān-idi-kim đarben ve ķahren Firenk ‘askerin iledüp Nemrūd’uñ (2) üzerine dökdiler. Anı görüp on kerre yüz biñ er-ile ‘Anķāniyye ‘askeri (3) yürüdi. Beş kerre yüz biñ Gürcistān ‘askeri ile Dehyān-ı Gürcī (4) oğlı Zāhmūr’ı طهمورث gördi, yürüdi. İslām ‘askerin yerinden getürdiler, gērü (5) yürüdiler. Bu yaña beş kerre yüz biñ er-ile Çin şāhı Hümāyūn Şāh yüz biñ (6) güzīde er-ile dāmen-i Kāf şāhı Şeh-dār Şāh yürüdi. Andan beş kerre (7) yüz biñ er-ile ‘Aşfūr Şāh عصفور شاه yürüdi. Beş kerre yüz biñ er-ile Türkistān (8) şāhı Kābūs Gāv süvār yürüyüp yā Rabb ne-ķışsa édelim öteden (9) berüden ol deryā-mişāl ‘asker cūşa ve ħurūşa gelüp erüp (10) birbirine ķarılup ve ķatıldı. Yeryüzi penbe-mişāl hevāya atıldı.

¹³³ Metinde “tırdı”.

¹³⁴ Metinde “ğayrı”.

¹³⁵ Metinde ze’nin noktası eksiktir.

¹³⁶ Metinde sehven tekrār yazılmıştır.

¹³⁷ Ze’nin noktası eksiktir.

(11) Bu yañadan Nemrūd-i âteş-perest on kerre yüz biñ er-ile sancak (12) dibinde qarār
édüp bākī Zengistān ve Zūl‘aķar ذولعقار ‘askeri deryā (13) mişāl çalkānup bir gezden
‘azm meydān eylediler. Ērüp ‘aşıķāne (14) ceng[e] başladılar. Bu cānibden İslām
‘askeri dahı deryā-yı raħmet gibi (15) gürleyüp cūş édüp érüp küffār ‘askerine şöyle
girdiler kim

[91b]

(1) Qanı yil şaman şavurur gibi küffārı şavurdılar. Fīrūz-i cihān-gīr (2) ve Muħtāl-ı
ķattāl مختالي قتال ve Dīv Süvvās-ı Behrām-ı balaķad ve Firdevs Bin Far[āmarz]...
Ne kışşa dırāz (3) édelim? Ol dört yüz yetmiş dört serverler her biri ejderhā-mişāl (4)
çıgırup küffār ‘askerine eyle girdiler kim küffār qanın sīl¹³⁸ mānend (5) aķıdup
kāfirleri birbirine koydılar. Nā-gāh bir ceng-i ‘aẓīm (6) oldu-kim qan sīl mānend aķup
yeryüzinde çağladı. Kūştelerden (7) peyvesteler olup egrik yerler qan ile tıldı. Fīrūz-
i cihān-gīr (8) raħşı Zerefşān’ı küffāruñ qalbine sürüp bir vechle cenk éderdi-kim (9)
adamı adam ile atup her kime-kim bir tīg ursa ére-dek iki bölardı. (10) Muħarref
çaldüğün baş-ıla qolı perrān olardı. Ardınca Tāmķac-ı dīvāne elinde (11) deste-çüb
‘üryān ve bürıyān belinde bir tennüre, heft-ser ejderhā-mişāl çıgırup (12) her kime-kim
bir deste-çüb ursa raħş-ıla zīr <ü> zeber kılırdı. Fīrūz-i (13) cihān-gīr cenk édüp
giderken nā-gāh bir yere érđi. Görđi-kim (14) -on biñ var- kāfirler ħalka olup bir yüzi
niķāblu serveri (15) ortaya almışlar. Henüz tāze-civān on sekiz arış ķadd <ü> ķāmet
çekmiş

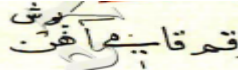
[92a]

(1) bir siyāh ata süvār olmış. Ne at felek şadrancınıñ şāhın kılır mat. (2) Şöyle cenk
éder kim sürdüğine érüp érđüğine kılıç urup (3) iki pāre éder. Ber-vech-ile cenk éder

¹³⁸ Metinde “سلى”.

kim rüstemler ve kahramanlar görse (4) hayrân¹³⁹ olurlardı. Fîrûz-i cihân-gîr dahı yakın varup nazar kılp (5) gördi-kim ciger-güşesi Ra‘d-ı Aḥmer-i cinnî zâtdur. Fîrûz-i cihân-gîr (6) ol ḥâli görüp âh édüp bir kerre eyle çığırdı-kim ol Ra‘d-ı Aḥmer’ün (7) üzerine hücûm eden kâfirler ser-âsîme olup târ[u]mâr oldılar. (8) Êrüp bağına başup aydur. “Êy cihândan ne haber gözüm nûr (9) Ra‘d? Dahı sen nev-restesin, bu kâfirler ḥîle-bâz mel‘ûnlardır. Olmasun-kim (10) saña bir ḥîle kıllalar?” dèyüp Ra‘d-ı Aḥmer’i cihân pehlivân[ı] Firdevs’e (11) ısmarladı. “Siz Ra‘d’uñ ardınca öñince gidüp cenkden (12) çıkaruñ. Olmasun aña düşmenden bir elem ola?” dèdi. Ol iki (13) serverler Ra‘d-ı Aḥmer’i cenkden çıkarup alup Demsüz Şâh (14) ḥuzûrına getürüp aḥvâli bildürüp Ra‘d-ı Aḥmer’i Demsüz Şâh’a (15) ısmar[ladılar]. Gendülerine bir cânibden küffâr ‘askerine ḥamle kılp ‘âlemi

[92b]

(1) kâfiruñ başına tenk eylediler. Râvî aydur. “Bu yañadan Fîrûz-i cihân-gîr (2) cenk édüp giderken Kāmķam-ı ‘âhen-pūşa rast geldi. (3) Gördi-kim seksen arış kadd <ü> kâmet çeker bir ‘ifrit şuratlu la‘în (4) eline bir gürz-i girân almış, ‘askerden bir bölük kavmi öñine (5) kâtip kırup ve yıkp gelür. Ol kavm feryâd édüp öñinden (6) bölük bölük kaçup giderler. Fîrûz-i cihân-gîr (7) ol ḥâli görüp bir kerre şöyle çıkardı-kim Kāmķam-ı ‘âhen-pūş (8) şaşup cengi koyup ḥayvân-la‘în belerüp kaldı. “Hay nedür şol?” (9) dèyince kâfâdârları eytdiler. “Êy pehlivân gözüñ aç, gâfil olma. (10) Şol na‘ra uran ol Fîrûz dèdükleri ḥerîfdür.” dèdiler. (11) Kāmķam-ı ‘âhen-pūş ‘aqlın başına cem‘ édüp nazar kıldı. Gördi-kim (12) Merrîḥ-şifat¹⁴⁰ bir server la‘l-i yâķût cebelere¹⁴¹ gârķ olup bir ‘acâyib (13) raḥşa süvâr olmuş kim hergiz gözler

¹³⁹ Metinde ḥ ile.

¹⁴⁰ Metinde ye’si yazılmamıştır.

¹⁴¹ Metinde “جبلره”.

görmüş degüldür. (14) Rengi kıızıl altuna beñzer. Üzerine süvār olan server bir serverdir ki (15) rüstemler ve ahramānlar görse anıñ heybet <ü> şalābetine ayrān¹⁴²

[93a]

(1) olurlardı. Kırk arış add <ü> āmet çekmiş, elinde bir ılıç tutar kim (2) şu‘le vērür. Her kime kim bir tīg ursa érü[p]¹⁴³ iki pāre ılur. Çün-kim (3) amam-ı ‘āhen-pūş Fīrüz-i cihān-gīri bu heybetde görüp (4) ziyāde vehm aldı. “Hey nā-be-kār ne yavuz erīf olur, ne ‘aceb rahşā (5) mālīkdür! Bārī şol rahşı şu nā-be-kārıñ elinden alabilsem.” dēyüp (6) la‘īn hemān ıkarup gürz-i gūh-peykerin çevirüp (7) hışm-ı āzab ile Fīrüz-i cihān-gīre amle ıldı. Fīrüz-i cihān-gīr (8) küffār ‘askerine orāsān içün ol şāh-ı ınar-mişāl olların (9) şunup ol la‘īnūñ gürzi gürleyüp inerken deste-çübı (10) dibinden avrayup çeküp arben ve ahren elinden aldı. Andan (11) ‘ikāb-vār rahş-ı zer-efşānı şıçradup yine ol gūh- (12) peyker gürzi amam-ı ‘āhen-pūşa avāle ıldı. amam-ı (13) ‘āhen-pūş ol hāli görüp ol seng-i āsiyāba beñzer Çinī (14) pūlād siperin avrayup cān havli-y-ile¹⁴⁴ “Hay nā-be-kār n’eylersin? (15) Yā Nār<u>nūr sen şaqla bu nā-be-kārıñ şerrinden beni.” dēyince Fīrüz-i cihān-gīr

[93b]

(1) ulından ol gürz-i gūh-peyker érüp sīne[sine] şöyle oandı-kim (2) urde¹⁴⁵ ām eyledi. amam cān havli-y-il[e]¹⁴⁶ başın ilerü atdı. (3) arb-ı gürz inüp arasına şöyle oandı-kim nefesi sīnesinde (4) bağlanup ayakları rikābından ıkup depesiniñ üzerine mu‘alla yııldı. (5) Fīrüz-i cihān-gīr buyurdı. Boğazına kemend akup birkaç (6) sürüyü¹⁴⁷ sürüyü sürüyü alup ‘asker-i İslāma getürüp abs-āne (7) bārgāhına

¹⁴² Metinde  ile..

¹⁴³ Metinde “ك” ile.

¹⁴⁴ Metinde “avliyile”.

¹⁴⁵ Metinde “urdi”.

¹⁴⁶ Metinde “avliyile”.

¹⁴⁷ Fazladan eklenmiş sesler bulunmaktadır.

getürüp muhkem habs eylediler. Yine gendüler cenge (8) germ oldılar. Rāvī aydur.
“Ol-gün bir cenk oldu-kim vaşfa gelmez.”

(9) nazm

İki ‘asker erişdi velī karşıdı

Girişdi birbirine cān uruşdı.

(10) Ecel derzisi donlar biçdi ol-gün

Kılıç şındı, oğ igne, süsi arşun.

(11) Zihī don-kim kimler oldı ‘üryān

Ne ‘üryān belki qurbān êtdiler cān.

(12) Tutarlar ellerinde cām-ı gülgün.

Kırlarlar cur‘asından hāk-i pür-hün.

(13) Şular kim cām-ıla hem-dest olurlar.

Şarābın açmadın¹⁴⁸ sermed¹⁴⁹ olurlar.

¹⁴⁸ Metinde “aḥmedin”.

¹⁴⁹ Metinde “sermed”.

(14) Düşerdi birbiri üstine leşler,

Qara tağlar gibi yaturdı beşerler.

(15) Dökölmiş idi qanlar zehrelerden,

Belürmiş idi taq¹⁵⁰ boş çehrelerden.

[94a]

(1) Gelürdi her tarafdan na'ralar tîz

Şadâ-yı ra'dı gibi vahşet-engîz.

(2) Şanasın her kenâr oldı minâre

Aşıldı gövdeler sehğâr-ı hârâ.

(3) Neferi kesüp¹⁵¹ tabl u gırîvi

Fekâ'a koymış-ıdı nerre dîvi.

(4) Rāvî qulınca ol-gün bir ceng-i 'azîm 'askerin birbirine qoydılar. (5) Nâ-gâh cenk

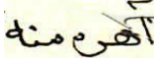
içün Şalşal-ı zengî صَالِشَالِ زَنْجِي Fîrûz-i cihân-gîr serverlerinden (6) Kestelân'a

کستلانه rast gelüp bir darbla yıqub geçüp gitdi. (7) Şamşâd-ı Sāsānî'ye¹⁵² rast

¹⁵⁰ Ye'nin noktaları eksiktir.

¹⁵¹ Metinde "küsüp".

¹⁵² Sözcüğün ilk harfi sat ile yazılmıştır.

gelüp ol la‘în maḥal¹⁵³ vermeyüp (8) bir ɗarb-ıla ol serveri şehīd eyledi. İslām serverlerinden öñine (9) ɗatup ɗırup ɗovup giderken nā-gāh cihān pehlivānı (10) Muḥtāl-ı ɗattāl ol araya ɗıɗa geldi. Nazar ɗılup gördi-kim (11) dīv-i Ehremen’e beñzer bir zengī serveri ɗoɗsan yedi arış ɗadd <ü> ɗāmet (12) ɗeküp bir ɗağ pāresi gibi biñ yaşında siyāh fīle¹⁵⁴ süvār olmış. (13) Şöyle-kim ol la‘în ol fīlīñ üzerinde heft-ser ejderhā-mişāl (14) cenk eden cihān pehlivānı Muḥtāl-ı ɗattāl ol ḥālī görüp (15) heft-ser ejderhā-mişāl ɗıgırup Şalşal-ı zengīniñ üzerine

[94b]

(1) gergedan sürdi. Şalşal-ı zengī daḥı Muḥtāl’ı görüp (2) ɗıɗarup ɗarşı vardı. Nazar ɗılup gördi-kim ɗoɗsan arış (3) ɗadd <ü> ɗāmet ɗekmiş bir server, bir kızıl gergedana süvār (4) olmış. Şöyle kim ol gergedan bir ɗağ pāresine beñzer. (5) Elinde gürz-i gūh-peyker ɗutar. Şāfī billürdan deste-ɗūbı (6) kızıl altundan cevher cebelere ġarɗ olmış. Her kime-ki bir ɗarb urur (7) bir daḥı urmağa¹⁵⁵ ihtiyāc ɗalmaz. Rāvī aydur. “Çün-kim Şalşal-ı (8) zengī, cihān pehlivānı Muḥtāl’ı bed-heybet görüp ġāyet begendi. (9) Yanında olan zengī serverlerinden su‘āl édüp aydur. ‘Fīrüz (10) bu mıdur? Eyü merdāne server ancak dēdüklerince var-ımış.’ dēdi. (11) Bilen zengīler aytdılar. ‘Ḥayır server, bu Fīrüz degüldür velī (12) Fīrüz’uñ pāyitaḥt[ında] pehlivānı vardır. Adına cihān pehlivānı (13) Muḥtāl-ı ɗattāl dērler. Fīrüz’uñ bundan yoɗaru pehlivānı (14) yoɗdur, cümlesinüñ üzerine oturur.’ dēyicek hemān (15) Şalşal-ı zengī fīl sürüp erüp Muḥtāl’a muɗābil¹⁵⁶ olup ol

[95a]

¹⁵³ Metinde “maḥāl”.

¹⁵⁴ Metinde “fīle”.

¹⁵⁵ Metinde “uzmağa”.

¹⁵⁶ Metinde “muɗābīl”.

(1) Elburz-miṣāl ‘amūdın başınuñ üzerine çevirüp  r p Muḥt l-ı (2)  att la bir muḥkem  arb urdı. Muḥt l-ı  att l g rzin (3) ber ber v rdi. T kanup  opdı. T rr ka  ni vardı. (4) Semerk nd-ı ‘Ir  ’a g r ler ortasından ‘alev ber-‘alev  te ler    up (5) y r   gerd < >   b rı  alk p  sm na direk direk oldu. (6) Muḥt l-ı  att l ol  arb   s n men‘ eyledi vel  Şal al’a (7)  fer n  ıldı. Şal al-ı zeng  evvel  arbda alamadu ına  ak yup (8)  r p andan ziy de bir  arb da ı urdı. Ş yle-kim Muḥt l-ı (9)  att l o  arb  da ı  s n men‘ [eyledi].     arb n  avup (10) nevbet Muḥt l’a gel p ol da ı na‘ra urup ol da ı (11) ol ‘ac yib g r n başınuñ üzerine çevir p  r p (12) Şal al-ı zeng ye bir  arb-ıla urdı-kim Şal al uyurdı, (13) uyandı; mest idi, ayıldı. Varanda mı  aber-d r oldu? (14) Amm  kim la‘ n, dil ver la‘ n idi. Muḥt l gibi server   (15) g r n  s n alup  avdı.     arb  avdı.

[95b]

(1)     arb n  avup nevbet yine Şal al-ı zeng [ye] gel p ol iki (2) ejderh -mi  l serverler bir cenk eylediler kim ol iki b l k (3) ‘asker  alk   alk  olup ol iki pehliv n  cengin tem    (4) eylediler. A  am olunca cenk  d p birbirine zafer bulmadılar.” (5) R v  aydur. “Ol iki dery -mi  l ‘asker birbirin a  a yo aru s rdiler. (6)   n-kim a  am olup iki c nibden  abl u  r m  alındı. Ol iki dery  (7) mi  l ‘asker birbirinden el  ek p d n p b r   hlu b r   hına (8) vardılar, y rlerinde  ar r eylediler. F r z-i cih n-g r c mle serverler (9)  a  sel met d n p b r   hlu b r   hlarına gel p rezim  onların (10)    arup bezm  onların geydiler. F r z-i cih n-g r   b r   hına (11) cem‘ olup y rl  y rlerinde  ar r eylediler. C mle  l m   hları (12) ve d men-i  af p di  hları y rl  y rlerinde  ar r  d p oturdılar. (13) “  n d k ldi, y diler  ekerin.”

dédiler. Üzerine şeker şerbetler (14) nüş édüp pîrler¹⁵⁷ dilinden du‘âlar oldu. Fîrûz-i cihân-[gîr] baş (15) kaldurup ol¹⁵⁸ yüz mankala serverleri gözden geçürdi.

[96a]

(1) Gördi-kim cümle serverler sağ sâlim velî birkaçı zaḥım-dâr¹⁵⁹ olmuşlar. (2) Şamşād-ı Sāsānî ve Aqlām-ı Ḥorāsānî **اَقْلَامُ خُراساني** şehîd olmuşlardı. (3) Fîrûz-i cihân-gîr buyurdi. Ol şehîd olanlar vèrildi. Namāzların (4) kıldı. Getürüp bir nişān yerinde defn eylediler.¹⁶⁰ Andan Fîrûz-i (5) cihân-gîr Garşās-b-ı āhen-dest[in] zaḥm [içün] bulduğı ol ‘acāyib kemendi-kim (6) anı düzen üs[t]ād¹⁶¹ zaḥmdan ötürü peydā kılmış idi- (7) her zaḥm kim bağlasañ bir an tursa Ḥaḳḳ’ın kudreti ile ol (8) zaḥm, anadan toğma olup hōş olurdi. Pes ol kemendi (9) Arğarım’ın ve cümle zaḥım-dâr olan serverlerün zaḥımlarına şarup (10) üzerine ol zaḥımlaruñ Şāh-ı mārān[in] vèrdüğü oti ekilir. (11) Bir ānīde cümlesinün zaḥımları hōş olup anadan toğma oldılar. (12) Andan Fîrûz-i cihân-gîr buyurdi. ‘ayyārlar yürüyüp cenk (13) yerinde ‘asker-i İslām’dan şehîd olan gāzīler dövşürüp (14) bir hendek qazup¹⁶² içine tıldurup defn eylediler. Ol gün (15) cenk olduğdan şoñra ‘asker ḥalkı yürümüşdi. Biñ er toprağa

[96b]

(1) düşüp velî kāfirlerden otuz biñden ziyāde-y-idi. Zîrā kim (2) küffār ‘askerinden çok kāfir helāk olmuşdı. Pes Fîrûz-i cihân-gîr (3) buyurdi. Beş kerre yüz biñ er-ile samūd-i semin ‘amūd ile Anḳaduş ‘Anḳ’a **عَنْقَرُوشِ عَنفَا** (4) süvār olup ‘asker-i İslām’ı tolaşmağa başladılar. Gendü ‘askeriniñ (5) ardın öñin yoklamayup kāfir ‘askerinden

¹⁵⁷ Metinde ye yazılmamıştır.

¹⁵⁸ Kanaatimizce bu kısımda fazladan eklenmiş iki ses bulunmaktadır.

¹⁵⁹ Metinde “zaḥım-dâr”.

¹⁶⁰ Metinde defn sözcüğünden sonra “سی” bulunmaktadır.

¹⁶¹ Metinde “د” ile.

¹⁶² Metinde “qazup”.

yaña gözçiler (6) qodılar. Fîrûz-i cihân-gîri qara [f]ile¹⁶³ bindirdikden soñra (7) cümle serverler ile bezm qurup¹⁶⁴ ‘ıyş <u> nûşa meşğûl (8) oldılar. Bunlar bunda şafâda. Bu yañadan Nemrûd-i (9) la‘în melûl olup mañzûn dönüp bârığâhına (10) geldi. Geçüp tahtda qarâr eyledi. Cümle küffâr (11) şâhları ve diyâr-ı küffârûñ manqala pehlivânları (12) Nemrûd’uñ qatına cem‘ olup yerlû yerlerine geçüp (13) oturdılar. Nemrûd-i la‘în baş qaldurup (14) eñrâfı gözden geçürdi. Gördi-kim gendüye (15) yaqın olan güzîde pehlivânlardan on iki zeber-dest

[97a]

(1) pehlivânlaruñ şantalîleri boş¹⁶⁵ andan ğayr sâir (2) küffâr şâhlarınıñ dañı kimüñ cihân pehlivânları (3) kimüniñ serverleri yoq. Nemrûd ol hâle ziyâde (4) melûl olup dönüp oğlanları şafına naqar kıldı. (5) Gördi-kim yedi oğlı gelmemiş. Nemrûd-i (6) ihtiyâr âh êdüp aydur. “Qanı benüm ciger-güşelerüm (7) niçün gelmediler?” dêdi. Zîlûn-i ‘ayyâr ve birqaç (8) ‘ayyârlar dañı ilerü gelüp du‘â qılup eytdiler. “Bî- (9) sâye-i Nâr<u>nûr tuğûñ nâr <u> nûr olsun. Dâim (10) anda tûr. Ben bunda cenk içinde şeh-zâdeler ile giderdüm. (11) Qaylân bin Nemrûd, Kîlân bin Nemrûd, Qosan قوسا (12) bin Nemrûd, Leylân bin Nemrûd, Şâh-ân bin Nemrûd, (13) Mâhân bin Nemrûd. Bu yedi şeh-zâdeler qafâdârları (14) ve serverler bile başqa bir qolda cenk êderlerdi. (15) Yezdân-perestleri bölük bölük önlerine qatup qırup

[97b]

(1) qovup giderlerdi. Nâ-gâh qazâ-y-ıla ol (2) Fîrûz-i cihân-gîr dêdükleri nâ-be-kâra rast gelüp (3) anıñ ardında bir dîvâne var-ıymış. Tamqac-ı dîvâne (4) dêrler imiş. Yüz altmış iki arış qadd <ü> qâmet var. (5) Hemân ol şeh-zâdeleri görüp bir kerre (6)

¹⁶³ Metinde “و” ile.

¹⁶⁴ Metinde “qoyup”.

¹⁶⁵ Metinde pe ile yazılmıştır.

ejderhā-miṣāl çığırup érüp her birine kazā-yı (7) āsmānī gibi havāle olup birer deste-
çüb ile (8) urdı kim dünyāya gelmedüğe dönüp (9) hīç susmayup toštoğrı Nār<u>nūr’a
dek gitdiler. (10) Sāir bēglerin pehlivānların tārūmār eylediler. Nā-gāh (11) yine ol
Fīrūz dedükleri hūnī adamı adam ile (12) atup cenk édüp giderken cihān pehlivānı (13)
Kamkam-ı āhen-pūša rast gelüp bir darb-ile (14) ol serveri raḥşından yıķup bunda
çeküp (15) ‘askeri yine gönderdi. Ben bunda ol heybeti görüp

[98a]

(1) artuķ ol arada tırmağa havf édüp cān atup (2) bārgāhıma güc-ile geldüm.
Nār<u>nūr sıtması (3) tıtdı. Şimdi-dek yaturdum. Güc-ile ‘aķlum başıma (4) gelüp
bunda geldüm.” dedi. Çün-kim Nemrūd-i Āteş- (5) perest bu ḥaberi gūş kıldı. Güyā
kim zehr-i kātıl (6) nūş kıldı. Āh édüp düşüp ‘aķlı başından gitdi. (7) Boğazlanmış
tavuķ gibi depelendi. Yüzine gül-āb (8) saçup güc-ile ‘aķlın başına getürdiler. Bir bir
(9) berikiler ve vezīrlar naşīḥat édüp aytdılar. “Ėy Şāh-ı Zul‘aķār (10) niçün böyle
ēdersin? Şimdi anlaruñ cānları (11) toštoğrı Nār<u>nūr’a degin gitmişdür. Nār<u>nūr
(12) yolında ķurbān olan bilürsin, Nār<u>nūr-ile (13) nār <u> nūr olur. Bāķī şeh-
zādeler şağ olsun. Oğluñ gitmek-ile (14) ne-var! Otuz ikisi daḥı var. Birkaç (15)
pehlivānlaruñ helāk olmaķ-ıla ne-ğam! Daḥı güzīde

[98b]

(1) serverleruñ cihān-gīrleruñ nihāyeti yokdur. Şimdi (2) bu kadar düşmāna ķarşu
böyle kılıcaķ ‘askeruñ (3) gōñline vehm düşüp cenk kıлмаğa tākātleri (4) olmaz.
[Ç]āre¹⁶⁶ hemān şabırdur. Yezdān-perestler (5) ķarşu çaķ böyle kılmānıñ ne aşlı
vardır?” deyüp (6) Nemrūd’uñ ḥatırın tesellī kıldılar. Andan Nemrūd-i (7) la‘īn biraz
ağlayup oğlanları ve bēgleri içün (8) mātem kıldı. Andan göziniñ yaşın silüp emr kıldı.

¹⁶⁶ Metinde “ج” ile.

(9) Küffār cenk yerin arayup ne-ķadar kâfir leşleri var-ısa (10) sürüyüp Nemrūd'ıñ bārigāhı öñine getürüp (11) tağlar gibi yıķa ķodılar. Otuz biñ kâfir kılıķdan (12) geķüp kırık sekiz nām-dār pehlivānlar helāk olmış-ıdı. (13) Ne-ķadar āteş-perestler helāk oldu-y-ısa bir āteş yakup (14) ol leşleri āteşe atdılar. Andan gendü oğlanların (15) ve beglerin tābūta koyup getürüp tābūt-ıla atdılar.

[99a]

(1) Ya'ni anlara ri'āyet eylediler. Ol tābūtların için (2) nefit yağ-ıla tıldurmuşlardı. Bunlar sāirlerinden (3) evvel Nār<u>nūr'a ķavuşsunlar dēyüp ol la'īnler mağrūr (4) tıt dēyü ķarşısına geķüp secde kıldılar. Andan Nemrūd-i la'īn (5) ĥalvetine gidüp her begler ve kâfirler pehlivānları varup (6) yerlü yerlerinde ķarār eylediler. On kerre yüz biñ küffār 'askeri-y-ile (7) yedi nām-dār pehlivānlar süvār olup ol deryā-mişāl küffār (8) 'askeriniñ eṭrāfı[nı] tılaşmağa başladılar. Bunlar bunda mātemde. Bu yañadan (9) İslām şāhları ve cümle dilāverler ve serverler gelüp (10) Fīrüz-i cihān-gīrūñ şem'ine cem' olup 'ıyş <u> nūşa başladılar. (11) Ol-dem Kūçak'i içeri girüp Demsüz Şāh öñinde ve Fīrüz-i cihān-gīr (12) öñinde baş urup aydur. “Yā şāh-ı 'ālem, yā şāhib-ķırān-ı (13) ādem şöyle ma'lūm-ı şerīfiñüz olsun-kim Nemrūd-i la'īniñ dīvānına varup (14) temāşā kıldum. Nemrūd'ıñ küllī melāli var-ıdı. Oğlı, kırık sekiz güzīde (15) pehlivānları, otuz biñ āteş-perestler 'askeri toprağa düşmiş. Mağrūr

[99b]

(1) oğlanları firāk-ıla muĥkem mātemdedür buyurđı. Bir ulu āteş yakup cümle kırılan (2) āteş-perestler kâfirlerin āteşe atup gendüler melālet birle ĥalvetlerine (3) girüp māteme oturdılar. Yarın bir gün cenk yokdur dēyüp du'ā kıldılar. (4) Demsüz Şāh ve Fīrüz-i cihān-gīr ve cümle İslām şāhları ol (5) sözi işidüp şāz olup 'ıyş <u> nūşa meşgūl oldılar. Bir zamān (6) 'ıyş <u> nūş edüp andan her server ve her şāhlar Demsüz Şāh'ı ve Fīrüz-i (7) cihān-gīri selāmlayup bārigāhlu bārgāhlarına varup (8) ĥuzūra

vardılar çün-kim ol gece geçüp şabâh oldu. (9) Āfitâb-ı ‘âlem-tâb Kâf Kullesi’nde baş kaldurup ‘âlem (10) nûr-ı yezdân-ile taldı. Gördiler kim ol-gün cenk olmadı. (11) İki cānibden dīvân-ı ‘âli olup cümle selâṭīn serverler, emr-i mihterler (12) Fīrûz-i cihân-gīrūn ol ‘acāyib bârīgāhına cem’ (13) olup Demsüz Şāh’a ve Fīrûz-i cihân-gīre baş urup (14) geçüp yêrlü yerlerinde karar eylediler. Hûn geldi, (15) yidiler şekerin” dēdiler. Andan

[100a]

(1) andan Fīrûz-i cihân-gīr baş kaldurup Kūçak-i ‘ayyār’ın yüzine bakup (2) eydür. “Ëy ‘ayyār-ı cihân yûri var. Kāmķam-ı āhen-pūşı getür. Göreyim (3) ne söyler.” dēdi. Pes Kūçak-i ‘ayyār yerinden tûrup Fīrûz-i cihân-gīr (4) emr-ile yerinden tûrup birkaç ‘ayyārılar ile ḥabs-ḥāne bârīgāhına varup (5) Kāmķam-ı āhen-pūşı alup gelüp içeri girüp taht öninde siyāset (6) meydānına çökerdiler. Kāmķam ol bârīgāhı ve ol dīvānı görüp oturan (7) serverleri temāşā kılup ḥayrān olup gendü gendüye inşāf (8) ēdüp eydür. “Zihī, Fīrûz-i cihân-gīr kim bu aşl serverleri gendüye (9) bende kılup muṭī’ ve münķād kıla. Hezārān āferīn olsun dēyüp baş (10) zemīne şalup ḥāmūş olur. Fīrûz-i cihân-gīr Kāmķam’ın zamīrinden (11) bildi-kim gevherinde kâbiliyyet vardır. Hümāyûn buyurdi. Kāmķam’ın (12) arķasına ḥil’at-ı ḥāşş vērdirler. Fīrûz-i cihân-gīr eydür. “Ëy server (13) eger bizi begenüp bizim ile yār u karındaş olmağı ihtiyār ēderseñ (14) işde dīvān! Otur. Eger kâbil degül ise var ‘asker[e] ve ki bizden saña (15) zarar yokdur.” dēdi. Kāmķam-ı āhen-pūş Fīrûz-i cihân-gīrden bu mürüvveti

[100b]

(1) ve bu iḥsānı görüp yerinden tûrup gelüp Fīrûz-i cihân-gīriñ (2) şaṭalīnūn öninde baş urup Demsüz Şāh öninde yer öpüp eydür. (3) “Ëy şāḥib-kırān-ı ‘âlem ü pehlivān benī ādem ben kuluñı ḥidmet-i şerīfden (4) reddeyleme. Şimden gerü bâķī ‘ömrüm olduķca şāḥib-kırān ḥazretleriñ (5) ḥidmet-i şerīflerinde geçürmekdir murādum.”

dèdi. Fîrûz-i cihân-gîr buyurdi. (6) Kûçak-i ‘ayyâr ẖamķam’ıñ saçın şaķalın ıslāha getürüp pāk eyledi. (7) Bir tenhā yere getürüp ğusl kıldurup taze İslām ẗarîķi üzerine libāslar (8) geydürüp alup Fîrûz-i cihân-gîriñ ħuzûrına getürüp ẖamķam-ı āhen-püş (9) cān u dilden barmaķ getürüp müselmān olup cümle şāhlar ve serverler (10) ẖamķam’uñ İslām’a geldüġine ‘azîm şāz oldılar. Fîrûz-i cihân-gîr ẖamķam’a at (11) ve ẗon ve bârgāh ve ħaime-i ħūblar, ħašemler vèrüp ol ķadar iĥsānlar eyledi-kim (12) cümle serverler āferîñ kıldılar. Cümlesi Fîrûz-i Şāh-ı cihân-gîre du‘ālar (13) kıldılar. Bu şevķ-ile serverler ‘ıyş <u> nūşa başladılar. Bu yañadan kāfirler[iñ] (14) cāsûsları bu ħālî görüp gelüp Nemrûd-i āteş-perest’e ħaber vèrdiler. (15) Nemrûd-i la‘îñ ol sözi işidüp bî-ħuzûr olup eydür. “Her kim ol nā-be-kārı

[101a]

(1) başın kesüp baña getürse benden her ne murādı var ise benden (2) ala.” dèdi. Yèr yèr kāfirler pehlivānları lâflar ve güzāflar kılup eytdiler. “Ëy (3) şāh-ı Zû’l-fiķār¹⁶⁷ ġam çekme. Yarın bir ġün meydān olsun. Eger ẖamķam (4) ve eger sâirleridür ve eger Fîrûz’dur eger pehlivānlarıdır. Anlara eşler kılalum (5) kim dillerde defter-i dāsītān olup söylene. Daĥı anlar kimler ile cenk (6) eyledi görsünler. Adam adama neyler dèyüp her biri bir dürlü sözler söylediler. (7) Nemrûd-i la‘îñ o da sözden bir miķdār sâkin olup tesellî buldı. Eydür. (8) “Ëy bèġler ben şöyle dilerin ki: Ol ġün ki Fîrûz ile muķābil olavuz. (9) Giren pehlivānlarına amān vèrmeyüp hemān helāk ètmek gerek ve helāk (10) ètmek ardınca olañ.” dèdi. Andan buyurdi. Götürüp ‘asker içinde münādîler (11) nidā kıldılar. “Ëy ķavm-i nārî yedi ġün muĥkem yaraķdır. Sekizinci ġün muĥkem (12) ceng-i sultānîdir. Ġāfil olmañ, göreyim sizi. Er gibi olun.” dèyü (13) nidā kıldılar. Ol sözi işidüp küffār-ı Ĥak-sār ‘askeri yaraķ (14) üzerine oldılar.

¹⁶⁷ Metinde “Zû’l-veķār”.

İslām ‘askeriniñ cāsūsları ol sözi (15) işidüp taban getürüp bir ānīde gelüp ‘asker-i İslām’a erüp andan

[101b]

(1) Fīrūz-i cihān-gīr huzūrına gelüp kademinde baş koyup olan aḥvālī (2) haber vërdiler. Fīrūz-i Şāh-ı cihān-gīr daḥı emr kılup ser-‘asker- (3) ler ‘asker-i İslām’da nidā kılup “Yedi gün yaraḳ, sekizinci gün (4) küffār ‘askeri yağıdır.” dëyüp nidā kıldılar. ‘Asker-i İslām daḥı (5) ol nidāyı işidüp anlar daḥı cān u dilden niyyet-i ḡazā dëyüp (6) yaraḳ üzerine oldılar. Rāvī eydür. “Çün-kim iki bölük ‘asker (7) cenk olmayacağı bilüp biribirine karşı ḳanup ḳarār ëdüp (8) ‘ıyş <u> nūşa başladılar.” Rāvī eydür. “Meger kim Türkistān sulṭānı (9) Kābūs Gāv-ı süvār’ıñ bir ‘ayyārı var idi, ḡāyet ḥarāmzāde (10) la‘īn idi. Adına Ğīfūr-i Türk dërler idi. Ğāyet ḥarāmzāde la‘īn idi. (11) Fīrūz Şāh dīvānından ḥālī olmayup ḡeçe ḡendü server- (12) lerüñ bārgāhına gözlerdi. Ol la‘īn Ḳamḳam’ıñ İslām’a (13) geldüğine elem çeküp eydür. ‘Ben bu işi saña ḳorsam sen-daḥı (14) varup ‘ālemde öḡinesin’ dëyüp ol la‘īn Ḳamḳam’a kibr (15) ü kīn ëdüp gözledi.” Rāvī eydür. “Çün-kim ol gün ḡeçüp

[102a]

(1) aḥşam olup cümle serverler oturup ‘ıyş <u> nūş ëdüp (2) andan her server Demsüz Şāh’ı ve Fīrūz-i cihān-gīri selām- (3) layup bārgāhlu bārgāhlarına gelüp huzūra vardılar. (4) Ḳamḳam-ı āhen-pūş daḥı yerinden ṭurup Fīrūz-i cihān-gīre ve server- (5) lere baş koyup bārgāhına gitdi. Fīrūz-i cihān-gīr[iñ] vërdüḡi (6) ḳulları öñine düşüp alup Ḳamḳam-ı āhen-pūşı bārgāhına (7) getürdiler. Ğīfūr-i Türk dëdükleri la‘īn Fīrūz Şāh[iñ] vër- (8) düḡi ḡulāmlaruñ arasına ḳaruşup Ḳamḳam’a ḥidmet (9) ëderek bārgāhına getürdiler. Her biri ḥidmetine meşḡul (10) oldılar. Birḳaç ḡulāmlar bārgāh ḳapusunda oturup (11) nevbet ṭutdılar. Ğīfūr-i Türk-i ‘ayyār ol ḡulāmlar ile bile (12) oturup muşāḥabete başladılar. Ğīfūr-i Türk çıkarup (13) bunlara birer dāne nuḳl vërdi,

alup yédiler.” Eyt diler. “Ėy (14) server sen cihān pehlivānı Ẹamķam’ın bendelerinden misin?” dédiler. (15) Ėġfūr-i ‘ayyār eydür. “Belī, benden ġayrı kimse ġelüp yezdān-perest

[102b]

(1) olmaġı ihtiyār kılmadı.” dēdi. Ol ġulāmlar bu la‘īnīn ġīlesine (2) aldanup ġerķek řandılar. Bir sā‘at olmadın biribirine sōykünüp (3) ġeķdiler. La‘īn iķerü ġirüp ġō[r]di-kim Ẹamķam-ı āhen-pūř (4) ġāba varmıř. Mīnā¹⁶⁸-i dārū ķıķarup yap yap burnına (5) ķoķulatdı. Ẹamķam’ın ‘aķlın alup ġetürüp řařra ķıķardı. (6) Rāvī eydür. “Ėlem-i aġyārdan ġālī olınca řabr eyledi. Andan (7) Ẹamķam’ı arķasına ġetürüp ġitdi. ‘Asker-i İslām’a ķarār-ıla (8) bu cānibe řolařınca la‘īn Ẹamķam’ı ġetürüp bir tenhā yēre ķıķar- (9) dı. Yedi ġalīfesi var idi, her biri mekr ü ġīlede aķrān- (10) ları yok la‘īnler idi. İblīs-i pūr-telbīs ġibi iři ġüci mekr ü ġīle (11) idi. Pes ol la‘īnler ol araya ġāzır oldılar. Ėġfūr eydür. (12) “Ne dērsiz bu nā-be-kār[ı] řimdi Nemrūd’uñ öñine iletelüm mi?” (13) Reh-nām-ı ‘ayyār eydür. “Nemrūd’uñ ġūyın bilürsin. Hemān maķal¹⁶⁹ (14) vermeyüp bunı helāk ēder. Bunun ise anda aķrabāsı (15) ķoķdur. Ẹoķaruz bize dūřmān olurlar ve hem bir daķı bu kim

[103a]

(1) řimdi Nemrūd’a biz bunı iletüp ‘āleme āřıkār (2) helāk ēdüp yezdān-perestlerüñ cāsūs-ları ķāziyye (3) vāķıf olup muķkem bēġler ler¹⁷⁰ ola kim fıřat bulup Fīrüz’ı (4) ve anıñ yār ve serverlerin ala ġetürebilevüz.” dēyüp ol (5) la‘īnler tedebbür eylediler. Andan Ẹamķam-ı āhen-pūřı nevbet nevbet (6) ġetürüp Kūh-i Sebze-zār’ın řaġ yolından řolařup Ėġfūr-i (7) Türk bir maġara bellüleřdi¹⁷¹. řaġ iķinde ol maġaranuñ

¹⁶⁸ Metinde “mine”.

¹⁶⁹ Metinde “maķāl”.

¹⁷⁰ Sehven tekrār yazıldıġı kanaatindeyiz.

¹⁷¹ Metinde “bellüleşmedi”.

öñi (8) mîşelik idi. Getürüp Kamkam'ı bî-‘aqlî¹⁷² anda habs eylediler. (9) Muḥkem bunda çekdiler. Şakirdlerinden birkaç ‘ayyār üzerine (10) müvekkil koyup gendüler [at] sürüp şabāḥa yakın ‘asker-i İslām’a (11) gelüp ol la‘īnler¹⁷³ fırsat bulup yedi serveri ele getürüp (12) ol mağaraya getürdiler. Kamkam'ın yanında habs eylediler. (13) Ol getürdükleri serverlerün biri Şîr-āb-ı Şîr-efken (14) biri bin Mekkūn مكنون idi. Bir[i] Şebrev-i Şîr idi. Biri cihān pehlivānı (15) Firdevs Bin Far-āmarz idi. dāmen-i Kaf serverlerinden Fîl-i Siyāhî ve

[103b]

(1) ve Beh-rüz-i Besmel'i Eflākūs Efrāsiyāb'ı افلاکوس افراسيابی bu-y-ıdı. Nām-dār serverleri (2) uğurlayup ‘aqlıların alup getürüp ol mağarada habs eylediler. (3) Ol zamānda şabāḥ dahı olup Güneş Kulle-i Kaf’dan baş (4) kaldurup ‘ālem nūr-ı yezdān-ile ṭoldı. Fîrüz-i cihān-gîr ve cümle server (5) ler Bārgāh-ı Süleymān¹⁷⁴-ı Hādi’ye cem’ olup ṭurdılar. Her serverler yerlü (6) yerlerinde karar eylediler. Fîrüz-i cihān-gîr ol yedi serverlerün (7) şantalların boş görüp kanı bu serverler dēyince nā-gāḥ ol (8) serverlerün bārgāhlarından feryād <u> fiğān āsmāna ērdi. Anlar- (9) uñ ḥidmetkārları gelüp Fîrüz-i cihān-gîr öñinde feryād ēdüp (10) eytdiler. “Ėy şāḥ-ı ‘ālem bu gece serverlerimiz cāme-ḥāblarından (11) gāyib olmış. Cümle esbābları ṭurur, gendüler gāyib olmuşlar.” dēdiler. (12) Çün-kim Fîrüz-i cihān-gîr ol sözi işidüp melül olup Kūçak-i (13) ‘ayyār’ı ve Çāpük-i ‘ayyār’ı küffār ‘askerine gönderdi. Varup (14) cüst ü cü eylediler. Hîç serverlerden eşer bulmadılar. Fîrüz-i cihān- (15) gîr ol melālet ile süvār olup şehir-i Ḥorāsān’uñ Gūh-i Sebze-

[104a]

¹⁷² Metinde bin-‘aqlî.

¹⁷³ Metinde ye’siz yazılmış.

¹⁷⁴ Metinde Süleymān sözcüğünün harfleri karışık biçimde yanlış yazılmıştır.

(1) zār'ın bir cānibine gitdiler. Her serverler şikār kıvup bir kıyāda (2) āhū ve dürlü dürlü cān-āverler¹⁷⁵ şikār édüp Fīrūz-i cihān-[gīr] (3) öñine getürdiler. Fīrūz-i cihān-gīr ol cān-āverleri şikār (4) édüp serverler kıvup temāşā kıldılar. Rāvī eydür. “Server- (5) lerden Behrām-ı balakad بهرام بالاقد ve Tamkaş-ı Tatar, Dūd-i zengī دودی زنگی, Hefrişān هفریشان, (6) Keyvān-ı Hadvān, Habkas-ı حبکاس Rūmī, Şīr-i Eseb شیراسب Şīr-i Cihān, Ecdāsīb اجدا سیب (7) ve Gürkān-ı Hindū bu nāmdārlar şikār kıvup giderken bir (8) yere értiler. Górdiler tağ eteginde tütün tüter. Ol tüten ne (9) ola dēyüp ol cānibe raḥşların sürüp ol nām-dārlar be-cidd¹⁷⁶ (10) gitdiler. Çün-kim yakın geldiler górdiler kim tağ eteginde bir hōş (11) şöhet-gāh. Şöyle kim dürlü dürlü şecerī mūntehālar bitmiş. Şöyle-kim her (12) sāye şalmış firāvān şular revān olup aḡar. Bir ulu çemen (13) şuffe öñinde bir alay dırāz bālā kāfirler pehlivānları oturup (14) birkaç āhūlar boğazlayup kebāb çevirürler. Meger kim bu la‘īnler Nemrūd’uñ (15) oğlanları ve oğlı oğlanları idi. Çün-kim serverleri gör-

[104b]

(1) diler. Yerlerinden tırup sūvār olınca serverler eydüp (2) maḡal¹⁷⁷ vermeyüp birer đarb ile ol la‘īnleri yıķup kimin kırup (3) kimin tār[u]mār eylediler. Ğarūd’uñ غرود üç oğlın, yedi oğlı oğlan- (4) ların esīr eylediler. Andan raḥşlarından inüp ol şikār (5) etinden yédiler. Andan Hefrişān¹⁷⁸ ile birkaç ‘ayyārlar ile Nemrūd’uñ (6) üç oğlın ve yedi oğlı oğlın bend ile raḥşlarına (7) yükledüp Fīrūz-i cihān-gīr cānibine gönderdiler. Fīrūz-i cihān-gīr (8) daḡı ol tağ eteginde serverler ile şikār éderken Hefrişān (9) gelüp ol la‘īnleri Fīrūz-i cihān-gīre teslīm eyledi. Fīrūz-i (10) cihān-gīr

¹⁷⁵ Metinde “جانه ور”.

¹⁷⁶ Metinde “bī-cedd”.

¹⁷⁷ Metinde “maḡāl”.

¹⁷⁸ Metinde “Hefrişāh”.

şāz olup buyurdi. Birkaç serverler dahı (11) koşup ol la‘ınleri Şehr-i Horāsān’a gönderüp zindānda muhkem (12) habs eylediler. Üzerine müvekkil kodılar, gèrü döndiler. Gelürken (13) yolda bir rüstāyīye uğradılar. Bir merkebe birkaç dāne tāze (14) boğaçe, bir iki çömlek yoğurdu, tāze kaymak yüklenmiş be-cidd¹⁷⁹ (15) gider. Hefrişān çağırıp aydur. “Êy Rüstāyī Tura” dèdi.

[105a]

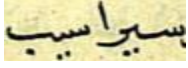
(1) Ol Rüstāyī feryād èdüp eydür. “Êy serverler kerem (2) èdüp baña kıymañ. Oğlançuklarum vardır. Bir faķīrim. Şimdi (3) bir harāmīlerüñ elinden güc-ile kurtuldum. Bir merkeb yüki yağum (4) ve penīrim var idi. Zūlm-ıla elimden aldılar. Merkebim bile alup gitdiler (5) dèyü söyleyeyin dèyince baña birkaç urup beni öldüreyazdı- (6) lar” dèyüp ağladı. Hefrişān eydür. “Hey nā-be-kār ne söylersin? (7) İşde haķķuñ!” dèyüp çıkarup iki dāne filuri atıverdi. (8) Ol Türk şāz olup eydür. “Êy serverler ne cömerd server (9) olursuz kim baña iki filuri ihsān eyledüñüz. Anlar baña bir akçe de (10) vermediler.” dèyüp gelüp Hefrişān’uñ rikābın öpüp cümle (11) yoğurdu ve kaymağı nazarında kodı. Hefrişān ve Şer-civān ve (12) Elmās’ın ve Anķā-yı Ra‘d-ı āhen-püş, Selāfī-i Seksānī سکسانى, Cende- جند (13) rüş-i cevşen-püş روشن چش پوش, Şīr-i Şikār-ı Kahrān-ı yegāne fi’l-hāl rahş- (14) larından inüp ol yoğurddan kaymağdan boğaçeden murādları (15) üzerine yédiler. Dilediler kim kalkup gideler. Hemān yüzlerinüñ

[105b]

(1) üzerine yıkıldılar. Rāvī eydür. “Meger ol çöbān rüstā- (2) yī şüretinde olan mel‘ün Bergistān ‘ayyārı Ġīfūr-i ‘ayyār idi. (3) idi.¹⁸⁰ La‘ın bu sözler ile bu hīle ile ol serverleri (4) dahı şikār èdüp alup ol mağaraya götürüp anları (5) dahı habs eyledi.

¹⁷⁹ Metinde “bī-cedd”.

¹⁸⁰ Sehven tekrār yazılmıştır.

Halîfeleri ile bile getirüp gitmişler idi. (6) Bu yañadan Fîrûz-i cihân-gîr şikârdan dönüp bār-gāhına (7) geldi. Bunda olan serverler karşı gelüp ğuzât ile (8) getirüp kondurdılar. Fîrûz-i cihân-gîr geçüp tahtına karar (9) eyledi. Cümle erkân-ı devlet yerlü yerine geçüp oturdılar. (10) Fîrûz-i cihân-gîr gördi-kim şikâra giden serverlerüñ (11) birkaçı geldi. ‘Aceb serverlere ne vâkı’ oldu ola dèyüp (12) tîz ‘ayyârlar gönderdi ol şikâr yerlerin aramağa. Bunlar (13) aramağda¹⁸¹.” Rāvî eydür. “Bu yañadan Behrām-ı balakad ve Dūd-i (14) zengî ve Ejder-i Duḡānî-i Hindû, Tamkaş-ı Tatar, Şîr- i Cihân (15) ve Sîrāsîb ve Cengâş ve Ecdāsîb. Ol bâkî serverler kim

[106a]

(1) Nemrûd’uñ oğlanların birkaç kâfir pehlivânları ile ele (2) getirüp cihân pehlivânı Hefrişân ile Fîrûz-i cihân-gîre (3) göndermişdi. Getürdiler. Ol arada bir miqdâr oturup (4) ‘ıyş u nûş edüp ol şikâr etin ortaya getirüp (5) yediler. Hûb makamdır, oturup muşâhabet ederken aḡşam (6) olup Tamkaş-ı Tatar eydür. “Bègler gelüñ, şimden gerü ‘askere (7) gidelüm kim olmasun-kim düşmenden bize bir elem gele. Zîrâ kim düşmen (8) ‘askeri bu araya yakındır.” dedi. Behrām-ı balakad eydür. “Kim- (9) den pervâmız var? Nemrûd-i la‘îñ ne la‘îñdir kim andan ḡavf (10) edüp bu aradan dönüp gidevüz?” dedi. Bunlar bu (11) sözde iken nâ-gāh gördiler kim tağdan berü bir çöbân (12) bir eşege iki tolum şarâb yükletmiş. Nemrûd’uñ ordusına (13) toğru alup gider. Apañsuz serverlerüñ önine (14) çıka geldi. Hemân yâ Nâr<u>nûr dèyüp feryād edüp gidi- (15) vèrdi. Behrām-ı balakad eydür. “Görüñ bu la‘îñüñ

[106b]

(1) yüki nedir?” dedi. Serverler gelüp gördiler kim iki tolum (2) şarâb birkaç dâne yağlu boğaçe. Serverler eytdiler. (3) “Ëyü rast geldüñ. Bir miqdâr oturup ‘işret ede-

¹⁸¹ Eksik bir sözcük bulunmaktadır. Metinde sözcüğün yeri boştur.

(4) lüm andan şoñra kılķup ‘askere gidelüm.” dèdi. Pes ol (5) şarābı ortaya getürüp bir miķdār ‘ıyş u nüş eylediler. (6) Meger kim ol çöbān şüretinde olan la‘īn Ġīfūr-i Türk (7) idi. Ol la‘īn ġāyet ħarām-zāde la‘īn idi. Ol şarābı (8) dārū kılķup getürmiş idi. Çün- kim serverler ol şarābı (9) birer ikişer kadeħ içdiler¹⁸². Cümlesi bī-ħūd olup yüzleri- (10) nūñ üzerine düşdiler. Ol ırakdan gözlerdi. Gelüp (11) ‘ayyārlar ile ol serverleri getürüp ‘asker-i küffār, ‘asker-i (12) İslām gözinden nihān ol mağaraya getürüp ħabs (13) eylediler. Gendüler şüret-i tebdīl èdüp yine cihān- (14) ġīr[in] dīvānına èrdiler. Bu yañadan ‘ayyārlar taġı taşı (15) geşt èdüp āħir Behrām-ı balaķad ile ol serverlerüñ

[107a]

(1) oturup ‘işret ètdükleri yere geldiler. Gördiler kim (2) cümlesiniñ raķşları baġlu tırur; ġürzleri, nīzeleri tırur. (3) Bir miķdār cenkde kalmışlar ammā kim gendüler görünmez. Kūçak-i ‘ayyār (4) ve babası Çāpūk-i ‘ayyār, birkaç ‘ayyārlar ol ħālī ġörüp (5) “‘Acabā bunlara ne kaza uğradı ola yohsa düşmen elinde (6) esīr mi oldılar ola?” dèyüp ġördi-kim ortada bir iki (7) tolum şarāb yatur. Birkaç dārūlī tāze boġaçe buldılar. (8) Bildiler kim ‘ayyār mekrine uğramışlardır. “Hay nā-be-kār! (9) La‘īn¹⁸³ ‘ayyār-ımış, getürüp serverlere dārūlī şarāb (10) vèrmişdir.” dèyüp neylesünler serverlerüñ atlarına (11) binüp ve ālāt-ı ħarblerin alup Fīrüz-i cihān-ġīrüñ bār- (12) ġāhına ġelüp ħikāyeti ħaber vèrdiler. Fīrüz-i cihān-ġīr (13) ziyāde melül oldı. Eydür. “Èy serverler, ġāfil olmañ, (14) muķarrer ‘ayyārdır. Eger ‘ayyār olmasa serverleri alup (15) ġidüp raķtın ve esbābın ķomazdı.” dèdi. Hefrişān

[107b]

(1) ile şehre ġiden serverler daħı ġeldi. Fīrüz-i cihān- (2) ġīr dönüp Kūçak-i ‘ayyār’ıñ yüzine baķup eydür. “Èy Kūçak (3) muķarrer serverlerüñ küffār ‘askerindedir. Belkim

¹⁸² Metinde çimin noktaları sehven eklenmemiştir.

¹⁸³ Metinde ye’siz yazılmış.

bir Һarām-zāde¹⁸⁴ (4) ‘ayyār vardır. Nemrūd’uñ ‘ayyārlarından her birin bir Һīle (5) ile şikār edüp varup bir yerde Һabs kılınıştır (6) veyāҺūd yabāndan gelme bir ‘ayyār-ı tarrārdır, gendüyi ‘ayān (7) eylemez. Ğāfil olmañ. Bu üslub üzerine olursa (8) bu size çok iş kılur.” dedi. Kūçak-i ‘ayyār du‘ā (9) kılup eydür. “Yā şāhib-kırān-ı ‘ālem muğarrer eyledi ammā ben (10) kuluñ birkaç kerre atam Çāpūk-i ‘ayyār ile küffār ‘askerine (11) varup Nemrūd’uñ bārgāhına girüp kulağ urdum. (12) Hīçbir ol aşl-ı Һāl kimseden işidmedüm. Yine destūruñ (13) ile varup göreyim dēyüp çıķup gitdiler. Ğīfūr eydür. (14) “Bu nā-be-kār dağı her gün bizim dīvānda imiş. Hele varup (15) biraz temāşā kılunlar. Evvelā kim bu gece Fīrūz’ı yāҺūd Muhtāl’ı

[108a]

(1) veyā Demsüz Şāh’ı üçünden birin şikāra getürebileydik. (2) Şoñra anları ele getürmek āsāndır.” dēyüp la‘īn¹⁸⁵ Fīrūz-i (3) cihān-gīrūñ dīvānında karar eylediler. Bu yañadan Kūçak-i (4) ‘ayyār ve babası Çābūk ‘ayyār birkaç yoldaşları-y-ıla (5) her biri bir şüret ile [at] sürüp Nemrūd’uñ or- (6) tūsına geldiler. Kūşe-be-kūşe seyrān edüp (7) her kişiniñ sözine kulağ tutdılar. Gördiler kim (8) hīç ol serverlerden kimse cevāb açmaz. Kūçak-i (9) ‘ayyār eydür. “Eger serverler bunda olaydılar kāfir- (10) lerūñ şimdi muşāҺabetleri ol olurdı. Ammā kim (11) muğarrer şāhib-kırān[ın] dedügi gibi serverleri ele (12) getürüp bir tenhā yerde Һabs kılınıştır.” dēyüp andan Nemrūd’uñ (13) bār-gāhından çıķup iki ‘askerūñ ortasına geldi- (14) ler. Yap yap etrāf[ı] gözleyüp giderken Kūçak-i ‘ayyār (15) gördi kim yol üzerinde bir çantay kırulup yatur. Eline alup

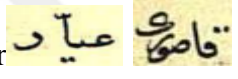
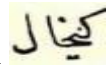
[108b]

¹⁸⁴ Metinde ze’nin noktası eksiktir.

¹⁸⁵ Metinde ye’siz yazılmış.

(1) gördi-kim içinde bir miḳdār penīr, bir dāne boğaçe. Eytdi. “Kör (2) düg[üm]li mi? Orṭuya zaḥīre getürürken biriniñ torbasınıñ (3) bağı kırılmış.” dèyüp yèmek istediler. Kūçak-i ‘ayyār eydür. (4) “Olmasun-kim ‘ayyār ḥīlesi ola? Bunı görmek gerek.” (5) dèyüp birer pāre ḳoparup yèr gibi olup Kūçak-i ‘ayyār- (6) dır ve babası Çābūk-i ‘ayyār üç daḥı şākirdleri birer (7) pāre penīrden ve boğaçeden üleşüp yèr gibi olup birḳaç (8) adım yürüdükden soñra yüzleriniñ üzerlerine (9) yıḳılup düşüp yatdılar. Ol mel‘ün ‘ayyār-ı ṭarrār bu (10) yañadan gözlerdi. Ol torbayı ḥīle ile ol la‘īn¹⁸⁶ kırup (11) bıraḳmışdı. Ol ḥālī görüp hemān şāz olup Kūçak-i (12) ‘ayyār ile yatanlaruñ üzerine geldiler. Bir Ġīfūr-i ‘ayyār (13) bir daḥı şākirdlerinden iki kiři idi. Ġayrıları ırāḳ- (14) dan gözledi. Ġīfūr-i Türk eydür. “Ėyü fırşat, elümüze girdi. (15) Bu nā-be-kār ‘ayyārlardan ben ziyāde ḥavf èderdüm. Bunları ala

[109a]

(1) getürebilsün, bāḳīlerünüñ iş āsān idi.” dèdi. Ḳaşūr-i (2) ‘ayyār eydür. “Hay nā-be-kārlar ḥīlekār ‘ayyārlardır. Olmasun (3) kim bizi şikār èdeler. Gel üzerine varmayalum.” dèyüp (4) giñ¹⁸⁷ yère çekildiler. Kūçak-i ‘ayyār ol ḥarām-zādelerüñ (5) mekkārılıḡına ḥayrān oldılar. Hemān yèrinden şıçrayup ol (6) ‘ayyārlaruñ üzerine ḥamle ḳıldılar. La‘īnler¹⁸⁸ cān havli ile (7) şūreti ormana urup ḥalāş oldılar. Rāvī eydür. (8) “Kūçak-i ‘ayyār ile Çāpūk-i ‘ayyār tekrār [at] sürüp yine Nemrūd’uñ (9) bār-gāhına geldiler. Gördiler kim var bir ḳoldan yol bulup içeri (10) girdiler. Gördiler kim birḳaç kāfirler tācların zemīne urup (11) feryād ederler. Kūçak-i ‘ayyār diñledi. Gördi-kim Nemrūd’uñ oḒlan-¹⁸⁹ (12) larından ötüri birḳaç kāfirler feryād èdüp eytdiler. “Sulṭānum (13) Kīlān bin Nemrūd, Ḳārun bin Nemrūd, Keyḥāl

¹⁸⁶ Metinde ye’siz yazılmış.

¹⁸⁷ Metinde ye’siz yazılmış.

¹⁸⁸ Metinde ye’siz yazılmış.

¹⁸⁹ Metinde “o’lan”.

bin Nemrūd bu üç (14) şeh-zâdeler birkaç begler ile şikâra bindiler idi. Elleri (15) birkaç âhū gerüp bir tağ dibinde oturup kebâb edüp ‘ıyş

[109b]

(1) u nüş ederken nâ-gâh ol Fîrûz pehlivânlarından birkaç (2) nâm-dâr pehlivânlar üzerlerine rast geldiler. Bunlar dağı (3) yerlerinden tırup cenk eylediler. Ne fâide! Nâr<u>nûr fırsat (4) vermeyüp yezdân-perestler üç şeh-zâdeleri oğlanlar-ıla (5) giriftâr edüp alup gitdiler. Yine kaçça kaçça geldük. Dağı (6) Nemrūd-i âteş-perest âh edüp eydür. “Nolaydı siz dağı (7) Nâr<u>nûr’uñ hışmına uğrayup gelmeyeydiniz.” dëyüp oğlanlarından (8) öturi ağlayup itler gibi ulurdı. Ol-demde Zîlûn-i ‘ayyâr (9) kim Nemrūd’uñ ‘ayyârıdır. Eydür. “Ëy sâye-i Nâr<u>nûr ben bunda her gün Fîrûz-i (10) cihân-gîrûñ bâr-gâhından eksik olmazın. İki gündür kim kırk (11) nefer güzîde pehlivânlar gâyb olup kimi bâr-gâhından gâyb olur (12) kimi şikâr üzerinden gâyb olur. Hîç bilmezler kim bu işi eden kimdir. (13) Fîrûz[uñ] cümle yezdân-perestler ‘askeri bir mertebe gam-nâkdir kim vaşfa gelmez. (14) Ol Kāmķam dedükleri nâ-be-kâr dağı bâr-gâhından gâyb olmuş. Ol şeh- (15) zâdeleri şehir-i Hôrâsân’a alup gidüp habs eyleyen pehlivânlara dağı yolda

[110a]

(1) gelürlerken anlar dağı gâyb oldılar. Fîrûz’uñ gâyet perîşân- (2) lığı vardır. Hîç kimse bilmez kim bu işi anlara kim kıldı.” dedi. (3) Nemrūd eydür. “Hîç şübhe yokdur, Nâr<u>nûr’uñ hışmına uğramış- (4) lardır.” dedi. Hāmân-i Gürcî eydür. “Heblî ağladan ok toķan- (5) mışdır.” dedi. Her biri kâfirlerûñ bir söz söyledi. Nemrūd (6) eydür. “Yâ ‘ayyâr hele sen Fîrûz dîvânından eksik olma. Anda (7) her ne vâķi’ olursa bize haber getir.” dedi. Zîlûn baş (8) urup çıkup gitdi. Bu yañadan Kūķak-i ‘ayyâr ve atası Çâ- (9) bük-i ‘ayyâr ol sözi işidüp bildiler kim serverlerden bun- (10) laruñ dağı haberi yokdur. Hemân ol aradan taban getirüp (11) bir gayrı yoldan ‘asker-i İslâm’a

gelüp Fîrûz-i cihân-gîr bār-gāhına (12) gelüp içerü girüp¹⁹⁰ gördüklerin ve işidüp diñledüklerin (13) haber vërdiler. Fîrûz-i cihân-gîr ol haberi işidüp melûl olup (14) eydür. “Hele siz Nemrûd’uñ oğlanların oñat zabt eyleñ. Anlar elde (15) oldukça anlar dañı bizim serverlerimize bir elem edemezler. Göre-

[110b]

(1) lûm rûzgār āyînesi ne şûret gösterür.” dëyüp ol gün (2) aḥşam-dek bâķî serverler-ile oturup muşāḥabet eylediler. (3) Fîrûz-i cihân-gîr cümle serverlere ısmarladı kim “Uyumañ. Bir- (4) kaç gün görelüm, aḥvāl nice olur. Giden serverlerüñ nām (5) ve nişānları belürmez. خواجیدین vëre.” dëyüp serverlere destür (6) vërdi. Gendü de ḥalvet-i ḥāşşına girüp ‘ibādete başladı. Çün-kim (7) vaķt-i ‘iṣā gidüp her server gend[ü] bār-gāhlarında birer miķdār (8) oturup ğaflet ğalebe kılup herkes ḥāb ‘ālemine vardılar. (9) Fîrûz-i cihân-gîr dañı şabāḥa yakın gözine bir miķdār ḥāb yüridi.¹⁹¹ (10) “Serverler nice ola, ‘aceb ‘ayyār mekri-mi yāḥūd cazu fi‘line mi (11) uğradılar ola?” dëyüp fikr ederken gözine ḥāb-ı ğaflet ğalebe (12) edüp bir miķdār söykünüp uyudu. Ve vāķı‘asında gördi-kim bir ḥūb (13) şaḥrāda giderken oñine bir azulu ḥinzîr çıķa geldi. Ne-ķadar kim ķovdı (14) taş atdı gitmedi. Gördi-kim gendüniñ elinde yaraķ falān yok. Ḥayret (15) edüp gendüyi azusuyla bir kez çalayım dëyince Fîrûz-i cihân-gîr ḥāb

[111a]

(1) ‘āleminde belinleyüp bir kerre şöyle ḥayķırdı-kim ‘ālem gürleyüp gümleyüp dürlü (2) dürlü āvāzlar vërdi. Fîrûz-i cihân-gîr belinleyüp gözin açup yerinden (3) şıçradı. Gördi kim bir la‘în ‘ayyār. Yigirmi arış ķadd <ü> ķāmet çekmiş, bir elinde (4) bir

¹⁹⁰ Metinde “کرویلر”.

¹⁹¹ Metinde “یورندی”.

hancer-i āb-dār bir elinde dārū gendüniñ yüzine gelüp ya helāk (5) édüp ya dārū ile ‘aqlın alup alup¹⁹² gitmege gelmiş. Ol na‘ra- (6) dan bī-hūd olup yüziniñ üzerine düşüp yatur. Rāvī (7) eydür. “Meger bu la‘īn Ġīfūr-i ‘ayyār idi. Fīrüz-i cihān-gīrūñ ‘ayyārlarınıñ (8) birin şikār édüp ‘aqlın alup bir tenhā yêrde bir ağaca şara (9) koyup gitd[i]. Ve anıñ şūretine girüp Kūçak-i ‘ayyār ile Fīrüz-i cihān-gīrūñ (10) bār-gāhın bile tolaşup gördi. Şabāḥa yakın fırsat bulup içerü (11) girdi-kim Fīrüz’ı helāk éde veyāḥūd dārū bile ‘aqlın alup ele gide. (12) Fīrüz-i cihān-gīr vāqı‘a görüp ḥāb ‘āleminde belinleyüp ḥaykırınca (13) ol la‘īn şaşup kor[ku]sından düşüp bī-hūd olmışdı. Pes taşra- (14) da Kūçak-i ‘ayyār Fīrüz-i cihān-gīrūñ na‘rasın işidüp tīz içerü (15) girmek diledi. Gördi-kim kapu öninde iki ḥerīf bile düşüp yatur.

[111b]

(1) Bildi-kim ‘ayyārlardır. Buyurdi. İkinin bile bunda çekdiler. Andan gendü (2) içerü girdi. Gördi-kim bir la‘īn ‘ayyār bī-hūd olup düşüp (3) yatur. Fīrüz-i cihān-gīr ayak üzerine tırur buyurdi. Ol (4) yatan la‘īni muḥkem bunda çekdiler. Kūçak eydür. “Yā şāḥib-kırān bu la‘īn (5) nedir?” dēdi. Fīrüz-i cihān-gīr eydür. “Yā ‘ayyār şol aşıl vāqı‘a gör- (6) düm. Belinledüm, uyandum. Gördüm bu la‘īn ayağum ucında bī-hūd (7) olup yatur. Tıruñ görüñ bu la‘īn nedür?” dēdi. Şabāḥ (8) daḥı oldı. Fīrüz-i cihān-gīrūñ serverleri, yakın olanları (9) segirdüp gelüp ol la‘īni görüp ḥayrān oldılar. Andan (10) Fīrüz-i cihān-gīr buyurdi. Ol la‘īniñ ‘aqlın başına getürdiler. (11) Ġīfūr-i ‘ayyār gözün açup gendüyi ol ḥālde görüp la‘īn (12) muḥkem gözlerin yumdı. Eydür. “Hey bu eyü düş degüldür.” dēyüp pek (13) gözlerin yumdı. Yine açdı. Eydür. “Yā Nār<u>nūr sen kurtar.” dēdi, (14) tırdı. Fīrüz-i cihān-gīr eydür. “Ėy la‘īn toğru söyle kim kimsin? (15) Bunda niye geldüñ?” dēdi. ‘ayyār-ı la‘īn cevāb vërmedi. Ne-ḳadar kim iḳdām

¹⁹² Sehven iki kez yazılmıştır.

[112a]

(1) eyledi hâşıl olmadı. Fîrûz-i cihân-gîr söyledüñ dèyüp işkence (2) buyurdi. Kūçak-i ‘ayyār yanından usture çıkarup eydür. “Ëy (3) la‘îñ eger toğrı söylemezseñ seniñ derüñi yüzerin!” dèdi. (4) La‘îñ eydür. “Gerek ise biñ pāre kıl. Ben Nār<u>nūr yolında baş vèrüp (5) cān vèürin, toğrı söylemezsin.” dèdi. Kūçak-i ‘ayyār la‘îniñ (6) arқasın yarup bir қayış çıkardı. La‘îñ aşlā āh dèmedi. Ol (7) ikisin dağı getürdiler. Fîrûz hemān ‘ayyāra baқup eydür. “Yā ‘ayyār (8) toğrı söyle. Bu nedür ve siz kimsiz?” dèdi. Ve Honām-ı ‘ayyār’uñ gevherinde (9) қābiliyyet var idi. Fîrûz-i cihân-gîrūñ hūsn ü cemālin ve heybet ü şalābetin (10) görüp maḥabbet eyledi. Eydür. “Ëy şāḥib-қırān, eger ben қuluñı ezā (11) ètdürmeyüp ḥidmete қabūl èderseñ aḥvālīñ toğrusın şāḥib-қırāna (12) beyān қılayım.” dèdi. Fîrûz-i cihân-gîr eydür. “Ëy ‘ayyār-ı cihān ṭabduğum- (13) dīn-i ḥaққı-çün seni āzād қılayım. Her ne murādıñ var ise benim қatımda (14) ḥāşıldır.” dèdi. Honām-ı ‘ayyār eydür. “Ëy şāḥib-қırān-ı ‘ālem bu la‘îniñ (15) adına Ġîfūr-i ‘ayyār dèr[ler].¹⁹³ Bergistān diyārından bu la‘îniñ elinden cümle ‘ālem

[112b]

(1) ‘āciz ü firumande қalmış idi. Ben bunda bu ‘ayyāra żarūrī ḥid- (2) met èdüp fırşat gözlerdüm. Zîrā kim bu la‘îñ bir cüzvī gü- (3) nāhdan öturi anamı helāk eyledi. Қorқmadan tınmayup fırşat (4) gözlerdüm.” dèdi. Andan Қaşūr-i ‘ayyārı dağı buyurup (5) içerü getürdiler. Fîrûz-i cihân-gîr buyurdi. Rehnām barmaқ (6) getürüp ĩmāna gelüp müselmān oldu. Eydür. “Ëy şāḥib-қırān-ı (7) ‘ālem ma‘lūm-ı şerīf olsun-kim seniñ pehlivānlaruñ ve server- (8) leruñ Kūh-i Sebze-zār’ıñ öte cānibinde bu mağarada ḥabs (9) eyledi. Üzerine birқaç ‘ayyār müvekkil қodı.” dèyüp ol (10) serverleruñ nice ele girdüğin ḥikāyet eyledi. Fîrûz-i (11) cihān-gîr şāz olup hemān buyurdi. Gendü bile

¹⁹³ Bu kısımda eksik bir yazım bulunduğu kanaatindeyiz.

süvār o- (12) lup yetmiş seksen nefer merdāne serverler ile süvār olup (13) Rehnām-ı ‘ayyār’ı[ñ] ve Kūçak-i ‘ayyār’ı[ñ] öñlerince gitdiler. Bir ānda (14) ol țağa geldiler. Fīrūz-i cihān-gīr ile Muhtāl-ı Kıtāl ve birkaç (15) nām-dār serverler be-cidd bile gidüp ol mağaraya êrüp

[113a]

(1) gördiler kim dört ‘ayyār-ı la‘īn oturlar. Fīrūz-i cihān-gīri görüp (2) kōrkularından kaçup mağaraya girdiler. Fīrūz-i cihān-gīr ol (3) serverler ile rahşlarından inüp ol mağaraya girüp (4) ol dört ‘ayyārları maḥāl¹⁹⁴ vèrmeyüp tutup bunda çekdiler. (5) Fīrūz-i cihān-gīr gördi-kim cümle serverler bī-‘aql olup yatur- (6) lar. Pehlivān-ı ‘ālem buyurdi. ‘ayyārlar ‘ilāc êdüp ol serverlerüñ (7) ‘aқılların başlarına getürdiler. Cümlesi gözlerin açup gendü- (8) leri bend ile ol mağarada görüp andan karşı baқup Fīrūz-i (9) cihān-gīr ile serverleri görüp ḥayrān oldılar. Fīrūz-i cihān- (10) gīr buyurdi. Cümlesiniñ bendlerin aldılar. Serverler ta‘accüb êdüp (11) kıssayı ḥibr[e] şordılar. Kūçak-i ‘ayyār cümle ser-encām-ı server[i] (12) ḥaber vèrüp bildirdi. İşidüp şāz olup şükr-i (13) yezdān kıldılar. Andan cümle serverler ol mağaradan taşra (14) çıkup rahşlarına süvār olup ‘asker-i İslām’a êrdiler. (15) ‘ayyārlar cümle serverlerüñ rahşların getürdiler.¹⁹⁵ Bu yañadan

[113b]

(1) Demsüz Şāh’a ve sāir İslām şāhlarına ḥaber oldı kim müjde- (2) gānī olsun. Fīrūz-i cihān-gīr cümle serverleri sağ ve sālim (3) gelüp êrişdiler. Cümle şāhlar ve serverler ol sözi işidüp (4) ‘aḏīm şāz olup süvār olup istiқbāle çıkup buluşup ve gö- (5) rüşüp alup te‘aḏum ile götürüp Bār-gāh-ı Süleymān’a getürdiler. Cümle (6) serverler yerlü yerlerine geçüp oturup ḥān geldi, yèdiler. (7) Şarāb geldi. Meclis kurulup ‘ıyş <u>

¹⁹⁴ Metinde “maḥāl”.

¹⁹⁵ Metinde “getürlerdi”.

nūşa meşğul olup Fīrūz-i (8) cihān-gīr buyurdi. Kevs-i Zemzeme'yi ve Kevs-i 'Araşān'ı **کوس عرصانی** Kevs-i Şarşar'ı (9) Bār-gāh-ı Süleymān-ı Hādī'niñ öñine getürdiler. Eyle zahımlar kemişdiler (10) kim güriildi cihānı tutdı. Şöyle her küffārıñ şāhları ol (11) şadādan belinleyüp “Hay nedür bu!” deyince küffār cāsūsı ve (12) Zīlūn-i 'ayyār çıka gelüp Nemrūd öñinde yüz urup olan kışşayı (13) haber vèrdiler. Fīrūz'ıñ pehlivānları ğāyib olmış iken yine (14) bulundılar. Sultān-ı Türkistān'ıñ 'ayyārı Ğīfūr-i 'ayyār bunları ele (15) getürüp dağı size göstermeyüp iletüp bir mağarada habs eylemiş.

[114a]

(1) Şoñra Fīrūz dağı şikār ederken Fīrūz tıyup 'ayyārı (2) ele getürmiş. 'ayyār¹⁹⁶ ikrār kılmamış. Rehnām dedükleri (3) nā-be-kār, yezdān-perest olup Fīrūz'a bende olmuş. Öñine (4) düşüp alup ol mağaraya getürüp cümle serverlerin (5) Fīrūz halāş eylemişdir. Şimdi ol şādīlīgıñ aşı ol- (6) dur kim dāmen-i¹⁹⁷ Kaf'da Garşāsb-ı āhen-dest ve Cān bin (7) Cān rahminden çıkardığı kūsleri çalıyor birer zahm-ile¹⁹⁸. (8) Eger ikişer veyā üçer zahm-ile¹⁹⁹ çalsalar bu arada kimse (9) oturamazlardı. Eger yedişer zahm-ile²⁰⁰ çalsalar ol kūsleriñ (10) şadāsından niçe kimselerüñ zehresi çāk ü **بیرمخاله** (11) olurdu.” dedi. Nemrūd eydür. “Hey Nār<u>nūr'ıñ hışmına (12) uğrayacak yer[i] medh edersin, bildüñ Nār<u>nūr[ıla] Azmur (13) delerin. Ol nā-be-kār 'ayyāra maḥal [vèrmeñ] kim bu aşı 'Anḳāları tutup (14) dağı bize haber vèrmeye. Maḥal [vèrmeñ] bu nā-be-kāra dèyüp bir zamān başın (15) şaldı. Eydür. “Hīç kimseniñ şuçı yok, cümle günāh Nār<u>nūr[a] gider. Bizim

¹⁹⁶ Metinde “ağyār”.

¹⁹⁷ Metinde mimin üzerinde şedde bulunmaktadır.

¹⁹⁸ Metinde “zahm-ile”.

¹⁹⁹ Metinde “zahm-ile”.

²⁰⁰ Metinde “zahm-ile”.

[114b]

(1) tıtilanımız hālāş olmaz. Düşmāndan ele giren göre nice hālāş (2) olur.” dedi. “Yerin kâfir bēgleri hay hay ey şāh n’eylersin? (3) Hikāyet nedir kim çaķ²⁰¹ bu kadar gāzab kılup hātā söyleyesin? (4) Şaķın Nār<u>nūr’uñ hışmından.” dediler. Nemrūd eydür. “Ġāyet kāsā- (5) vetimden söylerin.” dēyüp buyurđı. Birkaç āteş-perest rāhibeleri (6) gelüp Nemrūd’ı diyereye ve bir hālvat-hāneye ve bir bār-gāha iletüp (7) günāhlarıñ tütün gibi çıķup gitsün dēyüp meftūnladılar²⁰². Nemrūd (8) gelüp yine yérine geķüp oturđı. Sāir kâfir bēgleri günāhdan hālāş (9) olduñ dēyü gelüp Nemrūd’uñ elin öpdiler. Semer ve de her birine (10) hıl‘at-i hāşşlar²⁰³ vērüp oturup ‘ıyş <u> nūşlara meşgöl ol- (11) dılar. Kelleler gerim ve hātırları nerim olup çaķ Nemrūd eydür. (12) “Ėy serverler yezdān-perestlerüñ cevri yüregimi yaķdı? Yedi günden (13) çekerin. Dilerin şöyle cenk edesiz-kim yezdān-perestlerüñ eşeri kılmaya.” (14) dēyüp ol la‘ın germ oldu. Pes çün-kim iki cānibden dīvān bozma- (15) yup eger İslām şāhları eger kâfirlerüñ bēgleri şabāh-dek ‘ıyş <u>

[115a]

(1) nūşa meşgöl oldılar. Çün-kim ol gece geķüp şabāh oldu Güneş (2) Kulle-i Kāf’dan baş kıldurup ‘ālem nūr-ı yezdān-ile tıldı. Nā-gāh ol-dem (3) iki cānibden tozlar belürđı. Yér-i Çin-i Maçin etrāfından yer-i Zul- (4) ‘aķar etrāfından ebr-i siyāh gibi ‘ālemiñ yüzün Ābnūs’a döndürđı. (5) İki cānibden ol tozlara ‘ayyārlar segirdüp kıarışdılar²⁰⁴. (6) Nā-gāh rüzgār kıarşu varup ol tozuñ dumanından²⁰⁵ geri ya- (7) nındañ iki pāre eyledi. İçinde nā-gāh gördiler kim beş-yüz sancak, (8) cümle İslām ‘alāmetleri var. Beş-yüz cüft tabl u naķķāre ve beş-yüz (9) āhen-kemer pehlivānlar beş-yüz biñ

²⁰¹ Metinde cim ile yazılmıştır.

²⁰² Metinde “meftüz”.

²⁰³ Metinde “hāşşlar”.

²⁰⁴ Metinde “kıarışdırdılar”.

²⁰⁵ Metinde “damından”.

güzide er ile bu gelen sulṭān-ı (10) Pūlād-ı zemīn şāhı, Zeyl-i Zelle Şāh-ıdı
زبل زله شاهیدی. Haber alup cümle İslām (11) şāhları qarşu²⁰⁶ varup buluşup alup getürüp
kondurup (12) anuñ ardınca yüz biñ er-ile Māzandarān²⁰⁷ şāhı Şīr-i Toğan (13) Şāh
geldi. Şāhlar qarşu varup ol iki sulṭānları getürüp kondurup (14) nūzl ü ni‘metler
vêrdiler. Anlar dañı bār-gāhlarına varup rezm ṭonların (15) çıkarup bezm ṭonları geyüp
armağanların alup Bār-gāh-ı Süleymān-ı Hādī’ye

[115b]

(1) gelüp ol yedi biñ yedi yüz ḳubbelü ‘azīm bār-gāhı görüp ḫayrān (2) oldı. İçerü
girüp Demsüz Şāh[ı] ve Fīrüz-i cihān-[gīri] görüp elin ö- (3) püp armağanların ‘arz
êdüp ḳabüle geçdükdên şoñra cümle şāhlar (4) ve serverler ile merḫabālaşup geçüp
birer zerrīn şaṇṭalların üzerinde (5) qarār eylediler. Fīrüz-i cihān-gīrūñ ol ‘azīm
dīvānın ve oturan serverlerin (6) görüp ḫayrān olup her biriniñ ḳışşasın bilüp ta‘accüb
ḳıldılar. Bunlar bunda (7) bu yañadan küffār ‘askeri ṭarafından gelen toza rüz-gār
ṭoḳanup tārmār (8) eyledi. Anı gördiler kim toz içinde. Yedi zerrīn-‘alem, cümle ḫacı-
peyker, yedi yüz (9) cüft ṭabl u naḳḳāre, yedi-yüz āhen-kemer pehlivānlar ve yedi-yüz
biñ er cümlesi (10) demürler geymişler, başlarına nemedden külāhlar urunmuşlar. Ve
bu²⁰⁸ ‘asker (11) cümle piyāde ancaḳ süvārları on biñ ḳadar piyādesi²⁰⁹ var-ıdı. Bu
gelen kāfir (12) Kūh-istān şāhı Ṭahmas-ı kūhī طهماسب کوهی. Yedi yedi²¹⁰ kerre yüz biñ
Kūh-istān ‘asker[i] ile (13) Nemrūd’a yardıma gelmişler-idi. Pes ‘ayyārlar ḫaber alup
gelüp Nemrūd-i āteş-perest’e (14) ḫaber vêrdiler. Nemrūd-i āteş-perest şād olup

²⁰⁶ Metinde “qarşur”.

²⁰⁷ Metinde “Māzandarān”.

²⁰⁸ Metinde pe ile yazılmıştır.

²⁰⁹ Sehven tekrār yazıldığı kanaatindeyiz.

²¹⁰ Sehven tekrār yazıldığı kanaatindeyiz.

buyurdi. Birkaç küffār şāhı (15) karşı varup Tahmas-ı kūhī ile buluşup ve görüşüp getürüp kondurdılar.

[116a]

(1) Tahmas dahı bēgleri²¹¹ ve pehlivānları ve peşkeşlerin alup gelüp Nemrūd’uñ (2) elin öpüp önünde baş koyup geçüp bir şantalda sağ kolda karar eyledi. (3) Cümle Kūh-istān bēgleri Tahmas-ı kūhī kolında karar eylediler. Nemrūd’uñ (4) yemeği gelüp yədiler, şarāb gelüp nüş eylediler. Kelleler gerim olup hātır- (5) lar nerim olup çak²¹² Tahmas-ı kūhī baş kaldurup Nemrūd’uñ dīvā- (6) nın gözden geçürdi. Ol kadar söz bilmez [man]kala serverler gördi (7) kim vaşfa gelmez. Baş kaldurup Nemrūd’uñ yüzine bakup eydür. “Ëy sāye-i (8) Nār<u>nūr! Çün-kim bu kadar güzide serverler vardır niçün Fīrūz’a (9) ve Hōrāsānīler’e mühlet vērürsin?²¹³ Bir günde tarmār edüp dirneklerin (10) tağıdup ‘askerlerin el-ān talan edelüm.” dedi. Nemrūd eydür. “Ëy (11) pehlivān-ı Kūh-istān bu serverler olmayaydı Fīrūz-i Hōrāsānī bize (12) çok iş kılurdi. Bu deryā ‘asker anlaruñ bir gün cengine pāy-dār (13) olmazdı.” dedi. Tahmas-ı kūhī i’tibār etmeyüp eydür. “Bunda er yok (14) imiş kim düşmene mühlet vermiş. Siz hele meydān olsun göre- (15) siz cenk de nice olur pehlivān dahı nice olur.” dedi. Bu söz

[116b]

(1) āteş-perestlere ve sāir küffār pehlivānlarına hōş gelmeyüp gümrenüp (2) şokranmağa başladılar. Nemrūd eydür. “Ëy serverler siz tınmañ, şabr (3) eyleñ. Siz düşmeni gördünüz. Bir dest elleşüp söyleşdünüz. Pehlivān-ı (4) Kūh-istān dahı görüp bir dest elleşsün. Kāşki bir ānda düşmān ‘askeri (5) tarmār olup münhezim olsalar.” dedi. Pes kāfirler ol şu kulle[de] ‘ıyş <u> (6) nüş etmege başladılar. Meger kim Fīrūz-

²¹¹ Metinde “belegleri”.

²¹² Metinde cim ile yazılmıştır.

²¹³ Metinde “ويروسين”.

i cihān-gīr ‘ayyārlarından Kūçak-i ‘ayyār (7) ve atası Çābük-i ‘ayyār ve yeñile İslām’a gelen Reh-nām-ı ‘ayyār, Nemrūd-i āteş- (8) perest dīvānında bile idi. Tahmas’ın ol sözün işidüp kīn (9) édüp eytdiler. “Ëy la‘īn gör sen dahı yezdān-perestler nice server- (10) lerdir.” dēyüp temāşāya tūrdılar. Pes kāfir yēyüp içüp mest (11) olup şöyle kim la‘īnlerin yükleri yētdi. Her biri Nemrūd’uñ öñine (12) baş koyup selāmlayup çıkup bār-gāhlu bār-gāhlarına gitdiler. (13) Kūçak-i ‘ayyār ile Reh-nām-ı ‘ayyār bir tarīk ile birer kūhīleri şikār (14) édüp bir tenhā yere getürüp ‘aқılların alup bir ağaca şara kodılar. (15) Gendüler ol kūhīleruñ şüretine girüp sürüp Tahmas-ı kūhīniñ

[117a]

(1) bār-gāhına bile geldiler. Tahmas-ı la‘īn rahşından inüp bār-gāhına girüp (2) şoydılar. Ğāyet mest idi. Cāme-hābına girüp hūnzīr-mişāl hōr- (3) lamağa başladı. Kūçak-i ‘ayyār Reh-nām-ı ‘ayyār ile Tahmas’ın kulları şüretinde (4) kapu pekleyüp hīdmet ederlerdi. Bir zamāndan sonra cümle kāfirler gendü- (5) lerden geçdiler. Kūçak-i ‘ayyār gendü bartan kulağın muhkem penbe ile tōkudı. (6) Reh-nām’ın dahı eyle eyledi. Bir billūr hōkka içinden Gūh-i Kaf otlarından (7) bir ot çıkarup yanına kodı. Rūzgār esdikce ol otuñ kōkusı (8) ‘ālemi tūtdı. Nevbet pekleyen kūhī kāfirlerine güzel nesne kōkar dēyerek (9) ol ot [kōkusı] bunları alup cümlesi dārūdan geçmiş gibi bī-hūd olup gendü- (10) lerden geçdiler. Kūçak-i ‘ayyār içerü girdi. Gördi kim Tahmas tahtınuñ²¹⁴ (11) üzerinde ser-hōş yatur. Birkaç ğulāmlar etrāfında hāba varmışlar. (12) Cümlesine tekrār dārū kōkladup ‘aқılların aldı. Andan Tahmas’ın (13) dahı ‘aқlın aldı. Andan Reh-nām-ı ‘ayyār dahı içerü girüp Tahmas’ı (14) ortaya getürdiler. Şoyup ‘üryān eylediler. Boğazına bir dīvān- (15) hāne kilīmin delüp geçürdiler. Andan kaldurup taht üzerinde arқasın

²¹⁴ Metinde “tahtınun”.

[117b]

(1) bir iskemlüye t̄ayayup yüzün k̄apuya v̄erüp şara k̄odılar. (2) Başına bir büyük k̄abağ delüp geçürdiler. Ol k̄abağa iki yerden (3) siyāh keçeden iki boynuz şekli eylediler. Gözleri yerine iki (4) büyük āyīneler yapışdurdılar. Şačın, şaçalın, k̄aşın, (5) kirpüğün pāk tutup bir āteş eylemişlerdi. Andan T̄ahmas[īn] eline bir kebāde (6) v̄erüp kebādeyi çeküp T̄ahmas’uñ bir k̄olın bār-gāhıñ direğine (7) bağlayup bir k̄olın kebāde ile k̄apuya²¹⁵ t̄oğru uzatdılar. (8) Şöyle kim k̄apudan giren görüp güyā ki “Bir nerre dīv oturur, (9) eline ok yay almış; girmen̄ içerü, sizi helāk ēde- (10) rin.” d̄er. Andan T̄ahmas-ı kühīnīñ götüne bir pāre ziftlü keçe (11) yapışdurup T̄ahmas’uñ bār-gāhında bahāda ağır her ne (12) bulurlar ise götürüp çıkup ol şüret-ile bir tenhā (13) yere gelüp oturup bildükler gibi şürete girüp [at] sürüp (14) Nemrūd’uñ bār-gāhına geldiler. Gördüler kim Nemrūd’uñ (15) bār-gāhınuñ eṭrāfında ne-kadar nevbet pekleyen kāfirler

[118a]

(1) var ise kırılmış gibi bī-hūd olup yaturlar. Kū- (2) çak-i ‘ayyār Reh-nām-ı ‘ayyār’a bakup eydür. “Acabā bu mel‘ün- (3) lara²¹⁶ ne k̄azā uğradı ola?” d̄erken gördi (4) kim Nemrūd’uñ bār-gāhı içinden bir aq̄ şaçalı (5) rāhib, elinde ‘aşā bir elinde bir altundan buhūr-dān çıkā geldi. (6) Bunları görüp gelüñ d̄eyü el şaldı. Kūçak-i ‘ayyār (7) ile Reh-nām-ı ‘ayyār yakın gelüp gördiler kim Kūçak-i (8) ‘ayyār’uñ babası Çābük-i cihān-peymā ‘ayyārdır. Kūçak (9) eydür. “Çokdan papas olduğün yoğ-ıdı, ne-‘aceb kim (10) babaslığı ihtiyār eyledün̄.” d̄edi. Eydür. “Ėy oğlan (11) ‘abeş söyleme. Siz bir kāfiri[n̄] ‘aqlın alınca biñ dürlü endīşe (12) ēdüser, ben Nemrūd’uñ ve yanında oturan h̄aşşlarıñıñ ‘aqların (13) ‘āleme āşikāre aldum. Nemrūd dīvānından gelüp bār-gāh-ı

²¹⁵ Metinde “k̄ayuya”.

²¹⁶ Metinde “mel‘ünları”.

(14) hāşşına girüp melâlet ile yatmayup birkaç kâfir pâdişâh- (15) ları ile tekrâr meclis
kırup oturup ‘ıyş <u> nüş eder-

[118b]

(1) ken ben dahı bu şüret-ile gelüp kapuya êrdüm. Nâr<u>nür’dan beri (2) gelürin.”
dedim. “İzzet ile beni alup Nemrüd’uñ öñine getür- (3) diler. Nemrüd baña küllî ‘izzet
kıldı. Ben dahı bu buhürdânıñ (4) bir miqdâr ‘anber-i ‘üd²¹⁷ ile dârü-yı kıttâl koyup
evvelâ Nemrüd’uñ (5) yüzine tutup damağına kâr eyledi. Sâir kâfir pâdişâhla- (6) rın
dahı mahrûm kımadım, cümlesi şimdi bî-hüd yaturlar. (7) Nemrüd’uñ la‘l ü cevâhir
ile bezenmiş şakalınıñ nışfın terâş (8) êdüp la‘l ü yâķūt aldum, nışfın size hışşe kıdum.
(9) Ben pîrlik ‘âleminde bu kıadar hûner eyledüm. Sizüñ kıoyumluķuñuz (10) getürüñ
görelüm.” dedi. Kûçak-i ‘ayyâr ile Reh-nâm-ı ‘ayyâr (11) Çâpük-i ‘ayyâr’a âferîn
kıldılar. Tahmas-ı Türk’üñ bâr-gâhından (12) ellerine ne girdi ise Çâbük-i cihân-
peymânuñ naıza- (13) rında kıodılar. Çâbük-i ‘ayyâr eydür. “Bu kıoyumlıķda nesne (14)
yok. Nemrüd’uñ şakalınıñ nışfı size çokdır. Varayın bir (15) miqdâr dahı terâş
êdeyim.” dedi. Kûçak eydür. “İmdi ikrârüñ

[119a]

(1) dan dönme. Tahma‘kârlıķı kıo.” deyüp gülüşerek Nemrû- (2) duñ üzerine geldiler.
Gördiler kim bî-hüd yatur. (3) Şakalınıñ nışfı çerâ gitmiş, nışfı kıururdu. Kıymet[li] la‘l
ü (4) yâķūt ve incüler ve zumrurdler düzülmiş. Hemân Reh-nâm-ı (5) ‘ayyâr ile
Kûçak-i ‘ayyâr birbirinden kıapuşup kimin (6) terâş êdüp kimin yoldılar. Gördiler kim
ol Kâfûr (7) Şâh oğlı ‘Aşfûr Şâh dedükleri mürķad²¹⁸ la‘în (8) ol meclisde bile imiş.
Cümlesinüñ götüne ziftlü siyâh (9) kıçeler yapışdurup andan Nemrüd’a gelicek
Kûçak-i ‘ayyâr (10) eydür. “Nemrüd’a ri‘âyet gerek, buna kıçe yapışdurmayaalum.”

²¹⁷ Metinde “‘üd-ı ‘anber”.

²¹⁸ Metinde “mürķat”.

(11) dèdi. Reh-nām-ı ‘ayyār eydür. “Ya nice kılayım?” dèdi. Kūçak (12) gördi-kim Nemrūd’uñ ayağı ucında bir kaba şakallu (13) kāfir yatur. Meger Nemrūd’uñ vezīrlinde andan hīle- (14) kār mel‘ūn yoğ-ıdı. Adına Tar‘isī-i āteş-perest dèrler- (15) di. Dāim Nemrūd’a iğvā ol la‘īn vèrdi. Cümle

[119b]

(1) vezīrlerden anuñ sözi artuğ geçerdı. Kūçak-i (2) ‘ayyār fi’l-hāl bir miqdār zift eridüp Tar‘isī-yi (3) āteş-perest’iñ şakalın ol zifte muhkem bulayup getü- (4) rüp Nemrūd’uñ götüne yapışdurdılar. Sāir kāfir (5) bēgleriniñ kimi göt göte ve kimin baş başa zift ile (6) yapışdurup üzerlerin oturup Nemrūd’uñ təcından (7) ve kemerinden her ne buldılar ise alup gitdiler. Ol üç (8) ‘ayyār-ı cihān-peymālar şabāh olmadın gelüp Fīrüz-i cihān- (9) gīriñ dīvānına èrdiler. Meger kim dahı dīvān tağılmayup Fīrüz-i (10) cihān-gīriñ cemāl-i şevkine ve hem ol yeñi gelen sultān- (11) ları ziyāfet èdüp oturup ‘ıyş <u> nūş ederler- (12) di. Kūçak-i ‘ayyār babası Çābük-i cihān-peymā ve Reh-nām bu (13) ‘ayyārlar içerü girüp Fīrüz-i cihān-gīrūñ ve Dem- (14) suz Şāh’iñ öñinde baş koyup ol yādigār- (15) ları ve Nemrūd’uñ şakalın ortaya kodılar. Kažiyyeyi haber

[120a]

(1) vèrdiler. Serverler ol haberi işidüp vāfir gülüşdiler. Fīrüz-i (2) cihān-gīr eydür. “Èy ‘ayyār eyü varmış. Siz bir mel‘ūnuñ ‘ırzın pāy- (3) māl ètmişsiz.” dèdi. Kūçak-i ‘ayyār eydür. “Yā şāhib-kırān anlaruñ (4) ‘ırz ü vekārı olsa yerleri ve gökleri yokdan var èden (5) pādişāh-ı bī-zevālî koyup dahı varup āteşe tapmazlardı. (6) Sizüñ hātırınıñ olmasa ol la‘īn it yerine depeleyüp (7) murdār kanın şu gibi zemīne sīl èderdim.” dèdi. Serverler (8) Kūçak-i ‘ayyār’dan ol sözi işidüp āferīn kıldılar. Bārī (9) bunlar bu şevk-ile ‘ıyş <u> nūşa meşgūl oldılar. Fīrüz-i cihān- (10) gīr buyurdi. Kaşūr-i ‘ayyār ile Ğīfūr-i ‘ayyār’a iletüp şehir-i (11) Horāsān’da zindāna urup üzerlerine müvekkil kodılar. Bunlar (12) bunda ‘ıyş u nūşda bu yañadan bizim kıışşamız kāfir ‘askerine (13)

geldi. Rāvī eydür. “Çün-kim ol gece geçüp şabāh olup Güneş (14) Kaf Kûllesi’nden baş kaldurup ‘ālem nūr-ı yezdān ile taldı. (15) Ol gün kâfir bēgleri tūrup geyinüp ve kuşanup Nemrūd’uñ

[120b]

(1) dīvān-hānesine cem‘ olup gördiler kim Nemrūd’uñ bār-gāhınıñ (2) etrāfında ne-
kadar nevbetçileri var ise bī-hūd yüzleri- (3) niñ üzerine yaturlar. ‘Bire ne kazāya
uğradup şol (4) la‘īnlere?’ dēyüp birkaçına birkaç depmeler urdılar. Hīç deprenmedi.
(5) Tīz Nemrūd’uñ hekīmleri gelüp gördiler. ‘Hay bunlara dārū (6) vemişler ancak.’
dēyüp Şırb sirke[si] ile acı bādām yağın burunlarına (7) tāmzırdılar. ‘Akılları başlarına
geldi. ‘Bire size ne kazā uğra- (8) dı, ne oldunuz?’ dēyücek eytdiler. ‘Bilinmez bir dīn
ulusı gelüp (9) bize buhūr-dān ile buhūr eyledi. ‘Aqlımız perīşān olup (10) bī-hūd
olmuşuz.’ dēdiler. Kâfir bēgleri kışşayı bilüp tīz içerü (11) girdiler. Gördiler kim ol
arada ne-kadar a‘vānlar var ise (12) bī-hūd olmuşlar. Anı görüp cān havli ile
Nemrūd’uñ hāşş (13) bār-gāhına girdiler. Gördiler kim Nemrūd yok. Bir bölük çolaķī,
(14) işķler kimi gōt gōte çatup kimi baş başa vērüp yaturlar. (15) Tar‘isī-i vezīr dahı
bir işķiñ götine yüzün urup gendü-

[121a]

(1) den gitmiş. Bire ne söyler şol harāmzādeler Tar‘isī’yi dahı görüp? (2) Gulām-bāre
la‘īn idi. Yine eski hūyın terk etmez dēyüp birkaç (3) kerre ol yatanları urdılar.
Gördiler kim bunlaruñ cümle dārūdān (4) bī-hūd yaturlar. Oñat nazar kılup gördiler
kim ol bī-hūd olup (5) yatan küffār bēgleri ve Nemrūd’uñ yār u [ka]fā-dārıdır. Ol
Tar‘isī-i (6) vezīr götine yüzün urup yatduğı Nemrūd-i la‘īn gendüdür. Şacı (7) şaķalı
pāk terāş olup yüzü gözi dürlü renk ile ternīb²¹⁹ (8) olunmuş. Kâfir bēgleri

²¹⁹ Metinde ternīn.

yekûnlerini²²⁰ cümlesiniñ ‘ağılların başlarına (9) getürdiler. Ol kim baş başa saçlarından yapışan kâfirler çeküp (10) çeküp başların çeküp âlâm-diler. Ol hûd göt göte yapışup (11) kalan kâfirler kalkup oturmak dil[e]diler, hâşıl olmadı. (12) Kâfir béglerinden utanup şermende oldılar. Nemrûd-i la‘îniñ (13) dağı ‘ağı başına geldi. Gördi-kim bir kimse götine baş urup (14) yatur.” Nemrûd kaçıyup eydür. “Hay Hay kimdir bu la‘înler?” dëyüp kal- (15) kupa oturmak dileyüp kâbil olmadı. Tar‘isî-i vezîr dağı

[121b]

(1) başını kaldırmak diledi. Utandığından başını muhkem tutup (2) kaldırdı. Şöyle kim Nemrûd’uñ bîli yoğaru kalkdı. (3) Tar‘isî’nüñ şakalınıñ bir miqdârı Nemrûd’uñ götünde kalup (4) acısından Nemrûd-i la‘îni, birkaç Fireng-i kavvâllar Tar‘isî-i âteş-pe- (5) rest’üñ burnına şöyle çaldı kim murdâr kokuşu bâr-gâhıñ (6) için tutdı. Tar‘isî feryâd edüp eydür. “Ëy bégler siz (7) şahid oluñ. Artuğ gulâm-bârelık kılmayayım nitekim ‘ömrümüz²²¹ var- (8) dır.” dedi. Nemrûd eydür. “Bire tîz oluñ. Muhkem terâş edüñ. la‘îniñ (9) şakalın gütmenden başını kaldır[ma]sun. Evşâb-vâr la‘îni[i] mu‘anber ede- (10) rin.” dedi. Tar‘isî-i vezîr nâ-çâr râzı oldu. Bıyığın terâş (11) eylediler. Nemrûd’uñ götinde kaldı. La‘îni kalkup oturdı. (12) Başına tâcın geydürdiler. Gazabla el yüzine²²² urmak diledi. (13) Gördi-kim şabâh şakalı gitmiş bulanmış yoğa dönmiş. “Bire baña (14) ne oldu?” dedi. Kâfirler bir âyîne vërdiler. Bakup gendüyi ol (15) şekilde görüp âh edüp âyîneyi yüzine tutmuş iken getürüp

[122a]

²²⁰ Metinde “nekûnleriñ”.

²²¹ Metinde ze’nin noktası eksiktir.

²²² Metinde “yürzine”.

(1) zemîne çalup gazaba gelüp eydür. “Kimdir kim baña bu aşı renk kıldı?” (2) dedi. Sâir kâfir begleri eytdiler. “Hay sultânım hemân saña kalma- (3) dı. Göre sâir begleri ne hâle girmişlerdir.” dediler. Nemrüd (4) gördi kim kimi baş başa ve kimi göt göte yapışup tıururlar. (5) Her birinün saçı şakalı gidüp dürlü dürlü renklerle (6) yüzleri yazılmış. Nemrüd anları görüp bî-ihtiyâr geldi. (7) Anuñ geldüğine kâfir begleri bir uğurdan gülüşüp ‘aceblediler. (8) Nemrüd’uñ ‘aşâbı gelüp eydür. “Eger bu iş kim baña eden kimdir bilüp²²³ (9) tutup baña getürmeysesiz Nârunür haqqı-çün kara kara (10) tütünleri hürmeti-çün cümleñüzi kılıçdan geçürüp gendü elüm ile (11) helâk ederin.” dedi. Arayup bâr-gâhın direğinde bir mektûb (12) aşılı buldılar. Getürüp Nemrüd’a şundılar. Vezîr eline vërüp (13) ok[u]dılar. Yazılmış kim “Benim katımdan kim Fîrüz-i Şâh-ı cihân-gîr ‘ayyârı (14) Çâpük-i cihân-peymâ ‘ayyârım. Ey la‘în Fîrüz-i cihân-gîr korkusu (15) olmasa çokdan seni et gibi dilerdim. Hele niçe kılalım? Haddiñden

[122b]

(1) tecâvüz edersen seni gine bulurın.” deyüp nâmeyi tamâm (2) eylemiş. Nemrüd gazaba gelüp buyurdi. Ne-kadar kâfir begleri var (3) ise birbirine yapışmış. Pehlivânlar çeküp çayır çayır darbı (4) kopardılar²²⁴. Başlarına yapışanın saçların terâş edüp (5) gücle halâş eylediler. Cümle kâfir begleri ve Nemrüd cerrâhlar (6) getürüp götlerine merhemler buyurup şarup şarmalayup (7) tımâr eylediler. Her biri ‘ârlanduğundan yüzlerine niķâb a- (8) şup nâ-çâr biñ gayret ile dîvâna geldiler. Nemrüd geçüp (9) kasâvet ile tahtına oturdı, buyurdi. Cümle kâfir begleri (10) katına cem’ olup eytdiler. Şalşal-ı zengî ve ‘Anķâniyye sultânı (11) ‘Anķâ Şâh dîvâna gelmişlerdi. Cenk yokdur deyü Nemrüd’dan²²⁵ (12) hâcetler dileyüp hâcibler gelür. Dahı da‘vet kılıcaķ anlar dahı (13) gelüp içeri girdiler. Gördiler kim Nemrüd’uñ ne kadar vezîrleri (14)

²²³ Metinde “bilmeyüp”.

²²⁴ Metinde be ile “kopardılar”.

²²⁵ Metinde harfler karışık bir şekilde dizilmiştir. Doğrusu yukarıda şekilde olmalıdır.

ve bēgleri var ise yüzlerine ḥarīrden niḳāblar tūtop baş (15) zemīne ṣalup oturlar.
Ṣalṣal ve ‘Anḳā Ṣāh eydür. “Ėy sāye-i

[123a]

(1) Nār<u>nūr bu ‘ādetiñüz yoğ-ıdı. Şimdi cümle serverleriñüz (2) ve siz yüzleriñüze ḥarīrden niḳāb tūtop oturmağın (3) aşlı nedir, Nār<u>nūr eyle mi emr kıldı? Bārī biz de böyle dik (4) tūtalım.” dēdiler. Nemrūd āh ēdūp eydür. “Ėy bēgler bu iş kim (5) baña oldı. Hīç kimseden yine Nār<u>nūr’dan oldı. Ol gün (6) oğlanlarım esīr olduğına bī-ḥuzūr olup Nār<u>nūr’a (7) dil uzatdum idi. İşde baña ğazab kılup bir nā-be-kār, Nār<u>- (8) nūr ḥışmına uğrayıcaḳ ‘ayyārı üzerimize muşallad ēdūp bize (9) bu aşlı iş ētdirdi. Yine esīr gidūp²²⁶ ol ‘ayyāra bizi helāk (10) ētdürmiş. Elden ne gelūr! Bir nesne kim Nār<u>nūr’dan gelūr ve (11) anıñ emridir kim böyle evvelā söylemek aşlı yokdur. Ammā bu iş kim (12) Fīrüz’a veyā ol ‘ayyār-ı tarrārlara ḳor isem ‘ālemde benim adım (13) Nemrūd-i²²⁷ āteş-perest olmasun.” dēdi. Cümle kāfirlere ḥikāyeti (14) bildirdi. Anlar daḥı ḥayf ēdūp perīṣānī oldılar. Kāfir (15) ṣāhları gelūp yerlū yerlerinde oturdılar velī Ṭahmas-ı kūhī

[123b]

(1) gelmedi. Nemrūd eydür. “Görūñ Ṭahmas[a] daḥı bir iş olmasun?” (2) dēdi. Birḳaç ḥacılar gönderdiler kim Ṭahmas’uñ daḥı (3) bār-gāhında bir hengāme vardır. “‘Aceb ne ola?” dēyūp yakın (4) vardılar. Gördiler kim görseler ne ḳadar Kūh-istān (5) bēgleri var ise Ṭahmas’uñ bār-gāhın ortaya alup (6) oturlar velī kimesneniñ zehresi yokdur kim bār-gāh (7) ḳapusından içerū gire. Nemrūd’uñ ḥācibi varduḳda (8) anı görūp feryād ēdūp ḳarşu geldiler. Eytdiler. “Hīç (9) ḥālden ḥaberiñiz yokdur. Gerçek, Fīrüz dīvlere ḥükm ēder (10) imiş. Bir dīv göndermiş. Cihān pehlivānı Ṭahmas’ı yenmiş.

²²⁶ Metinde “geyūp”.

²²⁷ Metinde “Şemrūd”.

Yerinde (11) oturur biri görüp elinde ok yay üzerimize hücum eyledi, (12) korkup kaçduk. Şimdi kühîlerden kimesneniñ (13) zehresi yokdur kim içerü girebilmeziz. Nice kılalım?” dediler. (14) Nemrüd’ün vezîri Tar’isî-i vezîr şikâyet kıлмаğa çün bele (15) gelmiş idi. “Hay nâ-be-kâr la’înler anlar dîv degildir, dîv şandunuz.

[124a]

(1) Yine pehlivânîñuzdur²²⁸.” deyüp kühîleri alup içerüye (2) getürdi. Gördiler kim hareket kılmaz. İlerü²²⁹ (3) varup başından kabağı çıkardı. Kûh-istân begleri (4) ol hâli görüp şâd oldılar. Tar’is[îy]’e du’âlar (5) kıldılar. Tar’isî-i âteş-perest buyurdi. Birkaç hekîmler (6) gelüp ‘ilâclar eylediler. Tahmas-ı kühîñün ‘aklı başına (7) geldi. Gördi- kim ne kadar Kûh-istân serverleri var (8) ise gendünün bâr-gâhına gelüp ayağın tırup hay (9) hay deyüp el²³⁰ ele çalup gendüye bakarlar. Nemrüd’ün (10) vezîrleri birkaç begleri anda bile ayak üzerine tır- (11) mışlar. Tahmas-ı kühî eydür. “Bire baña ne oldu, bu gilîmi (12) boğazuma kim geçürdi?” dedi. Getürüp eline bir âyîne (13) verdiler. Tahmas âyîneye bakup getürüp zemîne çaldı. Zîrâ kim (14) saçı şakalı terâş olup ve cümle renkler ile yüzün gözün (15) yazmışlar. Tahmas şöyle hışma geldi kim pür-pâre-i âteş-i

[124b]

(1) Tar’isî eydür. “Ëy server-i Kûh-istân ne kaçarsın bu (2) haķâret yalîñuz saña olmadı. Nemrüd’a ve cümle kâfir (3) beglerine ve Nâr<u>nür kullarına bile olmuşdur. Gör benim hâlimi” (4) deyüp açup niķâbın yüzün gösterdi. Tahmas-ı kühî (5) gördi- kim Tar’isî-i vezîrñün dahı saçı şakalı gitmiş, yo- (6) lunmış tavuğa dönmiş. Tar’isî[yi] ol görüp ahvâlin (7) şordı. “Nice olup saçuñ şakalıñ?” dedi. Tar’isî (8) eydür.

²²⁸ Metinde ze’nin noktası eksiktir.

²²⁹ Metinde “irlerü”.

²³⁰ Metinde “el”.

“Nār<u>nūr hışmına uğrasun. Nemrūd’uñ kūdunda (9) alup oyle oldı.” d y p Nemr d’uñ b gleriniñ başlarına (10) gelen ser-enc amları bey n eyledi. ahmas eyd r. “ y n -be-k r ‘ayy r (11) hele cenk g ni olsun. N run r’un aba aba t t nleri ufa (12) ufa ‘alevleri aba aba yalıñları h rmeti- n meyd na gir p (13) ne F r z’ı koyayım ve ne ol ‘ayy rı koyayım.” d y p ol  zab ile (14) t z y zine ni b tutup T rkist n b gleri ile K h-ist n ej- (15) derh ları ile s v r olup Nemr d’uñ b r-g hına geldiler.   er 

[125a]

(1) gir p g rdi kim ve ne adar b gler vez rl r var ise c mle y z- (2) lerine har rden ni blar tutmuşlar. ahmas ışşayı bil p ge p yerine (3) oturdu. Nemr d’uñ azın bıaqlar amazdı. C mle k fir b glerine (4) per ş n olup oturdılar. Nemr d’ı eyle per ş n g ricek (5) eyd r. “ y s ye-i N r<u>n r yedi g n cenk olmamak ne l zım? Buyur, (6) yarın yara ol bir g n cenk olsun. G rs n kim F r z’a (7) ve a na t bi‘ olanlara neler ılayım? Nemr d eyd r. “Y  pehliv n-ı K h-ist n elden (8) ne gel r? N r<u>n r’uñ bir g r nmez az sıdır. Pehliv nlaruñ ve (9) b gler ñ at  zerinde oturmaa  atleri olsa ben ya- (10) rın cenk  derdim. Z r  kim c mlesin ñ g tlerine ziftl  kee- (11) ler yapışdurmuşlar. Ol keeleri oparınca neler ekdiler. N r<u> (12) n r[un] ullar[ı] yanar. ounuñ g tleri yara olup ek mler t m r (13)  der. At  zerinde oturamazlar. Hele yarın yedi g ne dek (14) şabr olunsun. sekizinci²³¹ g n ben bil rin kim yezd n-perestlere ne (15) ılam.” d di. Ol h l ile k firler “Yedi g n dek daı cenk

[125b]

²³¹ Metinde ze’nin noktası eksiktir.

(1) yokdur” dèyü çağıldılar. “Bārī ne kıışsa dırāz edelim? Yedi gün (2) ehl-i İslām şāhları ‘ıyş <u> nūşda, küffār-ı Hāk-sār şāhları (3) ğam-nāk ve perīşān olup mātemde oldılar. Kāfir pehlivānlarınıñ (4) dahı götleri eyü oldı. Andan şöñra yarın cenkdir.” (5) dèyüp nidā kıldılar. ‘ayyārlar gelüp kıışsayı haber vèrdiler. (6) Rāvī eydür. “Fīrūz-i cihān-gīr dahı buyurdı. ‘Askeriñ (7) ser-‘askerleri yèr yèr yürüyüp ‘asker-i İslām içinde nidā- (8) lar kıldılar. Ol gece her kişi uyumadı. Sā‘at gözledi. (9) Çün-kim ol gece geçüp şabāh olup āfitāb-ı ‘ālem-tāb (10) Kāf Kūllesi’nden baş kıaldurup ‘ālem nūr-ı yezdān ile töl- (11) dı. Nā-gāh yine iki cānibden gürül gürül kūs-i hārbīler (12) çalınup sūrnāylar ve nefīrler feryād u figāna başladı. (13) Yine tuğlar hātme içün saçların çözüp bakır düdükler (14) ecel günin ayrılmağa başladılar.²³² İki deryā-yı bī-pāyān-mişāl (15) ‘asker cūşa ve hūrūşa gelüp biribirine karşı tağlar

[126a]

(1) gibi gümleyüp deryālar gibi gürleyüp at ve gergedan²³³ arka- (2) sına sūvār olup iki cānibden baħr-i revān gibi aķup gür- (3) leyüp gümleyüp meydāna ve merkezine gelüp kara tağlar gibi kıat (4) ender kıat alaylar ve şaflar bağladılar. Bir cānibden İslām (5) ‘askeri, Hōrāsān serverleri, Māzandarān dilāverleri, (6) Barda‘-ı zemīn bahādurları, ve Nişābur şīrleri ve Çin-i Ma- (7) çin merdleri, dāmen-i Kūh-i Kāf ejderleri ve Fīrūz-i Şāh-ı (8) cihān-gīrūñ ol dört yüz yetmiş dürlü manķala cihān- (9) gīrleri Çinī pūlāda²³⁴ ğarķ olup gelüp Fīrūz-i Şāh-ı (10) cihān-gīrūñ bār-gāhına gelüp ortaya alup kıarār (11) kıldılar. Kūçak-i ‘ayyār, Çāpūk-i cihān-peymā ‘ayyār ve Reh-nām-ı (12) ‘ayyār ve Reh-dār²³⁵-ı ‘ayyār Zinde Bay ‘ayyār mā-ķasal yigirmi dört (13) mücevher

²³² 13. ve 14. satırda eksik sözcükler olduğu kanaatindeyiz.

²³³ gergedan: filgerdan.

²³⁴ Çinī pūlāda: Çin ü pūlāda.

²³⁵ Reh-dār: rehđum.

tāclu elmās yeterlü. ‘ayyārlar érüp serverleri (14) selāmlayup Fīrüz-i cihān-gīrūñ bār-gāh-ı hāşşına girdiler. (15) Gördiler kim Fīrüz-i cihān-gīr dağı şabāh namāzın edā édüp

[126b]

(1) ve yèrdin tamām eylemiş. Otuz altı pāre cenk āletine müstağrak (2) olmuş. Şağar-ı Süleymānī’yi şağına tīg-i hūn-ābı şolına kuşanup (3) nīze-i Süleymānī’yi eline alup pīri Zūfnūn’ūñ ذر فونك vèrdügi ol (4) yādigār-ı Zib-āniyye’yi زيباينه barmağına geçürmiş, hāzır olmuş. Kūs-i (5) Ra‘d-ı Aḥmer-i احرى cinnī-zāt dağı la‘l ü cevāhir cebeleri müstağrak (6) olup atasınuñ kafāsında hāzır u müheyyā tururdu. ‘ayyārlar (7) girüp Fīrüz-i cihān-gīrūñ kademinde baş koyup dèrler: “Ëy (8) server, taşrada serverler intizārdadır.” dèdiler. Fīrüz-i (9) cihān-gīr dağı yèrinde n şıçrayup oğlu Ra‘d-ı Aḥmer ile taşra (10) çıkup serverlere iki koldan selām vèrüp serverler (11) rahşlarından dökülüp ta‘zīm ile selāmın aldılar. Andan (12) rahş-ı zer-efşānı dürlü dürlü geyimlere ğark eylediler. Yedi adım (13) yèrden şıçrayup oldu süvār. ²³⁶ Ber-cemāl-i Muḥammed[e] (14) şalavāt. Andan ol dört yüz yetmiş dört cihān serverleri (15) ta‘zīm ile öñine düşüp alup alayıñ şadrına, sancaqlar

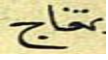
[127a]

(1) dibinde Süleymān-ı Hādī’niñ ol yetmiş dört yaraqlı kızıl (2) altundan ‘alem-i ejderhā-peykerü[nü]ñ dibine götürdiler. Fīrüz-i (3) cihān-gīr ‘alem dibinde sīne gerüp Sedd-i İskender-miğāl tırdı. (4) Sedd-i İskender olup ve zulmet-i vehme düşme. Bil, şaқın. Sende- (5) dūr çeşme-i āb-ı ḥayvān. Bu yañadan cümle İslām şāhları dağı (6) zer ü zīvere ğark olup rahşlarına süvār olup gelüp (7) Demsüz Şāh’ıñ bār-gāhına èrdiler. Demsüz Şāh’ıñ tahtını (8) kırk dört Mengelüsī fīller arkalarına berkidüp yaşıl atlas (9) sāye-bān ü kızıl atlas gönlekler tutup Demsüz Şāh (10) taşra çıkup şāhları ve

²³⁶ Metinde bu bölümde boşluk bulunmaktadır.

serverleri selāmlayup vezīri (11) ve hükemāsiyla tahtına devletle karar eyledi. Sair İslām şahları (12) sancaqlı sancaqları dibinde rahşlarına süvār olup karar (13) eylediler. Ol deryā-yı bī-pāyān-mişāl ‘asker-i İslām dahı (14) biñ²³⁷ yedi-yüz yetmiş alay olup yollu yollarınca ve kollu kollarınca (15) duşmān ‘askerine muqābil ve muqārin kat-ender-kat

[127b]

(1) tırdılar. Tamğac-ı dīvāne dahı yüz altmış iki arış qadd ü kāmēt (2) ile nerre dīvler gibi ol kızıl altundan deste-çübün omzına (3) urup Fīrūz-i cihān-gīrūñ kafāsında piyāde tırdı. (4) Bunlar bu tertīb üzerine bir qā‘ide karar edücek bu yañadan (5) Nemrūd’uñ ol bī-qıyās ‘askeri yedi biñ yedi-yüz yetmiş alay (6) olup demürden tağlar gibi ‘asker-i İslām’a kat (7) ender kat olup tırdılar. Nemrūd’uñ dahı tahtın fīller ar- (8) qalarına berkidüp vezīrleri ile geçüp karar eyledi. Nemrūd’uñ (9) otuz üç oğlu, yüz altmış dört oğlu oğulları her biri (10) altmış yetmiş arış qadd ü kāmēt çeker la‘īnler idiler. Sancaqları (11) dibinde karar eylediler. Kāfir şahları sancaqları dibinde gendü begleri (12) ve serverleri ile karar eylediler. Firengistān güm-rāhları, ‘Aşqaniyye (13) ser-hengleri, Türkistān mel‘ūnları, Zengistān hınzīrleri (14) cümle on iki biñ zeberdest güzel manqaladır. Az bā- (15) lā kāfir pehlivānları, fīle ve gergedana süvār olup Çinī pū-

[128a]

(1) lāda qarq olup tırmışlardı. Tahmas-ı kūhī dahı gendüne (2) olan haqārete ziyāde qazaba gelüp yüzlerine qodukları (3) niqabı açup Nemrūd’uñ sağ cānibinde yedi kerre yüz biñ (4) nemed-püş dīvāne kūhī ‘askeri ile alaylar ve şaflar bağla- (5) yup tırdılar. Yine Nemrūd’uñ tahtınıñ sağ ve şolında tīr-endāz- (6) lar ve nīze-dārlar ve kemend-

²³⁷ Metinde pe ile yazılmıştır.

yedi kim uyurdu (4) uyandı; mest idi, ayıldı. Varanda mı haber-dār (5) oldu? Döndürdi. Kūhī darb urup geçüp gidince (6) Țamğac-ı Tatar rahşına mahmūz édüp tozdan taşra (7) çıkdı. Țamğac-ı Tatar gör[d]i kim la‘in kuvvetlü mel‘ündür. U- (8) nutdurunca eline tīr ü kemān alup dahı bir ecel (9) peyki²³⁹ kirişe gezleyüp haşmın gözleyüp oğa tīz hālāş (10) vèrdi: “Hay şaķın server-i Kūh-istān!” dèyüp çağırın- (11) ca ölmedi. Oğdur èrüp Tudurū-yi Kūh-istānī’niñ (12) uyluğına toķanup gergedanuñ ķarnına şaplayı²⁴⁰ ķodi. (13) Gergedan belinleyüp Tudurū’yi نوڭوروي zemīne şöyle urdı- kim (14) Tudurū-yi kūhī bī-hūd oldı. Țamğac üzerine èrüp maħal²⁴¹ vèr- (15) meyüp Tudurūy bunda çeküp ‘ayyārlar boğazına kemend toķup

[129b]

(1) süriyü süriyü alup gitdiler. Tudurū-yi kūhī ayakların (2) zemīne vèrüp “Müyesser degildir anda varmak.” dèyüp çağırı (3) gördi. Çāre olmadı. İletüp bunda çekdiler. Bu yañadan yine (4) Țamğaş طعاص na‘ra urup ayrıldı. Anı görüp Türkistān ‘askeri (5) der[yā]-mişāl çalkandı. Țaymāz-ı kūhī seksen beş²⁴² arış ķadd ü ķāmet (6) ile na‘ra urup hayķırup²⁴³ Țamķas’uñ öñin alup muharebeye²⁴⁴. (7) El deste-ķūba²⁴⁵ urup hışm-ıla èrüp Țamğaş-ı Tatar’a bir darb (8) ile urdı kim Țamğaş-ı Tatar siper berāber vèrmiş idi. Toķanup (9) siper tārūmār olup Țamğaş cān havli ile başın kaçurup (10) kūhīnūñ deste-ķūbı²⁴⁶ èrüp Țamğaş’ıñ bindügi rahşuñ kellesine (11) toķanup hūrd[e] hām eyledi. Țamğaş-ı Tatar hışm-ıla ser-nigūn olup (12) Bir uyluğı rahşıñ altında ķalup ķalkamadı. Țaymāz-ı kūhī öte- (13) den dönüp ķaşd eyledi-kim èrüp Țamğaş-ı

²³⁹ Metinde be ile yazılmıştır.

²⁴⁰ Metinde be ile yazılmıştır.

²⁴¹ Metinde “maħāl”.

²⁴² Metinde pe ile yazılmıştır.

²⁴³ Metinde “hayķırup”.

²⁴⁴ Eksik bir yazım bulunduğu kanaatindeyiz.

²⁴⁵ Metinde sehven “ķūbe-deste” şeklinde yazılmıştır.

²⁴⁶ Metinde “deste-ķūpı”.

Tatar'ıñ işin tamām êde. (14) Nā-gāh Fīrūz-i cihān-gīr 'askerinden bir na'ra şöyle peydā oldı-kim iki 'asker serāsīme²⁴⁷ (15) olup birbirine ٲokandı. Bir zamān zıkr gibi ٲalkandılar. Anı gördiler kim

[130a]

(1) ٲamğac-ı dīvāne yüz altmış iki arış ٲadd <ü> ٲāmet ile (2) na'ra urup yıldırım-mişāl êrüp ol ulu 'azīm (3) deste-çübın²⁴⁸ başınıñ üzerine  evirüp  aymāz-ı (4) kühīye berāber gelüp başını gözleyüp havāle  ıldı. (5)  aymāz-ı kühī gibi na'ra urup  amğac-ı dīvānenüñ (6) ol heybetinden havf êdüp şaşdı. Ne siper ve ne gürz berāber (7) vêrdi. Şaşduğından iki ellerin  arşu vêrdi.  amğac (8) bir ayağıñ ilerü başup bir ayağıñ gêrü başup  aymadı. (9) Türküñ kelle-i bī-devletine bir  arb-ıla urdı-kim (10) rahş-ıla bile zemīne berāber  ıldı. Anı gördi Kūh-istān (11)  avmi vehim-nāk olup cümle kāfirlerüñ üzerine (12) heybet oturdı. Anı gördi²⁴⁹ Kūh-istān serverlerinden (13)

Ar ān-i kühī ارقاينے کوهي . O la'īn kühī, seksen arış  add <ü>  āmet-ile (14) na'ralar urup ikisi birbiriyle ittifā  êdüp biri gürz-ile (15) biri deste- ub ile  amğac'ıñ طمقاچولك üzerine êrüp iki cānibden

[130b]

(1)  amle  ıldılar. Ar ān-i kühī evvel êrmiş idi.  am ac şı rayup (2) gelürken aña  arşudan bir  arb-ı gürzi ile urdı-kim (3) atı-y-ıla ol la'īn[i] zīr<ü>zeber  ılup o la'īn kühī, heybeti (4) görüp  orkusından deste- ubın bıra up 'asker-i küffāra (5)  o ru gidivêrdi.  am ac-ı dīvāne ra'd-ı felek gibi (6) gürleyüp yıldırım-mişāl ardından o la'īn kühīnüñ oñmadı  (7) başına bir  arb-ı deste- ub ile urdı kim anı da ı (8) zemīne

²⁴⁷ Metinde "serāsime".

²⁴⁸ Metinde "deste- upın".

²⁴⁹ Metinde "gördük".

berāber kıldı. İki-yüz kühī serverleri bir gezden (9) Tamkaç’uñ üzerine at sürdi. Tamkaç-ı dīvāne ol iki yüz (10) kühīleruñ arasına girüp şunu şunda bunu bunda birer darb-ıla (11) ellisin yaşladı. Qalanuñ kaçurup alaya dövşürdi. Tamkaç art- (12) larınca bile varup kühīleruñ alayların birbirine urdı. (13) Şöyle işler kıldı kim tozlar āsmāna direk direk oldı. (14) Āhīr kühīler ‘āciz qalup bir gezden el tīr <ü> kemāna (15) urup Tamkaç-ı dīvāneyi oqa tutdılar. Birkaç yërde

[131a]

(1) ok zaḥmı²⁵⁰ urup kızıl hūnın aqıtdılar. Tamkaç-ı dīvānenüñ (2) mizācına hōş gelmeyüp aydur. “Hay gidi²⁵¹ qavurlar bunlar yaramaz (3) ètdiler. Egrice bügrice toḡruca urup adamıñ kızıl (4) şuyın çıkarup tınmazsıñ. Görürcelelerin görmez èdüp tutarcaların (5) tutmaz èder.” dèyüp deste-çübın²⁵² omzuna urup şoqrانurak (6) dönüp meydāna gelüp acısı dīvānenüñ cānına kār (7) èdüp meydāndan çıkup Fīrūz-i cihān-gīr hūzūrına (8) gelüp aydur. “Èy gürbüzler gürbüzi qavurlar, benim egrice (9) bügrice toḡruca bele urup kızıl şuyum çıkardılar. (10) Sen-dahı benim hātırım-çün egrice bügrüce er meydāna (11) gir, şor²⁵³. Qavurlar kim benim kızıl şuyum çıkardı. Sen-dahı (12) anlaruñ [üzerine] zaffār veyāhūd birkaç pırlanquc gönder, çıkarsun.” (13) dèdi. Fīrūz-i cihān-gīr ve serverler Tamkaç’uñ ol hāline (14) gülüşüp ol okları odla okları²⁵⁴ çıkarup Fīrūz-i cihān- (15) gīr buyurdi. Tamkaç’uñ zaḥımlarına merhem-i Süleymānī sürüp

[131b]

²⁵⁰ Metinde “zaḥmı”.

²⁵¹ Metinde “gudi”.

²⁵² Metinde “deste-çüpın”.

²⁵³ Metinde “sor”.

²⁵⁴ Sehven tekrār yazılmıştır.

(1) zaḥmın şardılar. Tamḫac sancaḫlar dibinde qarār ēdūp aydur. (2) “Tīz olun, siz varup meydāna girūñ. Qavurlaruñ kızıl şuyın (3) çıkarup yumrucağın ezūñ.” dedi. Serverler ol sözi işidūp (4) gülüşdiler. Hemān ol-dem serverlerden Fīrūz-i cihān-gīr (5) serverlerinden cihān pehlivānı Cenk Aray **جنگ آرای**, yetmiş beş arış (6) ḫadd <ü> ḫāmet ile na‘ra urup ‘azim der-miyān eyledi. (7) Meydān ortasına gelūp na‘ra urup Fīrūz-i cihān-gīr (8) cihān pehlivānı Cenk Aray “Her kim ārzū-yı ecel ḫıldı bugün (9) meydāna gelūp görsün ki erlik nice olur.” dedi. (10) Bu yañadan Tahmas-ı kūhī aydur. “Ėy begler bugün ġayret (11) bize düşdi. Şol nā-be-kār dīvāneler bize çok iş ḫıldı. (12) Fīrūz’uñ bir pehlivānın yıkmış iken anı helāk étmege ḫomayup (13) görmedūñüz mi ne ḫadar serverlerimiz helāk eyledi.” dedi. (14) Ol sözi kūhīler işidūp hemān Kūh-istān pehlivānlarından (15) Ḫamṭaran-ı **قمطران** kūhī seksen yedi arış ḫadd <ü> ḫāmet-ile na‘ra urup

[132a]

(1) gergedan sürūp Cenk Aray’uñ öñin²⁵⁵ aldı. (2) Aydup ol iki serverler birbirine muḫābil olup söyleşürek (3) azġaşdılar. El gürze urup birbiriyle bir ceng-i ‘aẓīm ḫıldılar kim (4) tozlar āsumāna direk direk olup birbirine zafer bula- (5) madılar. Āḫir Cenk Aray ḫaḫup eline tīr <ü> kemān alup (6) giñ yere çıkup peykānın gezleyūp ḫasmin gözleyūp (7) Ḫamṭaran’uñ **قمرانوف** sīnesin gözleyūp tāb ḫıldı. (8) Rāvī aydur: Bu Ḫamṭaran-ı kūhī ġāyet yavuz la‘īn idi. (9) Bir cazu vālidesi vardı. Adına Kehvār-ı cazu dērlerdi. (10) Ėāyet siḫir-zen mel‘ūne idi. Roġa-yı Ḫamṭaran-ı **روغای قمطراین** kūhī cenge (11) gidecek olucak çağırup aydur. ‘Ey ciger-ġuşem ben ġāyet (12) pīr²⁵⁶ olup senūñ-ile bilece varmaġa ḫādir degilüm. Velākin saña (13) bir

²⁵⁵ Metinde “öñine”.

²⁵⁶ Esre ile yazılmıştır, ye bulunmamaktadır.

sihr vëreyim ki cihân halkı bir yaña olsa kimse (14) saña zaḥm êrgürmeye. Yine kim
korkum olsa varmağa üşenürem. (15) Göreyidüñ ol Fîrûz dedükleri oğlana işler
kıldardum kim

[132b]

(1) ‘âlemde dāsītān olup söylene.’ dedi. ‘Hele nice kılalum? Var sağ ol²⁵⁷ (2) hemān
ammā kim ğayrısından²⁵⁸ degül, Fîrûz’dan ğāfil olma.’ demiş idi. (3) Pes²⁵⁹ Tamṭaran
طامطران sînesin açup Cenk Aray’uñ okuna sînesin (4) berāber vërdi. Cenk Aray gibi
serverüñ okı ol la‘înüñ (5) sînesine toḳanup pāre pāre oldu. Bir kılına kār eylemeyüp
(6) cümle serverler ḥayrān oldılar. Bu la‘îñ daḥı eline tîr ü kemān (7) alup Cenk Aray’a
birkaç yere ok zaḥmı²⁶⁰ erişdürdi. Anı görüp (8) qarıntaş Hefrişān meydāna girüp ol
la‘îñ ile ‘azīm cenk (9) eyledi. Zāfer bulamadı. Hefrişān’uñ²⁶¹ okına (10) ve tîġına²⁶²
ve gürzine başın berāber vërüp men‘ ederdi. Çok cenk (11) ederdi ve çok cenk edüp
āḥir Hefrişān’ı daḥı zaḥm- (12) nāk eyledi. Yā Rabb ne kışşa dırāz edelim? Ejderya-
yı pil-i (13) siyāh-ı baid se[gi]rdüp Fîrûz-i cihān-gîr serverlerinden la‘îñ (14) yedi
server[i] zaḥım-dār kılup ikisin daḥı şehîd eyledi. (15) Şehîd olan serverlerüñ biri
Sehlāfî سهلافي biri Cendüş چندوش

[133a]

(1) cevşen-püş²⁶³-ıdı. Anı görüp ol la‘îñ germ olup na‘ra urup (2) aydur. “Hay bugün
meydānuma kimseyi dilemezsin. Eger ol (3) Fîrûz-i cihān-gîr dedükleri herîf eger
gerçekden (4) şāḥib-kırān geçerse korkmayup üşenmeyüp benüm meydānıma (5)

²⁵⁷ Bu sözcük satırın uzağında, derkenardadır.

²⁵⁸ Gayının noktası yazılırken unutulmuştur.

²⁵⁹ Metinde be ile yazılmıştır.

²⁶⁰ Metinde “zaḥmı”.

²⁶¹ Metinde iki “ی” bulunmaktadır.

²⁶² Metinde “تغ”.

²⁶³ Çim ve be ile yazılmıştır.

gelsün. Görsün ‘âlemde şâhib-kırānlık nice olur aña (6) göstereyim.” dedi. Bu yañadan Fîrûz-i cihân-[gîr] ol (7) kâfirin bu sözini işidüp sağlığı serverlere ‘aşk (8) édüp rahş-ı zer-efşân’ı meydāna sürince iki yüz miqdārı (9) güzîde serverler rahşlarından inüp cebe eteklerin bellerine (10) şokup cebe cevşen çığşadup mahmûz çingirtadup (11) Fîrûz-i cihân-gîrün öñünce ta‘zîm-ile alup (12) meydāna getürdiler. Ḵol o na‘rayı selāmlayup²⁶⁴ du‘ālar kılup (13) gērü döndiler. Fîrûz-i cihân-gîr ibrām eyledi. (14) Serverler gērü dönüp rahşlarına süvār olup alaya gelüp (15) yerlū yerinde qarār eylediler. Bu yaña Fîrûz-i cihân-gîr

[133b]

(1) öñince Kūçak-i²⁶⁵ ‘ayyār ve Reh-nām-ı ‘ayyār ve Hābū-yı cihân-peymā طابوې جهان پيما ve jende[-pūş] (2) Hāymār-bār’ı سجادباري yedi cihānd[a] da ‘ayyārlar ile meydāna êrdi. Ola kim (3) merdāne êrdi. ‘Ayyārlar iki cānibine şıçrayup gērü tūrdılar. (4) Fîrûz-i cihân-gîr rahş-ı zer-efşānı şıçradup Kāmṭaran-ı kūhînün (5) öñin alup ‘aşk eyledi. Kāmṭaram قمبرام Fîrûz-i cihân-gîrün (6) gelişin seyr²⁶⁶ édüp gendüye muḳābil olunca temāşā kıldı. Andan (7) aydur. Andan selāmın alup aydur. “Êy server bu ‘askerde saña kim (8) dērler? Saña ne-‘aceb ta‘zîm eylediler.” dedi. Fîrûz-i cihân-gîr (9) aydur. “Sen kimi dilerdün?” Kāmṭaran aydur. “Ben Fîrûz dilerdüm, (10) yoḥsa ol Fîrûz sen misin?” dedi. Fîrûz aydur. “Belî belî ol Fîrûz dedükleri (11) bende-i ḥudā, maḥabbet-i enbiyā-yı evliyā benim.” dedi. Kāmran قمران gördi-kim (12) kırk arış kadd <ü> kāmēt çeker bir serverdür kim yüzün (13) gören ḥayrān olur. Bir ḥüsn-i cemāl ve bir heybet (14) ve şalābet var kim vaşf[a]

²⁶⁴ Metinde “sedāmlayup”.

²⁶⁵ Metinde “Kūçank”.

²⁶⁶ Metinde “seyh”.

gelmez. Kızıl yâķūtdan cebeler geymiş, (15) başına bir muraşşâ⁶ ışık urunmış kim bakmağa gözler kamaşur.

[134a]

(1) Bir ata süvār olmuş-kim gözler görmüş degildir. Ki rengī kızıl (2) altuna beñzer. Gözler kamaşur, gören hayrān olur. (3) Kāmṭaran-ı kūhī, Fīrūz-i cihān-gīri begendi. (4) Ve kadd <ü> kāmēti gendüye göre olur. Cidden ‘aynına almayup (5) aydur. “Ëy Fīrūz bu kadar kadd <ü> kāmēt ile sen-daḥı şāḥib- (6) kırānlık da‘vāsın édüp neylerdüñ? Hīç Ṭahmas-ı kūhī (7) gele, anuñ yanında cihān pehlivānı Kāmṭaran gelürse (8) ne-cevāb vëreyim?” dedi. “Fikr kılmaduñ-mı?” dedi. Fīrūz-i cihān-gīr (9) Kāmṭarayn قاطرین kaķıtmaķ içün²⁶⁷ aydur. “Ëy gel ibn-i kelb Ṭahmas, (10) ne kaltebāndır ve Kāmṭaran ne mel‘ündür kim ben andan ḥavf (11) édüp elem çekeyim²⁶⁸. Ki biñ anuñ gibi la‘īnler bir yere (12) gelsün, Hūdā’nuñ ‘avn ü ‘ināyeti-y-ile benim anlardan pākım پاكيم (13) yokdur” deyincek Kāmṭaran-ı la‘īn şöyle kaķıdı-kim hemān-dem yıldırım (14) mişāl şaķıdı. İki gözleri kan alıcı ṭāsına döndi. “Vay (15) nā-be-kār sen-mi kалduñ baña bu aşıl sözi söyleyüp cihān pehlivānı

[134b]

(1) Ṭahmas’ı begenmeyen?” deyüp el nīze-i dāsītāna urdı. Zīrā-kim (2) bu Kāmṭaran-ı kūhī gāyet selīm server²⁶⁹ la‘īn idi. Ol nīze-i dāsītān (3) barmağına bırağup fer-ā-fer çevirdi ve koltuğın berkidüp (4) yalmanın Gergedan Gūşı’ndan taşra getürüp Fīrūz-i cihān-gīrūñ (5) sīnesin gözleyüp érđi. Er güci at güci sīneye yakın édüp (6) nīze ucu Fīrūz-i cihān-gīr müfīd²⁷⁰ olmadı. Ol aşıl güzīde (7) pehlivānuñ nīzesine siper kılan

²⁶⁷ Metinde “inçün”.

²⁶⁸ Metinde “çekme”.

²⁶⁹ Metinde “sever”.

²⁷⁰ Metinde “müfit”.

berāber vërmedi. İki cānibden serverler (8) “‘aceb neyler ola?” dèdiler. Nemrūd-i āteş-perest aydur. “Hīç şübhesüz Nār<u>nūr (9) şaşurđı.” dërken Fīrüz-i cihān-gīr ҡol dutup (10) Ҙamtaran’un nīzesin yalman dibinde ҡutup ҙabt ile (11) Ҙamtaran-ı kūhī seksen beş arış ҡadd <ü> ҡāmet ile yil gibi esüp (12) sīl gibi aқup gelürken demür mīl gibi (13) ҡorғu ҡodı. İki cānibden ҡuran ‘asker āferīn ҡıldılar. (14) İslām ‘askerinden kūs-i beşāretler ҡalınup bu yañadan (15) Ҙamtaran hıřm-ıla berk gürzin yumup gelürken gördi-kim

[135a]

(1) gergedanı ҡurđı. Depe görüp yürüdmedi. “Behey Nār<u>nūr’uñ (2) hışmına uğrayacaқ ne ҡazāya uğrayup yürümezsin?” (3) dèyüp gözin açup gördi-kim nīzesin yalman dibinde (4) ҡavrayup muhkem ҡutmış. Nemrūd-i āteş-perest’den ve küffār bèglerinden (5) utanup aydur. “Ėy Fīrüz ne[y]lersin biz seni bir ‘āқıl pehlivān şanur[duқ] (6) hākde nesne yoқ imiş. Bunı ҡıyās èdesin-kim nīzemi (7) ҡeküp elimden alasin. Ve boynına ol nīze degüldür kim ufana (8) imdi. Şimdi ҡekerin, barmaқlaruñ ҡoғrar andan sineñe (9) uğrar.” dèdi. Fīrüz-i cihān-gīr aydur. “Ėy la‘īn erlügüñ (10) var-ısa gel. ‘Ayān da‘vāna mu‘īn gerek ‘aşқа nişān.” dèdi. (11) Ҙamtaran ҡaқıyup zūr eyledi. Ol nīzeyi Fīrüz-i cihān-gīrüñ (12) elinden ҡeküp almaқ diledi, alamadı. Üzerine dūřup²⁷¹ [ele] geçüre- (13) medi. İki bölük ‘askerden olup cān [u] dilden ҡalışup fāide (14) vërmedi. Hattā ‘āciz ҡılup Fīrüz-i cihān-gīr bir kerre (15) ҡeküp ҙarben ve ҡahren ol nīzeyi Ҙamtaran’un elinden aldı. Ҙamtaran

[135b]

²⁷¹ Şın’ın noktaları eksiktir.

(1) vèrmemek diledi. Gördi-kim nîze ile kulları suñulup beklemek²⁷² موکولوب باکماک (2) lāzım gelür. Cān havli-y-ile²⁷³ kápup şalıvèrdi. Fîrûz-i cihān-gîr (3) i‘tibār kılmayup götürüp yabā[na] atdı. Fîrûz-i cihān-gîr ol nîzeyi atınca (4) Kūçak-i ‘ayyār kanda imiş? Gelüp ol nîzeyi kápup başı aşığa dike (5) kódı. Tırmanup ol nîzenüñ üzerine çıkup depesine bir delükli (6) tahta geçürüp ol tahtanuñ üzerinde bir ayağın kaldurup (7) bir ayağın başardı. Kāmtaran-ı kühîye ol iş hōş gelmeyüp (8) “Vay nā-be-kār ‘ayyār sen-mi kılduñ beni masharaya alıcak? Bizüm (9) pehlivānumuzuñ saçın ve şağalın terāş eyleyen bunca nām-dār ser- (10) verlerüñ ve şāhlaruñ dirilerine kırf [ve] şakr yapuşu²⁷⁴ vèrüp şāhib- (11) firāş eyleyen sen misin?” dèyüp bir cevher topuzu²⁷⁵ var-ıdı. Rūm hîrācı[nı] (12) degerdi. Anı belinden çıkarup götürüp Kūçak-i ‘ayyār’ı (13) urmağ kışdına ètdi. Kūçak-i ‘ayyār “Hay pehlivān ne zaḥmetdir (14) berekāt vèrsün” dèyüp ol topuzu bir muğlak²⁷⁶ atup kápdı. (15) Yine beline şokup tırmanup yine ol tîz ucına çıkup Kāmtaran

[136a]

(1) gāyet gāzaba gelüp ‘ayyāruñ üzerine yürümek diledi. Fîrûz-i (2) cihān-gîr aydur. “Ëy la‘în ol ‘ayyārdur anuñ ile kimse başa (3) varmaz. Getür görelim erlikde bunuñ [neleri] vardır.” dèdi. Kāmtaran-ı kühî (4) ol Fîrûz-i cihān-gîrden ol sözi işidüp vay ki (5) kaçıyup el gürz-i gūh-peykere²⁷⁷ urup ol ‘azîm gürzin (6) başınuñ üzerine kara bulut-mişāl²⁷⁸ çevirüp Fîrûz-i cihān- (7) gîrūñ üzerine gergedan sürüp yakın gelicek (8) kol kaldurup kuvveti bāzūya götürüp aydur ki (9) Fîrûz-i cihān-gîre muḥkem dārb

²⁷² Metinde “bekletmek”.

²⁷³ Metinde h ile

²⁷⁴ Metinde pe ile.

²⁷⁵ Metinde be ile yazılmıştır.

²⁷⁶ Metinde “mu‘lak”.

²⁷⁷ Metinde be ile yazılmıştır.

²⁷⁸ Metinde “misāl”.

urdu. (10) Fîrûz-i cihân-gîr gürz gürleyüp inerken küffâr ‘askerine (11) Hôrāsân için kul şunup deste-çübından kavrayup çeküp (12) Ol Karağaç pâresi gibi gürzi küffârûn elinden (13) alup yabâna atdı. ‘Ayyârlar çıkup deste-çübına²⁷⁹ kemendler (14) takup sürüyü sürüyü meydâna çıkardılar. Bir yerde kodılar. (15) Dahı üzerinden üç adım şıçramağa başladılar. Kamtaran

[136b]

(1) ol hâli görüp bulsa gendü gendüyü helâk ederdi. (2) Ol gâzab-ıla na‘ra urup al tîği âteş rengine urup başınuñ (3) üzerine ol tîği kazâ buludı gibi çevirüp üzengi üzerine (4) gelüp depeden²⁸⁰ Fîrûz-i cihân-gîri (5) kılıçladı. Pehlivân-ı ‘âlem küffâr ‘askerine, Hôrāsân²⁸¹ çün (6) ol la‘înüñ kılıcı yalabıyup inerken rahş-ı zer-efşânı (7) şıçradup küffârûn dirsegine bir muşt ile urdı kim (8) uçı açılup kılıç elinden yabâna fırladı. ‘ayyârlar aydup (9) kapdı.²⁸² Teber-dâr²⁸³ dūs-ile altunun ve cevâhirin çıkarup birbirinden (10) kapışup üleşmege başladılar. Kamtaran-ı kühî ol hâli görüp (11) öykesinden iki omuzların ışırdı. Hattâ ol gâzab-ıla (12) gergedanın şıçradup Fîrûz-i cihân-gîrûn (13) erüp Fîrûz-i cihân-gîrûn kemerine el şunmak diledi. (14) Fîrûz-i cihân-gîr gâzaba gelüp rahş-ı zer-efşânı (15) sürüp yıldırım-mişâl erüp ol Şimşîr-i kühînüñ ol meydân

[137a]

(1) gibi sînesine bir muşt ile urdı-kim Kamtaran’uñ (2) dem [ü] nefes sînesinde bağlanup ayakları rikâbından çıkup (3) depesinüñ üzerine mu‘allağ yıkdı. ‘ayyârlar aydup maḥal²⁸⁴ vermeyüp (4) bund[a] çekdiler. Sürüyürek döge döge alup gitdiler. Anı

²⁷⁹ Metinde “deste-çüpına”.

²⁸⁰ Metinde “depreden”.

²⁸¹ Metinde “Hôrāsâna”.

²⁸² Metinde be ile “kabdı”.

²⁸³ Metinde “teberdük”.

²⁸⁴ Metinde “maḥāl”.

(5) görüp ‘asker-i Kūh-istān deryā-miṣāl²⁸⁵ çalkandı. (6) Hemān kūhīlerden Aşfar-ı kūhī **آصفَر كُوهِ** seksen yedi arış kıadd <ü> (7) kāmēt ile erüp Fīrūz-i cihān-gīrūñ öñin aldı. (8) Bī-muḥābā el gürze urup bir ‘āşıkāne darb urdı. Fīrūz-i (9) cihān-gīr arkasın berāber vērüp anuñ gibi la‘īnūñ (10) arkasında siper alup merdāne men‘ eyleyüp ve Fīrūz’uñ arkasında (11) siper oluk oluk olup raḥş-ı zer-efşānuñ dört ayakları (12) mermer direk gibi Fīrūz-i cihān-gīr (13) Fīrūz-i cihān-gīri toz бүрүди. Rāvī aydur. (14) “Aşfar-ı kūhī raḥş[ı] kuvvet-ile geçüp gitdi. Fīrūz-i cihān-gīr (15) tozdan çıkup anı görüp ‘asker-i İslām’dan ṭabl-u beşāretler

[137b]

(1) çaldılar. Küffār ‘askerinden gayrı koyup²⁸⁶ Aşfar-ı kūhī öteden (2) dönüp gördi-kim ḥaşmı kavīdür. Erüp²⁸⁷ bir²⁸⁸ darb daḥı urdı. (3) Anı daḥı merdāne men‘ eyledi. Uçar topın şavup ve nevbet Fīrūz-i (4) cihān-gīre gelince el gürze urup ol ‘acāyib elmāsdan gürzin (5) başınuñ üzerine çevürüp götürüp hevāya atdı. Gürz, gürleyüp (6) inerken deste-çubından tutup başınuñ üzerine çevirüp (7) aydup Aşfar-ı kūhīye ḥavāle kıldı. Aşfar-ı kūhī Fīrūz-i cihān-gīr (8) ol heybetin görüp cān havli-y-ile²⁸⁹ gürzin berāber vērdi: Yā Nār<u>- (9) nūr sen²⁹⁰ kuvvet vēr, dincele. Fīrūz-i cihān-gīr, yakın gelicek (10) gürzi dutup sağ elinden şol eline alup at yanaşdurup (11) Aşfar-ı kūhīnūñ kemerinden kavrayup bir kerre şöyle bir na‘ra (12) urdı-kim ‘ālem bir zamān gürleyüp gümlledi. İki ‘asker ser-āsīme (13) oldu. Fīrūz-i cihān-[gīr] gērü zūr edüp Aşfar-ı kūhī gibi pehlivānı (14) kemerinden bir elma gibi kıapup elinūñ üzerine aldı. Çevirüp (15) zemīne naḳş eyledi. ‘ayyārlar çıkup bunda çekdiler. Şöyle kim iki

²⁸⁵ Metinde “misāl”.

²⁸⁶ Metinde “kıotup”.

²⁸⁷ Metinde “edüp”.

²⁸⁸ Metinde “bu”.

²⁸⁹ Metinde “ḥavliyle”.

²⁹⁰ Metinde “sin”.

[138a]

(1) ‘asker Fîrûz-i cihân-gîrden vehim-nāk oldılar kim bu aşıl minķāş²⁹¹ (2) güzîde pehlivānlaruñ kimin dēme-y-ile kimin muşt ile yıķup (3) kimin kemer-zerden ķapduğıla ĥayrān oldı. Kūhîlere ĥayret düşüp (4) birbirine ardınca meydāna girüp Fîrûz, on yedi nām-dār erleri (5) kimin muşt ile kimin şabanc[a]-y-ıla kimin gendü gürzüyle (6) birer şarbla yıķup ve Türkistān serverleriniñ dişleri (7) ķamaşdı. Fîrûz-i cihân-gîrūñ meydānı[da] birbirine Tañrılık (8) étmege başladılar. Kimse meydāna girmege ķādır²⁹² olmadılar. (9) Ol ĥālî görüp hemān pehlivānı şahmas-ı kūhî toķsan (10) yedi arış ķadd <ü> ķāmet ile bir mest gergedana süvār olup (11) Çin[ī] pūlāda ĥarķ olup aydur. “Ėy nā-be-kārlar ben sizi eliñüzden (12) iş gelür dēyüp tınmazdum. Çün-kim eliñüz nesne gelmez imiş. (13) Görüñ, ‘ālemde erlik nice olur! Size göstereyin.” dēdi. Hemān (14) gergedanın meydāna sürdi. Öñince ardınca dōrt (15) yüz güzîde server Kū[h]-istān serverleri şahmas-ı kūhîyi alup

[138b]

(1) meydāna gelüp iki ķulun selāmlayup ĥerü döndiler. “Yürî (2) Ėy pehlivān-ı Nār<u>nūr yardımcuñ²⁹³ olup ķara ķara tütünleri (3) yardımcuñ olsun. Ķaba ķaba-‘alevleri himmetciñ olsun.” (4) dēdiler. řahmas-ı kūhî toķsan yedi arış ķadd <ü> ķāmet ile öñince Tür- (5) kistān²⁹⁴ ‘ayyārları gergedan şıçradup Fîrûz-i cihân-gîrūñ (6) öñin alup Türkistān ‘ayyārları at[ları] öñinden (7) şıçradup iki cānibe řurdılar. řahmas-ı kūhî arasında ķoyup Fîrûz-i (8) cihân-gîre selām vērdi. Fîrûz-i cihân-gîr (9) ‘izzet ile řahmas’uñ selāmın aldı. Andan řahmas-ı kūhî (10) başdan ayaĥa Fîrûz-i cihân-gîri gözden ĥeçürüp anuñ (11) anuñ heybet <ü> şalābetine ĥayrān olup ol ‘acāyib rahşı

²⁹¹ Metinde “minķār”.

²⁹² Metinde “ķādîr”.

²⁹³ Metinde “یاروجون”.

²⁹⁴ Metinde “Türküstān”.

görüp (12) Fîrûz-i cihân-gîrûn üzerinde olan yâdigârları (13) görüp hayrân oldu. Ve gördi-kim bu server kırk arış kadd <ü> kâmet (14) çeker. Tahmas-ı kühî Fîrûz-i cihân-gîrûn (15) kadd <ü> kâmetin gendüye nisbet az görüp gözine kestirmeyüp

[139a]

(1) aydur. “Ëy Fîrûz nedür bu serkeşlik hîç cihân pehlivânı Tahmas-ı kühîye (2) fikrûne getürmedün mi? Sen bir darbla ‘âleme rüsvây edemedün (3) mi-kim ikdâm edüp bu-çadar serverlerün ‘ırzın yıkduñ.” dedi. (4) Fîrûz-i cihân-gîr gördi. Aydur. “Ëy server bu erenler meydânında (5) lâf u güzâf olmaz. Bunda hemân erlik göstermekdür.” dedi. (6) Tahmas aydurdı. “İmdi hamle kıl, gör kim ne-mikdârûn vardır.” dedi (7) Fîrûz-i cihân-gîr aydur. “Yâ kühî şöyle kim ‘âlem tolı senci-leyin (8) kühîler bir yere cem‘ olsunlar. Evvel anlara hamle kılmazın, degil-ki (9) yalnız bir kühî ola.” dedi. Tahmas-ı kühî ol sözi işidüp (10) vay-ki kaçıdı. Yıldırım-mişâl şakıdı. “Vay bire nâ-be-kâr Horāsānī (11) senün ‘aqlıñı başuña getüreyim. Nâr<u>nür dahı olsañ²⁹⁵ (12) ancak turtuğun yer kor yakmağa mâliksin. Şu kadd <ü> kâmet (13) ile sen-dahı bir pehlivân-mı şanursın?” deyüp kırk yer gèrû tırdı. (14) El gürz-i güh-peykere urup kırk adım yerden Fîrûz-i cihân-gîr- (15) iñ üzerine gergedan sürdi. Yakın gelüp kuvveti

[139b]

(1) bāzūya getürdi. Kōl kaldurup²⁹⁶ Fîrûz-i cihân-gîre bir muhkem (2) darb urdı. Fîrûz-i cihân-gîr diledi-kim i‘tibār kılmayup (3) arkasın berāber vère. Yine aydur. “Bir pehlivân nāmında herîfdir. (4) Şol nâ-be-kârı katı horlamayalum. Garşās-b-ı²⁹⁷ āhen-destün ol (5) yâdigār elmās gürzin berāber vèrdi. Êrüp şöyle tokanup kim (6) tarrākı

²⁹⁵ Metinde “olursañ”.

²⁹⁶ Metinde “kōlturup”.

²⁹⁷ Metinde ş ile.

‘İrak’ a erüp gürzler ortasından âteşler çıkup (7) yerin gerd <ü> gubârı kalķup āsumāna direk direk olup (8) Fîrûz-i cihân-gîr ol  arb-ı ‘ālemi merdāne men’ eyledi. (9) Meydānuñ bir başına Fîrûz-i cihân-gîr çıkup (10) bir başına Tahmas-ı kühî çıkup Tahmas-ı kühî öteden (11) dönüp nazar şalup gördi kim haşmı selamet[dir], tozdan (12) taşra çıkup cevelān eder. Kaķıyup el urup uylancı (13) altından bir bezir-hāne sûtûnına beñzer pûlād nîzesi var-ıdı. (14) Ol nîze-i dāsītānı eline alup başınuñ üzerine  arķı (15) var [güc yle]  evir p andan ol ‘acāyib nîzen ñ dem r n²⁹⁸  oltuğında

[140a]

(1) berkid p Raķş G ş ’ndan bir bu uk  ula  taşra get r p (2) Fîr z-i cih n-g r ñ s nesin g zley p (3) erdi. Fîr z-i cih n-g r  siperi C n bin C n’ı  evir p (4) siper g bek-ile ş n’at ile ol n zeyi kaķıv r di. N zedir (5) yolından şavulup yana yana toķanup meyd n ş r şılup (6) yine meyd nuñ bir başına Fîr z-i cih n-g r  çıkup (7) bir başına Tahmas-ı k h  çıkup Tahmas davranup²⁹⁹ g rdi kim (8) d  m n sel met b -mel let t rup cevel n eder. Kaķıyup (9) bu kerre el  ılı   ab zına urup raķ n ş  radup (10) aydup cih n-g r   ılı ladı. Fîr z-i cih n-g r  (11) t  -ı³⁰⁰ h n- b  ber ber v r di. Toķanup  ılı cı Tahmas’uñ iki p re oldu. (12) Tahmas ol h le kaķıyup elinde olan  ılı  p resiyle get r p (13) Fîr z-i cih n-g re eytdi. Fîr z-i cih n-g r  de ziy n-ile (14)   r-s -y  bey b na d   rdi.   n-kim nevbet Fîr z-i cih n-g re (15) gel p aydur. “ y Tahmas vaķtuña h  z r ol, g f l olma.”

²⁹⁸ Metinde “dem r”.

²⁹⁹ Metinde “dav up”.

³⁰⁰ Metinde “  ”.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ

SÖZLÜK VE ÖZEL ADLAR DİZİNİ ÜZERİNE AÇIKLAMALAR

1. Kök veya gövde halindeki sözcükler madde başı alınmış, çekim ekleri madde içinde gösterilmiştir.
2. Birleşik fiiller iç maddede gösterilmiştir.
3. Arapça-Farsça tamlamalar madde içinde gösterilmiştir.
4. Deyimler iç maddede gösterilmiştir.
5. Sözcüklerin kökeni madde içinde gösterilmiştir.
6. Madde başı sözcüklerle ilgili yapılar madde içinde gösterildiğinde madde başı sözcüğün ilk harfi kısaltılmıştır.
7. Birden fazla yazımı olan sözcükler metin harekeli olduğundan madde başına alınmış, anlam metinde sık kullanılan şeklin yanında gösterilmiştir. Diğer (ler) inde mana verilen sözcüğe gönderme yapılmıştır. Bu göndermelerde iki çizgi (- -) içerisinde verilen rakam ise sözcüğün hangi/kaçıncı manasına gönderme yapıldığını belirtmektedir.
8. Eşsesli sözcükler roma rakamlarıyla numaralandırılarak madde başı alınmıştır.
9. “→” simgesi mananın verildiği madde başına gönderme yapmak için kullanılmıştır.
10. Özel adlarda bir adın birden fazla yazımı var ise farklı yazımlar iç madde olarak gösterilmiştir.
11. Özel adların yazımını göstermek amacıyla metin bölümünde adın ilk geçtiği yere yazmadaki fotoğrafı eklenmiştir

3.1. DİZİNLİ SÖZLÜK

A-a

āb (Far.) Su.

çeşme-i ā.- ı hayvān 127a/5 →
çeşme

āb-dār (Far.) Keskin, parlak, kılağılı.

hancer-i ā. 111a/4 → **hancer**

‘abeş (Ar.) Boş, anlamsız, saçma (şey) .

‘a. 118a/11

‘acabā (Ar.) Merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz, acep.

‘a. 118a/2, 107a/5, 89b/12

‘acāyib (Ar.) Sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı, garip, tuhaf, yadırganan, yabansı.

‘a. 99b/12, 137b/4, 138b/11, 139b/15, 90a/12, 92b/12, 95a/11, 96a/5

‘a. + e 74b/2

‘aceb (Ar.) Acaba.

‘a. 105b/11, 110b/10, 118a/9, 123b/3, 128b/1, 133b/8, 134b/8, 82a/13, 93a/4

‘aceble- Şaşırmak, hayrete düşmek.

‘a. - diler 122a/7

acı 1. Tadı bu nitelikte olan.

a. 120b/6

2. Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırap.

a.+ sı 131a/6

a.+ sından 121b/4

a.+ sıyılı 88b/2

‘acīb (Ar.) Çok acayip, tuhaf, garip, şaşırtıcı.

‘a. 74b/2

‘āciz (Ar.) Aciz, kudretsiz, zayıf.

‘ā. kal- Uğraştığı halde bir şey yapamamak, yapmaya gücü yetmemek.

112b/1, 130b/14

‘ā. kıl- Bir şey yapamaz duruma getirmek, acz içinde kalmasına sebep olmak.

135a/14

aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.- dı 111b/13

a.- inca 72a/8

a.- madın 93b/13

a.- up 111a/2, 113a/7, 124b/4, 128a/3, 132b/3, 135a/3, 72a/11, 83b/15

ağzını bıçak a.- mazdı 125a/3 →

ağz

cevāb a.- maz 108a/8 → **cevāb**

gözin a.- 92b/9, 111a/2, 111b/11

→ **göz**

açıl- Kapı, yol vb. geçit vermek.

a.- dı 128a/15, 83b/14

a.- up 128a/13, 136b/8, 82a/13

ad Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.

a.+ ım 123a/12

a.+ ina 101b/10, 112a/15, 119a/14, 128b/8, 132a/9, 71b/3, 71b/4, 73b/12, 73b/7, 84b/6, 94b/12, 73b/10

a.+ iña 84a/4

adam (Ar.) İnsan, kişi, adam.

ā. 101a/6, 97b/11, 88b/3, 91b/9

ā.+ e 101a/6

ā.+ i 97b/11, 91b/9

ā.+ iñ 131a/3

ādem (Ar.) İnsan, insanoğlu.

ā.+ e 74b/1

şāhib-kırān-ı ā. 99a/13 → **şāhib-**

kırān

‘ādet (Ar.) Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre.

‘ā. + in 74b/13

‘ā. + iñüz 123a/1

adım Bir ayak atışıyla alınan ve uzunluğu yaklaşık 75 santimetre olan mesafe.

a. 108b/8, 126b/12, 136a/15, 139a/14, 75a/5, 88a/14, 89a/6, 89b/13

āferīn (Far.) Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo.

ā. 100a/9

ā. kıl- Takdir etmek, beğenmek. 95a/7, 100b/12, 118b/11, 120a/8, 81b/3, 134b/13, 73a/12, 75b/2

āfitāb (Far.) Güneş.

ā.- ı ‘ālem-tāb Cihanı aydınlatan güneş. 99b/9, 125b/9

ağaç Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

a.+ a 111a/8, 116b/14

āgāh (Far.) Haberi olan, haberli, haberdar.

ā. ol- Haberdar olmak, öğrenmek, vâkıf olmak. 73a/8

ağır Değeri çok olan.

a. 117b/11

ağız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a.+ ından (ağızından) 72b/6, 71a/15

ağzını bıçak açma- Üzüntüden söz söyleyemeyecek durumda olmak.

a.+ ın (ağzın) bıçak açma- 125a/3

ağla- Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.

a.- dı 105a/6

a.- yup 109b/8, 98b/7

ağlat- Ağlatmak.

a.- an (ağladan) 110a/4

ağyār (Ar.) Yabancılar, tanıdık olmayanlar.

‘ālem-i a.+ dan 102b/6 → ‘ālem

āh Ağrı, acı duyulduğunda söylenen bir söz

ā. 112a/6

ā. ēt- Acı ile içini çekmek. 109b/6, 123a/4, 121b/15, 71b/1, 86a/6, 88b/12, 92a/6, 97a/6, 98a/6

āhenk (Far.) Kasıt, niyet, teşebbüs etme, yönelme.

ā. kıl- Niyet etmek, teşebbüs etmek. 87b/4

āhen-dest (Far.) Demir elli, elleri demir gibi olan.

Garşāsb-ı ā. 114a/6

āhen-kemer (Far.) Demir kemerli.

ā. 115a/9, 115b/9

āhen-pūş (Far.) Zırh giymiş olan.

Ankā-yı Ra‘d-ı ā.105a/12

‘Atfān-ı ā. 71a/15, 71a/9, 77a/15

a. 87b/9

‘Atfān-ı ā.+ uñ 71a/12, 71a/14

İkrān-ı ā. 71b/4, 72a/8

aḥvāl (Ar.) Durumlar, haller, vaziyetler.

Ḳamḳam-ı ā. 100a/15, 100b/8,
102a/4, 102b/3, 92b/11, 92b/7, 93a/12,
93a/3

a. 110b/4

a.+ i 101b/1, 80a/9, 92a/14

Ḳamḳam-ı ā.+ a 97b/13,
92b/2, 93a/12

a.+ in 124b/6

a.+ iñ 112a/11

Ḳamḳam-ı ā.+ ı 100a/2,

100a/5, 102a/6, 103a/5

aḥşam Güneşin batmasına yakın
zamandan gecenin başlamasına kadar olan
vakit, akşam vakti, akşamleyin.

Evren-ı ā.+ ı 72b/13

a. 102a/1, 106a/5, 95b/4, 95b/6

Evren-ı ā.+ iñ 72b/5

a.+ dek 110b/2, 75b/14

Evren-i ā.+ ile 72a/8

Evren-i ā. 71b/3

a.- ı ġarībān Gariplerin akşamı
76a/1

āhen-perest (Far.) Demire tapan.

ā. 72b/7

āhū (Far.) Ceylan, karaca, meral.

ā. 104a/2, 109a/15

aḥīr (Ar.) Son, sonuncu, en sonra olan.

ā.+ lar 104a/14

a. 83a/12, 83a/7, 85b/9, 130b/14

aḳ Beyaz.

a. 118a/4

āḥir (Ar.) Son.

ā. 106b/15, 132a/5, 132b/11,
79b/11, 79b/2

aḳ- Sıvı maddeler veya çok ince taneli
katı maddeler bir yerden başka bir yere
doğru gitmek.

a.- ar 104a/12

ā.+ **ine ér-** Son bulmak, bitmek.
81a/10

a.- up 126a/2, 134b/12, 90b/7,
91b/6

aḥmak (Ar.) Aklını gereği gibi
kullanamayan, bön, budala, aptal.

akçe Gümüş para.

a. 105a/9

akıt- Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.

a.- dılar 131a/1

a.- am (akıdam) 90a/4

a.- up (akıdam) 91b/5

ākīl (Ar.) Akıllı.

‘ā. 135a/5

‘akl (Ar.) Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.

‘a. + ı 121a/13, 124a/6, 83b/11, 89a/10, 98a/6

‘a. + ımız 120b/9

‘a. + ın 92b/1, 111a/5, 111a/8, 111b/10, 198a/8

‘a. + ıñı 139a/11 ‘a. + ları 120b/7

‘a. + ların (‘aқılların) 103b/2, 113a/7, 118a/12, 121a/8

‘ā. + um 98a/3

‘a.+ ını al- Kişinin düşünme yetisini kaybetmesini ve kendinden geçmiş duruma gelmesini sağlamak.

‘a. + ın al- 117a/13, 118a/11, 111a/11, 102b/5

‘a. + ların (‘aқılların) al- 117a/12, 116b/14

‘a.+n başına cem’ ét- Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak. 92b/11

‘a.+ı başına gel- Ayılmak, kendine gelmek.

‘a.+ um başına gel- 98a/3

‘a.+ ın başına getür- Bir kişinin kendini gelmesini bir durumu farkına varmasını sağlamak.

‘a.+ ın başına getür- 98a/8

‘a.+ ıñı başuñā getür- 139a/11

‘a.+ ların (‘aқılların) başlarına getür- 121a/9

akla- Temizlemek, etrafını arındırmak.

a.- dı 80b/8

akrabā (Ar.) Kan bağıyla birbirine bağı olan kimseler.

a.+ larından 88b/11

a.+ sı 102b/14

akrān (Ar.) Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri, boydaş, böğür, taydaş, öğür.

a.+ ı 86b/11, 86b/13

a.+ ları 102b/9

al Kanın rengi, kızıl, kırmızı.

a. 136b/2, 87a/13, 87a/6

al- 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a.- a 101a/2

a.- amadı 135a/12

a.- dı 135a/15, 137b/14, 93a/10

a.- dılar 113a/10

a.- dum 118b/8

a.- maḵ 135a/12

a.- asın 135a/7

a.- up 100a/5, 100b/8, 102a/13, 102a/6, 103b/2, 105a/4, 105b/4, 106a/13, 107a/11, 107a/14, 108a/15, 109b/15, 109b/5, 111a/5, 111a/8, 113b/5, 114a/4, 115a/11, 115a/15, 116a/1, 118b/2, 119b/7, 124a/1, 126b/15, 126b/3, 128a/8, 129a/8, 129b/1, 132a/5, 132b/7, 133a/11, 136a/13, 137a/4, 137b/10, 138a/15, 139b/14, 71a/11, 76a/15, 77b/2, 77b/5, 78b/12, 81a/1, 85a/12, 85b/9, 92a/13, 93b/6, 95a/15

2. Yenmek, ele geçirmek.

a.- a 103a/4, 108b/15

a.- amaduḡına 95a/7

a.- dı 83b/2

a.- dum 118a/13

a.- madan 85b/4

3. Etrafını bürümek, kaplamak.

a.- up 117a/9

‘aḵılların al- → ‘aḵl

‘aḵılların a.- dı 117a/12

‘aḵılların a.- up 116b/14

‘aḵlın a.- dı 117a/13

‘aḵlın a.- mca 118a/11

‘aḵlın a.- up 102b/5, 111a/11

‘aynına a.- mayup 134a/4, 74b/5

→ ‘ayn

elimden a.- dılar 105a/4 → el

ḥaber a.- up 115a/10, 115b/13 →

ḥaber

mahmūza a.- dı 75b/8 → mahmūz

maṣḥaraya a.- ıcak 135b/8 →

maṣḥara

ortaya a.- up 123b/5, 126a/10 →

orta

öñin a.- → öñ

öñin a.- dı 137a/7, 74a/4

öñin a.- up 128b/13, 129b/6, 133b/5, 138b/6, 84b/9, 85a/15, 86a/7, 87a/11, 88b/14

öñine a.- dı 132a/1 → öñ

selāmın a.- → selām

selāmın a.- dı 138b/9

selāmın a.- dılar 126b/11

selāmın a.- up 133b/7

siper a.- up 137a/10 → **siper**

vehm a.- dı 93a/4 → **vehm**

alabil - Almaya gücü yetmek.

a.- sem 93a/5

ālām (Ar.) Acılar, elemeler.

ā. 121a/10

‘alāmet (Ar.) Belirti, işaret, iz, nişan.

‘a.+ leri 115a/8

ālāt (Ar.) Aletler.

ā.- ı harb Harp, savaş aletleri.

107a/11

alay Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu.

a. 104a/13

a.+ a 130b/11, 133a/14

a.+ in 126b/15, 81b/8

a.+ lar 126a/4, 81b/5

a.+ ların 130b/12

a.+ uñ 71b/14

a. bağla- Askeri düzende alay sırası oluşturmak, harp safı nizamına girmek.

a.+ lar bağla- 128a/4

aldan- Bir hileye, bir yalana kanmak.

a.- up 102b/2, 85a/2

‘alem (Ar.) Bayrak.

‘a. 127a/3, 90b/8

‘a.+ ler 81b/3

‘a. - i ejderha-peyker Ejderha yüzü, yüzü olan bayrak. 127a/2

‘ālem (Ar.) Cihan, dünya, evren.

‘ā. 99b/9, 103b/4, 111a/1, 112a/14, 112a/15, 115a/2, 125b/10, 137b/12, 139a/7, 74b/12, 81a/11, 81a/15, 83b/8, 120a/14

‘ā.+ de 101b/14, 123a/12, 132b/1, 133a/5, 138a/13, 75a/2, 75a/3

‘ā.+ e 103a/1, 139a/2, 118a/13

‘ā.+ i 117a/8, 71a/5, 75a/12, 81a/10, 83a/11, 92a/15

‘ā.+ in 115a/4

‘ā.+ ine 110b/8

‘ā.+ inde 111a/1, 111a/12, 118b/9

‘ā.+ ine 110b/8

‘ā.+ ün 83a/2, 83a/3

‘ā.- i ağıyār Yabancıların alemi, dünyası. 102b/6

pehlivān-ı ‘ā. 113a/6, 136b/5, 75b/4 → **pehlivān**

şāhib-kırān-ı ‘ā. 100b/3, 107b/9, 112b/6, 86b/15, 86b/9 → **şāhib-kırān**

şāh-ı ‘ā. 103b/10, 99a/12 → **şāh**

ķubbe-i ‘ā.+ e 74b/1 → **ķubbe**

ķarb-ı ‘ā.+ i 139b/8 → **ķarb**

‘ālem-tāb (Far.) Cihanı aydınlatan.

āfitāb-ı ‘ā. 99b/9, 125b/9 → **āfitāb**

ālet Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç.

ā.+ ine 126b/1

‘alev Yanan maddelerin veya gazların türlü biçimlerdeki ışıklı uzantısı, yalım, yalaz, alaz, şule.

a. 129a/1, 75a/11, 75b/10, 95a/4

a.+ leri 124b/12, 138b/3

aleyhi’s-selam (Ar.) “Selam onun üzerine olsun” anlamında Arapça ifade.

a. 74a/8

‘āli (Ar.) Yüce.

dīvān-ı ‘ā. 99b/11 → **dīvān**

‘alış (?)

‘a. 128a/9

alt Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı.

a.+ ında 129b/12, 83a/9

a.+ ından 139b/13, 84a/1

altmış Altmış sayının adı.

a. 127b/10

altun Altın.

a.+ a 134a/2, 92b/14

a.+ dan 118a/5, 127a/2, 127b/2, 94b/6

a.+ ın 136b/9

amān (Ar.) Yardım istenildiğini anlatan bir söz.

a. dīle- Önce direnirken zor karşısında boyun eğip canının bağışlanmasını dilemek. 74b/14

a. vēr- Canını bağışlamak, öldürmemek. 73a/15, 84b/12, 101a/9, 73b/1

ammā (Ar.) Ama.

a. 107a/3, 107b/9, 108a/10, 123a/11, 132b/2, 73b/1, 73b/3, 76a/14, 77a/10, 87a/4, 95a/14

‘amūd (Ar.) Kumandan, önder.

‘a. 72a/6, 96b/3

‘a.+ ın 75a/5, 95a/1

‘a.+ uñ 72a/6

2: “Yalnızca” anlamında,
sınırlama bildiren bir söz, bir.

a. 115b/11

ān (Ar.) Zamanın bölünemeyecek kadar
kısa olan parçası, lahza, dakika.

ā. 81b/10, 96a/7

ā.+ da 112b/13, 116b/4

anda → ol

andan → ol

anı → ol

ana Anne.

a.+ dan 96a/11, 96a/8

a.+ sını helāk eyle- Bir kimseye
çok eziyet etmek, çok sıkıntı çektirmek.

a.+mı helāk eyle- 112b/3

a.+ dan ıoğma ol- Yaraları
iyileşmek, eskisi gibi olmak. 96a/11, 96a/8

añıl- Anılmak, zikredilmek.

a.- urdı 128b/9

anıñ → ol

āñide (Ar.) Derhal, hemen, birden.

ā. 72b/15, 101a/15, 73b/2, 89b/6,
96a/11

aña → ol

‘anber (Ar.) Kolay eriyen, bal mumu
kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev
çıkaran, güzel kokulu nesne.

‘a.- i ‘ūd Ağaç reçinesi 118b/4

āñiden (Ar.) Birdenbire, ansızın.

ā. 78a/7

anlar → ol

ancağ 1. Lakin, ama, fakat, yalnızI
sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir
düşünceyi anlatan bir söz.

a. 120b/6, 139a/12, 77a/10,
77a/15, 86a/14, 86b/13,
94b/10

apañsuz Ansızın.

a. 106a/13

ara 1. İki şeyi birbirinden ayıran
uzaklık, aralık, mesafe.

a.+ da 120b/11

a.+ dan 110a/10

a.+ sına 102a/8, 130b/10

a.+ sında 138b/7

a.+ ya 102b/11

2. İki olguyu, iki olayı birbirinden ayıran zaman, fasıla.

a.+ da 106a/3, 114a/8, 98a/1

a.+ dan 106a/10

a.+ ya 106a/8, 94a/10

ara- Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

a.- mağa 105b/12

a.- mağda 105b/13

a.- yu 76b/15

a.- yup 122a/11, 98b/9

ārām (?) Vurmalı bir çalgı.

ā. 95b/6

ā. çal- Vurmalı bir çalgı olan arama vurarak ses çıkarmak. 76a/2

ārām (Far.) Durma, dinlenme.

ā. eyle- Dinlenmek.

81a/9

ārāste (Far.) Düzenlenmiş, dizilmiş.

ā. ol- Sıralamak, sıralanmak.

128a/12, 81b/7

arış (Far. *eriş*) Kolun dirsekten parmaklara kadar olan bölümü.

a. 111a/3, 127b/1, 127b/10, 128b/11, 128b/4, 129b/5, 130a/1, 130a/13, 131b/15, 131b/5, 133b/12, 134b/11, 137a/6, 138a/10, 138b/4, 71b/5, 72a/12, 72a/2, 73b/8, 73b/9, 74a/2, 74a/9, 79a/7, 82a/7, 82b/15, 82b/2, 84b/8, 86b/12, 86b/7, 87a/12, 87b/1, 88a/6, 88b/13, 91b/15, 92b/3, 93a/1, 94a/11, 94b/2, 97b/4, 138b/13

arğa 1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı

a.+ sını 139b/3, 137a/9, 73a/6

a.+ sına 100a/12, 102b/7

a.+ sında 137a/10

2. Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi.

a.+ larına 127a/8, 127b/7

a.+ sını 112a/6, 117a/15, 137a/9, 139b/3

a.+ sına 81b/4, 81b/7, 93b/3, 126a/1

arkurı Yanlamasına, çapraz, eğri.

a. 85a/4

	a. 121b/7, 98a/1
‘ārīlan- Utanmak.	2. Fazla, ziyade.
‘ā.- duğından 122b/7	a. 119b/1
armağan Birini sevindirmek, mutlu etmek, onurlandırmak, kutlamak için veya anı olarak verilen şey, hediye.	‘arż (Ar.) Sunma.
a.+ lar 73b/13	‘a. ét- 1. Sunmak.
a.+ ların 115a/15, 115b/3	115b/3
	2. Göstermek.
arşun Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü, arşın.	87a/11
a. 80b/8, 93b/10	ārzū (Far.) İstek, dilek.
art Arka, arka taraf, geri.	ā.- yı ecel kıl- Ölmek istemek.
a.+ ın (ardın) 96b/5	131b/8, 73a/9
a.+ ına (ardına) 85a/1, 85a/3, 90b/9	aş- Üzerine takınmak.
a.+ınca (ardınca) 101a/10, 115a/12, 138a/14, 138a/4, 73a/14, 76b/3, 77b/3, 78b/5, 85b/12, 92a/11, 91b/10	a.- up 122b/7
a.+ında (ardında) 97b/3	‘aşā (Ar.) Uzun sopa, değnek, baston.
a.+ından (ardından) 130b/6, 71a/13	‘a. 118a/5
a.+larına 79a/6	‘aşāb (Ar.) Sinir.
a.+larınca 130b/11, 76b/9, 77b/7	‘a.+ ı gel- Sinirlenmek. 122a/8
a.+ ına düş- Arkasından, peşinden gitmek. 76b/1, 76b/8	āsān (Far.) Kolay.
artuķ 1. Artık, bundan böyle, daha.	ā. 109a/1, 95a/15, 95a/6, 95a/9, 75b/12, 75a/13

ā.+ dır 108a/2, 85a/1	
ā.+ dur 87a/1	‘asker (Ar.) Asker, ordu mensubu.
āsāyış (Far.) Rahat, huzur, sükunet.	‘a. /15, 101a/10, 101b/6, 115b/10, 116a/12, 125b/15, 128a/11, 129b/14, 134b/13, 137b/12, 138a/1, 75b/1, 76a/2, 80a/11, 80b/6, 82a/12, 85b/8, 88b/9, 89b/15, 91a/9, 93b/9, 95b/3, 95b/5, 95b/7, 96a/15
ā. 76a/4	
aşıl (Ar. aşı) 1. Bir şeyin bizzat kendisi, zâtı.	‘a.+ de 133b/7
a. 80a/6, 88b/15, 89a/10, 123a/9	‘a.+ den 135a/13, 73a/4, 76a/2, 81b/1, 92b/4
2. Gerçek, hakiki.	‘a.+ e 100a/14, 106a/6, 106b/4, 81a/1, 89b/6
a. 134a/15, 134b/6, 138a/1, 100a/8, 114a/13, 122a/1,	‘a.+ i 101a/13, 101b/4, 106a/8, 109b/13, 115b/12, 115b/7, 116b/4, 126a/5, 127b/5, 128a/4, 129b/4, 80a/13, 81a/11, 82a/10, 90b/6, 90b/7, 91a/12, 91a/14, 91a/2, 91a/3, 99a/15
3. Gerçek, hakikat	‘a.+ i 97b/15
a. 111b/5, 80a/14, 84b/10,	‘a.+ in 77b/5, 91a/1, 91a/4, 94a/4
a.+ ı (aşlı) 123a/11, 114a/5, 123a/3, 98b/5	‘a.+ iñ 125b/6
a.- ı (aşl-ı) hāl Halin, durumun aslı. 107b/12	‘a.+ inde 85b/15, 87b/5
aşıl- Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak.	‘a.+ indedir 107b/3
a.- dı 94a/2	‘a.+ inden 128b/11, 128b/3, 129b/14, 134b/14, 137b/1, 73b/5, 82b/1, 84b/2, 84b/6, 88b/11, 90b/13, 96b/2, 96b/5
aşılı Asılmış bir biçimde.	‘a.+ ine 103b/13, 107b/10, 120a/12, 127a/15, 136a/10, 136b/5, 73a/7, 91a/15,
a. 122a/12	91b/4, 92a/15, 93a/8
āsiyāb (Far.) Değirmen.	‘a.+ ini 90b/14
seng-i ā.+ a 93a/13 → seng	‘a.+ iniñ 101a/14, 96b/4, 99a/8

‘a.+ inüñ 76b/4	każā-yı ā. 97b/7 → każā
‘a.+ iyile 90b/12, 91a/1, 99a/6	
‘a.+ iyle 78a/8	āsumān → āsmān
‘a.+ lerin 116a/10	ā.+ a 132a/4, 139b/7, 84b/3
‘a.+ lerinden 73a/13	
‘a.+ üñ 108a/13, 73a/12, 78b/3, 90a/11, 98b/2	aşağa Bir şeyin alt bölümü, yukarı karşıtı.
‘a.- i bī-kerān-ı ğırīvān Çok yüksek sesler çıkaran içsüz bucaksız asker 81b/4	a. 135b/4, 74a/9, 89a/14, 95b/5
‘a.- i Fireng Frenk askeri 90b/9	‘āşıkāne (Far.) Aşık olana yakışacak şekilde, aşıkça, aşıkçasına.
‘a.- i küffār Kafir askeri 106b/11, 130b/4, 72b/8, 73a/6, 78a/8	‘a. 91a/13, 137a/8, 85b/10
‘a.- i İslām İslam askeri 101b/4, 106b/11, 125b/7, 127a/13, 101a/15, 102b/7, 103a/10, 110a/11, 113a/14, 127b/6, 93b/6, 101b/3, 128b/9, 137a/15, 96a/13, 96b/4, 78a/14	āşikār (Far.) Açık, apaçık, belli, meydanda.
‘a.- i Kūh-istān Kūhistān askeri 137a/5	ā. 103a/1
aşlā (Ar.) Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen.	āşikāre → āşikār
a. 112a/6	ā. 118a/13
āsmān (Far.) Gök, gökyüzü, sema, felek.	‘aşk (Ar.) Aşırı sevgi, sevi.
ā.+ a 103b/8, 129a/2, 130b/13, 90b/13, 95a/5	‘a.+ a 135a/10
āsmānī (Ar.) Göğe ait, gökten gelen.	‘a. eyle- (?) Vurmak. 133b/5
	‘a. ét- (?) Emretmek. 133a/7
	aşur- Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek, aşırarak.

a.- up 76b/5

at Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül.

a. 100b/10, 125a/13, 125a/9, 126a/1, 134b/5, 137b/10, 71b/9, 78b/7, 79a/10, 79a/13, 81b/4, 87a/13, 92a/1, 130b/9, 103a/10, 108a/5, 109a/8, 116b/15, 117b/13, 72b/12, 71b/8, 90a/15.

a.+ a 87a/13, 87a/6, 92a/1

a.+ ı 84b/14

a.+ in 73b/8

a.+ inuñ 71b/9

a.+ ıyıla 130b/3

a.+ la 88a/5

a.+ ları 138b/6

a.+ larıla 80b/3

a.+ larına 107a/10

a.+ uñıla 87b/5

a. bırak- Üzerine at sürmek.

84b/13

at- 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.

a.- up 97b/12, 99b/2, 135b/14, 91b/9

a.- dı 110b/14, 135b/3, 136a/13, 137b/5, 90a/9

a.- dılar 98b/14, 98b/15

a.- inca 135b/3

2. Uzatmak.

a.- dı 93b/2

c. at- Canını kurtarmak. 98a/1

atıvër- Ansızın, çabucak atmak.

a.- di 105a/7

ata Baba.

a. 134a/1

a.+ m 107b/10, 81b/12

a.+ sı 110a/8, 116b/7

a.+ sinuñ 126b/6

atdur- Atma işini yaptırmak.

a.- dılar 78a/7

āteş (Far.) Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nar.

ā. 99b/1, 129a/2, 136b/2, 75b/11, 78a/5, 98b/13

ā.+ e 99b/2, 120a/5, 78a/7, 98b/14

ā.+ ler 75b/10, 95a/4, 75a/11, 139b/6

ā. eyle- Ateşle yakmak. 117b/5

pür pür-pāre-i ā.- i Ṭarʿisī 124a/15 →

aṭlas (Ar.) Yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü, saten.

a. 127a/8, 127a/9

āteş-perest (Far.) Ateşe tapan.

ā. 114b/5, 78b/15

aʿvān (Ar.) Yardımcı, arka çıkan.

ā.+ ler 99b/2, 128a/7, 98b/13, 99a/15

a.+ lar 120b/11

ā.+ lere 116b/1

āvāz (Far.) Yüksek ses, nara, avaze.

İkrān-ı ā. 72b/7

ā.+ ı 80a/3

Leylā-yı ā.+ e 79a/12

ā. vēr- Yüksek ses çıkarmak. 83b/8

Nemrūd-i ā. 109b/6, 115b/14, 116b/7, 123a/13, 134b/8, 73b/15, 77a/1, 82a/9, 84b/3, 91a/11, 98a/4

ā.+ lar vēr- 111a/2

Nemrūd-i ā.+ den 135a/4

ʿavn (Ar.) Yardım etme, yardım.

ʿa. 134a/12

Nemrūd-i ā.+ e 100b/14, 115b/13

Ṭarʿisī-i ā. 124a/5, 119a/14

ayaḳ Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

Ṭarʿisī-i ā.+ iñ 119b/2

a. 111b/3, 124a/10, 86a/3

Ṭarʿisī-i ā.+ üñ 121b/4

a.+ a 138b/10, 72a/3

āteş-tāb (Far.) Ateş gibi yakıcı ve parlak.

a.+ ı 119a/12, 71b/9, 80b/12

ā.+ ın 88a/11

a.+ ın 130a/8, 135b/6, 135b/7, 86a/2

a.+ ına 86a/4

atıl- 1. Saldırmak, hücum etmek.

a.+ lar 83a/8

a.- dı 91a/10

a.+ ları 137a/11, 137a/2, 83a/14, 83b/4, 90b/2, 93b/4

2. Fırlamak.

a.+ ların 129b/1

a.- up 72b/6

a.+ um 111b/6

a.+ in (ayağın) tur- Ayakta durmak. 124a/8

a. üzerine tur- Ayakta durmak, beklemek. 124a/10

‘ayān (Ar.) Açık, aşikâr, gözle görülür, belli.

‘a. 135a/10

‘a. eyle- Belli etmek, âşikâr etmek.

107b/6

ayıl- Sarhoşluk, baygınlık vb. bir durumdan kurtulmak, kendine gelmek.

a.- dı 129a/4, 75a/15, 95a/13

āyīne (Far.) Ayna.

ā. 121b/14, 124a/12

ā.+ ler 117b/4

ā.+ si 110b/1

ā.+ ye 124a/13

ā.+ yi 121b/15

aylık Bir ay süren.

a. 73b/10

‘ayn (Ar.) Göz.

‘a.+ ina al- Ciddiye almak. 134a/4, 74b/5

ayrıl- Ayırma işine konu olmak.

a.- dı 129b/4

a.- mağa 125b/14

ayrukşı Başka, başka türlü, farklı.

a. ol- Başka türlü olmak, değişmek. 80a/5

ayt- Söylemek.

a.- dılar 74a/5, 94b/11, 98a/9

a.- up 132a/2, 136b/8, 137a/3, 137b/7, 140a/10

a.- ur 104b/15, 131a/2, 131a/8, 131b/1, 131b/10, 132a/11, 132a/8, 133a/2, 133b/10, 133b/7, 133b/9, 134a/5, 134a/9, 134b/8, 135a/5, 135a/9, 136a/2, 136a/8, 137a/13, 138a/11, 139a/1, 139a/4, 139a/7, 139b/3, 140a/15, 71b/2, 73a/7, 73b/1, 73b/3, 74b/14, 74b/3, 74b/7, 74b/9, 76a/1, 76a/15, 76b/11, 76b/2, 77a/13, 77a/7, 77a/8, 77b/12, 77b/4, 78b/1, 79b/4, 79b/7, 79b/9, 80b/4, 81b/11, 82a/1, 82b/10, 82b/3, 83b/1, 84a/11, 84a/2, 84b/10, 84b/11, 85a/15, 85b/13, 85b/15, 85b/2, 85b/5, 86a/1, 86a/13, 86b/11, 86b/14, 86b/4, 86b/9, 87a/3, 87b/2, 87b/7, 87b/8, 87b/9, 88a/3, 88b/14, 89a/1, 89a/10, 90a/1, 90a/2, 92a/8, 92b/1, 93b/8, 94b/7, 94b/9, 95b/5, 97a/6, 99a/12

a.- urdı 139a/6

‘ayyār (Ar.) Hilekâr, hileci, düzenbaz
(kimse) .

‘a. 108a/4, 116b/7, 118b/13,
103a/9, 107a/14, 107a/8, 107b/4, 108b/4,
110a/6, 110b/10, 111a/3, 111b/2, 111b/5,
112a/7, 112b/9, 114a/2, 120a/2, 124b/10,
135b/8, 107a/4, 107b/10, 109a/8, 126a/11

‘a.+ a 112a/7, 112b/1, 114a/13,
123a/9, 110a/8, 108b/6, 118b/11

‘a.+ dır 107a/14, 118a/8, 108b/5

‘a.+ dur 136a/2

‘a.+ ı 101b/9, 105b/2, 113b/14,
122a/13

‘a.+ ı 114a/1, 123a/8, 124b/13,
103b/13

‘a.+ ıdır 109b/9

‘a.+ ım 122a/14

‘a.+ ımış 107a/9

‘a.+ lar 100a/4, 104b/5, 105b/12,
106b/11, 106b/14, 107a/4, 113a/15,
113a/6, 115a/5, 115b/13, 119b/13, 125b/5,
126a/13, 126b/6, 129a/15, 133b/2, 133b/3,
136a/13, 136b/8, 137a/3, 137b/15, 89b/2,
89b/4, 89b/5, 96a/12, 97a/8

‘a.+ lardan 108b/15

‘a.+ lardır 109a/2, 111b/1

‘a.+ ları 113a/4, 138b/5, 138b/6

‘a.+ larından 107b/4, 116b/6

‘a.+ larımın 111a/7

‘a.+ laruñ 109a/6

‘a.+ uñ 136a/1

Çābük-i ‘a. 108a/4, 116b/7,
118b/13, 118a/8, 110a/8, 108b/6

Çāpük-i ‘a. 107a/4,
107b/10, 109a/8, 126a/11, 122a/14

Çāpük-i ‘a.+ a 118b/11

Çāpük-i ‘a.+ ı 103b/13

Ġayfūr -i ‘a. 102a/15, 105b/2,
108b/12, 111a/7, 111b/11, 112a/15,
113b/14

Ġayfūr -i ‘a.+ a 120a/10

Ġayfūr -i Türk-i ‘a.
102a/11

Honām -ı ‘a. 112a/14

Henām -ı ‘a.+ uñ 112a/8

Kaşūr-i ‘a. 109a/1, 120a/10

Kaṭūr-i ‘a. 112b/4

Kūçak-i ‘a. 100a/3, 100b/6,
107a/3, 107b/8, 108a/14, 108a/3, 108a/8,
108b/3, 109a/11, 109a/4, 109a/8, 110a/8,
111a/14, 111a/9, 112a/2, 112a/5, 113a/11,
116b/13, 116b/6, 117a/10, 117a/3, 117a/5,
118a/6, 118b/10, 119a/5, 119a/9, 119b/1,
119b/12, 120a/3, 126a/11, 135b/13,
135b/4, 76b/2, 80a/9, 83a/15, 89b/1,
118a/1, 133b/1, 108b/11

Kūçak-i ‘a.+ dan 120a/8

Kūçak-i ‘a.+ dır 108b/5

Kūçak-i ‘a.+ ı 103b/12,
135b/12, 76b/15, 79b/13, 80a/7

Kūçak-i ‘a.+ ın 107b/2,
100a/1, 112b/13

Kūçak-i ‘a.+ uñ 118a/7

Reh-dār-ı 'a. 126a/12

Reh-nām-ı 'a. 102b/13, 116b/13,
116b/7, 117a/13, 117a/3, 118a/7,
118b/10, 119a/11, 119a/4, 133b/1,
126a/11

Reh-nām-ı 'a.+ a 118a/2

Reh-nām-ı 'a.+ in 112b/13

Zilün-i 'a. 109b/8, 113b/12, 77b/4,
97a/7

az 1. Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı
bakımından eksik, çok karşıtı.

a. 127b/14

2. Alışılmış olandan, umulandan
veya gerekenden eksik olarak.

a. 138b/15

a. kal- Bir işin gerçekleşmesi söz
konusuyken gerçekleşmemesi durumunda
kullanılan bir söz. 89a/15

āzād (Far.) Serbest bırakma.

ā. kıl- Serbest bırakmak,
salıvermek. 112a/13

'azamet (Ar.) Ebatça büyük, gösterişli.

'a. 128b/7

azğaş- Dövüşmek, çekişmek.

a.- dılar 132a/3

a.- up 85b/7

'azim (Ar.) 1. Yola çıkma, kesin karar
vererek bir yere yönelme.

'a. 131b/6

2. Kararlılıkla (?)

'a. 84b/9, 91a/13, 73a/14, 128b/3

'azīm (Ar.) Büyük.

'a. 100b/10, 113b/4, 115b/1,
115b/5, 130a/2, 132b/8, 136a/5, 81b/1,
83a/5, 83a/6, 90b/12

ceng-i 'a. 94a/4 → **cenk**

ceng-i 'a.+ e 85b/10, 83a/1, 132a/3

ceng-i 'a. 91b/5

azkaş- → **azğaşmak**

a.- dılar 128b/14

a.- up 82b/13

azu (?) Hırs, öfke.

a.+ sıyla 110b/15

azulu Azgın.

a. 110b/13

B-b

bā-āvāz (Far.) Yüksek sesle.

b.- ı bülend Yüksek sesle 73a/7

baba Çocuğu olan erkek, peder.

b.+ sı 108b/6, 118a/8, 119b/12,
107a/4, 108a/4

babaslık (Yun.) Papazlık.

b.+ ı 118a/10

bād (Far.) Rüzgar, yel, hava.

b.- ı şabā-veş Serin ve tatlı esen
bahar rüzgarı gibi 75b/8, 78b/2, 79b/13

bādām (Far.) Badem.

b. 120b/6

ba'dehū (Ar.) Ondan sonra, daha sonra.

b. 87a/13

bağ Bir şeyi başka bir şeye veya
birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için
kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb.
dügümlenebilir nesne.

b.+ ı 108b/3

bağır Göğüs.

b.+ ına (bağırına) baş-
Kucaklamak.

92a/8

bağır- İnsan yüksek ve gür ses çıkarmak.

b.- up 90b/2

bağla- 1. Bir şeyi bir yere veya bir şeye
tutturmak.

b.- yup 117b/7

2. Bir şeyle sarmak.

b.- sañ 96a/7

şaf lar b.- dılar 81b/6, 126a/4 →

şaf

şaf lar b.- yup 128a/4

alay lar b.- yup 128a/4 → **alay**

dem ü nefes b.- yup 75a/8 → **dem**

bağlan- Tükenmek, kesilmek.

nefes b.- up 137a/2 → **nefes**

nefesi b.- up 93b/4

bağlu Bir bağ ile tutturulmuş olan.

b. 107a/2

bağır (Ar.) Deniz, derya.

b.-i revān Akan deniz 126a/2

bahā (Far.) Değer, kıymet.

b.+ da 117b/11

bahādur (Far.) Usta savaşçı, cengâver, kahraman.

b.+ ları 126a/6

bahāne (Far.) Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep.

b. 77b/2

baid (Far.) Çöl

ejderyā-yı pil-i siyah-ı b. 132b/13

→ ejderyā

bağ- Bakışı bir şey üzerine çevirmek.

b.- arlar 124a/9

b.- dı 85a/3

b.- inca 86a/4

b.- mağa 133b/15

b.- up 100a/1, 107b/2, 112a/7, 113a/8, 116a/7, 118a/2, 121b/14, 124a/13, 78b/9, 79a/6, 79a/8, 85a/1, 90b/9

bakır Bakır, bakır madeni.

b. 125b/13

bākī (Ar.) 1. Bir şeyden artan, kalan.

b. 100b/4, 98a/13.

b.+ lerünün 109a/1

b.+ si 73a/1

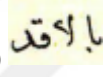
b.+ sin 79a/14

2. Varlığını koruyan, devam eden.

b. 105b/15, 110b/2, 91a/12

bālā (Far.) Yüksek, uzun.

b. 104a/13, 127b/14

balakad (?) Uzun boylu (kişi) .

Behrām-ı b. 104a/5, 105b/13, 106a/15, 106a/8, 106b/15

balçık İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.

b.+ a 78b/10, 78b/13, 78b/8, 80a/14, 80b/2, 80b/5

b.+ da 80b/3

b.+ dan 80b/11

b.+ ı 80b/10

b.+ ın 80b/15

b.+ larun 80b/7

b.+ uñ 80b/7

balçıklı Balçığı olan.

b. 78b/7

baña “Ben” zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi, bana.

b. 101a/1, 105a/2, 105a/5, 105a/9, 118b/3, 121b/13, 122a/1, 122a/8, 122a/9, 123a/5, 123a/7, 124a/11, 79b/7, 134a/15, 79b/9

bār-gāh (Far.) Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan.

b. 100b/11, 102a/10, 123b/6

b.+ a 114b/6

b.+ ı 118a/4

b.+ ı 100a/6, 115b/1

b.+ ına 98a/2

b.+ ın 111a/10, 123b/5

b.+ ın 117b/6, 121b/5, 122a/11

b.+ ına 100a/4, 101b/12, 102a/5, 102a/6, 102a/9, 105b/6, 107a/11, 107b/11, 109a/9, 110a/11, 117a/1, 117b/14, 120b/13, 124a/8, 124b/15, 126a/10, 127a/7, 77a/4, 85a/13, 93b/7, 95b/7

b.+ ında 117b/11, 123b/3

b.+ ından 108a/13, 109b/10, 109b/11, 109b/14, 118b/11

b.+ ınıñ 120b/1

b.+ ınıñ 117b/15

b.+ larına 99b/7, 102a/3, 115a/14, 116b/12, 76a/6, 77a/3, 81a/8, 95b/9, 76a/3

b.+ larında 110b/7

b.+ larından 103b/8

b.- ı hāş Şahsi, bir kişiye ait olan yapı 118a/13, 126a/14

bārgāhlu (Far.) Bargaha sahip olan kişi.

b. 102a/3, 116b/12, 76a/3, 77a/3, 81a/8

bārgāh → bārgāh

b.+ ı 98b/10

b.+ ına 99b/12, 95b/10, 96b/9

bārgāhlu → bārgāhlu

b. 99b/7, 95b/7, 95b/9

bārī (Far.) Hiç olmazsa, hiç değilse.

b. 120a/8, 123a/3, 125b/1, 93a/5

barmaḵ Parmak.

b. 85a/8

b.+ ına 126b/4, 87a/10, 90a/13, 134b/3

b.+ laruñ 135a/8

b. getür- İşaret parmağını havaya kaldırıp imana gelmek. 112b/5, 100b/9

bartan (Far.) Kibirli, gururlu.

b. 117a/5

baş- Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.

b.- ardı 135b/7

b.- up 130a/8

bağrına b.- up 92a/8 → **bağır**

baş 1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

b. 100a/1, 100a/9, 103b/3, 116a/5, 116a/7, 119b/5, 120a/14, 121a/13, 122b/14, 125b/10, 74a/10, 84a/14, 86b/10, 95b/14, 96b/13, 122a/4, 121a/9

b.+ a 119b/5, 122a/4, 121a/9

b.+ dan 138b/10, 72a/3

b.+ ı 135b/4

b.+ ı 74b/1

b.+ ıla 91b/10

b.+ ıma 98a/3

b.+ ın 101a/1, 129b/9, 82a/8, 84a/7, 84b/14, 88a/2, 93b/2

b.+ ın 132b/10

b.+ ına 111b/10, 117b/2, 121a/13, 121b/12, 124a/6, 130b/7, 133b/15, 71a/9, 73a/2, 74a/13, 81a/13, 82a/15, 84a/8, 92b/1, 92b/11, 98a/8

b.+ ından 124a/3, 83b/11, 98a/6

b.+ ını 121b/1, 121b/9, 130a/4

b.+ ını 84a/3

b.+ ınıñ 130a/3, 74b/4, 83b/10, 88a/11, 89a/6

b.+ ınıñ 136a/6, 136b/2, 137b/5, 137b/6, 139b/14, 75a/5, 95a/1, 95a/11

b.+ ların 121a/10

b.+ larına 113a/7, 115b/10, 120b/7, 121a/8, 122b/4, 124b/9

b.+ uña 139a/11

2. Herhangi bir şeyin veya yerin esas, ön, üst ve ileri kabul edilen tarafı.

b.+ ına 85a/9, 139b/9, 139b/10, 140a/6, 140a/7, 89b/14,

b. kaldur- Kendini göstermek, belirlemek, doğmak. 115a/2, 99b/9

b. koy- Saygı ile baş eğmek.

101b/1, 102a/5, 116a/2, 116b/12, 119b/14, 126b/7, 86b/3

b. ur- Baş eğmek, saygı ile eğilmek. 99b/13, 100b/2, 77a/6, 99a/12, 110a/7

b. vèr- Can vermek, canını feda etmek. 112a/4

b.+ a var- Baş etmek. 136a/2

b.+ ın şal- Başını yere eğmek. 114a/14

baş başa vèr- Yan yana olmak, dip dibe olmak. 120b/14

başka Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

b. 97a/14

başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek.

b.- dı 110b/6, 117a/3, 125b/12, 79a/4, 81a/3, 81b/2, 84a/11, 85b/11, 88b/8

b.- dılar 100b/13, 101b/8, 102a/12, 116b/2, 116b/6, 125b/14, 128a/10, 136a/15, 136b/10, 138a/8, 78a/9, 82b/14, 83a/1, 85b/10, 86a/7, 91a/14, 96b/4, 99a/10, 99a/8

bat- Bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine gömülmek, çökmek.

b.- a 79b/1

b.- ağaın 80b/5

b.- dı 78b/13, 79b/10

b.- up 78b/11, 80b/3, 84a/15

batağ Üzerine basıldığında çöken çamurlaşmış toprak.

b.+ a 79a/11, 79a/14, 79a/15, 79b/3

b.+ dan 79b/7, 80a/6

bayrak Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak.

b.+ lar 80a/12, 80b/6

ba'zı (Ar.) Birtakım, kimi.

b. 73b/3

bāzū (Far.) Kolun omuz ile dirsek arasındaki bölümünde bulunan, şişkince kas kitlesi.

b.+ ya 136a/8, 139b/1, 71a/3, 75a/7, 88a/12, 89a/8

be-cidd (Far.) Çabuk, hızla.

b. 104b/14, 112b/15, 104a/9

bed-fi'āl (Far.) Amelleri, işleri kötü olan.

la'īn-i b. 85b/1 → **la'īn**

bed-heybet (Far.) Görünüşü kötü durumda olan.

b. 94b/8

bed-hū (Far.) Kötü huylu.

b. 78b/1

raḥş-ı b. 76b/6 → **raḥş**

bēg Bey.

b. 79b/5

b.+ ler 101a/8, 103a/3, 106a/6,
109a/14, 123a/4, 125a/1, 131b/10, 121b/6,
99a/5

b.+ leri 114b/15, 114b/2, 114b/8,
116a/1, 116a/3, 120a/15, 120b/10, 121a/5,
121a/8, 122a/2, 122a/3, 122a/7, 122b/14,
122b/2, 122b/5, 124a/3, 124b/14, 127b/11,
124a/10, 78a/3, 98b/7

b.+ lerin 97b/10, 98b/15

b.+ lerinden 121a/12, 135a/4

b.+ lerine 124b/3, 125a/3

b.+ leriniñ 119b/5, 124b/9

b.+ lerüñ 125a/9

begen- İyi veya güzel bulmak.

b.- di 134a/3, 94b/8

b.- meyen 134b/1

b.- üp 100a/13, 87a/15

behey Çıkışma bildirmek için kullanılan
bir söz.

b. 135a/1

bekle- Saklamak, gizlemek.

b.- mek 135b/1

bel İnsan bedeninde göğüsle karın,
sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm.

b. 75a/7

b.+ inde 91b/11

b.+ inden 135b/12

b.+ ine 128b/6, 135b/15

b.+ lerine 133a/9

belā (Ar.) İçinden çıkılması güç, sakıncalı
durum.

b. 76b/9

bele Böyle.

b. 123b/14, 131a/9, 76b/5

beler- Göz, akı iyice belirecek bir
biçimde açılmak.

b.- üp kal- (Göz) fazla açılıp
kalmak. 92b/8

belī (Far.) Evet, öyle manasında bir
onaylama sözü.

b. 102a/15, 133b/10, 73b/3

beliñle- Birden gözlerini açıp şaşkın
şaşkın etrâfına bakmak, şaşırmak,
irkilmek.

b.- düm 111b/6

b.- yüp 111a/1, 111a/12, 111a/2,
113b/11, 129a/13

belki (Far.) Olabilir ki, muhtemel olarak.

b. 93b/11

belkim (Far.) Belki yerine eskiden kullanılan ve bugün halk ağzında görülen şekil.

b. 107b/3

bellüleş- Belirlemek, seçmek.

b.- di 103a/7

belür- Meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak.

b.- di 115a/3

b.- miş 93b/15

nām ve nişānları belür- 110b/5 →

nām

ben Teklik birinci kişiyi gösteren söz.

b. 100b/3, 101a/8, 101b/13, 107b/9, 108b/15, 109b/9, 112a/10, 112a/4, 112b/1, 118a/12, 118b/1, 118b/3, 118b/9, 125a/14, 125a/9, 132a/11, 133b/9, 134a/10, 138a/11, 76b/3, 77a/13, 77a/14, 77a/9, 77b/6, 81b/12, 81b/15, 86a/2, 86b/10, 87b/13, 97a/10, 97b/15

b.+ den 101a/1, 102a/15, 87b/13

b.+ i 105a/5, 118b/2, 135b/8, 79b/7, 80a/15, 80a/2, 87b/7, 93a/15

b.+ im 131a/10, 131a/11, 131a/8, 133b/11, 134a/12, 73a/8, 112a/13, 122a/13, 123a/12, 124b/3

b.+ üm 133a/4, 79b/9, 97a/6

b.+ imile 87a/1

bend (Far.) Bağ, rabıt.

b. 104b/6, 113a/8

b.+ lerin 113a/10

bende (Far.) Kul, köle.

b.+ lerinden 86b/2

b.+ lerinden misin 102a/14

b. kıl- Bir kişiye tâbi yapmak, köle haline getirmek.

77a/11, 100a/9

b. ol- Kul, köle olmak, samimiyetle bağlanmak. 86b/4, 114a/3

Arğarım ören-püş-ı b.- i Fîruz-i Cihān-gîr 73a/9

b.- i Hüdā Allah'ın kulu.

133b/11

benī ādem (Ar.) Adem oğulları, İnsanlar.

b. 100b/3

b.+ dür 74b/12

beñze- İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

b.- mez 74b/1

b.- miş 74b/1

b.- r 134a/2, 74a/10, 74a/11, 74a/12, 74a/13, 74a/14, 74b/2, 77a/8, 92b/14, 93a/13, 94a/11, 94b/4, 72a/11

b.- r 139b/13, 74a/8, 74b/2, 88a/11, 82b/14

benzet- Bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak.

b.- düñ 87b/7

berāber (Far.) Birlikte, bir arada.

b. gel- Karşılık vermek, saldırmak.

130a/4

b. vēr- Karşılık vermek, saldırmak.

129a/1, 130a/6, 132b/4, 137b/8, 139b/5, 140a/11, 75a/9, 90a/14, 90a/8, 95a/3, 134b/7, 139b/3, 85a/5, 129b/8, 71a/4, 10, 137a/9, 75b/10, 85b/12

ber-‘alev (Far.) Alev üzerinden.

b. 129a/1, 75a/11, 75b/10, 95a/4

ber-cehennem (Far.) Cehenneme.

b. 71b/1

b.+ e 90b/3

ber-cemāl (Far.) Yüzü hürmetine.

b.- i Muḥammed Muhammed’in yüzü hürmeti 126b/13

berekāt (Ar.) Bereketler, bolluklar.

b. vēr- Bir kimsenin bir durumdan hoşnutluğunu anlatan söz.

135b/14

ber-fersaḥ (Far.) Fersah üzerine.

b. 80a/3

beri -den bu yana.

b. 118b/1, 81a/11

beriki Beride olan kimse.

b.+ ler 98a/9

berk Sağlam, kuvvetli.

b. 134b/15

berkit- Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek.

b.- üp 127a/8, 127b/8, 134b/3, 140a/1, 81b/7, 89b/10

berü 1. Konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı, öte karşıtı.

b.+ den 91a/9

2. -den bu yana.

b. 106a/11

ber-vech (Far.) Olduğu üzere, olduğu gibi, olarak.

b.+ ile 92a/3

beş Beş rakamının adı.

b. 86b/12, 88a/5, 88b/13, 90b/7, 91a/3, 91a/5, 91a/6, 91a/7, 96b/3

beşâret (Ar.) Müjde, iyi haber.

b.+ ler 137a/15

kūs-ı b.+ ler 134b/14 → **kūs**

beşer (Ar.) İnsan, insanoğlu.

b.+ ler 93b/14

beş yüz Beş yüz sayısının adı.

b. 115a/7, 115a/8, 72b/12, 72b/14

beş yüz biñ Beş yüz bin sayısının adı.

b. 115a/9

beter (Far.) Daha kötü, çok kötü.

b. 78b/13, 79b/10

beyābān (Far.) Çöl.

b.+ da 74b/11

b.+ ıñ 73b/11

çārsū-yı b.+ a 140a/14 → **çārsū**

beyābānī (Ar.) Çöl adamı, göçebe.

b. 75b/5, 75b/9, 83a/13, 83b/14, 83b/9, 84a/5

b.+ niñ 84a/14

Arkaş-ı b. 75b/5, 75b/9, 83a/13, 83b/14, 83b/9, 84a/5

Arkaş-ı b.+niñ 84a/14

Arkaş-ı b. 73b/7, 74a/6, 74b/15, 74b/6, 75b/11, 75b/3, 77a/4, 77a/8, 82b/1, 83b/4

Arkaş-ı b.+ye 75b/13, 75b/9

Arkaş-ı b.+niñ 83b/11

Arkaş-ı b. 74a/2

Arkaş-ı b.+ye 82b/10

beyān (Ar.) Bildirme.

b. eyle- Bildirmek, anlatmak, söylemek. 124b/10

b. kı1- Bildirmek, anlatmak, söylemek. 112a/12

beyt (Ar.) Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası.

b. 74a/13

bezen- Süslenmek.

b.- miş 118b/7

bezir-ḥāne (Far.) Bezir yağı üretim yeri.

b. 139b/13, 89b/9

bezm (Far.) Eğlenceli yiyip içme ve sohbet meclisi.

b. 115a/15, 76a/6, 77a/5, 95b/10, 96b/7

bıçak Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç.

b.+ lar 125a/3

bırak- 1. Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak.

b.- mışdı 108b/11

b.- up 130b/4,

2. Koymak.

b.- dı 73a/1

b.- up 134b/3, 90a/13

at b.+ up 84b/13 → **at**

bıyık Üst dudak üzerinde çıkan kıllar.

b.+ ın(bıyığın) 121b/10

b.+ ları 74a/10

bī-‘aql (Far.) Akılsız.

b. ol- Akılını kaybetmek, akı yerinde olmamak. 113a/5

bī-‘aqlī Kendinden geçmiş, akı yerinde olmayan bir şekilde. 103a/8

biç- Dikilecek kumaşı belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek.

b.- di 93b/10

bī-ḥāre (Far.) Çaresiz.

b. 88a/8

bī-devlet (Far.) Uğursuz.

kelle-i b.+ in 88b/7 → **kelle**

kelle-i b.+ ine 130a/9

bī-dīn (Far.) Dinsiz.

b. 85b/5

b.+ üñ 87b/10

b.-i la‘īn Lanetlenmiş dinsiz (kişi) 84b/11

b. 127b/5

bī-ḥīle (Far.) Hilesiz.

b. 86b/8

bīl → **bel**

b.+ i 121b/2

bī-ḥuzūr (Far.) Huzursuz.

b. ol- Huzursuz olmak. 100b/15, 123a/6

bīl- 1. Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

bī-ḥaber (Far.) Habersiz.

b.+ lerdür 86b/1

b. 127a/4

b.- düñ 114a/12

b.- en 94b/11

bī-ḥūd (Far.) Kendinden geçmiş, medhuş.

b. 118b/6, 119a/2, 120b/2, 121a/4

b.- mez 110a/2

b.- mez 116a/6

b.- mezler 109b/12

b. ol- Kendinden geçmek. 129a/14, 88b/6, 111a/13, 120b/12, 120b/10, 106b/9, 111a/6, 111b/2, 111b/6, 117a/9, 118a/1, 121a/4

b.- mezsın 82a/2

b.- ürin 125a/14

b.- ürsin 102b/13, 98a/12

b.- ürsiz 89b/5

bī-iẖtiyār (Far.) Gayriiẖtiyari, iradesi dışında, kendisi istemedi.

b. 122a/6, 89b/15, 79a/6

b.- üp 115b/6, 122a/8,

2. Anlamak, idrak etmek.

b.- di 100a/11, 111b/1

b.- diler 107a/8, 110a/9

b.- sün 73a/8, 80b/5

b.- üp 101b/7, 120b/10, 125a/2

bī-kerān (Far.) Uçsuz bucaksız.

‘asker-i b.- ı ğırīvān 81b/4 →
‘asker

3. Haberdar olmak

b.- di 73a/8

b.- meyen 73a/8

bī-kıyās (Far.) Mukayase edilemez, ölçülemez.

b.- sün 73a/8

b.+ dan 94b/5

4. Tanımak, bilmek.

b.- dükler 117b/13

bī-melālet (Far.) Usanmadan, bıkmadan.

b. 140a/8

bildir- Anlatmak, ifade etmek.

b.- di 113a/12, 123a/14

b.- mekdir 73b/4

bī-muḥābā (Far.) Korkusuzca.

b. 86a/7, 137a/8

bildür- Anlatmak, ifade etmek.

b.- üp 92a/14

biñ Bin sayısının adı.

b. 112a/4, 118a/11, 122b/8, 134a/11, 80b/6, 85b/6, 90b/11, 91b/14, 94a/12, 96a/15, 98b/11, 99a/15

bile 1. -da, -de, dahi.

b. 111a/10, 112b/11, 117a/1, 124b/3, 130b/12, 78b/4, 80a/13, 80b/14, 80b/3, 83a/7, 86b/6, 88b/4

b.+ den 96b/1

2. birlikte, ile.

b. 102a/11, 105a/4, 105b/5, 111a/11, 111a/15, 111b/1, 112b/15, 116b/8, 119a/8, 130a/10, 81b/12, 81b/9, 82a/4, 82b/7, 85a/5, 90b/12, 97a/14, 124a/10

biñ yedi yüz yetmiş Bin yedi yüz yetmiş.

b. 127a/14

bilin- Bilme işine konu olmak, anlaşılacak, öğrenilmek.

b.- mez 120b/8

bin- 1. Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

b.- dügi 129b/10, 71a/8, 88a/15

b.- düklerin 73b/13

b.- üp 107a/11

2. Çıkmak, bir amaçla yola çıkmak.

b.- diler 109a/14

billūr (Far.) Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz (cam) ve bu camdan yapılmış (nesne), kristal.

b. 117a/6

bindir- Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak.

b.- dikden 96b/6

biñ yedi yüz Bin yedi yüz sayısının adı.

b. 128a/7

bī-pāyān (Far.) Sonsuz, sınırsız.

deryā-yı b. 125b/14, 127a/13, 128a/11 → **deryā**

bī-pervā (Far.) 1. Pervâsız, gözüpek, korkusuz.

b. 86a/3

2. Korkusuzca, çekinmeden.

b. 88a/7

b.+ sına 74b/6

bir 1. Bir (belgisizlik sıfatı) .

b. 99b/1, 99b/3, 99b/5, 100b/7, 101a/15, 101a/3, 101a/6, 101a/7, 101b/9, 102b/15, 102b/8, 103a/7, 104a/1, 104a/10, 104a/12, 109b/13, 104a/7, 104b/13, 105a/2, 105a/3, 106a/11, 106a/12, 106a/3, 109a/9, 106a/7, 106b/3, 106b/5, 107a/3, 107b/3, 107b/4, 107b/5, 107b/6, 108a/12, 108a/15, 108a/5, 108b/1, 108b/12, 108b/13, 109a/15, 110a/11, 110a/15, 110a/5, 110b/12, 110b/13, 110b/9, 111a/3, 98b/13, 111a/4, 111a/8, 111b/2, 112a/6, 112b/13, 112b/2, 113b/15, 114a/14,

116a/2, 116b/13, 116b/14, 116b/3, 116b/4, 117a/14, 117a/4, 117a/6, 117a/7, 117b/1, 117b/12, 117b/2, 117b/5, 117b/6, 117b/7, 117b/8, 118a/11, 118a/4, 118a/5, 118b/14, 118b/4, 119a/12, 119b/2, 120a/2, 120b/15, 120b/8, 121a/13, 121b/14, 121b/3, 122a/11, 122a/7, 123a/10, 123b/1, 123b/10, 123b/3, 124a/12, 125a/6, 125a/8, 126a/4, 127b/4, 128b/15, 128b/3, 128b/5, 128b/7, 129a/3, 129a/8, 129b/12, 129b/14, 129b/7, 130a/8, 130a/9, 130b/2, 130b/7, 131b/12, 132a/13, 132a/3, 132b/5, 133b/12, 133b/13, 133b/15, 134a/1, 134a/11, 135a/5, 135b/11, 135b/14, 135b/5, 135b/6, 135b/7, 136a/14, 136b/7, 137a/1, 137a/8, 123a/7, 137b/12, 137b/14, 137b/2, 138a/10, 139a/13, 139a/2, 139a/8, 139a/9, 139b/10, 139b/13, 139b/3, 139b/9, 140a/6, 140a/7, 71a/11, 71a/14, 129b/15, 71b/14, 71b/6, 72a/11, 72a/14, 72a/2, 72a/4, 72a/5, 72b/10, 128a/15, 72b/15, 72b/5, 73a/3, 73b/1, 73b/12, 73b/2, 73b/5, 73b/6, 132a/9, 73b/9, 74a/9, 75a/14, 75a/3, 75a/8, 75b/14, 75b/5, 75b/9, 139b/1, 76b/3, 76b/5, 77a/10, 77a/15, 77b/1, 78a/10, 78a/5, 78b/2, 78b/7, 79a/12, 79b/2, 80a/6, 80b/7, 81a/12, 81a/9, 81b/10, 81b/5, 81b/6, 84a/1, 84a/12, 84b/4, 84b/6, 85a/6, 85a/8, 85a/9, 85b/6, 82a/10, 82a/13, 86a/2, 86a/8, 86b/13, 87a/12, 87a/6, 87a/8, 87b/5, 88a/2, 82b/10, 88b/1, 88b/12, 88b/15, 88b/4, 89a/13, 89a/8, 89b/10, 89b/6, 83a/1, 90a/14, 90a/7, 90b/1, 90b/12, 90b/8, 91b/11, 91b/12, 114b/6, 71b/14, 91b/13, 91b/14, 91b/5, 91b/8, 91b/9, 92a/1, 92a/10, 92a/12, 92a/15, 92b/12, 92b/14, 92b/3, 92b/4, 93a/1, 93a/2, 93b/8, 97b/13, 97b/3, 94a/11, 94a/12, 94a/4, 94a/6, 94a/8, 94b/3, 94b/4, 94b/6,

94b/7, 95a/12, 95a/2, 95a/8, 95b/2, 96a/11, 96a/14, 96a/4, 96a/7, 97a/14, 71b

bir yana ol- Taraf olmak, bir tarafta olmak.

b. olsa 132a/13

2. Bir (sayı sıfatı) .

b. 108b/1, 116a/9, 83a/14, 137b/11, 120b/13, 71a/15, 72b/4, 75b/13, 79b/1, 80a/1, 83a/14, 83b/13, 83b/6, 83b/7, 87b/15, 88b/2, 90b/2, 92a/6, 92b/4, 92b/7, 97b/5, 102b/2, 104a/13, 104b/14, 105a/9, 107a/6, 108b/1, 110b/15, 111a/1, 116a/12, 117b/10, 135a/14, 140a/1

biraz Kısa bir süre.

b. 107b/15, 98b/7

bir bir Birer birer.

b. 76b/12, 98a/8

birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri.

b. 73a/13, 85b/12, 93b/14

b.+ ine (biribirine) 101b/7, 102b/2, 122b/3, 125b/15, 128b/13, 129b/15

b.+ inden (biribirlerinden) 119a/5

b.+ n 82a/12, 95b/5

b.+ nden 136b/9, 95b/7

b.+ ne 130b/12, 132a/2, 132a/4, 138a/4, 138a/7, 74a/10, 74a/5, 75a/9, 75b/13, 81b/5, 82b/13, 83a/12, 83a/6, 83a/7, 85b/10, 85b/7, 85b/9, 91a/10, 91b/5, 93b/9, 94a/4, 95b/4

b.+ yile 83a/4

b.+ yle 130a/14, 132a/3

b.+ lerine 83a/9

b.+ lerine (biribirlerine) 128a/11

bire Ey, hey anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

b. 120b/3, 120b/7, 121a/1, 121b/13, 124a/11, 139a/10, 89a/5, 89b/7, 121b/8, 80a/15

birer Herkese bir.

b. 102a/13, 104b/2, 106b/9, 108b/5, 108b/6, 110b/7, 114a/7, 115b/4, 116b/13, 130b/10, 138a/6, 83b/4, 97b/7

bir gezden Hep birden.

b. 130b/14, 130b/8, 91a/13, 90b/8

biri 1. Bir tanesi.

72b/2, 72b/3, 82b/15, 86a/12, 103a/13, 103a/14, 130a/14, 130a/15, 132b/15

b.+ n 108a/1, 111a/8

b.+ niñ 108b/2,

b.+ nüñ 122a/5, 71b/3, 71b/4,
79a/3

2. Bilinmeyen bir kimse.

123b/11

b.+ ne 114b/9

birkaç Çok olmayan, az sayıda, az.

b. 100a/4, 102a/10, 103a/9,
104a/14, 104b/10, 104b/13, 104b/5,
105a/5, 106a/1, 106b/2, 107a/4, 107a/7,
107b/10, 108a/4, 108b/7, 109a/10,
109a/14, 109a/15, 109b/1, 110b/3,
112b/14, 112b/9, 114b/5, 115b/14,
118a/14, 120b/4, 121a/2, 121b/4, 123b/2,
124a/10, 124a/5, 130b/15, 132b/7, 76b/5,
76b/7, 81a/2, 81b/15, 82b/6, 89b/2, 93b/5,
97a/7, 98a/14, 131a/12, 117a/11, 109a/12

b.+ ı 105b/11, 96a/1

b.+ ına 120b/4

birle İle, birlikte.

b. 99b/2

bī-sāye (Far.) Himayesi olmadan.

b.- i Nārunūr Nārunūr'un himayesi
olmadan 97a/9

bit- Bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp
yetişmek.

b.- miş 104a/11

bī-tekellūf (Far.) Zulüm etmeden.

b. 77a/10

bilece Birlikte, beraber.

b. 132a/12

biz Çokluk birinci kişiyi gösteren söz.

b. 103a/1, 123a/3, 135a/5

b.+ de 77b/15

b.+ den 100a/14, 77b/10

b.+ e 102b/15, 106a/7, 114a/14,
116a/11, 120b/9, 123a/8, 131b/11, 110a/7,
131b/11

b.+ i 100a/13, 123a/9, 109a/3

b.+ im 100a/13, 110a/15, 114a/15,
120a/12, 78a/15, 81b/13, 107b/14

b.+ ler 74b/9

b.+ üm 135b/8

bī-zevāl (Far.) Zevalsiz, geçici olmayan,
baki.

pādişāh-ı b.+i 120a/5 → **pādişāh**

boğaç (İt.) İçine peynir, kıyma vb.
konarak hazırlanan bir tür tuzlu çörek.

b. 104b/14, 106b/2, 107a/7, 108b/1

b.+ den 105a/14, 108b/7

boğaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak.

b.+ ina 117a/14, 129a/15, 93b/5

b.+ uma 124a/12

boğazla- Hayvan veya insanı boğazından keserek öldürmek.

b.- yup 104a/14

boğazlan- Boğazlama işine konu olmak veya boğazlama işi yapılmak.

b.- mış 98a/7

boş 1. İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı.

b. 103b/7, 90b/1, 97a/1

2. Gâyesiz, amaçsız, anlamsız.

b. 93b/15

boşan- Baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak.

b.- up 90b/3

boy Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık.

b.+ ı 88b/3, 74a/13

boynuz Bazı hayvanların başında bulunan, tırnağı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı.

b. 117b/3

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b.+ ina 135a/7

b.+ una 79a/10, 86a/6

boz- Bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak.

b.- mayup 114b/14

böğür İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü.

b.+ üne 90b/1

böl- Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak.

b.- erdi 91b/9

bölük Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik.

b. 101b/6, 120b/13, 135a/13, 87b/15, 92b/4, 92b/6, 95b/2, 97a/15

böyle 1. Bu biçimde.

b. 74b/8, 77a/14, 79b/9, 85b/2, 98a/10, 98b/2, 98b/5, 123a/11, 123a/3

2. Bu derece 88b/9

bu 1. İşaret sıfatı.

b. 100a/15, 100a/8, 100b/1, 100b/13, 100b/14, 101b/13, 102b/1, 102b/12, 102b/8, 103b/10, 103b/7, 104a/14, 104a/7, 105b/13, 105b/3, 105b/6, 106a/15, 106a/8, 106b/14, 107b/14, 107b/15, 107b/7, 108a/3, 108b/15, 108b/9, 109a/13, 109b/12, 110a/2, 110a/8, 111a/7, 111b/4, 111b/6, 111b/7, 112a/14, 112a/15, 112b/1, 112b/2, 112b/8, 113a/15, 114a/13, 114a/14, 114a/8, 114b/3, 115a/9, 115b/11, 115b/7, 116a/11, 116a/12, 116a/8, 118a/2, 118b/1, 118b/13, 118b/3, 118b/9, 119b/12, 120a/12, 121a/14, 122a/1, 122a/8, 123a/1, 123a/11, 123a/4, 123a/9, 124a/11, 124b/1, 127a/5, 127b/4, 128b/1, 129b/3, 131b/10, 132a/8, 132b/6, 133a/15, 133a/6, 133a/7, 133b/7, 134a/15, 134a/5, 134b/14, 134b/2, 138a/1, 138b/13, 139a/1, 139a/3, 139a/4, 140a/9, 72b/1, 72b/11, 73a/15, 74a/4, 74a/6, 74b/15, 75b/12, 75b/2, 77a/1, 77a/13, 78a/15, 78a/9, 78b/5, 79b/11, 79b/6, 79b/7, 80a/2, 81a/3, 82a/13, 82a/14, 82a/8, 82a/9, 82b/11, 84b/10, 85a/11, 85a/15, 85b/14, 86a/13, 86a/14, 87b/3, 87b/7, 88a/10, 88a/3, 89a/10, 90a/2, 90a/7, 90b/10, 91a/11, 91a/14, 91a/5, 92a/9, 92b/1, 93a/15, 93a/3, 96b/8, 97a/13, 98a/5, 98b/2, 99a/8, 115b/10, 116a/15, 106a/10, 120a/9

b.+ ndan 86a/1, 90a/3

2. İşaret zamiri.

b. 102b/15, 113b/11, 111b/12, 112a/8, 107b/8, 73b/2, 85b/3, 94b/10, 94b/11

b.+ na 119a/10

b.+ ndan 94b/13

b.+ nı 102b/14, 103a/1, 108b/4, 130b/10

b.+ nı 135a/6

b.+ nın 84b/15

b.+ nlar 105b/12, 106a/10, 109b/2, 115b/6, 120a/11, 120a/9, 127b/4, 131a/2, 77a/14, 78a/15, 78a/9, 96b/8, 99a/2, 99a/8, 77a/1

b.+ nlara 102a/13, 107a/5, 120b/5

b.+ nları 108b/15, 113b/14, 117a/9, 118a/6, 77a/14, 80b/4

b.+ nların 110a/9, 121a/3

b.+ nuñ 102b/14, 136a/3

b.+ yıldı 103b/1

buçuk Ve yarım.

b. 140a/1

bugün İçinde bulunan gün.

b. 131b/10, 131b/8, 133a/2, 82b/3

buğür (Far.) Özellikle dinî törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler.

b. eyle- Buhurdan içindeki kokuyu etrafa yaymak, koklatmak. 120b/9

b.- yup 119b/3

buhūr-dān (Far.) İçinde buhur yakılan kap, buhurluk.

b. 118a/5, 120b/9

b.+ ıñ 118b/3

b.+ lar 128a/8

bulan- Bulama işine konu olmak, her yanı bir şeyle kaplanmak.

b.- mış 121b/13

bulun- 1. Bulma işine konu olmak.

b.- dılar 113b/14

b.- ur 89a/3

2. Bir yere ulaşmak.

b.- dı 88a/14

bul- Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

b.- anda 83b/13

b.- dılar 107a/7, 119b/7, 122a/12

b.- duğı 96a/5

b.- madılar 103b/14

b.- sa 136b/1, 89b/7

b.- up 109a/9

b.- ırın 122b/1

b.- urlar 117b/12

zafer b.- amadı 132b/9 → **zafer**

zafer b.- amadılar 132a/4

zafer b.- madılar 83a/6,

95b/4

zafer b.- mayup 85b/9

teselli b.- dı 101a/7 → **teselli**

fırsat b.- up 103a/11, 103a/3, 111a/10, 85a/4, 85b/3, 88b/6 → **fırsat**

buluğ Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın.

b. 136a/6

b.+ ı 136b/3

buluş- Bir araya gelmek.

b.- up 113b/4, 115a/11, 115b/15

bunca 1. Epey, çok.

b. 73b/2

2. Bu kadar, bu denli.

b. 135b/9

bula- Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak, bir nesneyi başka bir maddeye batırmak.

bunda Buraya, burada.

b. 105b/7, 108a/9, 109b/9, 111b/1, 111b/15, 111b/4, 112b/1, 113a/4, 115b/6, 116a/13, 120a/12, 129a/15, 129b/3, 130b/10, 137a/4, 137b/15, 77b/6, 78a/15, 78a/9, 96b/8, 97a/10, 97b/14, 97b/15, 98a/4, 99a/8, 139a/5, 103a/9

burun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

b.+ ı 74a/11

b.+ ina 102b/4, 121b/5

b.+ ından 72b/6

b.+ larına 120b/6

buyur- Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek.

b. 125a/5

b.- dı 99b/1, 100a/11, 100b/5, 101a/10, 104b/10, 111b/1, 111b/10, 111b/3, 112a/2, 112b/11, 112b/5, 113a/10, 113a/6, 113b/8, 114b/5, 115b/14, 120a/10, 122b/2, 122b/9, 124a/5, 125b/6, 131a/15, 80a/12, 80b/14, 80b/6, 90b/10, 93b/5, 96a/12, 96a/3, 96b/3

b.- dılar 78a/5

b.- up 112b/4, 122b/6

b.- ursın 86b/15

bülend (Far.) Yüksek, yüce, ulu.

b.+ üñ 80a/14

bā-āvāz-ı b. 73a/7 → **bā-āvāz**

server-i b.+ üñ 79b/3 → **server**

bürü- Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak.

b.- di 137a/13, 75a/12

büyü- Yetişmek.

b.- medük 74b/11

büyük Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne) , makro, küçük karşıtı.

b. 117b/2, 117b/4

C-c

cām (Far.) 1. Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.

c.+ ıla 93b/13

2. Tümü veya bir bölümü bu maddeden yapılmış, sırça.

c.- 1 gül-gün Gül renkli kadeh 93b/12

cāme-ḥāb (Far.) Yatak.

c.+ na 117a/2

c.+ larından 103b/10

cān (Far.) 1. İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.

c. 72b/2, 79a/10, 79b/11, 85a/5, 86b/10, 93a/14, 93b/2, 93b/11, 109a/6, 120b/12, 129b/9, 135b/2, 137b/8,

c.+ ı 81b/10

c.+ na 80a/4

c.+ ndan 71a/5

2. Kişi, birey.

93b/9

3. Ruh.

c.+ ları 98a/10

c.+ na 131a/6

c. at- Canını kurtamak. 98a/1

c.+ na kār ēt- Çok etkilenmek.

131a/7

c. kırtar- Öldürmemek, sağ bırakmak, canını bağışlamak

80a/1, 79b/14

c. vēr- Ölmek. 88b/3, 112a/5

c. ber-cehennem götür- (Kötü bir kimse, bir düşman için) Öldürmek. 71b/1, 90b/3

c. acısı Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı. 88b/2

c. u dilden Büyük bir samimiyetle, içten gelerek. 79a/4, 100b/9, 101b/5, 135a/13, 83b/7

cān-āver (Far.) Yabani hayvan.

c.+ ler 104a/2

c.+ leri 104a/3

cānīb (Ar.) Yan, taraf, yön, cihet.

c.+ de 73a/12, 78a/15

c.+ den 99b/11, 114b/14, 115a/3, 115a/5, 125b/11, 126a/2, 126a/4, 128a/13, 128a/15, 130a/15, 134b/13, 134b/7, 74a/4, 82a/12, 84a/12, 88a/8, 90b/10, 91a/14, 92a/15, 95b/6

c.+ e 102b/8, 104a/9, 138b/7

c.+ inde 112b/8, 128a/3, 87b/11, 87b/12

c.+ ine 104a/1, 104b/7, 133b/3, 78b/6

c.+ ini 76b/6

cāsūs (Ar.) Bir devlet veya kuruluşun gizli amaçları için çalışan kimse, çâşıt, ajan.

c.+ ları 100b/14, 101a/14, 103a/2, 113b/11

cazu (Far.) Büyücü.

c. 110b/10, 132a/9

Kehvār-ı c. 132a/9

cebe (Moğ.) Zincir veya halkadan örülerek yapılmış zırh.

c. 133a/9, 72a/13, 133a/10

c.+ ler 133b/14

c.+ lere 92b/12, 94b/6

c.+ leri 126b/5

c.+ sin 85a/7

cehd (Ar.) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

c. eyle- Çalışıp çabalamak, uğraşmak. 78b/13

cehennem (Ar.) Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu.

c. 78a/3

cem' (Ar.) Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

'aqlın başına c. ét- → **'aql**

92b/11

c. ol- Toplanmak.

76a/7, 139a/8, 99b/12, 120b/1, 122b/10, 95b/11, 96b/12, 99a/10, 103b/5

cemāl (Ar.) Güzellik.

c.+ in 112a/9

c.- i şevk Coşkunluk, keyif veren güzellik 119b/10

hüsn-i c. 133b/13 → **hüsn**

cenāh (Ar.) Kanat, yan, taraf.

c. 128a/12

kalb-i c. 81b/7 → **kalb**

cenk (Far.) Kahramanca mücadele, çarpışma, savaş.

c. 99b/10, 99b/3, 101b/7, 116a/15, 122b/11, 124b/11, 125a/15, 125a/5, 125a/6, 126b/1, 82a/2, 85b/3, 90a/3, 94a/5, 93b/8 96a/12, 97a/10, 98b/9, 96a/15, 73b/4, 85b/8, 81b/15

c.+ de 107a/3

c.+ den 92a/11, 92a/13

c.+ dir 125b/4

c.+ e 132a/10, 83a/1, 86a/7, 91a/14, 93b/7, 82b/14

c.+ i 81b/13, 92b/8, 75b/15, 87b/4

c.+ in 95b/3

c.+ inden 77a/13

c.+ ine 116a/12, 85b/8

c.- i 'azīm Büyük savaş, mücadele 94a/4, 91b/5, 85b/10, 83a/1, 132a/3

c. eyle- Savaşmak, mücadele etmek. 101a/5, 132b/8, 109b/3, 75b/14, 83a/6, 90b/12, 95b/2

c. kıl- Savaşmak, mücadele etmek.
87b/14, 98b/3, 87b/15

c. ét- Savaşmak, mücadele etmek.
81b/13, 94a/14, 92a/2, 92a/3,
132b/10, 91b/8, 125a/10, 97a/14, 132b/11,
83a/5, 91b/13, 92b/2, 95b/4, 97b/1, 90a/1,
114b/13

c.- i sultānī Sultanların savaşı,
mücadelesi 101a/12

cerrāḥ (Ar.) Eskiden tıp öğrenimi
görmeden hekimlik yaparak yara tedavi
eden kimse.

c.+ lar 122b/5

cevāb (Ar.) Bir soruya, bir isteğe, bir söz,
bir davranış veya yazıya verilen karşılık,
yanıt.

c. aç- Söz etmek, bahsetmek.
108a/8

c. vēr- Karşılık olarak bildirmek
veya söylemek. 71b/14, 134a/8, 111b/15

cevāhir (Ar.) Elmas, yakut vb. değerli
taşlar, mücevher

c. 118b/7, 126b/5

c.+ in 136b/9

cevelān (Ar.) Dolaşma, dolanma, gezinme,
gezinti.

c. göster- Bir yerin etrafında
dolaşarak kendini göstermek. 90b/5

lu‘b-ı c. göster- 73a/10 → **lu‘b**

c. ét- Dolaşmak, gezinmek.

139b/12, 140a/8, 84a/13, 86a/3,
73a/5

c. kıl- Dolaşmak, gezinmek.

84a/10, 88b/8

cevher (Ar.) Değerli süs taşı, mücevher.

c. 135b/11, 94b/6

cevr (Ar.) Eziyet, cefa, üzü.

c.+ i 114b/12

cevşen (Ar.) Zincir ve puldan yapılan
örme zırh.

c. 133a/10

c.+ in 85a/7

cevşen-pūş (Far.) Zincir ve puldan yapılan
örme zırh giyen.

c. 105a/12, 133a/1

cezā (Ar.) Uygunsuz davranışlarda
bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı
verici işlem veya yaptırım.

c. kıl- Ayırmak, kesmek. 88b/7

cidden (Ar.) Ciddi olarak, gerçekten,
hakikaten.

c. 134a/4

ciger-gūše (Far.) Çok sevilen kimse, evlat, ciğerpare

c.+ lerüm 97a/6

c.+ m 82a/1, 132a/11

c.+ si 92a/5

cihān (Far.) Alem, dünya.

c. 102a/14, 103a/14, 123b/10, 126b/14, 131b/5, 131b/8, 132a/13, 134a/7, 139a/1, 72a/1, 72b/3, 72b/4, 73a/8, 73b/6, 74a/1, 76a/10, 82b/8, 132a/1386a/9, 87b/4, 92a/10, 94a/14, 94a/9, 94b/12, 94b/8, 97a/2, 97b/12, 106a/2, 134a/15

c.+ da 133b/2

c.+ dan 84a/4, 92a/8

c.+ ı 113b/10

c.+ n 73b/14

‘ayyār-ı c. 100a/2, 112a/12 →
‘ayyār

cihān-gīr (Far.) Hükümdar, yönetici.

c. 87b/11, 106b/13

c.+ i 140a/10

c.+ ler 76a/8

c.+ leri 126a/8

c.+ lerüñ 98b/1

c.- i şāhib-kırān Talihli, muzaffer hükümdar 74b/11

Fīrūz-i c. 99b/4, 100a/1, 100a/10, 100a/12, 100a/3, 100a/8, 100b/10, 101b/1, 102a/5, 103b/12, 103b/4, 103b/6, 103b/9, 103b/14, 104a/3, 104b/7, 104b/9, 100b/5, 110b/3, 112a/12, 133a/3, 87b/2, 104a/2, 137b/13, 95b/14, 105b/10, 105b/6, 105b/8, 107a/12, 107b/1, 110a/11, 110a/13, 110b/15, 110b/9, 111a/12, 111a/2, 111b/10, 111b/14, 111b/3, 111b/5, 112a/1, 112b/10, 112b/14, 112b/5, 113a/2, 113a/5, 113a/8, 113a/9, 113b/2, 113b/7, 116b/6, 120a/1, 120a/9, 122a/14, 125b/6, 126a/15, 126b/8, 127a/2, 129b/14, 131a/13, 131a/14, 131a/7, 131b/4, 131b/7, 132b/13, 133a/13, 133a/15, 133b/4, 133b/8, 134a/8, 134b/6, 134b/9, 135a/14, 135a/9, 135b/2, 135b/3, 136a/1, 136a/10, 136b/14, 137a/12, 137a/14, 137a/8, 137b/7, 137b/9, 138b/8, 139a/4, 139a/7, 139b/2, 139b/8, 139b/9, 140a/10, 140a/13, 140a/3, 140a/6, 76a/12, 76a/14, 76a/9, 76b/11, 80a/11, 80a/13, 80a/7, 80a/9, 80b/14, 80b/4, 81b/8, 82a/1, 82b/12, 83b/1, 86a/13, 86b/11, 86b/6, 87a/3, 87b/10, 91b/1, 91b/7, 92a/4, 92a/5, 92b/1, 92b/6, 93a/15, 91b/12, 96a/4, 93a/7, 93b/5, 94a/5, 95b/8, 96a/12, 96a/3, 96b/2, 97b/2, 99a/11, 73a/15, 80a/7, 76a/5, 115b/2, 133a/6,

Fīrūz-i c.+ den 100a/15, 136a/4, 138a/1, 81b/14, 86b/9

Fīrūz-i c.+ e 99b/13, 102a/4, 104b/9, 106a/2, 136a/9, 137b/3, 138b/7, 139b/1, 140a/13, 140a/14, 86b/4, 93a/7

Fîrûz-i c.+ i 81a/8, 96b/6,
102a/2, 113a/1, 134a/3, 136b/4, 137a/13,
138b/10, 87a/15, 93a/3, 99b/6

Fîrûz-i c.+ iñ 100b/1,
100b/8, 119b/8, 119b/9, 139a/14, 140a/2

Fîrûz-i c.+ üñ 99b/12,
107a/11, 108a/2, 109b/9, 111a/14, 111a/7,
111a/9, 111b/8, 112a/9, 115b/5, 119b/13,
126a/14, 126b/7, 127b/3, 135a/11, 136a/6,
136b/12, 136b/13, 137a/7, 138a/7,
138b/12, 82a/6, 86b/1, 86b/3, 99a/10,
71b/12, 95b/10, 138b/5, 134b/4, 133b/5,
133a/11, 138b/14

Fîrûz-i Şâh-ı c. 101b/2, 122a/13,
128b/10

Fîrûz-i Şâh-ı c.+ e 100b/12

Fîrûz-i Şâh-ı c.+ üñ
126a/7, 126a/9

Argarım ören-püş-ı bende-i Fîrûz-
i c.

73a/9

cihân-peymâ (Far.) Dünyada dolaşan,
seyyah.

c. 119b/12, 118a/8, 126a/11,
122a/14

c.+ nuñ 118b/12

‘ayyâr-ı c.+ lar 119b/8 → ‘ayyâr

rahş-ı c.+ niñ 87a/9 → rahş

Çābük-i c.119b/12, 118a/8

Çābük-i c.+nuñ 118b/12

Çāpük-i c. 126a/11, 122a/14

Hābū-yı c. 133b/1

cinnî (Ar.) Cinli.

c. 81b/9, 92a/5

Kūs-i Ra‘d-ı Aḥmer-i c.-zāt

126b/5

civān (Far.) Genç, yakışıklı, boyu posu
yerinde erkek.

c. 91b/15

c.+ lar 87a/12

cömerd (Far.) Kendine ait şeyleri
kolaylıkla verebilen, ikram edebilen,
vermekten kaçınmayan, eli açık (kimse) ,
kerim, semih.

c. 105a/8

cur‘a (Ar.) Yudum, bir yudum.

c.+ sından 93b/12

cüş (Far.) Coşma, coşkunluk.

c.+ a 125b/15, 91a/9

c. ét- Coşmak.

91a/15

c.+ a ve ḥurūṣa gel- Coşmak,
kendinden geçecek duruma gelmek.

125b/15, 91a/9

cüḏā (Far.) Ayır düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.

c. kıl- Ayırmak.

84a/8

cüft (Far.) Çift.

c. 115a/8, 115b/9

cümle (Ar.) Bütün, hep.

c. 99b/1, 99b/11, 99b/4, 100b/12, 100b/9, 102a/1, 103b/11, 103b/4, 105a/10, 105b/9, 109b/13, 110b/3, 112a/15, 113a/11, 113a/13, 113a/15, 113b/2, 113b/3, 113b/5, 114a/15, 114a/4, 115a/10, 115a/8, 115b/11, 115b/3, 115b/8, 116a/3, 117a/4, 119a/15, 121a/3, 122b/5, 122b/9, 123a/1, 123a/13, 124a/14, 124b/2, 125a/1, 125a/3, 127a/5, 127b/14, 130a/11, 132b/6, 76a/11, 76a/13, 76a/5, 77a/2, 80a/10, 81a/8, 82a/10, 82a/8, 95b/11, 95b/8, 96a/1, 96a/9, 96b/10, 96b/7, 99a/9, 113a/5

c.+ müz 78a/1

c.+ ñüzi 122a/10

c.+ si 100b/12, 106b/9, 113a/7, 115b/9, 117a/9, 118b/6

c.+ sine 117a/12

c.+ siniñ 107a/2, 113a/10

c.+ sinüñ 119a/8, 121a/8, 125a/10, 81a/5, 94b/14, 96a/11

cüst (Far.) Çabuk hareket eden, çevik.

c. 71a/11, 84a/9, 88b/9, 88b/6, 89a/11, 90a/15

cüst ü cū (Far.) Arama, araştırma.

c. 103b/14

c. eyle- Aramak, araştırmak.

103b/14

cüzvī (Ar.) Az miktarda, az.

c. 112b/2

Ç-ç

çağır- Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.

ç.- dılar 125b/1

ç.- inca 129a/10

ç.- mağa 128a/10

ç.- up 132a/11, 104b/15, 73a/7, 79b/4, 82b/3, 83b/1

çağırı gör- Söyleye durmak.

ç.- di 129b/2

çağla- Köpürerek ve ses çıkararak coşkun bir biçimde akmak.

ç.- dı 91b/6

çak Ta, tam, tamam.

ç. 84b/14

ç. 98b/5, 114b/3, 114b/11, 116a/5

çāk (Far.) Çok yırtık, lime lime, parça parça olmak.

zehresi ç. ol- → **zehre**

72a/15, 114a/10

çal- 1. Çarpmak, vurmak.

ç.- ayım 110b/15

ç.- dı 124a/13, 83b/11

ç.- up 122a/1, 124a/9

kılıç ç.- up 86a/2 → **kılıç**

zemīne ç.- dı 83b/10 → **zemīn**

2. Vurarak veya sürterek ses çıkartmak.

ç.- ayor 114a/7

ç.- dı 85a/4, 85a/8

ç.- dılar 137b/1

ç.- duğın 91b/10

ç.- indı 95b/6

ç.- salar 114a/8, 114a/9

ç.- up 86a/5

3. Üzerine sürmek.

ç.- dı 121b/5

çalın- (Musiki aletleri, gramofon, teyp, pikap veya boru, çingirak, kampana gibi ses çıkaran şeyler için) Vurulmak, üflenmek veya gereken yapılmak sûretiyle ses vermeleri sağlanmak, sesleri gerektiği şekilde çıkarılmak, seslendirilmek.

ç.- up 125b/12, 134b/14, 76a/2

tabl ç.- up 76a/2 → **tabl**

ārām ç.- up 76a/2 → **ārām**

kūs-i ḥarbī ç.- up 81b/1 → **kūs**

çalış- Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak.

ç.- dı 88a/15

ç.- up 135a/13

çalkān- Herkesin duyacağı duruma gelmek, yayılmak.

ç.- dı 129b/5, 137a/5

ç.- dılar 129b/15

ç.- up 91a/13

çamur Su ile karışarak bulaşıcı, sıvaşıcı duruma gelmiş, basılınca içine batılan toprak.

ç.+ a 79a/1, 79a/11, 79b/6

çalım Vakıt, zaman.

çantay Beraber taşınması gereken eşya, yiyecek, para, evrak gibi şeyleri koymaya yarayan deri, kumaş vb.nden yapılmış elde taşınır mahfaza.

ç. 108a/15

çāpūk (Far. *çābūk*) Hızlı, süratli, seri.

ç. 84a/10, 87a/14, 89a/12

çāpūklik Çabuk olma durumu, sürat, hız.

ç.+ ine (çāpūkligine) 88b/9, 90a/11

çāpūk-süvār (Far.) Hızlı, süratli binici, binen.

ç. 84b/7, 86b/5

çāre (Far.) Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.

ç. 98b/4

ç. ol- İşe yaramak, fayda etmek.

83b/5, 129b/3

çarḥ (Far.) Çark, dönen tekerlek, tekerlek gibi dönen şey.

ç.+ ı 139b/14

çār-sū (Far.) Bir yerin ortası, merkezi.

ç.- yı beyābān Çölün ortası.
140a/14

çat- Sırt sırta verip oturmak.

ç.- up 120b/14

çayır çayır Şiddetli, çabuk ve etkili bir biçimde.

ç. 122b/3

çehre (Far.) Yüz, surat.

ç.+ lerden 93b/15

çek- 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

ç.- diler 103a/9, 111b/1, 111b/4, 113a/4, 129b/3, 137a/4, 137b/15

ç.- ıcek 71a/8

ç.- üp 117b/6, 129a/15, 135a/12, 135a/15, 135a/7, 136a/11, 93a/10, 97b/14

2. Germek.

ç.- di 83b/13

ç.- üp 121a/10, 121a/9, 122b/3,

3. Üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak.

ç.- erin 135a/8

4. Güç durumlara dayanmak, katlanmak.

ç.- diler 125a/11

ç.- erin 114b/13
kadd ü kâmet ç.- er 138b/14, 92b/3
→

kadd

kadd ü kâmet ç.- er
86b/12, 127b/10

kadd ü kâmet ç.- miş
111a/3, 74a/9, 86b/7, 91b/15,
93a/1, 94b/3, 128b/4

kadd ü kâmet ç.- üp
72a/12, 73b/8, 94a/11

kâmet ç.- er 133b/12 → **kâmet**

elem ç.- eyim 134a/11 → **elem**

elem ç.- üp 101b/13

ğam ç.- me 101a/3 → **ğam**

el ç.- üp 95b/7 → **el**

hançer ç.- üp 84a/7 → **hançer**

kılıç ç.- üp 85a/8 → **kılıç**

nîze-i dâstân ç.- üp 90b/4 → **nîze**

tîğ ç.- üp 72b/14 → **tîğ**

çekil- Kendini geriye veya bir yana çekmek.

ç.- diler 109a/4

ç.- üp 76b/7

çemen (Far.) Yeşillik yer.

ç. 104a/12

çerâ (Far.) Otlak.

ç. 119a/3

çeri Asker.

ç. 87a/9

çeşme (Far.) Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısı, pınar.

ç.- i âb-ı hayvân Abıhayat, hayat suyu çeşmesi 127a/5

çevir- 1. Döndürerek hareket ettirmek.

ç.- di 134b/3

ç.- üp 130a/3, 136a/6, 136b/3,
137b/14, 137b/6, 139b/15, 140a/3, 75a/5,
83b/10, 88a/12, 89a/7, 90a/13,
90a/15, 93a/6, 95a/1, 95a/11

2. Bir şeyin yönünü değiştirmek.

84b/14

3. Bir yiyeceği büyük bir şişte döndürerek pişirmek.

ç.- ürlar 104a/14

yüz ç.- miş 83b/15 → **yüz**

çevür- → **çevirmek -1-**

ç.- üp 137b/5

çığır- Bağırarak, haykırmak.

ç.- dı 92a/6

ç.- up 91b/11, 91b/4, 97b/6, 94a/15

çığışat- Çığış çığış sesi çıkartmak.

ç.- up 133a/10

çık- 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek.

ç. 90a/1

ç.- ar 79b/7, 80a/15, 80a/2

ç.- dı 129a/7, 75b/1, 76a/4, 80b/12

ç.- mağa 78b/8

ç.- mağ 79b/10

ç.- up 107b/13, 108a/13, 110a/8, 113a/14, 113b/4, 114b/7, 116b/12, 126b/10, 127a/10, 131a/7, 136a/13, 137a/15, 137a/2, 137b/15, 139b/12, 71a/15, 117b/12, 75a/11, 76a/8, 78b/3, 79b/13, 80b/12, 89a/12, 90b/2, 95a/4, 93b/4

2. Bir şeyin yukarısına doğru yürümek.

ç.- up 132a/6, 135b/15, 135b/5, 139b/10, 139b/9, 140a/6, 140a/7

3. meydana gelmek, oluşmak.

ç.- up 139b/6

ç.- a gel- Beklenmedik bir zamanda gelmek.

ç.- di 106a/14, 110b/13, 118a/5, 94a/10

ç.- üp 113b/12, 79a/8

çıkār- Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.- dı 102b/5, 102b/8, 83b/8, 92b/7, 112a/6, 124a/3

ç.- dılar 80b/10, 85a/12, 89b/4, 136a/14

ç.- duğı 114a/7

ç.- sun 131a/12

ç.- uñ 92a/12

ç.- up 102a/12, 102b/4, 105a/7, 112a/2, 115a/15, 117a/7, 131a/14, 135b/12, 136b/9, 75a/9, 76a/6, 77a/5, 79a/8, 79b/1, 84a/1, 85a/11, 90a/14, 92a/13, 93a/6, 94b/2, 95b/10, 82a/3

ç.- ur 80b/1

ç.- urdı 80a/3

kızıl şuyum ç.- dı 131a/11 → **kızıl**

kızıl şuyum ç.- dılar 131a/9

kızıl şuyın ç.- up 131a/4, 131b/3

kızıl şuyun ç.- urın 80b/1

kızıl şuyına ç.- urın 81a/5

çınār (Far.) İki çeneklilerden, boyu 30 metreyi bulabilen, gövdesi kalın, yaprakları parçalı, uzun ömürlü, gölgesi

koyu olduğu için bahçe ve parklara süs
ağacı olarak dikilen büyük ağaç.

şāḥ-ı ç. 93a/8→ şāḥ

şāḥ-ı ç.+ a 74a/13

çingirtat- Çingirak sesi çıkarmasını
sağlamak.

ç.- up (çingirtadup) 133a/10

çōbān (Far.) Koyun ve keçi sürülerini
otlatan kimse.

ç. 105b/1, 106a/11, 106b/6

çoğu Çok kimse.

ç.+ nuñ 125a/12

çok Sayı, nicelik, değer, güç, derece
vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az
karşıtı.

ç. 107b/8, 116a/12, 131b/11,
132b/10, 132b/11, 80a/2, 90b/14, 96b/2

ç.+ dan 118a/9, 122a/15

ç.+ dur 102b/15, 118b/14

çolakī (Ar.) Eli veya kolu sakat olan
(kimse) .

ç. 120b/13

çök- Batmak.

ç.- miş 79a/1

çöker- Oturmak.

ç.- diler 100a/6

çökür- Bulunduğu düzeyden aşağı
inmek, çukurlaşmak.

ç.- di 89a/14

çömlek Toprak tencere.

ç. 104b/14

çöz- Düğümlü, bağılı veya sarılı bir şeyi
açmak.

ç.- üp 125b/13, 81b/3

çün (Far.) İçin.

ç. 123b/14, 125b/13, 131a/10,
136b/5, 82a/8

çün-ki (Far.) 1. Çünkü.

ç. 76a/4

2. -ınca, -dığında.

ç. 81a/11

çün-kim (Far.) 1. -ınca, -dığında .

ç. 99b/8, 101b/15, 101b/6,
103b/12, 104a/10, 110b/6, 114b/14,

115a/1, 116a/8, 120a/13, 125b/9, 140a/14, 74b/15, 74b/3, 76a/1, 81a/15, 81a/6, 82a/11, 84a/11, 90a/12, 93a/2, 94b/7, 95b/6, 98a/4

2. Çünkü, -dığından.

ç. 104a/15, 106b/8, 138a/12, 85b/1, 87b/2, 88a/3, 89b/7

78b/11, 78b/13, 78b/4, 78b/9, 79b/10, 80b/10, 80b/12, 81b/13, 81b/15, 82a/1, 82a/10, 82b/6, 84b/11, 84b/15, 85a/8, 86a/12, 86a/5, 86a/8, 87a/14, 87a/2, 87a/7, 87b/1, 87b/14, 87b/3, 88a/10, 89a/3, 90a/4, 90b/1, 91a/14, 92a/4, 92a/9, 94b/1, 95a/10, 95a/8, 95a/9, 97a/2, 125b/4, 136a/15, 116b/4

2. Daha.

d. 118b/15, 119b/9, 137b/2, 94b/7, 97a/8, 98a/14, 98a/15

D-d

da -dA bağlacı.

d. 101a/7, 133b/2, 75a/1

dā'im (Ar.) Daima.

d. 119a/15, 97a/9

dahı Dahı, de.

d. 101a/5, 101b/13, 101b/2, 101b/4, 101b/5, 102a/4, 102b/15, 103b/3, 104b/10, 104b/8, 105b/4, 105b/5, 107b/1, 107b/14, 108b/13, 108b/6, 109b/14, 109b/15, 109b/2, 109b/5, 109b/6, 110a/1, 110a/10, 110a/15, 110b/9, 111b/8, 112a/7, 112b/4, 113b/15, 114a/1, 114a/14, 115a/14, 116a/1, 116a/15, 116b/9, 117a/13, 117a/6, 118b/1, 118b/3, 118b/6, 120a/5, 120b/15, 121a/1, 121a/13, 121a/15, 122b/12, 123a/14, 123b/1, 123b/2, 124b/5, 125a/15, 125b/6, 126a/15, 126b/5, 126b/9, 127a/13, 127a/5, 127b/1, 127b/7, 128a/1, 129a/8, 130b/7, 131a/10, 131a/11, 132b/11, 132b/14, 132b/6, 134a/5, 137b/3, 139a/11, 139a/13, 72a/9, 73b/4, 75b/12, 75b/4, 75b/5, 75b/6, 75b/7, 75b/9, 76a/9, 76b/1, 76b/8, 77a/1, 77a/12, 77a/4, 77b/14, 77b/15, 77b/3, 78a/10,

dal- Güreşte rakibinin belden aşağı bir yerini aniden tutmak.

d.- dı 84a/1

damak Ağız boşluğunun tavanı.

d.+ ma 118b/5

dāmen (Far.) Etek, uç, kenar

d.-i Kaf Kaf (dağının) eteği
103a/15, 86a/14, 87b/14, 91a/6, 95b/12

d.+ da 114a/6

d.+ ı 86b/6

d.+ lardan 85a/10

d.-i Kūh-i Kaf Kaf Dağı'nın eteği

d. 126a/7

dāne (Far.) Adet, miktar, tane.

d. 102a/13, 104b/13, 105a/7,
106b/2, 108b/1

dar İçine alacağı şeye oranla ölçüleri
yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı.

d. 90a/14

darb (Ar.) Darbe, vurma, vuruş.

d. 104b/2, 128b/15, 129a/3,
129a/5, 129b/7, 130b/7, 136a/9, 137a/8,
137b/2, 139b/2, 71a/4, 72b/10, 73a/3,
75a/14, 75b/4, 75b/5, 75b/9, 79a/12, 79b/2,
87b/5, 89a/13, 89a/8, 94b/6, 95a/15, 95a/2,
95a/8, 75a/8

d.+ da 95a/7

d.+ dan 88b/5

d.+ ı 95a/6

d.+ ı 122b/3, 75a/13, 75b/12, 95a/9

d.+ ıla 130a/9, 130b/10, 88a/2,
94a/8, 95a/12

d.+ ın 75b/12, 95a/9, 95b/1

d.+ ına 72a/6, 89b/8

d.+ ından 87a/5

d.+ ile 89a/2, 97b/13

d.+ la 138a/6, 139a/2, 94a/6

d.+ lar 75b/14, 85b/10

d.- ı 'ālemi (Orada mevcut
durumda bulunan) herkesin vuruşu,
darbesi 139b/8

d.- ı gürz Topuz darbesi, vuruşu

71a/8, 93b/3, 130b/2

d.-ı deste-çüb Sopa darbesi 130b/7

darben (Ar.) Vurarak, döverek.

d. 135a/15, 91a/1, 93a/10

dārū (Far.) İlaç.

d. 106b/8, 111a/11, 111a/4,
111a/5, 117a/12, 120b/5

d.+ dan 117a/9, 121a/3

d.- yı kattāl Ölümcül zehir 118b/4

mīnā-i d. 102b/4 → **mīnā**

dārūh Zehirli.

d. 107a/7, 107a/9

dāsītān (Far.) Hikâye, masal, destan.

d. 132b/1

d.+ da 86b/8

d. kıl- Bir kimseye türlü kötülükler
yapmak. 76b/12, 85b/2

defter-i d. ol- 101a/5, 75a/3 →

defter

hīle-i d. kıl- 87a/2 → **hīle**

h̄īle-i d.+ a 88b/10 → **h̄īle**

h̄īle-i d.+ ından 86b/1

nīze-i d. 83a/5 → **nīze**

nīze-i d.+ a 134b/1, 89b/9,
90a/12

nīze-i d.+ ı 139b/14

dāstān (Far.) → **dāsītān**

nīze-i d.+ ı çek- 90b/4 → **nīze**

da'vā (Ar.) Doğruluğuna inanılıp
gerçekleşmesine uğraşılan görüş, ülkü,
ideal.

d.+ na 135a/10

d.+ sınıt- Bir meziyetin kendinde
bulunduğunu ileri sürüp üstünlük
taslamak, iddia etmek. 87b/8, 134a/6

da'vet (Ar.) Çağırma, gelmesini isteme,
çağrı.

d. kıl- Davet etmek. 122b/12,
74a/1

davran- Bir işi yapmaya hazır olmak,
hazırlanmak.

d.- up 140a/7

de → **da**

d. 105a/9, 110b/6, 116a/15,
123a/3, 140a/13, 81b/12, 114b/9

dē- Demek, söylemek.

d.- di 100a/15, 100a/3, 100b/5,
101a/10, 101a/2, 104b/15, 106a/10,
106a/8, 106b/1, 106b/4, 107a/15, 107b/8,
109a/1, 110a/2, 110a/4, 110a/5, 110a/7,
111b/13, 111b/15, 111b/5, 111b/7,
112a/12, 112a/14, 112a/3, 112a/5, 112a/8,
112b/4, 114a/11, 114b/2, 116a/10,
116a/13, 116a/15, 116b/5, 118a/10,
118b/15, 119a/11, 120a/3, 120a/7,
121b/10, 121b/14, 121b/8, 122a/11,
123a/13, 123b/2, 124a/12, 124b/7,
125a/15, 131a/13, 131b/13, 131b/3,
132b/1, 133a/6, 133b/10, 133b/11, 133b/8,
134a/8, 135a/10, 135a/9, 138a/13, 139a/3,
139a/5, 139a/6, 139a/9, 73b/3, 74b/14,
74b/9, 76b/12, 77a/8, 79b/6, 79b/8, 81a/5,
81b/14, 82b/12, 84a/4, 84b/11, 85b/14,
85b/2, 85b/5, 86a/1, 86a/3, 86b/10, 86b/15,
87a/2, 87b/6, 87b/7, 87b/9, 88a/2, 89a/1,
89a/4, 90a/2, 92a/12, 94b/10, 97a/7, 98a/4,
102b/1

d.- diler 99b/15, 102a/14, 103b/11,
114b/4, 120b/10, 122a/3, 123a/4, 126b/8,
134b/8, 138b/4, 78a/2, 88a/9, 92b/10,
95b/13, 118b/10, 123b/13, 122a/2, 131b/9,
136a/3

d.- dim 118b/2

d.- dügi 108a/11

d.- dükleri 102a/7, 109b/14,
114a/2, 119a/7, 132a/15, 133a/3, 133b/10,
71a/1, 72a/9, 74a/2, 77a/7, 77b/8, 78b/15,
92b/10, 97b/11, 97b/2

d.- düklerince 94b/10

d.- medi 112a/6

d.- meyile 138a/2
d.- miş 132b/2, 82a/1
d.- r 117b/10
d.- rken 118a/3, 134b/9, 73b/5
d.- rler 101b/10, 133b/8, 112a/15,
126b/7, 94b/13, 97b/4

d.- rlerdi 119a/14, 132a/9, 128b/8,
71b/3, 71b/4, 73b/10, 73b/12, 73b/7,
84b/7, 88b/12

d.- rseñ 84a/3

d.- rsin 79b/10

d.- rsiz 102b/12

d.- yerek 117a/8

d.- yicek 76b/2, 77b/4, 79b/10,
82b/1, 86b/14, 87a/5, 89a/4, 90a/5, 94b/14

d.- yince 103b/7, 105a/5, 110b/15,
113b/11, 71b/8, 83b/2, 84b/12, 84b/5,
86b/1, 89b/12, 89b/5, 92b/9, 93a/15

d.- yincek 134a/13

d.- yü 101a/12, 122b/11, 125b/1,
128a/10, 80a/3, 99a/4, 105a/5, 114b/9,
80a/3, 118a/6

d.- yücek 120b/8

d.- yüp 99b/3, 106a/14, 114a/14,
119a/1, 120b/4, 120b/6, 121a/14, 121a/2,
122b/1, 123b/3, 124a/1, 124a/9, 124b/13,
124b/4, 124b/9, 128b/2, 129a/10, 129b/2,
131a/5, 134b/1, 135a/3, 135b/11, 135b/14,
138a/12, 139a/13, 73a/10, 75a/4, 76b/5,
77a/12, 77b/11, 80b/1, 82a/2, 85a/1, 85b/7,
89a/11, 89a/6, 99a/3, 125b/5, 100a/9,
101a/6, 101b/14, 101b/4, 101b/5, 103a/4,

104a/9, 105a/6, 105a/7, 105b/11, 107a/10,
107a/6, 107b/13, 108a/12, 108a/2, 108b/3,
108b/5, 109a/3, 109b/7, 110b/1, 110b/11,
110b/5, 111b/12, 112a/1, 112b/9, 114b/14,
114b/5, 114b/7, 116b/10, 73a/10, 74a/6,
76b/10, 80b/6, 82a/2, 83b/7, 85a/5, 89b/9,
92a/10, 93a/5, 98b/5, 105a/10, 82b/7

def^c (Ar.) Savma.

d.- i ğam Derdin, kederin
uzaklaştırılması 78a/11

defn (Ar.) Ölüyü gömmek.

d. eyle- Gömmek. 96a/14, 96a/4

d. kıl- Gömmek. 78a/11

defter (Ar.) Genellikle hafif bir kapak
içerisinde, yazı yazmak için bir araya
tutturulmuş kâğıt yaprakları.

d. -i dāsītān ol- Dillere destan
olacak bir olay yazılmak.

101a/5, 75a/3

deg- 1. Aralık kalmayınca kadar
birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas
etmek.

d.- üp 88b/8

2. Değerinde olmak.

d.- erdi 135b/12

degil → **degül**

d. 139a/8

d.+ dir 123b/15, 134a/1, 129b/2

d.+ sin 86b/11

d.+ üm 132a/12

degin Değın, dek.

d. 79a/15, 98a/11

degirmen Kahve, buğday, nohut vb. taneleri öğüten araç veya alet.

d. 74a/11

degül Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime. → **degil**

d. 100a/14, 132b/2, 90a/2, 87b/8

d.+ dür 111b/12, 135a/7, 92b/13, 94b/11

d.+ sün 85b/1

dehān (Far.) Ağız.

d.+ ı 83b/14

dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamânı gösterir, –e kadar, –e değin.

d. 125a/15, 98a/3, 81a/7, 125a/13, 91b/9, 86a/11, 97b/9

del- Delik açmak, delik duruma getirmek.

d.- erin 114a/13

d.- üp 117a/15, 117b/2

delükli Deliği veya delikleri olan, delikli.

d. 135b/5

dem (Far.) 1. Zaman, an.

d.+ de 109b/8, 78b/15, 78b/2, 79a/5, 115a/2, 128b/1, 131b/4, 134a/13, 78a/12, 82a/13, 82b/1, 99a/11

2. Nefes, soluk.

d. 137a/2

d. ü nefes bağla- Nefesini tutmak.

75a/8

demür Demir.

d. 134b/12

d.+ den 127b/6

d.+ ile 72a/13

d.+ ler 115b/10

d.+ nin 139b/15

depe Tepe.

d. 135a/1

d.+ den 136b/4

d.+ sine 135b/5

d.+ siniñ 72b/7, 93b/4

d.+ sinüñ 137a/3, 90b/3

depele- Çiğnemek, ezmek, hakından gelmek, öldürmek.

d.- di 73a/15, 79a/14

d.- sem 90a/5

d.- yüp 120a/6, 90a/3

depelen- Yuvarlanmak, debelenmek.

d.- di 98a/7

depere Tepesine.

d. 88a/12

depme Tekme.

d.+ ler 120b/4

depren- Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.

d.- medi 120b/4

depret- Kımıldatmak, sarsmak, harekete geçirmek.

d.- di 73b/8

d.- üp 90b/8

der-gāh (Far.) Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzuru, eşiği.

d.- 1 Hakk Hakkın dergahı, tekke 83b/7

dermān (Far.) Çare, hal yolu, çıkış yolu.

d. ol- Derdine çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare olmak. 77b/10

der-miyān (Far.) Ortada.

d. eyle- Meydanın ortasına gelmek, ileri atılmak. 128b/3, 131b/6

derü Deri.

d.+ ñi 112a/3

deryā (Far.) Deniz.

d. 137a/5, 129b/5, 91a/12, 91a/9, 95b/5, 95b/6, 99a/776a/2, 82a/12

d. 116a/12

d.+ lar 126a/1, 81a/13

d.- yı bī-pāyān Uçsuz bucaksız deniz 127a/13, 128a/11, 125b/14

d.- yı rahmet Rahmet denizi

91a/14

derzi Terzi.

d.+ si 93b/10

dest (Far.) El.

d. 116b/3, 116b/4

d. 82a/15

d.+ le 127a/11

erkân-ı d. 105b/9, 76a/11 → **erkân**

deste-çüb (Far.) Değnek, sopa.

d. 128b/7, 130a/15, 91b/11,
91b/12, 97b/7

d.+ a 129b/7, 128b/14

d.+ ı 94b/5, 129b/10

d.+ ı 93a/9

d.+ ın 127b/2, 130a/3, 130b/4,
131a/5

d.+ ına 136a/13

d.+ ından 136a/11, 137b/6

d.+ ine 89b/3

darb-ı d. 130b/7 → **darb**

dırâz (Far.) Uzun.

d. 104a/13

d. ôt- Uzatmak. 125b/1, 128a/10,
132b/12, 86a/8, 91b/2

dik Yatay bir düzleme göre yer çekimi
doğrultusunda bulunan, eğik olmayan.

d. 123a/3

dik- Beklemek için birini bir şeyin
başına getirmek.

d.- di 81a/13

d.- e қо- Dikmek, dikip bırakmak.

84a/9, 135b/4

destür (Far.) İzin, müsaade.

d.+ uñ 107b/12

d. dile- İzin, müsaade istemek.

86b/3, 86b/9

d. iste- İzin, müsaade istemek.

81b/15

d. vër- İzin, müsaade vermek,
etmek. 110b/5, 87a/3

devlet (Ar.) Bir topluluğu yöneten organ,
hükûmet.

dikil- 1. Dik olarak bir yere konup
yerleştirilmek.

d.- miş 84a/15

d.- miş 74a/12

dil 1. Ağız boşluğunda, tatmaya,
yutkunmaya, sesleri boğumlamaya
yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma
organı.

d.+ ine 88b/7

2. Konuşma, söz söyleme.

d.+ inden 95b/14

d.+ ine 82b/8, 84a/5,

d.+ lerde 101a/5, 75a/3

3. Gönül.

d.+ den 100b/9, 101b/5

d. uzat- Bir kimse veya bir şey için kötü söylemek. 123a/7

dil- Bir bütünü ince ve yassı parçalara ayırarak kesmek.

d.- erdim 122a/15

dilāver (Far.) Cesur, kahraman, yiğit, yürekli kimse.

d. 74b/5, 95a/14

d.+ ler 99a/9

d.+ leri 126a/5

dilāverlik Kahramanlık, yiğitlik.

d. 128b/2

dile- İstemek, rica etmek, arzu etmek.

d.- di 111a/15, 121b/1, 121b/12, 135a/12, 135b/1, 136a/1, 136b/13, 139b/2, 79b/10, 84a/6, 90b/6

d.- diler 105a/15, 121a/11, 72b/1

d.- düm 77b/7

d.- mezin 133a/2, 82b/4

d.- r 121a/10

d.- rdüm 133b/9

d.- rdüñ 133b/9

d.- rin 101a/8, 114b/13

d.- rüm 84b/12

d.- yüp 121a/15, 122b/12

amān d.- 74b/14 → **amān**

destür d.- 86b/3, 86b/9 → **destür**

dilek Bir kimsenin dilediği şey, istek, talep, temenni, rica, murat.

d. ét- Dilemek.

81b/11

dīn (Ar.) İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu.

d. 120b/8

d.- i hāḳḳ Hak dini, İslam dini
112a/13

dincel- Dinçleşmek.

d.- e 137b/9

diñle- İşitmek için kulak vermek.

d.- di 109a/11

d.- diklerin 110a/12

dip Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı.

d.+ inde 127a/1, 127a/12, 127a/3, 127b/11, 131b/1, 134b/10, 135a/3, 85a/14,

91a/12, 109a/15

d.+ inden 93a/10

d.+ ine 127a/2

direk Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek.

d. 137a/12, 90b/13, 95a/5

d.+ inde 122a/11

d.+ ine 117b/6

direk direk ol- Yükselmek.

130b/13, 90b/13, 95a/5, 129a/3, 132a/4, 139b/7

diri → **derü**

d.+ lerine 135b/10

dirnek Toplantı, toplantı yeri.

d.+ lerin 116a/9

dirsek Kol ile ön kol arasındaki eklemin arka yanı.

d.+ ine 136b/7

diş Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

d.+ e 74a/12

d.+ leri 138a/6, 74a/12

dīv (Far.) Dev.

d. 117b/8, 123b/10, 123b/15, 91b/2

d.+ e 72a/11

d.+ i 89b/3, 94a/3

d.+ ine 82b/14

d.+ ler 127b/2, 79a/7, 89a/9

d.+ lere 123b/9

d.+ lerine 74a/8

d.- i ‘ifrit-şifat İfrit gibi dev 74a/7

d.- i Ehremen Ehremen adlı dev

94a/11

dīvān (Ar.) Meclis, büyük meclis, yüksek meclis.

d. 100a/14, 114b/14, 119b/9

d.+ a 122b/11, 122b/8

d.+ da 107b/14

d.+ ı 100a/6

d.+ ın 115b/5, 116a/5

d.+ ına 106b/14, 119b/9, 99a/13

d.+ ında 108a/3, 116b/8

d.+ ından 101b/11, 110a/6,
118a/13, 79b/13

d.-ı ‘āli Yüksek mahkeme, meclis
99b/11

divāne (Far.) Çılgın, deli, mecnun.

d. 128a/4, 97b/3, 79b/9

d.+ ler 131b/11

d.+ nün 131a/6, 79b/11

d.+ ye 76b/12

d.+ yi 77b/8

Tamğac-ı d. 127b/1

Tamğac-ı d. 79a/14

Tamğac-ı d. 130a/1

Tamğac-ı d.+ nün 130a/5

Tamğac-ı d. 130b/5,
130b/9, 76b/9, 77b/7, 78b/4, 79a/7,
79b/2, 80a/14, 80b/12, 81a/2,
91b/10, 97b/3

Tamğac-ı d.+ niñ 80b/9

Tamğac-ı d.+ nün 131a/1

Tamğac-ı d.+ ye 76b/4

Tamğac-ı d.+ yi 130b/15,
79a/9

Tamğac-ı d.+ yile 76a/14

dīvān-hāne (Far.) Eski Türk evlerinde,
saray ve konaklarda büyük sofa, salon.

d. 117a/14

d.+ sine 120b/1

diyār (Ar.) Memleket, ülke, belde, el.

d. 73b/9

d.+ ından 112a/15

d.-ı küffār Kafirler diyarı 96b/11

diyere (Ar.) Manastır.

d.+ ye 114b/6

diz Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin
birleştiği yer.

d.+ lerine 79a/15

dokun- Değmek, temas etmek.

d.- up 75b/10

don Giysi.

d.+ lar 93b/10, 93b/11

dostoğru Hiçbir yöne sapmadan.

d. 78a/2

dög- Tokat, yumruk, tekme vurarak
canını acıtmak.

d.- e d.- e 137a/4

dök- Göndermek, salmak.

d.- diler 91a/2

dökül- 1. Akmak.

d.- di 95b/13

d.- miş 93b/15

2. Gitmek, sökün etmek.

d.- üp 126b/11

dön- 1. Geri gelmek, geri gitmek.

d.- di 90a/6

d.- diler 104b/12, 133a/13

d.- ince 85a/10

d.- miş 72a/13

d.- üp 105b/6, 106a/10, 107b/2, 129b/13, 131a/6, 133a/14, 137b/2, 139b/11, 75b/3, 76a/3, 76b/10, 77a/1, 77a/4, 77b/9, 79a/10, 79a/6, 85a/3, 90b/9, 95b/7, 95b/9, 96b/9, 97a/4

2. Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzetmek

d.- di 134a/14, 83a/9

d.- miş 121b/13, 124b/6

d.- üp 97b/8

gerü d.- diler 138b/1 → **gerü**

ğāşiyeye d.-di 83a/2 → **ğāşīye**

döndür- 1. Bir tarafa doğru yöneltmek, çevirmek.

d.- di 129a/5

2. ... bir duruma getirmek.

d.- di 115a/4

yüz d.- medi 71b/7 → **yüz**

dört Dört rakamının adı.

d. 113a/1, 113a/4, 137a/11, 79b/15, 85a/7, 88a/5, 91b/3

dört yüz Dört yüz sayısının adı.

d. 138a/14

dört yüz yetmiş Dört yüz yetmiş sayısının adı.

d. 126a/8, 87b/10, 91b/3

dört yüz yetmiş dört Dört yüz yetmiş dört sayısının adı.

d. 126b/14

dövşür- Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.

d.- di 130b/11

d.- üp 96a/13

du‘ā (Ar.) Yakarış.

d. kıl- Tanrı'ya yalvarmak. 76b/11, 77a/12, 77b/12, 99b/3, 107b/8, 97a/8

d.+ lar kıl- 100b/12,
124a/4, 133a/12

d. ol- Dua edilmek.

d.+ lar ol- 95b/14

duman Havalanan tozların veya sisin
oluşturduğu bulanıklık.

d.+ ından 115a/6

dūs (Far.) Zemīne ayaklarla vurma.

d.+ ile 136b/9

dut- Tutmak.

d.- up 134b/9, 137b/10

göz kulağ d.- mışdı 80a/8 → **göz**

dūdūk İçinden hava veya buhar
geçirildiğinde keskin ses çıkaran ve işaret
vermek için kullanılan araç.

d.+ ler 125b/13

dünyā (Ar.) Üzerinde yaşadığımız toprak
ve denizler, yeryüzü.

d.+ ya 97b/8

dürlü Türü, çeşitli

d. 101a/6, 111a/1, 111a/2,
118a/11, 121a/7, 126a/8, 73b/13, 78a/3,
83b/8, 87a/10, 87b/11

dürlü dürlü Çeşit çeşit.

104a/11, 104a/2, 122a/5, 126b/12

dürüm dürüm Girdap Şekli.

d. 83a/2

düş Uyurken zihinde beliren olayların,
düşüncelerin bütünü, rüya.

d. 111b/12

düş- 1. Yere devrilmek, yere serilmek

d.- diler 106b/10

d.- üp 108b/9, 111a/13, 111a/15,
111a/6, 111b/2, 88b/3, 98a/6

2. Yer çekiminin etkisiyle
boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.

d.- di 86a/6

d.- erdi 93b/14

d.- üp 79a/10

3. Bir şeyi yakayabilmek için
üzerine atlamak.

d.- üp 135a/12

ardına d.- di 76b/1 → **art**

ardına d.- üp 76b/8

gayret bize d.- di 131b/11 →

gayret

zulmet-i vehme d.- me 127a/4 →

zulmet

toprağa d.- miş 99a/15 → **toprak**

toprağa d.- üp 96b/1

ġāfil d.- üp 86a/4 → **ġāfil**

ġayret d.- üp 138a/3, 73a/13 →
ġayret

öñine d.- üp 102a/6, 114a/3,
126b/15 → **öñ**

vehm d.- üp 98b/3 → **vehm**

düşmān → **düşmen**

d. 116b/4, 127a/15, 140a/8

d.+ a 98b/2

d.+ dan 114b/1

d. ol- Kin beslemeye başlamak.

102b/15

düşmen (Far.) Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı.

d. 106a/7, 107a/5, 81a/9

d.+ den 106a/7, 92a/12

d.+ e 116a/14

d.+ i 116b/3

düşür- 1. Aşağı düşmesine veya dik durumdan yatık duruma gelmesine, devrilmesine sebep olmak.

d.- düm 86a/2

2. Hoşa gitmeyecek bir yere düşmesine yol açmak.

d.- di 140a/14

düz- Üretmek, oluşturmak.

d.- en 96a/6

düzül- Dizi durumuna getirilmek, dizme işi yapılmak.

d.- miş 119a/4

E-e

ebr (Far.) bulut.

e.- i siyāh Siyah bulut 115a/4

ecel (Ar.) Hayatın sonu, ölüm zamanı.

e. 125b/14, 71a/11, 71b/8, 93b/10

e.+ leri 77b/13

e. peyki Azrail 129a/8

ārzū-yı e. kı1- 131b/8, 73a/9 →

ārzū

peyk-i e. 71a/13 → **peyk**

edā (Ar.) Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, ifa etme, icra etme.

e. èt- Bir borç gibi üstüne düşen şeyi yerine getirmek, ifa etmek.

126a/15

edin- Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, iktisap etmek. Edinmek.

è.- eyim 84a/3

ednā (Ar.) Düşük rütbeli, düşük dereceli.

e.+ sı 88a/1

eger (Far.) Eğer, şayet.

e. 100a/13, 100a/14, 101a/3, 101a/4, 107a/14, 108a/9, 112a/10, 112a/3, 114a/8, 114a/9, 114b/15, 122a/8, 133a/2, 133a/3, 77b/13, 82b/4, 82b/5, 82b/6, 85b/4, 85b/7, 90a/1

egil- Bir yana doğru eğik duruma gelmek, eğilmek.

e.- üp 86a/4

egrice bügrüce Yer yer eğrilmiş ve bükülmüş olan, çarpık çurpuk.

e. 131a/10, 131a/3

egrice bügrice → **egrice bügrüce**

e. 131a/8

egrik Bir yana doğru eğrilmiş.

e. 91b/7

ehl (Ar.) Bir yerin bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar.

e.- i İslām İslam halkı 125b/2

ejder (Far.) → **ejderhā**

e.+ leri 126a/7

ejderhā (Far.) Milletlerin hayal gücüne göre değişik şekillerde tasarlanan, genellikle kanatlı, gövdesi aslana, kuyruğu yılan benzeyen, ağzından ateş püsküren korkunç masal canavarı.

e. 83a/8, 91b/3, 95b/2, 97b/6

e.+ dır 72a/5

e.+ ları 124b/14

e.+ layın 83a/12

ejderhā-peyker (Far.) Ejderha yüzü.

‘alem-i e.+ ünüñ 127a/2 → ‘**alem**

ejderyā Hayvan.

e.- yı pil-i siyāh-ı baid Siyah çöl fili 132b/12

ekil- Belli bir maksatla serpilme.

e.- ir 96a/10

eksik Bir bölümü olmayan, noksan, natamam.

e. olma- Her vakit ve her fırsatta bulunmak. 110a/6, 109b/10

el 1. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü, el.

e. 121b/12, 124a/9, 128b/14, 71a/2, 75a/4, 75b/7, 82b/13, 84b/13, 85b/11

e.+ e 124a/9

e.+ den 123a/10, 78a/1, 77b/12

e.+ ile 83b/6

e.+ imden 135a/7

e.+ in 114b/9, 115b/2, 116a/2

e.+ inde 107a/5, 110b/14, 111a/3, 111a/4, 118a/5, 123b/11, 140a/12, 72b/9, 79b/14, 88b/13, 88b/5, 89b/14, 90a/7, 90a/9, 91b/10, 93a/1, 94b/5

e.+ inden 112a/15, 135a/12, 135a/15, 136a/12, 136b/8, 137b/10, 93a/10, 93a/5

e.+ ine 108a/15, 117b/5, 117b/9, 122a/12, 124a/12, 126b/3, 129a/8, 132a/5, 132b/6, 137b/10, 139b/14, 71a/11, 83b/13, 92b/4

e.+ inün 137b/14

e.+ iñüz 138a/12

e.+ iñüzden 138a/11

e.+ lerin 128a/8, 130a/7

e.+ lerinde 93b/12

e.+ lerine 109a/14, 128a/8, 85b/9

e.+ üm 122a/10

e.+ ümüze 108b/14

2. Memleket, ülke, diyar.

e.+ e 103a/11, 106a/1, 108a/11, 108a/2, 108b/15, 113b/14, 114a/2, 114b/1, 77a/11, 111a/11, 112b/10

e.+ de 110a/14

e.+ inden al- Birinin sâhip olduğu bir şeyi yitirmesine sebep olmak, onu bundan mahrum etmek.

e.+ imden aldılar 105a/4

e.+ ine fırsat gir- İmkan bulmak, eline fırsat geçmek.

e.+ ümüze fırsat gir- 108b/14

e.+ ine gir- Kazanmak, edinmek, elde etmek.

e.+ lerine gir- 118b/12

e.+ inden nesne gel- Becerikli, hünerli olmak.

elüñüz nesne gel- 138a/12

e.+ inden iş gel- Becerikli, hünerli olmak.

e.+ iñüzden iş gel- 138a/12

e. çek- Bırakmak, vazgeçmek.

95b/7

e. şal- El sallamak, el ile işaret etmek.

118a/6

e. şun- Tutmak, kavramak.

136b/13

e. ur- El uzatmak, el sürmek, dokunmak. 134b/1, 128b/15, 129b/7, 130b/15, 132a/3, 136a/5, 137a/8, 137b/4, 139a/14, 139b/12, 140a/9, 71a/3, 75a/4, 75b/7, 82b/13, 84b/13, 85b/11, 88a/5, 89b/9, 90a/12, 90a/6

e.+ den ne gel- Çaresiz bir durumda yapılacak bir şey olmadığını anlatan bir söz.

125a/8, 123a/10

e.+ e geçir- Yakalamak. 135a/12

e.+ inden gel- Yapabilmek. 87a/9

e.+ inden kurtul- Birinden kaçmayı başarmak. 105a/3

el-ān (Ar.) Şimdi, şu anda.

e. 116a/10

elem (Ar.) İztırap, keder, gam, tasa, hüzn, melal.

e. 106a/7, 92a/12

e. çek- Acı duymak, ızdırap çekmek. 134a/11, 101b/13

e. ét- Kötülük etmek. 110a/15

elleş- Savaşa girişmek.

e.- sün 116b/4

e.- üp 116b/3

elli Elli sayısının adı.

e. 80b/2

e.+ sin 130b/11, 79a/13

elma Kabuğu parlak, sert, kırmızı, sarı ve yeşil renkte, kokusu hoş, tadı ekşi veya tatlı, dokusu gevrek, ufak çekirdekli meyve.

e. 137b/14

elmās (Ar.) Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş.

e. 126a/13, 139b/5, 87a/13, 87a/7

e.+ dan 137b/4, 90a/7

emr (Ar.) Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.

e.+ idir 123a/11

e.+ ile 100a/4, 90b/7

e. kıl- (Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını) Buyurmak, emretmek.

123a/3, 98b/8, 101b/2

e.- i mihter Mehter reisi, başkanı
99b/11

en Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik, boy, uzunluk karşılığı.

e.+ i 73b/9

eñ Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.

e. 88a/1

ender (Far.) Türkçe “içinde” kelimesinin yerini tutar ve Farsça, Arapça kelimelerden meydana gelen tekrar grupları arasına girerek birleşik zarflar yapar.

kat-ender-kat Kat içinde kat (şeklinde). 126a/4, 127a/15, 128a/6, 128b/5

ķ ol- Kat içinde kat haline gelmek. 127b/7

enbiyā (Ar.) Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş peygamberler.

maḥabbet-i e.- yı evliyā 133b/11
→ **maḥabbet**

endīşe (Far.) Tasa, kaygı.

e. ét- Tasalanmak, kaygılanmak.

118a/11

eñse Boynun arkası.

e.+ sine 71a/14

epsem Ses çıkarmayan, sessiz.

e. 79b/5

ér Er, erkek kişi.

i.+ di 133b/3

er Rütbesiz asker, nefer.

e. 101a/12, 115a/9, 115b/9, 116a/13, 128b/10, 131a/10, 134b/5, 84b/4,

90b/12, 90b/5, 96a/15

e.+ i 74b/14

e.+ i 74b/2

e.+ ile 115a/12, 78a/14, 90b/10, 90b/15, 91a/11, 91a/2, 91a/5, 91a/6, 91a/7, 96b/3

e.+ leri 138a/4

ér- Ulaşmak, varmak, yetişmek.

i.- di 103b/8, 128b/7, 133b/2, 134b/5, 140a/3, 81a/11, 89b/11, 91b/13

i.- diler 104a/8, 106b/14, 113a/14, 119b/9, 127a/7, 71b/7, 80a/11, 80a/13, 80a/5

i.- düğine 92a/2

i.- düm 118b/1

i.- e 91b/9

i.- mezdi 73b/11

i.- miş 130b/1

i.- üp 101a/15, 112b/15, 126a/13, 128b/15, 129a/11, 129a/14, 129b/10, 129b/7, 130a/2, 136b/13, 136b/15, 137a/7, 137b/2, 139b/5, 139b/6, 71a/3, 71b/11, 72b/5, 72b/9, 73a/2, 74a/3, 74b/6, 75a/6, 75b/4, 75b/8, 79a/12, 79a/15, 81a/10, 85a/6, 86a/7, 88b/14, 90a/13, 90a/6, 90b/12, 91a/13, 91a/15, 91a/9, 92a/2, 92a/8, 93a/2, 93b/1, 94b/15, 95a/1, 95a/11, 95a/8, 97b/6, 129b/13, 71a/14

āhırine è.- di 81a/10 → **āhır**

üzerine è.- üp 130a/15 → **üzeri**

yakın è.- ıcek 88a/11 → **yakın**

eren Ermiş, veli.

e.+ ler 139a/4, 82b/11, 89b/8

e.+ lere 85b/1

èrgür- Ulaştırmak, erişirmek.

è.- meye 132a/14

èriş- Yetişmek, belli bir yere varmak, ulaşmak.

è.- di 84b/3, 93b/9

è.- diler 113b/3, 72b/13

è.- miş 86b/7

èrişdür- Erişmesini sağlamak, ulaştırmak, erişirmek.

è.- di 132b/7

erit- (Katı bir cismi) Isı etkisiyle sıvı durumuna getirmek.

e.- üp 119b/2

erkān (Ar.) 1. Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, üstleri.

e.- 1 devlet Devletin önde gelen kişileri 105b/9, 76a/11

2. Yol, yöntem.

e.+ a 74b/9

e.+ ın 75a/2

erlik Erkeklik, yiğitlik.

e. 131b/9, 138a/13, 85b/1, 89a/4

e.+ de 136a/3, 87b/3

e. göster- Yiğitlik etmek, göstermek. 139a/5

erlūk → **erlik**

e.+ üñ 135a/9

es- Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgar olmak.

e.- dikce 117a/7

e.- üp 134b/11	e.+ ından 115a/3, 115a/4
	e.+ ını 99a/8
esbāb (Ar.) Esvap kelimesinin eski metinlerde geçen şekli, giysi.	
e.+ ın 107a/15	eş Denk.
e.+ ları 103b/11	e.+ line 82a/3
	e. kı1- Dengini bulmak, karşısına dengini çıkarmak.
eşer (Ar.) İz, işaret, im.	e.+ ler kılalum 101a/4
e. 103b/14	
e.+ i kıalma- Hiçbir belirtisi, izi olmamak. 114b/13	eşek Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakaçan, uzun kulaklı.
esîr (Ar.) Tutsak.	e. 74a/13, 74a/15
e. eyle- Tutsak durumuna getirmek, alıkoymak. 104b/4	e.+ e (eşege) 106a/12
e. git- Esir düşmek. 123a/9	et İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.
e. ol- Tutsak olmak. 107a/6, 123a/6	e. 122a/15
eski Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı.	e.+ in 106a/4
e. 121a/2, 86b/2	e.+ inden 104b/5
eṭrāf (Ar.) Çevre.	èt- 1. Bir işi yapmak, etmek.
e.+ da 75b/11	è.- mege 85b/1
e.+ ı 108a/14, 76a/12, 96b/14	è.- en (èder) 109b/12
e.+ ın 128a/9	è.- en (èden) 122a/8
e.+ ında 117a/11, 117b/15, 120b/2, 80b/9	è.- er (èder) 85b/5
	è.- erken (èderken) 109b/1

è.- ersin (èdersin) 98a/10
 è.- üp (èdüp) 83b/3, 105a/1, 85a/13, 89b/1
 helāk è.- mege 131b/12 → **helāk**
 helāk è.- mek 80b/4
 helāk è.- meyelüm 77a/10
 kār è.- medi 79a/3 → **kār**
 kaşđ è.- di 135b/13 → **kaşđ**
 kurbān è.- diler 93b/11 → **kurbān**
 āh è.- üp (èdüp) 109b/6, 121b/15, 71b/1, 86a/6, 88b/12, 92a/6, 97a/6, 98a/6 → **āh**
 ‘arz è.- erek (èderek) 87a/11 → **‘arz**
 ‘arz è.- üp (èdüp) 115b/3
 ‘aşk è.- üp (èdüp) 133a/8 → **‘aşk**
 meydān è.- üp (èdüp) 73a/14 → **meydān**
 cānina kār è.- üp (èdüp) 131a/7 → **cān**
 cem‘ è.- üp (èdüp) 92b/11 → **cem**
 cenk è.- en (èden) 81b/13, 94a/14 → **cenk**
 cenk è.- er (èder) 92a/2, 92a/3
 cenk è.- erdi (èderdi) 132b/11, 91b/8
 cenk è.- erdim (èderdim) 125a/10

cenk è.- erlerdi (èderlerdi) 97a/14
 cenk è.- mege 90a/1
 cenk è.- esiz (èdesiz) 114b/13
 cenk è.- üp (èdüp) 132b/11, 83a/5, 91b/13, 92b/2, 95b/4, 97b/12
 cevelān è.- er (èder) 139b/12, 140a/8, 84a/13, 86a/3 → **cevelān**
 cevelān è.- erek (èderek) 73a/5
 cūş è.- üp (èdüp) 91a/15 → **cūş**
 da‘vāsın è.- en (èden) 87b/8 → **da‘vā**
 da‘vāsın è.- üp (èdüp) 134a/6
 dırāz è.- elim (èdelim) 125b/1, 128a/10, 132b/12, 86a/8, 91b/2 → **dırāz**
 dilek è.- üp (èdüp) 81b/11 → **dilek**
 edā è.- üp (èdüp) 126a/15 → **edā**
 elem è.- emezler (èdemezler) 110a/15 → **elem**
 endīşe è.- üşer (èdüser) 118a/11 → **endīşe**
 feryād è.- erler (èderler) 109a/11 → **feryād**
 feryād è.- üp (èdüp) 103b/9, 105a/1, 106a/14, 109a/12, 121b/6, 123b/8, 92b/5
 fikr è.- erken (èderken) 110b/11 → **fikr**

galebe è.- üp (édüp) 110b/12 →
ġalebe

ġarġ è.- üp (édüp) 72a/13, 72a/3,
85a/13 → **ġarġ**

ħāšıl è.- emedi (èdemedi) 84a/1 →
ħāšıl

ħayf è.- üp (édüp) 123a/14 → **ħayf**

ħayret è.- üp (édüp) 110b/15 →
ħayret

ġayret è.- üp (édüp) 75a/15, 83b/3,
90b/6 → **ġayret**

gešt è.- üp (édüp) 106b/15 → **gešt**

giriftār è.- üp (édüp) 109b/5 →
giriftār

görmez è.- üp (édüp) 131a/4 →
görmek

ħalāš è.- eler (èdeler) 72b/13 →
ħalāš

ħalās è.- eler (èdeler)
72b/2

ħalaš è.- er (èder) 80a/6

ħalāš è.- üp (édüp) 80b/12

ħavf è.- erdi (èderdi) 78b/11 →
ħavf

ħavf è.- erdüm (èderdüm)
108b/15

ħavf è.- erse (èderse)
82b/5, 82b/6

ħavf è.- üp (édüp)
106a/10, 134a/11, 98a/1

ħavf è.- üp (édüp) 130a/6

helāk è.- e (ède) 111a/11 → **helāk**

helāk è.- er (èder) 102b/14

helāk è.- erdi (èderdi)
136b/1, 89b/7

helāk è.- erin (èderin)
117b/9, 122a/11

helāk è.- mege 89a/2

helāk è.- mek 101a/9

helāk è.- üp (édüp) 103a/2,
111a/5,

77b/2

ħidmet è.- erek (èdererek) 102a/9 →
ħidmet

ħidmet è.- erlerdi
(èderlerdi) 117a/4

ħidmet è.- üp (édüp)
112b/1

ħizmet è.- üp (édüp) 74b/9 →
ħizmet

ħurde ħām è.- üp (édüp) 87b/6 →
ħurde ħām

ħücüm è.- en (èden) 92a/7 →
ħücüm

ħükm è.- er (èder) 123b/9 → **ħükm**

‘ıyş u nüş è.- erken (èderken)
118a/15 → **‘ıyş u nüş**

‘ıyş u nüş è.- erlerdi
(èderlerdi) 119b/11

‘ıyş u nüş è.- mege 116b/6

‘ıyş u nüş è.- üp (édüp)
99b/6, 80a/8

‘ıyş u nüş è.- üp (èdüp)
102a/1, 106a/4

iḥyā è. 80a/2 → **iḥyā**

iḥtiyār è.- erseñ (èderseñ) 100a/13
→ **iḥtiyār**

ikḏām è.- üp (èdüp) 139a/3 →
ikḏām

‘ilāc è.- üp (èdüp) 113a/6 → **‘ilāc**

inṣāf è.- üp (èdüp) 100a/8 → **inṣāf**

işin tamām è.- e (ède) 129b/13 →
iş

‘işret è.- dükleri 107a/1 → **‘işret**

‘işret è.- elüm (èdelüm)
106b/3

i‘tibār è.- meyüp 116a/13 →

i‘tibār

ittifāk è.- üp (èdüp) 130a/14 →
ittifāk

ḡābūl è.- erseñ (èderseñ) 112a/11
→ **ḡābūl**

ḡarār è.- erin (èderin) 87b/13 →
ḡarār

ḡarār è.- erler (èderler)
87b/12

ḡarār è.- ücek (èdücek)
127b/4

ḡarār è.- üp (èdüp) 101b/7,
131b/1, 87b/11, 91a/12, 95b/12

kebāb è.- üp (èdüp) 109a/15 →
kebāb

ḡıṣṣa è.- elim (èdelim) 91a/8 →

ḡıṣṣa

ḡıyās è.- esin (èdesin) 135a/6 →

ḡıyās

kibr è.- üp (èdüp) 101b/14 → **kibr**

kīn è.- üp (èdüp) 101b/15 → **kīn**

kīn è.- üp (èdüp) 116b/8

lāf ü ḡüzāf è.- ersin (èdersin)

82b/11 → **lāf**

mahmūz è.- üp (èdüp) 129a/6,

80b/11 → **mahmūz**

medḡ è.- ersin (èdersin) 114a/12
→ **medḡ**

men‘ è.- erdi (èderdi) 132b/10 →

men‘

muṣāḡabet è.- erken (èderken)

106a/5 → **muṣāḡabet**

muṣallad è.- üp (èdüp) 123a/8 →

muṣallad

naṣīḡat è.- üp (èdüp) 98a/9 →

naṣīḡat

nüş è.- üp (èdüp) 78a/4, 95b/14 →

nüş

pāre è.- er (èder) 92a/3 → **pāre**

pāy-māl è.- mişsiz 120a/2 → **pāy-**

māl

rüsvāy è.- emedüñ (èdemedüñ)
139a/2 → **rüsvāy**

ṡab‘a è.- emeyüp (èdemeyüp)
88a/15 → **ṡab‘a**

seyr è.- üp (édüp) 133b/6 → **seyr**
seyrân è.- üp (édüp) 108a/6 →
seyrân
sîl è.- erdim (èderdim) 120a/7 →
sîl
su‘âl è.- üp (édüp) 94b/9 → **su‘âl**
şûret-i tebdîl è.- üp (édüp) 106b/13
→ **şûret**
tutmaz è.- er (èder) 131a/5 →
tutmak
şikâr è.- eler (èdeler) 109a/3 →
şikâr
şikâr è.- erken (èderken)
104b/8, 114a/1
şikâr è.- üp (édüp) 104a/2,
104a/4, 105b/4, 107b/5, 111a/8, 116b/13
ta‘accüb è.- üp (édüp) 113a/10 →
ta‘accüb
taḥsîn è.- erlerdi (èderlerdi) 82a/9
→ **taḥsîn**
talan è.- elüm (èdelüm) 116a/10 →
talan
tañrılık è.- mege 138a/8 → **tañrılık**
tārmār è.- üp (édüp) 116a/9 →
tārmār
tecāvüz è.- erseñ (èderseñ) 122b/1
→ **tecāvüz**
terāş è.- eyim (èdeyim) 118b/15 →
terāş
terāş è.- üñ (èdüñ) 121b/8

terāş è.- üp (édüp) 118b/7,
119a/6, 122b/4
terk i è.- mez 121a/2 → **terk**
tımār è.- er (èder) 3 125a/13 →
tımār
ümîd kaṭ‘ è.- üp (édüp) 71a/6 →
ümîd
var è.- en (èden) 120a/4 → **var**
yakın è.- üp (édüp) 134b/5 →
yakın
yaramaz è.- diler (èdeler) 131a/3
→ **yaramaz**
zabt è.- emeyüp (èdemeyüp)
89a/15 → **zabt**
ziyāfet è.- üp (édüp) 119b/11 →
ziyāfet
zūr è.- üp (édüp) 137b/13 → **zūr**
2. Yaptmak, ... hale getirmek
è.- erin (èderin) 121b/9
ètdir- → **ètdürmek**
è.- di 123a/9
ètdür- Yaptırmak, yaptırtmak.
ferāmuş e.- ürin 84a/4 → **ferāmuş**
ezā è.- meyüp 112a/10 → **ezā**
helāk è.- miş 123a/10 → **helāk**

etek 1. Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.

e.+ inde 104a/10, 104a/8, 104b/8

2. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü.

e.+ lerin 133a/9

evliyā (Ar.) Ermiş.

maḥabbet-i enbiyā-yı e. 133b/11
→ **maḥabbet**

evşāb-vār (Far.) Avam, aşağı tabakadan kişilere benzeyen.

e. 121b/9

evvel (Ar.) Önce.

e. 130b/1, 139a/8, 74b/13, 77a/11, 95a/7, 99a/3

evvelā (Ar.) Önce, ilk önce, ilkin.

e. 107b/15, 118b/4, 123a/11

evvelki Önce olan, önceki.

e. 128a/6

ëy Kendisine söz söylenilen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü.

ë. 100a/12, 100a/2, 100b/3, 101a/11, 101a/8, 102a/13, 103b/10, 104b/15, 105a/1, 105a/8, 107a/13, 107b/2, 109b/9, 111b/14, 112a/10, 112a/12, 112a/2, 112b/6, 114b/12, 114b/2, 116a/10, 116a/7, 116b/2, 116b/9, 118a/10, 120a/2, 121b/6, 122a/14, 122b/15, 123a/4, 124b/1, 124b/10, 125a/5, 126b/7, 131b/10, 132a/11, 134a/5, 134a/9, 138a/11, 138b/2, 139a/1, 139a/4, 140a/15, 101a/2, 131a/8, 133b/7, 135a/5, 135a/9, 136a/2, 74b/7, 74b/9, 76a/15, 77a/8, 81b/11, 82a/1, 82b/10, 84a/2, 84b/10, 85b/1, 85b/15, 85b/5, 86a/13, 87a/3, 87b/7, 87b/9, 88b/14, 89a/1, 92a/8, 92b/9, 98a/9, 112a/14, 87b/2

eyle Öyle.

e. 113b/9, 117a/6, 123a/3, 125a/4, 79a/1, 83b/3, 83b/8, 91b/4, 92a/6

e.+ dür 73b/3

eyle- Etmek, yapmak.

e. 87a/5

e.- di 100b/11, 77b/1, 79b/2, 93b/2, 117a/6

e.- diler 75b/15, 117b/3, 83a/1

e.- r 101a/6, 134b/8, 89b/12

e.- rdüñ 134a/6

e.- rsen 87a/5

e.- rsin 114b/2, 83b/1, 85a/5, 93a/14, 135a/5

e.- sün 78b/10

e.- sünler 107a/10, 80a/5
 ārām e.- diler 81a/9 → **ārām**
 ‘aşk e.- di 133b/5 → ‘aşk
 āteş e.- mişlerdi 117b/5 → **āteş**
 ‘ayān e.- mez 107b/7 → ‘ayān
 beyān e.- di 124b/10 → **beyān**
 buhūr e.- di 120b/9 → **buhūr**
 cehd e.- di 78b/13 → **cehd**
 cenk e.- di 101a/5, 132b/9 → **cenk**
 cenk e.- diler 109b/3, 75b/14, 83a/6, 90b/12, 95b/2
 cüst ü cū e.- diler 103b/14 → **cüst**
ü cū
 defn e.- diler 96a/14, 96a/4 → **defn**
 der-miyān e.- di 128b/4, 131b/6 → **der-miyān**
 esīr e.- diler 104b/4 → **esīr**
 firār e.- yüp 82a/7 → **firār**
 ḥabs e.- di 105b/5, 112b/8 → **ḥabs**
 ḥabs e.- diler 103b/2, 104b/12, 93b/7, 103a/12, 103a/8, 106b/12
 ḥabs e.- miş 113b/15
 ḥabs e.- yen 109b/15
 ġarḳ e.- diler 126b/12 → **ġarḳ**
 ḥikāyet e.- di 112b/10 → **ḥikāyet**
 ḥalāş e.- diler 122b/5 → **ḥalāş**
 ḥalāş e.- mişdir 114a/5

ḥavf e.- düm 77b/9 → **ḥavf**
 ḥavf e.- ye 82b/12
 helāk e.- di 112b/3, 131b/13 → **helāk**
 helāk e.- rdüm 85b/4
 ḥizmet e.- dügümüz 74b/11 → **ḥizmet**
 ḥurde ḥām e.- di 129b/11, 71a/9, 72b/11, 73a/3 → **ḥurde ḥām**
 hücüm e.- di 123b/11 → **hücüm**
 hüner e.- düm 118b/9 → **hüner**
 ‘ıyş u nüş e.- diler 81a/7 → ‘ıyş u **nüş**
 ‘ıyş u nüş e.- diler 106b/5
 ibrām e.- di 133a/13 → **ibrām**
 iḥsān e.- düñüz 105a/9 → **iḥsān**
 iḥtiyār e.- düñ 118a/10 → **iḥtiyār**
 iḳdām e.- di 111b/15 → **iḳdām**
 ‘ilāc e.- diler 124a/6 → ‘ilāc
 kār e.- di 118b/5 → **kār**
 kār e.- meyüp 132b/5
 ḳarār e.- di 105b/8, 116a/2, 127a/11, 127b/8, 76a/11, 76a/9, 77a/6, 85a/15, 96b/10, 76a/12 → **ḳarār**
 ḳarār e.- diler 99b/14, 103b/6, 108a/3, 115b/5, 116a/3, 127a/13, 127b/11, 127b/12, 133a/15, 77a/3, 81a/2, 95b/11, 95b/8, 99a/6
 ḳarār e.- düm 76b/10

kaşđ e.- di 129b/13, 71b/13 →
kaşđ

kıyās e.- mezdüm 77a/14 → **kıyās**
men^ç e.- di 137b/3, 139b/8,
75b/12, 75b/5, 75b/6, 85b/13, 95a/6, 95a/9
→ **men^ç**

men^ç e.- yüp 137a/10
meydān e.- di 84b/9 → **meydān**
meydān e.- diler 91a/13
maḥabbet e.- di 112a/10 →
maḥabbet

muḥarrer e.- di 107b/9 → **muḥarrer**
muṣaḥabet e.- diler 110b/2 →
muṣaḥabet

naḳş e.- di 137b/15 → **naḳş**
nūş e.- diler 116a/4 → **nūş**
pāk e.- di 100b/6 → **pāk**

pāk e.- diler 80b/15
pāre e.- di 115a/7 → **pāre**
redd e.- me 100b/4 → **redd**

ri‘āyet e.- diler 99a/1 → **ri‘āyet**
şabr e.- di 102b/6 → **şabr**

şabr e.- ñ 116b/2
şāḥib-firāş e.- yen 135b/11 →

şāḥib-firāş
şehīd e.- di 132b/14, 94a/8 →
şehīd

şehīd e.- diler 71b/11

ta‘accüb e.- diler 88b/10 →
ta‘accüb

tamām e.- miş 122b/2, 126b/1 →
tamām

tārumār e.- diler 104b/3, 97b/10 →
tārumār

tārmār e.- di 115b/7 → **tārmār**

ta‘zīm e.- diler 133b/8 → **ta‘zīm**

tedebbür e.- diler 103a/5 →
tedebbür

temāşā e.- diler 95b/4 → **temāşā**

tenk e.- diler 92b/1 → **tenk**

terāş e.- diler 121b/10 → **terāş**

teslīm e.- di 104b/9 → **teslīm**

tımār e.- diler 122b/7, 85a/13 →
tımār

tirāş e.- yen 135b/9 → **tirāş**

‘üryān e.- diler 117a/14 → **‘üryān**

zabt e.- ñ 110a/14 → **zabt**

zaḥm-dār e.- di 86a/5 → **zaḥm-dār**

zaḥm-dār e.- düm 85b/3

zaḥm-nāk e.- di 132b/12 → **zaḥm-**
nāk

zūr e.- di 135a/11, 83a/14, 83b/3,
83b/4 → **zūr**

eylece Öylece, olduğu gibi.

e. 79a/11

eysü (?) Devasa, kocaman.

125b/4

a. 89b/3

eyt- Söylemek, demek.

e.- di 108b/1, 140a/13

e.- diler 101a/2, 102a/13, 103b/10,
106b/2, 109a/12, 116b/9, 120b/8, 122a/2,
122b/10, 123b/8, 92b/9, 97a/8

e.- üp 104b/1

e.- ür 100a/12, 100a/2, 100a/8,
100b/15, 100b/2, 101a/7, 101b/15, 101b/6,
101b/8, 102a/15, 102b/11, 102b/13,
102b/6, 104a/4, 105a/1, 105a/6, 105a/8,
105b/1, 106a/15, 106a/6, 106a/8, 107a/13,
107b/13, 107b/2, 107b/9, 108a/9, 108b/14,
108b/3, 109a/2, 109a/7, 109b/6, 109b/9,
110a/14, 110a/3, 110a/4, 110a/6, 111a/7,
111b/12, 111b/13, 111b/14, 111b/4,
111b/5, 112a/10, 112a/14, 112a/2, 112a/4,
112a/7, 112b/6, 114a/11, 114a/15,
114b/11, 114b/4, 116a/10, 116a/13,
116a/7, 116b/2, 118a/10, 118a/2, 118a/9,
118b/13, 119a/10, 119a/11, 120a/13,
120a/2, 120a/3, 121a/14, 121b/6, 121b/8,
122a/1, 122a/8, 122b/15, 123a/4, 123b/1,
124a/11, 124b/1, 124b/10, 124b/8, 125a/5,
125a/7, 125b/6 e, 101b/13, 105b/13,
112a/12, 118b/15

eyü İyi.

e. 106b/3, 108b/14, 111b/12,
120a/2, 73b/1, 77a/9, 85a/9, 94b/10

e. ol- İyileşmek.

ez- (Bir şeyi üzerine el, ayak veya bir aletle basmak veya bütün ağırlığı ile üstünden geçmek sûretiyle) Yassıltmak, çiğnemek, ufalamak, parçalamak.

e.- din 79b/8

e.- in 81a/5

e.- üñ 131b/3

e.- üp 80a/15

ezā (Ar.) Eziyet, sıkıntı verme, incitme, üzüntü, cefa, cevr.

e. êtdür- İşkence çektirtmek, eziyet ettirmek. 112a/10

F-f

fāide (Ar.) İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç.

f. 109b/3

f. vēr- İşe yaramak, etkisi olmak.
135a/13

fakīr (Ar.) Yoksul (kimse) , muhtaç, fukara.

f.+ im 105a/2

falān (Ar.) Bir şahıs veya nesneyi bildiren kelimelerden sonra ona benzer şeyleri ayrıca saymamak için kullanılır.

f. 110b/14

fedā (Ar.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

f. kıl- Bir şeyi diğer bir şey uğruna vermek. 86b/10

feḳā'a (Ar.) Kabarcık.

f. koy- Kabarcık içinde bırakmak, kabarcık oluşturacak şekilde yaralamak.

f. 94a/3

felek (Ar.) 1. Dünya, alem, devran.

f. 87a/13, 92a/1

2. Gökyüzü.

ra'd-ı f. 130b/5 → **ra'd**

fer-ā-fer (Far.) Yüksek ve korkunç sesle.

f. 134b/3, 90a/13

ferāmuş (Far.) Unutma, hatırdan çıkarma.

f. étdür- Unutturmak. 84a/4

fersah (Ar.) 3 millik uzaklık ölçüsü.

f. 80a/3

feryād (Far.) Haykırış, çığlık.

f. 84b/2

f. ét- Yüksek sesle haykırmak.

109a/11, 103b/9, 105a/1, 106a/14,

109a/12, 121b/6, 123b/8, 92b/5

f. ü fiḡān Yüksek sesle bağırıp haykırma.

f. 103b/8

f.+a 125b/12, 81b/2

fırıl- Yerinden oynayıp ileriye doğru çıkıntı yapmak.

f.- dı 136b/8

fırşat (Ar.) Herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum veya şart, vesile, okazyon.

f. 108b/14

f. bul- Uygun, elverişli zaman bulmak. 103a/11, 103a/3, 111a/10, 85a/3, 85b/3, 88b/6

f. gözle- Yapmak istediği iş için uygun bir zaman veya bir durum beklemek. 112b/2, 112b/3

f. vër- Bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak. 109b/3, 90a/4

fi'l-hāl (Ar.) O anda, şimdi, hemen.

f. 105a/13, 119b/2, 89b/5

fiğān (Far.) İztırapla bağırma, haykırma, feryat.

f. 103b/8

f.+a 125b/12, 81b/2

fikr (Ar.) Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün.

f. ét- Düşünmek, akıl etmek. 110b/11

f. kı́l- Düşünmek, akıl etmek.

134a/8, 80b/5

f.+ üñe getür- Aklına getirmek.

139a/2

fil (Ar.) Filgillerin hortumlular takımından, Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok iri, kalın derili hayvan.

f. 94b/15

f.+ e 127b/15, 94a/12, 96b/6

f.+ iñ 94a/13

f.+ ler 127a/8, 127b/7, 81b/7

fi'1 (Ar.) İş, davranış.

f.+ ine 110b/10

filān → **falān**

f.+ a 88a/7

filuri (Fr.) Para birimi.

f. 105a/7, 105a/9

firāk (Ar.) Ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat.

f.+ ıla 99b/1

firār (Ar.) Kaçma, kaçış.

f. eyle- Kaçmak. 82a/7

firāvān (Far.) Çok, aşırı, bol.

f. 104a/12

firūmānde (Far.) Yorgun, bitkin.

f. kı́al- Yorgun düşmek. 112b/1

G-g

ğāfil (Ar.) Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse) , basiretsiz, aymaz.

ğ. düş- Beklenmedik bir sırada yakalanmak, habersiz ve hazırlıksız bir anda bir olayla karşılaşmak, zor duruma düşürülmek. 86a/4

ğ. kı́l- Umulmadık, beklenmedik bir zamanda yakalamak, zor duruma düşürmek. 87b/15

ğ. ol- Beklenmedik bir sırada yakalanmak, habersiz ve hazırlıksız bir anda bir olayla karşılaşmak, zor duruma düşürülmek. 132b/2, 140a/15, 87a/4, 92b/9, 86a/14, 101a/12, 107a/13, 107b/7

ğaflet (Ar.) Uyuşukluk, içi geçme, uyku basma.

ğ. 110b/8

hāb-ı ğ. 110b/11 → **hāb**

gāh (Far.) An, o an.

g. 73b/5

galebe (Ar.) Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

ğ. ét- Üstün gelmek, bastırmak.

110b/11

ğ. kı1- Üstün gelmek, bastırmak.

110b/8

gam (Ar.) Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.

ğ. 98a/15

def^c-i ğ. 78a/11 → **def^c**

ğ. çek- Üzülmek, kaygılanmak, tasalanmak. 101a/3

gam-nāk (Far.) Gamlı, kederli, tasalı.

ğ.+ dır 109b/13

ğ. ol- Kederlenmek, tasalanmak.

125b/3

ğār (Ar.) Mağara.

ğ. 83b/14

ğarībān (Far.) Zavallı, garip.

aḥşam-ı ğ. 76a/1 → **aḥşam**

garim (Far.) Denk, eş.

ğ.+ ine 74a/5

ğ. ol- Birinin dengi olmak. 77a/9

ğark (Far.) Batma, boğulma.

ğ. eyle- mec. boğmak, aşırı derecede bir şeyin içinde bırakmak, ... ile kaplamak. 126b/12

ğ. ét- mec. Bir şeye aşırı derecede batırmak, boğmak. 72a/13, 72a/3

ğ. ol- Gömülmek, batmak. 71a/15, 94b/6, 126a/9, 127a/6, 128a/1, 138a/11, 74a/3, 92b/12, 79b/6

ğāşiye (Ar.) Kıyamet.

ğ.+ye dön- Kıyamet haline benzemek, andırmak. 83a/2

ğāyib (Ar.) Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan.

ğ. ol- Kaybolmak. 110a/1, 109b/14, 113b/13, 103b/11, 103b/11, 109b/11, 109b/11, 109b/12

ğayret (Ar.) Çalışma, çaba.

ğ. 122b/8, 77b/15

ğ. (birine) düş- “Sonuçta işin olması kişinin/kişilerin gayretine, çalışıp uğraşmasına kaldı” anlamında bir söz.

ğ. bize d.- di 131b/11

ğ. düş- 138a/3, 73a/13

ğ. ét- Emekle çalışmak, çabalamak, uğraşmak. 75a/15, 83b/3, 85a/13, 90b/6

ğayr (Ar.) Başka.

ğ. 89a/14, 97a/1

ğāyet (Ar.) Pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde.

ğ. 101b/10, 101b/9, 106b/7, 114b/4, 117a/2, 132a/10, 132a/11, 132a/8, 134b/2, 136a/1, 71a/1, 72b/1, 73b/7, 74b/5, 84b/7, 86b/13, 86b/5, 87a/15, 88a/14, 94b/8, 110a/1

ğayrı (Ar.) Başka, diğer.

ğ. 102a/15, 110a/11, 81a/1, 86a/1, 90a/3

ğ.+ ları 108b/13

ğ.+ sından 132b/2

2. Başka birini, diğerini

88b/11

ğ. ko- diğerinden uzağa, başka bir yere bırakmak, koymak. 73a/4

ğ. koy- Birbirinden uzakta kalmak.

137b/1

ğazā (Ar.) İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.

niyyet-i ğ. 101b/5 → **niyyet**

ğazab (Ar.) Öfke, kızgınlık, hiddet.

ğ. 124b/13, 88a/15, 93a/7

ğ.+ ıla 136b/11, 136b/2, 75a/4, 88a/4

ğ.+ la 121b/12

ğ. kıl- Öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak. 114b/3, 123a/7

ğ.+ a gel- Öfkelenmek, kızmak. 90a/5, 122a/1, 122b/2, 128a/2, 136a/1, 136b/14, 71a/2, 85b/5, 90a/9, 83a/7

ğāzī (Ar.) Gaza eden, İslam dini ve vatan uğruna elde silah düşmanla savaşan, gazadan şehit olmadan dönen kimse.

ğ.+ ler 96a/13

ğece Gece.

g. 99b/8, 101b/11, 103b/10,
107b/15, 115a/1, 120a/13, 125b/8, 125b/9,
81a/14, 81a/6, 81a/9, 76b/15

g.+ yle 80a/11

geç- 1. Bir yerden başka bir yere
gitmek.

g.- di 81a/12

g.- diler 102b/3

g.- üp 99b/14, 99b/8, 101b/15,
105b/8, 105b/9, 113b/6, 114b/8, 115a/1,
115b/4, 116a/2, 120a/13, 122b/8, 125a/2,
125b/9, 127b/8, 129a/5, 137a/14, 71a/10,
76a/10, 76a/12, 76a/9, 76b/6, 77a/6, 77b/6,
81a/1, 85a/9, 89b/1, 89b/14, 90b/1, 94a/6,
96b/10, 96b/12, 99a/4

2. Bir duruma uğramak, konu
olmak.

g.- en 74b/12

g.- miş 117a/9

3. Öyle olduğu düşünmek.

g.- erse 133a/4

gendülerden g.- diler 117a/4,
117a/9 → **gendü**

ķabüle g.- dükden 115b/3 → **ķabül**

ķılıçdan g.- üp 98b/12 → **ķılıç**

sözi g.- erdi 119b/1 → **söz**

geçin- Öyle olmadığı halde kendini öyle
imiş gibi görmek, kendini ... saymak, ...
imiş gibi davranmak.

g.- üp 87b/4

geçür- Bir şeyi bir yandan öbür yana
götürmek, takmak.

g.- üp 135b/6, 84a/9, 87a/10

g.- di 124a/12

g.- diler 117a/15, 117b/2

g.- miş 126b/4

ele g.- emedi 135a/12 → **el**

gözden g.- di 116a/6, 76a/13,
96b/14 → **göz**

gözden g.- üp 138b/10

ķılıçdan g.- diler 80a/1 → **ķılıç**

ķılıçdan g.- üp 122a/10

‘ömrüm g.- mekdir 100b/5 → **‘ömr**

gel- Ulaşmak, varmak, bir yere doğru
mesafe katetmek.

g. 79b/7, 80a/15, 80a/2, 84a/2,
87b/2, 109a/3, 134a/9, 135a/10

g.- di 99b/14, 105b/11, 105b/7,
107b/1, 113b/6, 113b/7, 115a/13, 120a/13,
122a/6, 75b/7, 81a/14, 96b/10

g.- diler 107a/1, 108a/13, 108a/6,
108b/12, 109a/9, 112b/14, 117a/1,
117b/14, 119a/2, 122b/8, 123b/8, 124b/15,
81a/1

g.- düğine 122a/7

g.- dük 109b/5

g.- düm 77b/9, 98a/2, 98a/4

g.- dūñ 111b/15, 85b/4, 87b/3,
89b/9

g.- e 106a/7, 134a/7

g.- en 115a/9, 115b/11, 115b/7,
116b/7, 119b/10, 124b/10, 82b/8, 84a/5

g.- ıcek 119a/9, 84b/14

g.- ıneck 137b/4

g.- işin 133b/6

g.- me 107b/6

g.- medi 123b/1, 77b/4, 85a/3

g.- mediler 97a/7

g.- medüge 97b/8

g.- memiş 97a/5

g.- meyeydiñiz 109b/7

g.- meyüp 82b/5

g.- miş 111a/5, 123b/15

g.- mişlerdi 122b/11

g.- mişleridi 115b/13

g.- sün 133a/5, 134a/12, 73a/10,
82b/5, 82b/6

g.- üñ 106a/6, 118a/6

g.- üp 100a/5, 100b/1, 100b/14,
101a/15, 101b/1, 102a/15, 102a/3, 103b/9,
104b/9, 105a/10, 105b/7, 106b/1, 106b/10,
107a/12, 110a/11, 110a/12, 111b/9,
113b/3, 114b/6, 114b/8, 114b/9, 115b/1,
115b/13, 116a/1, 116a/4, 117b/13,
118a/13, 118b/1, 119b/8, 120b/5, 120b/8,
122b/13, 123a/15, 124a/8, 125b/5,
126a/10, 126a/3, 126a/9, 127a/6, 128b/7,
131a/6, 131a/8, 131b/7, 131b/9, 133a/14,

135b/4, 136b/4, 138b/1, 73a/6, 76a/6,
76a/9, 76b/10, 77a/3, 77a/4, 77a/5, 78a/15,
78a/4, 79a/1, 80a/11, 80a/13, 80a/5, 80a/9,
85a/12, 85a/14, 86b/3, 89a/5, 90a/1,
95a/10, 95b/9, 97a/8, 99a/9, 103a/10,
90b/5, 111a/4, 124a/6

g.- ür 122b/12, 123a/10, 77b/12,
78a/1, 92b/5

g.- ürdi 94a/1

g.- ürin 118b/2

g.- ürken 104b/12, 130b/2,
134b/12, 134b/15

g.- ürlerken 110a/1

g.- ürse 134a/7

‘aqlı başına g.- di 120b/7, 121a/13,
124a/7 → ‘aql

‘aqlum başıma g.- üp
98a/3

‘aşābı g.- üp 122a/8 → ‘aşāb

berāber g.- üp 130a/4 → berāber

cūşa ve hurūşa g.- üp 125b/15,
91a/9 → cūş

çıka g.- di 94a/10 → çıkmak

eliñüz nesne g.- mez 138a/12 → el

elden g.- ür 125a/8

elden ne g.- ür 123a/10

elinden g.- ürdi 87a/9

eliñüzden iş g.- ür 138a/12

ğazāba g.- di 90a/5 → ğazāb

ğazāba g.- üp 122a/1,
122b/2, 128a/2, 136a/1, 136b/14

ğazāba g.- üp 71a/2, 85b/5,
90a/9,
83a/7

hakkından g.- e 84b/5 → **hakk**

hakkından g.- eyim 84b/15

hakkından g.- sün 86b/14

hışma g.- di 124a/15 → **hışm**

hōş g.- meyüp 116b/1, 131a/2 →
hōş

hōş g.- meyüp 135b/7

imāna g. 84a/2 → **imān**

Ġmāna g.- üp 112b/6

İslāma g.- düğine 100b/10,
101b/12 → **İslām**

İslāma g.- ürlər 77b/13

lāzım g.- ür 135b/2 → **lāzım**

nevbet g.- üp 140a/15, 75b/13,
83b/6, 90a/12, 95b/1 → **nevbet**

rast g.- di 74a/6, 92b/2 → **rast**

rast g.- diler 109b/2

rast g.- düñ 106b/3

rast g.- üp 78b/7, 79b/15,
94a/6, 94a/7, 97b/13, 97b/2

vaşfa g.- mez 133b/14, 109b/13,

116a/7, 93b/8 → **vaşf**

yakın g.- diler 104a/10 → **yakın**

yakın g.- ıcek 136a/7,
137b/9, 89b/13

yakın g.- üp 118a/7,
139a/15

gendü Kendi.

g. 100a/7, 101b/11, 110b/6,
110b/7, 111b/1, 112b/11, 117a/5, 122a/10,
127b/11, 136b/1, 138a/5, 71a/5, 78b/11,
87a/14, 87a/7, 89a/10, 96b/4, 98b/14

g.+ den 83b/15

g.+ dür 121a/6

g.+ ler 99b/2, 103a/10, 103b/11,
106b/13, 107a/3, 116b/15, 78a/11,
93b/7

g.+ lerı 113a/7

g.+ lerine 92a/15

g.+ lerüñ 77b/5

g.+ ne 128a/1

g.+ niñ 110b/14, 111a/4, 80b/5,

84a/8

g.+ nüñ 124a/8

g.+ ye 100a/7, 100a/8, 124a/9,
89a/10, 133b/6, 134a/4, 138b/15, 83b/3,
96b/14, 75b/6

g.+ yi 107b/6, 110b/15, 73b/4,
89a/15, 89b/7

g.+ yi 111b/11, 121b/14, 136b/1,
71a/8, 79a/11, 79a/13, 90b/9

g.+ yile 81a/3

g.+ den git- Uykuya dalmak, uyuyakalmak. 120b/15

g.+ den geç- Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak.

g.+ lerden geçdiler 117a/4, 117a/9

ger- Bir şeyi kenarlarından tutarak ya da çekiştirerek gergin duruma getirmek.

g.- üp 109a/15, 74b/6, 75a/7

sîne g.- üp 127a/3, 82a/7 → sîne

sîne g.- üp tırdı 88a/7

sîne g.- üp tırdılar 89b/12

gerçekden Hakikaten, sahi, sahiden, gerçekten.

g. 133a/3

gerçek Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat.

g. 102b/2, 123b/9, 86b/15

gerd (Far.) Toz, toprak.

g. 129a/2, 139b/7, 75a/11, 95a/5

gerek Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım.

g. 101a/9, 108b/4, 112a/4, 119a/10, 135a/10, 87b/4

g.+ dür 76b/11, 76b/2

gergedan (Far.) Gergedangillerden, sıcak ülkelerde yaşayan, burnunun üstünde bir veya iki boynuzu bulunan, kalın derili, saldırgan bir hayvan (Rhinoceros indicus)

g. 129a/13, 78b/9, 80b/2, 88b/2, 94b/4, 126a/1, 138b/5, 139a/15, 75a/6, 82b/3, 88a/6, 94b/1, 132a/1, 136a/7, 71b/6

g.+ a 127b/15, 128b/5, 138a/10, 72a/2, 80b/11, 94b/3

g.+ ı 135a/1

g.+ ı 75b/8, 84b/1

g.+ ın 138a/14, 84b/1, 85a/11, 136b/12, 85a/11

g.+ ın 78b/12, 88a/15, 88b/1, 88b/4

g.+ uñ 129a/12

g.+ ını 74a/3

gèri Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı.

g. 115a/6

gèrü 1. Geri, art, ileri karşıtı.

g. 104b/12, 130a/8, 133a/13, 133a/14, 71a/8, 77b/13, 79a/10, 89a/6, 90b/14, 91a/4

2. Yine, tekrar, sonra.

g. 100b/4, 106a/6, 77b/9, 137b/13

g. dön- Geldiği yere geri gitmek.

138b/1

g. tur- Geriye çekilmek, geride durmak. 139a/13, 133b/3

gerim → germ

g. 114b/11

g. ol- → **germ olmak**

116a/4

germ (Far.) Sıcak.

g. ol- Isınmak, hararetlenmek.

114b/14, 93b/8, 78a/5, 133a/1

geşt (Far.) Gezme, geçme, seyretme.

g. ét- Dolaşmak.

106b/15

getür- Gelmesini sağlamak, getirmek.

g. 100a/2, 110a/7, 136a/3, 87b/3, 87b/6

g.- di 124a/2, 139b/1

g.- diler 102a/7, 102a/9, 103a/12, 104a/3, 106a/3, 112a/7, 112b/5, 113a/15, 113a/7, 113b/5, 113b/9, 117a/14, 118b/2, 133a/12, 91a/4

g.- dükleri 103a/13

g.- düm 73b/14

g.- e bilevüz 103a/4

g.- evüz 78a/1

g.- ıcek 74a/1

g.- mek 108a/2

g.- meyesiz 122a/9

g.- mez 89a/9

g.- miş 106b/8, 114a/2

g.- se 101a/1

g.- sün 82b/7

g.- ün 118b/10, 89b/5

g.- üp 100b/7, 100b/8, 102b/5, 102b/7, 102b/8, 103a/11, 103a/6, 103a/8, 103b/2, 105b/4, 105b/5, 105b/8, 106a/2, 106a/4, 106b/11, 106b/12, 107a/9, 108a/12, 113b/15, 114a/4, 115a/11, 115a/13, 115b/15, 116b/14, 121b/15, 122a/12, 122b/6, 124a/12, 124a/13, 134b/4, 135b/12, 136a/8, 140a/1, 140a/12, 71a/3, 75a/7, 77a/11, 78a/10, 78a/7, 85a/13, 88a/12, 89a/8, 92a/14, 93b/7, 96a/4, 98b/10, 98b/15, 93b/6, 119b/3, 106b/5

g.- ürken 108b/2

‘aqlın başına g.- diler 111b/10 →

‘aql

98a/8 ʿāqlın başına g.- diler

diler 121a/9 ʿaқılların başlarına g.-

139a/11 ʿaқlıñı başuñña g.- eyim

barmaқ g.- üp 112b/5, 100b/9 → **barmaқ**

fikrüne g.- medüñ 139a/2 → **fikr**

ıslāha g.- üp 100b/6 → **ıslāh**

şikāra g.- ebileydik 108a/1 → **şikār**

ṭaban g.- üp 110a/10 → **ṭaban**

ṭaқāt g.- emez 72a/6 → **ṭaқāt**

tekbīr g.- üp 90b/9 → **tekbīr**

getürebil- Getirmeye gücü yetmek.

g.- sün 109a/1

getürül- Bulunulan yere gelmesi sağlanmak.

g.- di 84a/11

gevher (Far.) Bir şeyin özü, esası, varlığındaki değişmeyen asli maya, cevher.

g.+ inde 100a/11, 112a/8

gey- Giymek.

g.- diler 95b/10

g.- e 82a/15

g.- erdi 87a/7

g.- miş 128b/6, 133b/14, 87a/13

g.- mişler 115b/10

g.- üp 115a/15, 76a/7, 77a/5

geydür- (Bir giyeceğı) Başka birinin vücuduna veya organına kendi eliyle geçirmek.

g.- diler 121b/12

g.- üp 100b/8, 81a/1

geyin- Üstüne elbise vb. şeyler giymek, kendi kendini giydirmek.

g.- üp 120a/15

geyim Giysi.

g.+ lere 126b/12

gez Defa, kere, kez.

g. 84a/1

gezle- Oku yayın kırışine takarak kurmak.

g.- yüp 129a/9, 132a/6, 71a/12

ğıriv (Far.) Bağırma, barışma.

ğ.+ i 94a/3

ğ. kıl- Bağırarak.

72b/11

ğırivān (Far.) Bağırıp çağıran, feryat eden.

‘asker-i bī-kerān-ı ğ. 81b/4 →

‘asker

gilīm (Far.) Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokum. Kilim.

g.+ i 124a/11

giñ Geniş, boş yer.

g. 109a/4, 132a/6, 79a/2

gibi -e benzer, benzer biçimde.

g. 101a/12, 102b/10, 108a/11, 109b/8, 114b/7, 115a/4, 120a/7, 122a/15, 126a/1, 126a/3, 127b/2, 117b/13, 118a/1, 126a/2, 127b/6, 129b/15, 130a/5, 130b/5, 132b/4, 134a/11, 134b/11, 134b/12, 136a/12, 136b/3, 137a/12, 137a/9, 137b/13, 137b/14, 72a/3, 72b/14, 72b/6, 74a/11, 74b/1, 74b/10, 75a/5, 77b/1, 78b/9, 79b/3, 81a/9, 81b/10, 83a/8, 83b/9, 137a/1, 84b/11, 84b/12, 85b/6, 87b/10, 88a/1, 88b/13, 89a/13, 90a/3, 90a/4, 90a/5, 91a/14, 91b/1, 93b/14, 94a/1, 94a/12, 95a/14, 97b/7, 98a/7, 98b/11

g. ol- Bir duruma, bir duyguya yaklaşmak. 108b/5, 108b/7, 117a/9

gider- Temizlemek.

g.- diler 80b/10.

gidi Halk ağzında ahlaksız.

g. 131a/2, 81a/3

gine Yine, Tekrar.

g. 122b/1

gir- 1. Girmek, içeriye geçmek, varmak.

g. 131a/11

g.- di 111a/11, 111b/2, 117a/10, 79a/15, 73b/4

g.- diler 109a/10, 113a/2, 120b/11, 120b/13, 122b/13, 126a/14, 85b/8

g.- dügin 112b/10

g.- e 123b/7, 128b/1, 76b/4, 82a/14, 87b/10

g.- en 101a/9, 114b/1, 117b/8

g.- mege 138a/8

g.- mek 111a/15

g.- meñ 117b/9

g.- üñ 131b/2

g.- üp 99b/3, 100a/5, 102b/3, 107b/11, 110a/12, 110b/6, 113a/3, 115b/2, 116b/15, 117a/1, 117a/13, 117a/2,

118a/14, 119b/13, 124b/12, 125a/1,
128a/14, 130b/10, 132b/8, 138a/4, 71b/13,
83b/1, 84b/5, 86b/10, 99a/11, 126b/7

2. Girişmek, kavgaya başlamak.

g.- diler 91a/15, 91b/4

3. Bir duruma uğramak.

g.- mişlerdir 122a/3

4. Bir şeyin içine girmek,
bulanmak.

g.- mişdür 80b/5

5. Katılmak.

g.- eyim 81b/15

ellerine g.- di 118b/12 → **el**

elümüze fırsat g.- di
108b/14

süretine g.- üp 111a/9 → **süret**

şüretine g.- üp 117b/13

girān (Far.) (Tartıda) Ağır.

gürz-i g. 92b/4 → **gürz**

girebil- Girmeye gücü yetmek.

g.- meziz 123b/13

giriftār (Far.) Tutulmuş, yakalanmış.

g. ol- Esir, mahkûm etmek.

109b/5

giriş- (Kavgaya veya tartışmaya)
Tutuşmak.

g.- di 93b/9

nefāise g.- di 81a/2 → **nefāis**

git- 1. Bir yere doğru yönelmek.

g. 90a/1

g.- di 110a/8, 137a/14, 102a/5,

78b/2, 78b/5, 89b/1

g.- diler 109b/5, 116b/12, 119b/7,
76b/7, 104a/1, 104a/10, 112b/13, 129b/1,
137a/4, 76b/15, 77b/6, 97b/9

g.- e (gide) 111a/11

g.- ecek (gidecek) 132a/11

g.- elüm (gidelüm) 106a/7, 106b/4

g.- en (giden) 105b/10, 107b/1,
110b/4, 77b/3

g.- enlere (gidenlere) 80a/8

g.- evüz (gidevüz) 78a/2

g.- mek 77b/7

g.- üp (gidüp) 72b/8, 86a/10,
86a/9, 92a/11, 99a/5, 109b/15

g.- mişdür 98a/11

2. Bir yerden veya bir işten
ayrılmak.

g.- di 102b/7, 111a/9, 89b/15,
94a/6

g.- diler 105a/4, 107b/13,

g.- diyidi 76a/15

g.- evüz (gidevüz) 106a/10

g.- medi 110b/14

g.- mege 111a/5

g.- üp (gidüp) 107a/15

3. Yürümek, yol almak.

g.- erlerdi (giderlerdi) 76b/8, 97b/1

g.- señ 73b/10

g.- eler (gideler) 105a/15

g.- er (gider) 104b/15, 106a/13,
114a/15

g.- erdi (giderdi) 76b/9, 80a/3,
78b/13

g.- erdüm (giderdüm) 97a/10

g.- erken (giderken) 104a/7,
108a/14, 110b/13, 78b/7, 79b/14, 91b/13,
92b/2, 94a/9, 97b/12

g.- erler (giderler) 92b/6

g.- ince (gidince) 129a/5, 71a/10

g.- mekde 77a/1

g.- mişler 105b/5

g.- mişlerdi 78b/5

g.- üp (gidüp) 112b/15

4. Yok olmak, ortadan kalkmak.

g.- miş 121b/13, 124b/5, 119a/3

g.- üp (gidüp) 122a/5

g.- sün 114b/7

5. Ölmek.

g.- di 77b/14

g.- mek 98a/13

6. Geçmek, azalmak.

g.- di 81a/14

g.- üp (gidüp) 110b/7

‘aklı başından g.- di 83b/11, 98a/6 → ‘akl

gendüden g.- miş 120b/15 →
gendü

esîr g.- üp (gidüp) 123a/9 → **esîr**

gidiver- Ansızın gitmek.

g.- di 106a/14, 130b/5

girdükçe Gitgide, artarak.

g. 85b/11

göbek Siperin gövdesi için
kullanılmıştır.

g.+ ile 140a/4

gök İçinde gök cisimlerinin hareket
ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman,
feza.

g.+ leri 120a/4

göm- Bir yerin içine yerleştirmek,
batırmak.

g.- diler 79a/14

gömül- Bir şeyin derinliğine inmek.

g.- di 79a/15

g.- miş 80a/15

g.- üp 80b/2

g.- üp kal- Batmış, çıkamayacak durumda bulunmak. 78b/10

gönder- Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak.

g. 131a/12

g.- di 103b/13, 105b/12, 90b/4, 97b/15

g.- diler 104b/7, 123b/2, 80a/7

g.- miş 123b/10

g.- mişdi 106a/3

g.- sem 86b/13

g.- üp 104b/11, 73b/13

göñlek Gömlek.

g.+ ler 127a/9

göñül İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek, dil.

g.+ ine(göñline) 98b/3

gör- Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g. 116b/9, 124b/3, 139a/6, 77a/10,

80a/6, 89a/5

g.- di 102b/3, 105b/10, 107a/6, 108a/15, 108b/1, 109a/11, 110b/12,

110b/14, 111a/10, 111a/15, 111a/3, 111b/2, 113a/5, 116a/6, 117a/10, 118a/3, 119a/12, 121a/13, 121b/13, 122a/4, 124a/7, 124b/5, 125a/1, 129a/7, 130a/10, 133b/11, 134b/15, 135a/3, 135b/1, 137b/2, 138b/13, 139a/4, 139b/11, 140a/7, 74a/8, 74b/4, 75b/3, 76a/13, 79a/6, 80a/14, 83b/15, 87a/12, 89a/9, 91a/4, 91b/13, 92a/5, 92b/11, 92b/3, 94a/10, 94b/2, 96a/1, 96b/14, 97a/5, 130a/12

g.- diklerin 110a/12

g.- diler 99b/10, 104a/10, 104a/15, 104a/8, 106a/11, 106b/1, 107a/1, 108a/7, 109a/10, 109a/9, 113a/1, 115a/7, 115b/8, 118a/7, 119a/2, 119a/6, 120b/1, 120b/11, 120b/13, 120b/5, 121a/3, 121a/4, 122b/13, 123b/4, 124a/2, 128b/3, 129b/15, 72a/1, 72a/11, 79a/1, 80a/5, 82a/12, 84a/12, 126a/15

g.- düler 117b/14

g.- düm 111b/5, 111b/6, 76b/8, 77b/8

g.- dünüz 116b/3

g.- e 114b/1, 122a/3

g.- elim 136a/3, 87b/3, 87b/6

g.- elüm 110a/15, 110b/4, 118b/10, 74b/8

g.- en 133b/13, 134a/2, 88a/8

g.- eniñ 72a/15

g.- esiz 116a/14

g.- eyidüñ 132a/15

g.- eyim 100a/2, 101a/12, 107b/13

g.- ıcek 125a/4

g.- medi 74b/2
g.- medüñüz 131b/13
g.- mek 108b/4, 76b/2, 79a/9,
76b/11
g.- mez édüp 131a/4
g.- mez 79b/5
g.- mez misin 89a/2
g.- miş 134a/1, 92b/13
g.- se 92a/3, 92b/15
g.- seler 123b/4, 75b/15
g.- sün 125a/6, 131b/9, 133a/5,
87a/1, 89a/3
g.- sünler 101a/6
g.- üñ 111b/7, 123b/1, 138a/13,
77a/15
g.- üp 100a/6, 100b/1, 100b/14,
103b/7, 107a/4, 108b/11, 111a/12,
111b/11, 111b/9, 112a/10, 113a/1, 113a/8,
113a/9, 115b/1, 115b/2, 115b/6, 116b/4,
117b/8, 118a/6, 120b/12, 121a/1, 121b/15,
122a/6, 123b/11, 123b/8, 124a/4, 124b/6,
128b/10, 129b/4, 130b/4, 132b/7, 133a/1,
135a/1, 136b/1, 136b/10, 137a/15, 137a/5,
137b/8, 138a/9, 138b/11, 138b/13,
138b/15, 71b/2, 71b/5, 72b/1, 72b/8,
73a/12, 73a/4, 74a/5, 75b/2, 78b/14, 79a/4,
79a/8, 79b/4, 82a/8, 82b/8, 83a/15, 84b/2,
84b/4, 86a/13, 86a/6, 87a/15, 88b/11,
88b/9, 89b/15, 89b/2, 89b/4, 90b/10,
90b/15, 90b/6, 91a/2, 92a/6, 92b/7, 93a/13,
93a/3, 94a/14, 94b/1, 94b/8, 97b/15, 97b/5
g.- ür 81a/4

g.- emez olayaz- Az kalsın
göremez duruma gelmek. 81a/4

göre Bir şeye uygun olarak, -e göre.
g. 134a/4

görül- Varlığı gözle hissedilmek.
g.- di 79a/5

görün- Görülür halde olmak,
görülebiyecek durum veya nitelikte olmak.
g.- mez 107a/3

görünmez kaçā Hiç tahmin edilmediği
halde umulmadık şekilde başa gelen kaza.

g.+ sı 77a/15

g.+ sıdır 125a/8

görürece Görmeyi sağlayan organ, göz.

g.+ lerin 131a/4

g.+ lerüñ 79b/5

görüş- Karşı karşıya gelip konuşmak,
birbirini görmek.

g.- üp 113b/4, 115b/15

göster- 1. Bir şeyi işaretle belirtmek.

g.- üp 89b/11

2. Anlatmak, belirtmek.

g.- ür 110b/1

3. Sert bir biçimde karşılık vermek

g.- irin 89a/5

g.- eyim 133a/6

g.- eyin 138a/13

4. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

g.- meyüp 113b/15

g.- di 124b/4

cevelān g.- üp 90b/5 → **cevelān**

erlik g.- mekdür 139a/5 → **erlik**

lu‘b-ı cevelān g.- üp 73a/10 → **lu‘b**

lu‘b-ı hüner g.- e 82a/14

siliḥ-şörlükler g.- di 73a/11 → **siliḥ-şörlük**

g. g.+ e 120b/14, 121a/10, 122a/4

götür- 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak

g.- diler 127a/2

g.- üp 101a/10, 113b/5, 117b/12, 137b/5, 135b/3

2. Düşürmek.

g.- di 74b/4

3. Kaldırmak.

g.- üp 83b/10

4. Kesmek.

g.- ürin 84a/3

ṭaban g.- üp 101a/15 → **ṭaban**

cān ber-cehennem g.- di 71b/2 →

cān

göt Kalın bağırsağın dışarıya açılan deliği ve vücudun kuyruk sokumu bölgesi için kullanılan kaba söz, kış, makat, dübür.

g. 119b/5

g.+ e 119b/5

g.+ inde 121b/11

g.+ ine 120b/15, 121a/13, 121a/6

g.+ leri 125a/12, 125b/4

g.+ lerine 122b/6, 125a/10

g.+ ünde 121b/3

g.+ üne 117b/10, 119a/8, 119b/4

gövde İnsan bedeni, vücut.

g.+ ler 94a/2

g.+ sinden 84a/7, 88b/7

göz Görme organı, basar.

g. 72a/8, 80a/8

g.+ i 121a/7

g.+ in 124a/14, 135a/3

g.+ inden 106b/12

g.+ ine 110b/11, 110b/9, 138b/15,

71a/7

g.+ iniñ 98b/8

g.+ ler 133b/15, 134a/1, 134a/2, 92b/13

g.+ leri 117b/3, 134a/14, 74a/10, 74a/14, 90a/6

g.+ lerin 111b/13, 113a/7, 72a/10, 111b/12

g.+ lerüm 81a/4

g.+ üm 92a/8

g.+ ümüz 81b/14

g.+ üñ 92b/9

g.+ den geçür- Etrafındakileri gözüyle yoklamak, kontrol etmek. 116a/6, 76a/13, 95b/15, 96b/14, 138b/10

g.+ in aç- (I) Uyanmak. 111a/2

g.+ in aç- (II) Kendine gelmek, ayrılmak. 111b/11

g.+ ine hāb yūri- Uykusu gelmek. 110b/9

g.+ ine kestir- Başarabileceğini ummak. 138b/15

g. kulağ dut- Haber beklemek. 80a/8

gözçi Gözcü, bekçi.
g.+ ler 96b/5

gözet- Korumak.

g.- ürüz 74b/10

gözle- 1. Dikkatle bakmak, gözlemek, izlemek.
g.- di 89b/13, 101b/15, 108b/14,
g.- rdi 101b/12, 106b/10, 108b/10
g.- yüp 71a/12, 89b/11, 108a/14, 129a/9, 130a/4, 132a/6, 132a/7, 134b/5, 140a/2,
2. Dikkate almak, bakmak.
g.- yüp 74b/13,
3. Korumak.
g.- yen 75a/2
4. Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek.
g.- di 125b/8,
fırsat g.- rdüm 112b/2, 112b/3 → **fırsat**

ğubār (Ar.) Toz, ince toprak.
ğ.+ ı 139b/7, 95a/5
ğ.+ ı 75a/11, 129a/2

gūh (Far.) Dağ.
gürz-i g.-peykere 136a/5, 139a/14, 75b/7 → **gürz**
gürz-i g.-peyker 93b/1, 94b/5
gürz-i g.-peykerin 93a/6

g.- peyker (?) Dağ gibi ağır olan
71a/2, 72b/10, 88b/13, 93a/11

g.- i Elburz Elburz Dağı 72a/5

ġulām (Ar.) Delikanlı, genç oğlan.

ġ.+ lar 102a/10, 102a/11, 117a/11,
102b/1

ġ.+ laruñ 102a/8

ġulām-bāre (Far.) Luti, oğlancı.

ġ. 121a/2

ġulām-bāreliḵ Oğlancılık, lutilik.

ġ. ḵıl- Oğlancılık yapmak 121b/7

ġulle (Far.) Top.

ġ. 72a/5

ġūnyā (Far.) Dik.

g. 76b/6

ġusl (Ar.) Boy abdesti.

ġ. ḵıldur- Bu abdesti aldirmek.

100b/7

ġūṣ (Far.) Kulak.

g.+ ından 89b/10

ġ. ḵıl- İşitmek. 98a/5

ġuzāt (Ar.) Gāziler.

ġ. 105b/7

ġüç Kuvvet, efor.

g.+ i 134b/5, 102b/10

g.+ ile 98a/2, 98a/3, 98a/8, 105a/3,
89a/15

g.+ le 122b/5

var g.+üyle 139b/15 → **var**

ġül- İnsan, hoşuna veya tuhafına giden
olaylar, durumlar karşısında, genellikle
sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.

g.- di 80b/13

g.- üp 87b/9

ġül-āb (Far.) Gül suyu.

g. 98a/7

ġül-ġūn (Far.) Gül renkli, pembe.

cām-ı g. 93b/12 → **cām**

ġülüş- Karşılıklı veya birlikte gülmek.

g.- diler 120a/1, 131b/4, 81a/6,
89b/15

g.- üp 122a/7, 131a/14

g.- ürek 119a/1

81b/11, 82a/4, 93b/10, 93b/8, 94a/4, 96a/14

gümle- “Güm” diye ses çıkarmak.

g.- di 137b/12

g.- yüp 111a/1, 126a/1, 126a/3

g.+ de 116a/9

g.+ den 114b/12

g.+ dür 109b/10

g.+ e 125a/13

g.+ i 124b/11

g.+ in 125b/14

güm-rāh (Far.) Doğru yoldan sapmış, dalâlete düşmüş, azgın.

g.+ ları 127b/12

gümren- Homurdamak.

g.- üp 116b/1

günāh (Far.) Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.

g. 114a/15

g.+ dan 112b/2, 114b/8

g.+ larıñ 114b/7

g.+ um 79b/9

gümüldü Gümbürtü.

g.+ si 83a/10

gümüş Atom numarası 47, atom ağırlığı 107,88, yoğunluğu 10,5 olan, 960 °C'ye doğru sıvı durumuna geçen, parlak beyaz renkte, kolay işlenir ve tel durumuna gelebilen element (simgesi Ag) .

g. 90a/14

gündüz Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. 81a/14

gün Yer yuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.

g. 99b/10, 99b/3, 101a/11, 101a/3, 101a/8, 101b/15, 101b/3, 107b/14, 109b/9, 110b/1, 110b/4, 116a/12, 120a/15, 123a/5, 125a/14, 125a/15, 125a/6, 125b/1, 75b/14,

güneş Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

sultān-ı g. 81a/12 → **sultān**

günlük Üzerinden gün geçmiş veya geçecek.

g. 73b/10

gürbüz İyi gelişmiş, serpilmiş, sağlam bir bünyeye sahip.

g. 90b/13

g.+ i 131a/8, 79b/4

g.+ ler 131a/8

gürildi → **gürüldi**

g. 113b/10

gürle- Kalın ve gür ses çıkarmak.

g.- yüp 111a/1, 126a/1, 130b/6, 136a/10, 137b/12, 137b/5, 72b/14, 72b/5, 126a/2, 79a/8, 83b/8, 89a/11, 91a/15, 93a/9

gürüldi Aralarında âhenk bulunmadığı için kulağa hoş gelmeyen çeşitli ve karışık seslerin meydana getirdiği kuvvetli ses, patırtı, şamata. Gürültü.

g. 89a/14

gürül gürül Bol ve gür ses çıkararak.

g. 125b/11

gürz (Far.) Silah olarak kullanılan ağır topuz.

g. 130a/6, 136a/10, 137b/5, 71a/7, 73a/3, 75a/9, 88b/13, 89a/11, 89a/14

g.+ den 71a/7

g.+ e 132a/3, 137a/8, 137b/4, 71a/3, 75a/4, 90a/8

g.+ i 90a/7, 93a/9

g.+ i 136a/12, 137b/10, 89b/6, 93a/12

g.+ ile 130a/14, 72b/10, 72b/2, 73a/10, 83a/5, 85b/8

g.+ imi 89b/5

g.+ in 129a/1, 134b/15, 136a/5, 137b/4, 71a/4, 83b/15, 89a/6, 95a/11, 95a/15, 95a/2

g.+ in 137b/8, 139b/5, 75a/9, 75b/10

g.+ ine 132b/10

g.+ ler 139b/6, 75a/10, 79b/4, 85b/9, 95a/4

g.+ leri 107a/2, 83a/3

g.+ üñ 89b/2

g.+ üyle 138a/5

g.- i girān Ağır topuz 92b/4

g.- i gūh-peyker Yüzü, görünüşü dağ gibi olan gürz 136a/5, 93b/1, 94b/5

g.- i gūh-peykere 139a/14, 75b/7

g.- i gūh-peykerin 93a/6

darb-ı g.+ i 130b/2 → **darb**

darb-ı g. 71a/8, 93b/3

güt- Kesmek.

g.- meden 121b/9

güyā (Far.) Sözde, sanki.

g. 117b/8, 72a/4, 86b/8, 98a/5

güzāf (Far.) Boş söz, manasız laf.

g. 139a/5, 82b/11

g.+ lar kı- Boş laflar etmek, söylemek. 101a/2

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran.

g. 117a/8, 127b/14

güzīde (Far.) Seçkin, seçilmiş, mümtaz.

g. 109b/11, 115a/9, 116a/8, 133a/9, 134b/6, 138a/15, 138a/2, 90b/12, 90b/15, 91a/6, 96b/15, 98a/15, 99a/14

H-h

ha şöyle Yapılan bir işin beğenildiğini anlatan bir söz.

h. 87b/2

hāb (Far.) Uyku.

h. 110b/15, 110b/8, 111a/12

h.+ a 102b/4

gözine h. yūri- 110b/9 → **göz**

h.+ a var- Uyuyor durumda olmak. 117a/11

h.- ı gāflet Gaflet uykusu 110b/11

haber (Ar.) Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık.

h. 110a/7, 92a/8

h.+ i 110a/10

h.+ i 110a/13, 120a/1, 98a/5

h.+ iñiz 123b/9

h. al- Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek. 115a/10, 115b/13

h. ol- Bildirilmek, haber verilmek. 113b/1

h. vēr- Bildirmek, haber ulaştırmak. 80a/9, 100b/14, 101b/2, 107a/12, 110a/13, 113b/13, 115b/14, 119b/15, 125b/5, 114a/14, 113a/12

haber-dār (Far.) Haberli, bilgili.

h. ol- Bilgi edinmek, haber almak.

129a/4, 75a/15, 95a/13

habs (Ar.) Bir yere kapatıp salıvermeme.

h. eyle- Bir yere kapatıp salıvermemek. 105b/5, 112b/8, 103b/2, 104b/12, 93b/7, 103a/12, 103a/8, 113b/15, 109b/15, 106b/12

h. kıl- Bir yere kapatıp salıvermemek. 107b/5, 108a/12

habs-hāne (Far.) Hapsedilen kişilerin cezaları süresince kapatıldıkları yer, mahpes, dam.

h. 100a/4, 93b/6

hācet (Ar.) Allah'tan veya büyük bir makamdan yerine getirilmesi, gerçekleştirilmesi istenen dilek.

h.+ ler 122b/12

hacı (Ar.) Hac yapan kişi.

h.+ lar 123b/2

h.- peyker Hacı yüzlü, yüzü hacıya benzeyen. 115b/8

hācib (Ar.) Kapı bekçisi kapıcı, kapıcı başı.

h.+ i 123b/7

h.+ ler 122b/12

hadd (Ar.) İnsanın yetki ve değeri.

h.+ iñden 122a/15, 74b/7

hāime (Ar.) Çadır.

h.- i hublar 100b/11

hāk (Far.) Toprak, yer.

h.+ de 135a/6

h.+ i 93b/12

hāk-i pūr-hūn Kan kırmızısı tortu

93b/12

hākāret (Ar.) Küçük düşürme, horlama; küçük düşürücü söz veya davranış.

h. 124b/2

h.+ e 128a/2

hāk (Ar.) 1. Allah, Cenabıhak, Tanrı, Hüda.

H. 90a/4

H.+ iñ 96a/7

dergāh-ı H.+ a 83b/7 → **dergāh**

2. Bir kimsenin, sorumluluğunu yüklenerek yaptığı bir işin maddi karşılığı.

h.+ uñ 105a/7

3. Bir kimseye sarfedilen ve ancak ona layık olmakla ödenebilecek büyük emek ve gayret.

h.+ ı çün 122a/9, 112a/13

h.+ indan gel- (Bir kimseyi) Alt etmek, yenmek

h.+ indan gele 84b/5

h.+ indan geleyim 84b/15

h.+ indan gelsün 86b/14

hāl (Ar.) Durum, vaziyet.

129a/9, 71a/13

h. 125a/15, 80a/5

h.+ de 111b/11

h.+ den 123b/9

h.+ e 122a/3, 140a/12, 97a/3

h.+ i 124a/4, 72b/8, 82b/11

h.+ i 100b/14, 107a/4, 108b/11,
136b/1, 136b/10, 138a/9, 71b/2, 78b/14,
79a/4, 79b/4, 83a/15, 86a/13, 86a/6, 88b/9,
89b/1, 89b/15, 89b/4, 92a/6, 92b/7, 93a/13,
94a/14

h.+ idür 85b/3

h.+ imi 124b/3

h.+ in 71b/5

h.+ ine 131a/13

aşl-ı h. 107b/12 → aşl

halife (Ar.) Birinin yerine geçen kimse, vekil.

h.+ leri 105b/5

h.+ si 102b/9

halk (Ar.) Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.

h.+ ı 132a/13, 75b/2, 85b/8, 95b/3,
96a/15

h.+ ın 76a/5

halğa (Ar.) Çember biçiminde dizilmiş topluluk.

h. ol- Bir çember biçiminde dizilmek. 95b/3, 91b/14

hālī (Ar.) Boş.

hālī ol- Ayrı kalmak, bir yerde bulunmamak, mevcut olmamak. 102b/6, 101b/11, 81b/11

halāş (Ar.) Kurtulma, kurtuluş.

h. eyle- Kurtarmak. 122b/5, 114a/5

h. ét- Kurtarmak. 72b/13, 72b/2, 80a/6, 85b/5, 80b/12

h. ol- Kurtulmak. 109a/7, 80b/13, 114b/8, 114b/1, 114b/1

h. vër- Yollamak, göndermek.

halvet (Ar.) 1. İbadet etmek için çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhaya çekilme.

h.- i hāşş İç dünyasına çekilme

110b/6

2. Bir kimsenin şahsına ait yaşadığı yer, hane.

h.+ ine 99a/5

h.+ lerine 99b/2

halvet-hāne İbadet edilen yer.

h.+ ye 114b/6

h.+ lerüñ 105a/3

hamle (Ar.) Düşmana karşı yapılan saldırı, saldırma, savlet, hücum.

h. kıl- Atılmak, saldırmak, hücum etmek. 139a/6, 79a/9, 93a/7, 109a/6, 130b/1, 72b/4, 139a/8, 74b/13, 82b/13, 85b/7, 92a/15

hāmūş (Far.) Susmuş, sessiz.

h. ol- Söz söylememek, susmak.

80b/2, 79b/11, 100a/10

hān (Far.) Sofra, yemek tepsisi.

h. 113b/6, 111a/4

h.+ ı 84b/3

hancer (Ar.) Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak.

h. çek- Üzerindeki hançeri birden eline alarak birine saplamaya hazırlanmak.

84a/7

h.- i āb-dār Keskin, parlak hançer

111a/4

hār (Far.) Diken.

h. u hāşak Diken ve çöp, çerçöp.

h.+i 75b/11

harāmī (Ar.) Haydut, yol kesen kimse.

harām-zāde (Far.) Nikahsız birleşmeden doğan çocuk.

h. 101b/10, 101b/9, 106b/7, 107b/3

h.+ ler 121a/1

h.+ lerüñ 109a/4

harāş (Far.) Sefil.

h.+ lar 128a/13

harb (Ar.) Savaş, cenk.

ālāt-ı h.+ lerin 107a/11 → **ālāt**

harbī Savaşla ilgili.

kūs-i h.+ ler 125b/11, 81b/1 → **kūs**

hareket (Ar.) Bir şeyin, bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kıyımdama, kıyımdanma.

h. kıl- Yerini veya durumunu değiştirmek, hareket etmek. 124a/2

hārā (Far.) Çok sert taş, mermer.

sehḥār-ı h. 94a/2 → **sehḥār**

harīr (Ar.) İpek.

h.+ den 122b/14, 123a/2, 125a/2

hāşıl (Ar.) Olan, ortaya çıkan, görünen.

h.+ dır 112a/14

h. ét- Ortaya çıkarmak 84a/1

h. ol- Ortaya çıkmak, türemek.

112a/1, 121a/11, 73b/2

hāşm (Ar.) Düşman, rakip.

h.+ ı 137b/2, 75b/3, 139b/11

h.+ ın 129a/9, 71a/12, 132a/6

hāşş (Ar.) 1. Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan, yalnız onda bulunan hal.

h. 120b/12

bārgāh-ı h.+ ına 118a/14, 126a/14
→ **bārgāh**

hālvat-i h.+ ına 110b/6 → **hālvat**

2. Katışıksız, en iyi cinsten, saf.

hīl'at-ı h. 100a/12 → **hīl'at**

hīl'at-i h.+ lar 114b/10

3. Seçkin, temayüz etmiş (kimse, sınıf, topluluk) .

h.+ larınıñ 118a/12

hāşak (Far.) Çöp, süprüntü.

h.+ i 75b/11

hāşem (Ar.) Bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet.

h.+ ler 100b/11

hātā (Ar.) Suç, günah, kusur.

h. 114b/3

hātır (Ar.) 1. Zihin.

h.+ lar 116a/4

h.+ ları 114b/11, 78a/5

2. Gönül

h.+ ın 98b/6

3. Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, itibar.

h.+ ınız 120a/6

h.+ ım 131a/10

hātım (Ar.) Son, nihayet, encam

h. 125b/13

hātā (Ar.) Üstelik, ayrıca.

h. 135a/14, 136b/11

hāvāle (Ar.) Bir şeyi birine veya bir yere doğru yöneltme, gönderme.

h. kıl- Yollamak, göndermek.

130a/4, 137b/7, 89a/8, 93a/12

h. ol- Görüşe engel olmak.

97b/7

ḥavf (Ar.) Korku.

ḥ.+ ından 79a/10

ḥ.+ larından 79a/9

ḥ. eyle- Korkmak. 77b/9, 82b/12

ḥ. èt- Korkmak. 78b/11, 108b/15, 82b/5, 82b/6, 106a/9, 130a/6, 134a/10, 98a/1

havl (Ar.) Korku.

h.+ i 109a/6, 120b/12, 129b/9, 85a/5

h.+ iyile 135b/2, 137b/8, 93a/14, 93b/2

hay İyi dilek, azarlama, şaşma ve sevinç bildirmede kullanılan bir söz.

h. 107a/8, 109a/2, 114b/2, 120b/5, 121a/14, 122a/2, 123b/15, 124a/8, 124a/9, 129a/10, 131a/2, 133a/2, 135b/13, 79b/4, 79b/7, 85a/5, 89b/4, 92b/8, 93a/14, 113b/11, 84b/14

ḥayır (Ar.) “Öyle değil, olmaz, yok, asla” anlamlarında olumsuzluk, ret ve inkar bildirir.

ḥ. 94b/11

ḥayf (Ar.) Eyvah, yazık, heyhat.

ḥ. èt- Esef etmek. 123a/14

ḥ. ol- Yazık olmak, ziyan olmak.

88a/8

ḥaykır- Yüksek sesle bağırarak.

ḥ.- dı 111a/1, 72b/4

ḥ.-ınca 111a/12

ḥ.-up 71b/7, 129b/6

ḥayrān (Ar.) Çok beğenen, hayranlık duyan.

ḥ. ol- Çok beğenmek. 115b/1, 138a/3, 138b/13, 109a/5, 111b/9, 113a/9, 132b/6, 85b/8, 100a/7, 138b/11, 77b/8, 88b/10, 134a/2, 133b/13, 75b/15, 92a/4, 92b/15, 115b/6

ḥayret (Ar.) Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağını ne hüküm vereceğini bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

ḥ. èt- Şaşırıp kalmak, hayret duymak. 110b/14

ḥayvān (Ar.) Kızılan bir kimseye söylenen bir söz.

ḥ. 74b/10, 92b/8

ḥ.- ı la‘īn Lanetlenmiş hayvan
74b/9

çeşme-i āb-ı ḥ. 127a/5 → **çeşme**

ḥāzır (Ar.) Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, anık, amade, müheyya.

ḥ. 126b/6

ḥ. ol- Hazır durumda bulunmak.

140a/15, 102b/11, 126b/4

ḥāzret (Ar.) Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

ḥ.+ leriñ 100b/4

ḥ.+ leriniñ 81b/12

heblī (Ar.) Ölümlü, insan.

h. 110a/4

heft (Far.) Yedi.

h.-ser Yedi başlı 91b/11, 94a/13, 94a/15

ḥekīm (Ar.) Mesleği hastalıkları teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip.

ḥ.+ ler 124a/5, 125a/12

ḥ.+ leri 120b/5

helāk (Ar.) Ölme, mahvolma, yok olma.

h. ét- Öldürmek, ortadan kaldırmak. 131b/12, 80b/4, 77a/10

h. eyle- Öldürmek, ortadan kaldırmak. 112b/3, 131b/13, 85b/4

h. ét- Öldürmek, ortadan kaldırmak. 111a/11, 102b/14, 136b/1, 89b/7, 117b/9, 122a/11, 103a/2, 111a/4, 77b/2, 89a/2, 101a/9

h. étdür- Öldürtmek, ortadan kaldırtmak. 123a/9

h. kıł- Öldürmek, ortadan kaldırmak. 89a/1, 88b/15

h. ol- Mahvolmak, yok olmak, ölmek. 98b/13, 98a/15, 96b/2, 98b/12, 78a/6, 79b/14

hele (Far.) Tehdit, uyarı, vaat, temennî bildiren bir cümle ile bu cümleden önce veya sonra gelen ve bu tehdit veya vaadin sebebi durumunda olan cümleyi birbirine bağlar.

h. 107b/14, 110a/14, 110a/6, 116a/14, 122a/15, 124b/11, 125a/13, 132b/1, 84b/14, 87b/6

hem (Far.) Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için İzellikle, zaten, bir de, şurası da var kıl anlamlarında kullanılan bir söz.

h. 102b/15, 119b/10, 84b/7, 86b/12, 87a/5, 87a/7

hemān (Far.) Çabucak, hiç vakit geçirmeden.

h. 101a/9, 102b/13, 105a/15,
106a/14, 108b/11, 109a/5, 110a/10,
112a/7, 112b/11, 119a/4, 122a/2, 128b/10,
131b/14, 131b/4, 132b/2, 134a/13, 137a/6,
138a/13, 138a/9, 139a/5, 74a/2, 76b/12,
80a/10, 84b/5, 85a/10, 86b/2, 87a/9, 93a/6,
94b/14, 97b/5, 98b/4, 77b/14

hem-dest (Far.) Birlikte çalışan, el ele
veren, ortak.

h. ol- El ele vermek. 93b/13

hemîn (Far.) “Yerine göre, ancak,
hemen, her zaman” vb. anlamlar ifâde
eden bir çeşit doldurma kelime.

h. 87a/1

hendek (Ar.) Geçmeye engel olacak
biçimde uzunlamasına kazılmış derin
çukur.

h. 96a/14, 80b/8

hengāme (Far.) Gürültü, patırtı.

h. 123b/3

henüz (Far.) Daha şimdi, yeni.

h. 91b/15

hep (Far.) Hiçbiri dışta tutulmamak veya
eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak.

h. 85b/14

her (Far.) Önüne geldiği ismin benzerlerini
“teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer
birer tamamı” anlamıyla kapsayacak
biçimde genelleştiren söz.

h. 99b/6, 100b/15, 101a/1, 101a/6,
102a/2, 102a/9, 102b/9, 103b/5, 104a/1,
104a/11, 107b/14, 108a/5, 108a/7, 109b/9,
110a/5, 110a/7, 110b/7, 112a/13, 113b/10,
115b/6, 116b/11, 117b/11, 119b/7, 122a/5,
122b/7, 125b/8, 127b/9, 131b/8, 73a/7,
73a/9, 77a/2, 91b/12, 91b/3, 91b/9, 93a/2,
94a/1, 94a/2, 94b/6, 96a/7, 99a/5

her biri Ayrı ayrı hepsi.

h. 101a/6, 102a/9, 102b/9, 108a/5,
110a/5, 116b/11, 122b/7, 127b/9, 77a/2,
91b/3, 101a/6, 108a/5, 110a/5

h.+ n 107b/4

h.+ ne 97b/6, 114b/9

h.+ niñ 115b/6

h.+ nüñ 122a/5

hergiz (Far.) Hiçbir zaman, asla.

h. 92b/13

herîf (Ar.) Adam.

h. 111a/15, 133a/3, 74a/9, 89b/7,
93a/4

h.+ dir 139b/3

h.+ dür 77a/9, 92b/10

herkes (Far.) Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.

h. 110b/8

herze (Far.) Boş, abes, beyhude söz, hezeyan.

h. 82b/8, 84a/5, 85b/15

hevā (Ar.) Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.

h.+ ya 137b/5, 83a/2, 88b/3, 91a/10

hey Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için söylenen bir söz.

h. 105a/6, 111b/12, 114a/11, 79b/9, 80b/4, 85b/2, 93a/4

heybet (Ar.) İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet.

h. 112a/9, 133b/13, 72b/1, 92b/15, 138b/11

h.+ de 93a/3

h.+ i 83a/3

h.+ i 130b/3, 97b/15

h.+ in 137b/8

h.+ inden 130a/6, 88a/9

h.+ ine 77b/8

üzerine h. otur- Korkmak, üzerine korku çökmek. 130a/12

heybetli Görünüşü korku ile karışık bir saygı uyandıran, böyle bir duygu uyandıracak büyüklük ve görünüşte olan.

h. 87a/12

heybetlü → heybetli

h. 72a/14

hezārān (Far.) Binlerce, bin kere.

h. 100a/9

hezeyān (Ar.) Saçma sapan konuşma, saçmalama.

h.+ ı 82b/8, 84a/5

hımar (Ar.) Eşek, merkep.

h.+ layın 90b/2

hışm (Far.) Öfke, kızgınlık, gazap.

h.+ ıla 128b/7, 129b/11, 129b/7, 134b/15, 74a/3, 74b/6, 79a/15, 89a/14

h.+ ından 114b/4

h.+ la 89a/4, 89a/7, 89b/11

h.+ ma uğra- (Birinin) Öfke, kızgınlık ve gazabına mâruz kalıp maddî, mânevî zarar görmek. 110a/3, 135a/2, 114a/11, 109b/7, 124b/8, 123a/8, 93a/7

h.+ a gel- Öfkelenmek. 124a/15

hıbr (Ar.) Alim, bilgin.

h.+ e 113a/11

hıç (Far.) Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

h. 103b/14, 108a/8, 109b/12, 110a/2, 110a/3, 120b/4, 123b/8, 134a/6, 134b/8, 139a/1, 74b/1, 74b/5, 88a/7, 97b/9

hıç kimse Bir kişi bile, kimsecik.

h. 114a/15, 123a/5.

hiçbir Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

h. 107b/12

hıçbiri Bir teki, biri bile.

h.+ ne 73a/14

hidmet (Ar.) Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

h.+ e 112a/11

h.+ ine 102a/9

h. ét- İş görmek, çalışmak, başkalarının işini yapmak. 102a/8, 117a/4, 112b/1

h.- i şerîf Şerefli olan kimseye yapılan hizmet 100b/3, 100b/5

hidmet-kâr (Far.) Hizmet eden kimse, hizmetçi.

h.+ ları 103b/9

hikâyet (Ar.) Hikaye.

h. 114b/3

h.+ i 107a/12, 123a/13

h. eyle- Anlatmak. 112b/10

hil'at (Ar.) Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükafat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.

h.-ı hâşş Güzel kumaşlardan yapılan hilat.

h.- ı hâşş 100a/12

h.- i hâşşlar 114b/10

hîle (Ar.) Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen.

h. 102b/10, 105b/3, 107b/4, 108b/10, 85b/2, 88b/14, 89a/4, 90a/2

h.+ de 102b/9

h.+ si 108b/4

h.+ sinden 87a/4

h.+ sine 102b/1, 85a/2

h.+ ye 85b/11

h.+ yile 86a/8, 87b/15

h. kıl- Aldatmak, kandırmak.

92a/10, 89a/5, 85b/7, 76b/5, 85b/3
85b/2

h.+ ler kıl- 89a/2

h.-i dāsītān kıl- Bir kimseye dillerde dolaşacak nitelikte kötülükler yapmak. 87a/2

h.- i dāsītān Dillere destan olacak nitelikte hile. 88b/10, 86a/15

hīle-bāz (Far.) Hile yapan, hileci, hilekar.

h. 92a/9

hīle-kār (Far.) Hileci, hilebaz

h. 109a/2, 119a/13, 84b/7, 86a/14,

86b/13, 89a/3

h.+ a 89a/3

himmetci Yardımcı.

h. ol- Yardımcı olmak.

h.+ ñ ol- 138b/3

hinzīr (Ar.) Domuz.

h. 110b/13, 117a/2

h.+ leri 127b/13

hīrāc (Far.) Deve birlikleri.

h.+ ını 135b/11

hişşe (Ar.) Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.

h. ko- Bir kimseye bir şeyden pay ayırmak. 118b/8

hizmet (Ar.) Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev.

h. eyle- İş görmek, çalışmak, başkalarının işini yapmak. 74b/11

h. ét- İş görmek, çalışmak, başkalarının işini yapmak. 74b/9

hōd (Far.) Kendi.

h. 121a/10

hokka (Ar.) Cam, maden veya topraktan yapılmış genellikle kapaklı küçük kap.

h. 117a/6

hor (Far.) Değersiz, bayağı, hakir.

h. 77b/1

hordenle- Mahvetmek, perişan etmek.

h.- mek 74b/3

horla- Kötü davranmak, hırpalamak.

h.- mağa 117a/2

h.- mayalum 139b/4

hōş (Far.) Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.

h. 104a/10

h. gel- Hoşuna gitmek, beğenmek.

116b/1, 131a/2, 135b/7

h. ol- İyileşmek, eski haline gelmek. 96a/11, 96a/8

hūb (Far.) Güzel.

h. 106a/5, 110b/12

hāime-i h.+ lar 100b/11

hūn (Far.) Kan.

h. 99b/14, 95b/13

h.+ ın 131a/1

hūn-āb (Far.) Kanlı su.

tīğ-i h.+ ı 140a/11, 126b/2 → tīğ

hūnī (Ar.) Kan dökmeye alışık (kimse) , zalim, katil.

h. 97b/11

h.+ niñ 84b/5

hurde hām (Far.) Ufak ufak, küçük küçük parça, kırıntı manalarına gelmektedir: “hurde hām eylemek” fiilinde geçmektedir.

h. 93b/2, 71a/9, 72b/11, 73a/3, 80b/3, 87b/6

h. eyle- Ufak ufak parçalar haline getirmek, ezmek. 71a/9, 72b/11, 73a/3, 129b/11

h. ét- Ufak ufak parçalar haline getirmek, ezmek. 87b/6

h. ol- Un ufak olmak, parçalanmak. 80b/3

hurūş (Far.) Coşma, gürleme.

h.+ a 125b/15, 91a/9

hūy (Far.) İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat.

h.+ ın 102b/13, 121a/2

huzūr (Ar.) Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.

h.+ a 99b/8, 102a/3

h.+ ına 100b/8, 101b/1, 131a/7,
92a/14

h.+ unda 81b/12

h.+ uñuzda 73b/4

hümayun (Far.) Hükümdar.

h. 100a/11

hücüm (Ar.) Üstüne yürüme, saldırma,
saldırı.

h. eyle- Saldırmak, üstüne atılmak.

123b/11

h. ét- Saldırmak, üstüne atılmak.

92a/7

hükemā (Ar.) Hakimler, filozoflar, ilim
adamları.

h.+ sıyla 127a/11

hüküm (Ar.) Bir şeyin şöyle veya böyle
olduğu hakkında verilen karar, yargı.

h. ét- Üzerinde hâkimiyet kurmak,
hükümü altına almak. 123b/9

h.- i şāh Şahın, hükümdarın hükümü

81a/12

hüner (Far.) Bir işte gösterilen ustalık,
beceriklilik, maharet.

h. kııl- Hüner göstermek, herkesin
yapamayacağı bir işi yapmak. 128b/1

h. eyle- Hüner göstermek, herkesin
yapamayacağı bir işi yapmak. 118b/9

lu‘b-ı h. 82a/14, 87a/11 → **lu‘b**

hürmet (Ar.) Saygı.

h.+i çün 122a/10, 124b/12

hüsn (Ar.) Güzellik.

h. 112a/9

h.- i cemāl Yüz güzelliği 133b/13

I-ı

ırak Uzak.

ı.+ dan 106b/10, 108b/13, 76b/8

‘ırz (Ar.) Bir kimsenin başkaları
tarafından dokunulmaması ve
kirletilmemesi gereken namusu, iffet,
şeref ve haysiyeti.

‘ı. 120a/4

‘ı.+ ın 120a/2

‘ı.+ ın yıķ- Şerefini iki paralık
etmek, rezil etmek. 139a/3

ısrı- Dişleri arasına alıp sıkamak.

ı.- dı 136b/11

ıslāh (Ar.) Düzeltme, iyileştirme.

1.+ a **getür-** Düzeltmek, iyi bir duruma getirmek. 100b/6

ışmarla- 1. Dengini çağırmak, getirmek.

1.- dı 92a/11

1.- yup 82a/3

2. Bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek.

1.- dık 77b/12

1.- dılar 92a/15

1.- dum 87a/4

3. Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek.

1.- dı 110b/3

ışık Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk.

1. 133b/15

ıyş (Ar.) Yiyip içme.

ı. 99b/5, 99b/6, 100b/13, 101b/8, 102a/1, 106a/4, 106b/5, 109b/1, 113b/7, 114b/10, 114b/15, 116b/5, 118a/15, 119b/11, 120a/12, 120a/9, 78a/12, 80a/8, 81a/7, 99a/10, 96b/7, 125b/2

ı. u nūş Yeme içme, içki içme.

ı. + a 78a/12, 96b/7, 99a/10, 99b/5, 100b/13, 101b/8, 113b/7, 114b/15, 120a/9

ı. + lara 114b/10

ı. + da 120a/12, 125b/12

ı. u nūş eyle- Yiyip içmek. 106b/5, 81a/7

ı. u nūş ét- Yiyip içmek. 102a/1, 109b/1, 106a/4, 118a/15, 119b/11, 99b/6, 80a/8, 116b/6

İ-i

i- İmek fiili.

i.- di 101b/10, 101b/9, 102b/10, 102b/11, 102b/9, 103a/14, 103a/15, 103a/8, 104a/15, 105a/4, 105b/2, 105b/5, 106b/7, 106b/8, 108b/13, 109a/1, 109a/14, 111a/7, 112a/9, 112b/1, 116b/8, 117a/2, 121a/2, 123a/7, 123b/15, 128b/4, 129a/4, 129b/8, 130b/1, 132a/10, 132a/8, 132b/2, 134b/2, 71a/1, 71a/6, 71a/7, 71b/8, 73b/15, 73b/7, 74a/1, 74b/2, 74b/5, 75a/14, 78b/3, 80b/9, 81b/15, 82a/1, 84b/7, 84b/8, 86a/12, 86b/5, 86b/7, 86b/8, 87a/6, 88b/14, 90a/14, 93b/15, 95a/13, 95a/14, 96a/6

i.- diler 127b/10

i.- ken 106a/11, 113b/13, 121b/15, 131b/12, 88b/15, 89a/2

i.- miş 107b/14, 116a/14, 119a/8,
123b/10, 135a/6, 135b/4, 138a/12, 77a/12,
85b/14, 97b/4

i.- se 112a/13, 112a/4, 117b/12,
118a/1, 118b/12, 119b/7, 120b/11, 120b/2,
122b/14, 122b/3, 123b/5, 124a/8, 125a/1,
82b/4, 100a/14, 101a/1, 102b/14, 80b/1

i.- sem 123a/12

i.- seň 90a/2

‘ibādet (Ar.) İnsanın tek Tanrılı dinlerde
Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp
bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek
üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

‘i.+ e 110b/6

iblis (Ar.) Şeytan.

i.- i pūr-telbīs Hileyle dolu şeytan

102b/10

ibn (Ar.) Oğul.

i.- i kelb Köpeğin oğlu (Hakaret)

134a/9

İbrām (Ar.) Zorlama, aşırı ısrar.

i. eyle- Israr etmek, zorlamak.

133a/13

icāzet (Ar.) İzin, müsaade, ruhsat.

i.+ ile 82a/5

i. vēr- İzin vermek. 86b/10

iç Herhangi bir durumun, cismin veya
alanın sınırları arasında bulunan bir yer,
dâhil, dış karşıtı.

i.+ in 121b/6, 99a/1

i.+ inde 101a/10, 103a/7, 108b/1,
115a/7, 115b/8, 125b/7, 128b/9, 75a/12,
87a/8, 97a/10

i.+ inden 117a/6, 118a/4

i.+ ine 72b/15, 96a/14

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.- diler 106b/9

i.- üp 116b/10, 81a/3

içerü İçeri.

i. 100a/5, 102b/3, 109a/9, 110a/12,
111a/10, 111a/14, 111b/2, 112b/5, 115b/2,
117a/10, 117a/13, 117b/9, 119b/13,
120b/10, 122b/13, 123b/13, 124b/15,
99a/11, 123b/7

i.+ ye 124a/1

içün ... diye, maksadıyla. İçin.

i. 134a/9, 136a/11, 78a/12, 80b/4,
84b/12, 88a/9, 93a/8, 94a/5, 98b/7, 96a/5,
112a/13, 81b/2

‘ifrit (Ar.) Cinlerin çok zararlı ve çok korkunç kabul edileni.

‘i. 92b/3

dīv-i ‘i.-şıfat 74a/7 → **dīv**

‘ifrit-şıfat İfrit gibi 74a/7

igne Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç. İgne.

i. 93b/10

iḥsān (Ar.) Bağışlama, bağışta bulunma.

i.+ ı 100b/1

i.+ lar 100b/11

i. eyle- Armağan etmek, vermek, bahşetmek. 105a/9

iğvā (Ar.) Baştan çıkarma, ayartma.

i. vēr- Baştan çıkartmak, yoldan çıkmasını, yolunu şaşırtmasını sağlamak.

119a/15

iḥyā (Ar.) Yeniden canlılık kazandırma, ortaya çıkarma, kurtarma.

i. ét- Kurtarmak, canlandırmak, hayatiyet kazandırmak. 80a/2

iḥtiyāc (Ar.) Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.

i. 94b/7

iḥtiyār (Ar.) 1. Seçme, intihap etme, tercih etme

i. eyle- Seçmek, tercih etmek, istemek. 118a/10

i. ét- Seçmek, tercih etmek, istemek. 100a/13

i. kıl- Seçmek, tercih etmek, istemek. 102b/1

iḥtiyār (Ar.) Yaşlı, kocamış

i. 97a/6

‘ikāb-vār (Far.) Azaplı, ızdıraplı.

‘i. 93a/11

iḥdām (Ar.) Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.

i. eyle- Gayret göstermek, çabalamak. 111b/15

i. ét- Gayret göstermek, çabalamak. 139a/3

iki İki rakamının adı.

i. /15, 101b/6, 104b/14, 105a/7, 105a/9, 106a/12, 106b/1, 107a/6, 108a/13, 108b/13, 109b/10, 111a/15, 114b/14, 115a/13, 115a/3, 115a/5, 117b/2, 117b/3, 125b/11, 125b/14, 126a/2, 126b/10,

128a/11, 128a/13, 129b/14, 130a/15, 130a/7, 132a/2, 133b/3, 134a/14, 134b/13, 134b/7, 136b/11, 137b/12, 137b/15, 138b/1, 138b/7, 140a/11, 71b/10, 71b/2, 71b,71b/7, 73a/11, 73a/4, 74a/11, 74a/12, 74a/14, 74a/15, 75a/12, 75a/9, 75b/1, 75b/14, 76a/2, 78b/3, 80b/10, 81b/1, 81b/3, 81b/6, 82a/12, 82b/14, 83a/11, 83a/4, 83b/6, 84a/11, 85b/8, 86b/6, 88a/8, 88b/1, 88b/5, 88b/9, 89b/15, 90a/11, 90a/6, 91b/9, 92a/12, 92a/3, 93a/2, 93b/9, 95b/1, 95b/2, 95b/3, 95b/5, 95b/6, 99b/11, 115a/7, 128a/15,135a/13, 71b/4

i.+ si 130a/14, 71b/6, 83a/7

i.+ sin 111b/1, 112a/7, 132b/14, 86a/12

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.

i. 74b/13

ikişer İki rakamının her birine iki veya her defasında iki tane anlamına gelen üleştirme şekli

i. 106b/9, 114a/8

iki yüz İki yüz sayısının adı.

i. 130b/8, 130b/9, 133a/8, 78b/15, 78b/4, 79a/13

e.+ in 79a/9

iki yüz biñ İki yüz bin sayısının adı.

i. 90b/11, 78a/7

iki yüz on İki yüz on sayısının adı.

i. 87b/13

ikrār (Ar.) Benimseme, onama, kabul, tasdik.

i.+ dan dön- Kabul ve tasdik ettiği, söz verdiği şeyden dönmek.

i.+ uñdan dön- 118b/15

i. kıl- Benimsemek, kabul etmek.

114a/2

‘ilāc (Ar.) Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim.

‘i. ét- Gerekli maddeleri kullanarak ilaç ortaya koymak. 113a/6

‘i. eyle- Gerekli maddeleri kullanarak ilaç ortaya koymak.

‘i.+ lar eyle- 124a/6

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.

i. 100a/13, 100a/4, 101a/5, 101a/8, 102a/11, 103b/15, 104b/2, 104b/5, 104b/6, 104b/8, 105b/3, 105b/5, 105b/7, 106a/1,

106a/2, 106b/11, 106b/15, 107b/1, 107b/10, 107b/13, 107b/5, 108a/5, 108b/10, 108b/12, 109a/14, 109a/8, 111a/5, 111a/9, 112b/12, 112b/14, 113a/3, 113a/8, 113a/9, 113b/5, 115a/9, 115b/12, 115b/15, 115b/4, 116b/13, 117a/3, 117a/5, 117b/7, 118a/14, 118a/15, 118a/7, 118b/10, 118b/2, 118b/4, 118b/7, 119a/5, 119b/5, 120a/10, 120a/14, 120b/12, 120b/6, 120b/9, 121a/7, 122a/10, 122a/5, 122b/8, 122b/9, 124a/14, 124b/13, 124b/14, 124b/15, 125a/15, 125b/10, 126b/11, 126b/15, 127b/12, 127b/2, 127b/8, 128a/4, 128b/12, 129b/6, 129b/8, 129b/9, 130a/1, 130a/15, 130b/2, 130b/7, 131b/6, 132b/8, 133b/2, 134a/5, 134b/10, 134b/11, 135b/1, 136a/2, 136b/7, 137a/1, 137a/7, 138a/10, 138a/2, 138a/5, 138b/4, 138b/9, 139a/13, 140a/4, 72a/2, 72b/1, 72b/5, 73a/11, 73a/3, 74a/2, 77b/2, 78b/7, 79a/12, 79a/13, 79a/7, 79a/9, 80a/12, 80a/14, 80b/2, 82a/7, 82b/15, 82b/2, 83a/1, 83a/5, 83a/6, 84b/15, 84b/8, 86a/10, 86a/3, 86b/13, 86b/6, 87b/3, 87b/5, 88a/15, 88a/6, 88b/1, 88b/13, 88b/15, 90b/1, 90b/11, 91a/3, 91b/7, 91b/9, 93a/7, 96a/7, 96b/3, 96b/7, 97a/10, 97b/11, 97b/7, 98a/13, 109a/6, 126b/9

ilerü İleri.

i. 124a/2, 130a/8, 79a/2, 97a/8, 93b/2

ilet- Götmek, ulaştırmak, nakletmek.

i.- diler 89b/6

i.- elüm mi 102b/12

i.- üp 103a/1, 113b/15, 114b/6,

120a/10, 129b/3

i.- üp 91a/1

īmān (Ar.) İnanç.

ī.+ a gel- Müslüman olmak. 84a/2, 112b/6

imdi Şimdi.

i. 118b/15, 135a/8, 139a/6, 89a/5

in- 1. Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

i.- erken 136a/10, 136b/6, 137b/6, 88a/13, 89a/11, 93a/9

i.- üp 71a/8, 74a/9, 85a/7, 88b/6, 93b/3

2. Bir binek hayvanından yere basmak.

83a/7, 86b/2, 90a/10, 104b/4, 105a/14, 113a/3, 117a/1, 133a/9.

‘ināyet (Ar.) Lütuf, ihsan, iyilik.

‘i.+ inde 79a/3

‘i.+ iyile 134a/12

incü İnci.

i.+ ler 119a/4

inşāf (Ar.) Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma.

i.  t- Hak a davranmak, acıyıp merhamet etmek. 100a/7

ins n (Ar.) Toplum h linde bir k lt r  evresinde ya ayan, d   nme ve konu ma yetene i olan, evreni b t n olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda de i tiren ve bi imlendirebilen canlı.

i.+ ı 74b/3

intiz r (Ar.) Birinin gelmesini, bir  eyin olmasını bekleme, g zleme.

i.+ dadır 126b/8

iskeml  (Yun.)  skemle.

i.+ ye 117b/1

iste-  stek duymak, arzulamak.

i.- diler 108b/3

dest r i.- mi  81b/15 → **dest r**

istikb l (Ar.) Kar ılama, gelen bir kimseyi kar ılamaya  ıkma.

i.+ 1e 113b/4

i  1. Bir sonuca ba lanması,   z lmesi gerekli durum, sorun, mesele.

i. 109a/1, 122a/8, 123a/11, 123a/4, 123a/9, 135b/7, 138a/12

i.+ i 77b/10, 102b/10

i.+ i 101b/13, 109b/12, 110a/2

i.+ in 129b/13

2. Bir maksatla yapılan fa liyet,  alı ma, u ra .

i.+ i 102b/10

i.+ idir 74b/3

i. k l- Ba ına i  getirmek, k t  bir durumla kar ı kar ıya bırakmak. 75a/3, 131b/11, 107b/8, 116a/12

i.+ ler k l- 130b/13, 132a/15

i. ol- Ba ına bir i  gelmek, k t  bir durumla kar ı kar ıya kalmak 123b/1

i. (birine)  al-   in bitmesi i in asıl gayret birine d  mek.

i.+ i N run r'a  al- 77b/10

i.+ in tam m  t-   ini bitirmek. 129b/13

    (Ar.) Ak amla yatsı arasındaki zaman.

v kt-i  i. 110b/7 → **v kt**

i de   te.

i. 100a/14, 105a/7, 123a/7

işit- 1. Kulakla algılamak, duymak.

i.- medüm (işidmedüm) 107b/12

i.- mişidi 87b/1

i.- üp 101a/13, 101a/15, 101b/5, 103b/12, 110a/12, 110a/13, 110a/9, 111a/14, 113a/12, 113b/3, 116b/8, 120a/1, 120a/8, 131b/14, 131b/3, 133a/7, 136a/4, 139a/9, 71a/2, 74b/15, 80a/10, 80a/4, 87b/7, 88a/3, 81a/6

2. Haber almak.

i.- üp 99b/5, 100b/15

işk Keçi.

i.+ ın 120b/15

i.+ ler 120b/14

işkence (Far.) Bir kimseye maddi veya manevi olarak yapılan aşırı eziyet.

i. 112a/1

‘işret (Ar.) İçki içme, içki.

‘i. **ët-** İçki içmek. 106b/3, 107a/1

it Köpek.

i. 120a/6, 90a/5, 84b/12

i.+ ler 109b/8

i‘tibār (Ar.) Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma.

i. **ët-** Önem ve kıymet vermek, dikkate almak. 116a/13

i. **kıl-** Önem ve kıymet vermek, dikkate almak. 135b/3, 139b/2

ittifāk (Ar.) Anlaşmaya varma, anlaşma.

i. **ët-** Anlaşmak. 130a/14

‘izzet (Ar.) 1. Büyüklük, yücelik, ululuk.

‘i. 138b/9

2. Kuvvet, kudret.

‘i. 118b/2,

‘i. **kıl-** Güç kuvvet göstermek.

118b/3, 72b/2

J-j

jende-pūş (Far.) Yırtık pırtık, eski püskü giyen, giyinen.

j. 133b/1

Zerķal-i j. 76a/14, 76a/15, 78b/1, 78b/13, 79a/3

Zekal-i j.+ a 78a/15

Zerķal j.+ uñ 80b/9

K-k

kā'a (Ar.) Eski evlerde yazlık sofa.

k.+ sında 82a/6

kaba 1. Hafif olduğu hâlde kalın veya hacimli.

k. 124b/11, 124b/12, 138b/3

2. Gür ve geniş.

k. 119a/12

kabak Başlık, baş giyeceği.

k. 117b/2

k.+ a 117b/2

k.+ ı 124a/3

kābil (Ar.) Olabilir, mümkün.

k. 100a/14

k. ol- Mümkün olmak. 121a/15

kābiliyyet (Ar.) Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, beceriklilik, yetenek, istidat.

k. 100a/11, 112a/9

kabül (Ar.) Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, razı olma, muvafakat etme.

k.+ e geç- Kabul edilmek, onaylanmak, kabul aşamasına geçmek. 115b/3

k. ét- Razı olmak. 112a/11

kabz (Ar.) (Kılıç, tabanca, ok vb.nin) Tutulacak yeri.

k.+ ına 140a/9

kaç- Savuşmak, sıvışmak, görünmeden gitmek.

k.- a 109b/5

k.- an 74b/13

k.- dı 77b/2, 79a/10

k.- duğ 123b/12

k.- masa 85b/4

k.- mayup 90a/7

k.- mışlardı 79b/15

k.- up 113a/2, 71a/8, 72b/2, 85b/4, 92b/6, 73a/1

kaçur- 1. Kaçmasını sağlamak.

k.- up 130b/11, 79a/14

2. Bir şeyi geriye doğru çekmek.

k.- up 129b/9

kadar 1. Derecede, miktarda.

k. 73a/11, 78b/5, 100b/11, 116a/6, 139a/3, 134a/5, 98b/2, 116a/8, 118b/9,

110b/13, 111b/15, 117b/15, 120b/11,
120b/2, 122b/13, 122b/2, 123b/4, 124a/7,
125a/1, 131b/13, 78b/13, 98b/13, 98b/9

2. Denli. 114b/3

3. Yaklaşık. 115b/11

ḳadd (Ar.) Boy.

ḳ. 111a/3, 127b/1, 127b/10,
128b/11, 128b/4, 129b/5, 130a/1, 131b/15,
131b/6, 133b/12, 134a/4, 134a/5, 134b/11,
137a/6, 138a/10, 138b/13, 138b/4,
139a/12, 71b/5, 72a/12, 72a/2, 73b/8,
74a/2, 74a/9, 79a/7, 80a/14, 82a/7, 82b/15,
82b/2, 83a/1, 84b/8, 86b/12, 86b/7, 87b/3,
88a/6, 88b/13, 91b/15, 92b/3, 93a/1,
94a/11, 94b/3, 97b/4, 138b/15

ḳ. ü ḳāmet Boy bos.

ḳ.+ ile 130a/13

ḳ. çek- Bir kişinin boy
uzunluğunun ölçüsünü ifade
ederken kullanılan söz. 138b/14,
92b/3, 86b/12, 111a/3, 74a/9,
86b/7, 91b/15, 93a/1, 94b/3,
72a/12, 73b/8, 94a/11, 127b/10,
128b/4

ḳadeḥ (Ar.) İçki içmekte kullanılan
küçük bardak.

ḳ. 106b/9

ḳadem (Ar.) Ayak, ön.

ḳ.+ inde 101b/1, 126b/7, 86b/3

ḳādir (Ar.) Kudret ve kuvvet sâhibi,
yapabilme gücüne mâlik olan (kimse) ,
muktedir.

ḳ. 132a/12, 85b/1, 88b/15, 89a/2,
90a/2

ḳ.+ lerdür 88a/2

ḳ. ol- Gücü yetmek, muktedir
olmak. 138a/8

ḳafā (Ar.) İnsan başı, ser.

ḳ.+ sında 126b/6, 127b/3

ḳafā-dār (Far.) Aynı kafada olan, fikir ve
anlayışları birbirine uyan kimselerden her
biri.

ḳ.+ ları 85a/12, 92b/9, 97a/13

ḳ.+ larıdır 121a/5

kāfir (Ar.) Allah'ın varlığına ve birliğine,
Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve
Allah'tan getirdiklerine inanmayan yâhut
bunlardan birini inkâr eden kimse.

k. 106a/1, 114b/2, 114b/8,
115b/11, 116b/10, 118a/14, 118b/5,
119a/13, 119b/4, 120a/12, 120b/10,
121a/12, 121a/8, 122a/2, 122a/7, 122b/2,
122b/5, 122b/9, 123a/14, 124b/2, 125a/3,
125b/3, 127b/11, 127b/15, 77a/2, 78a/3,
78a/6, 78a/7, 78b/4, 80b/3, 82a/10, 83b/2,

84b/7, 96b/2, 96b/5, 120a/15, 98b/11,
98b/9

k.+ e 88b/10

k.+ in 118a/11

k.+ iñ 133a/7

k.+ ler 101a/2, 104a/13, 109a/10,
109a/12, 116b/5, 117a/4, 117b/15,
121a/11, 121a/9, 121b/14, 125a/15,
72b/11, 72b/12, 76b/12, 76b/7, 79a/5,
79a/9, 90b/13, 91b/14, 92a/7, 92a/9, 99a/5

k.+ lerde 86a/1

k.+ lerden 80a/1, 96b/1

k.+ lere 123a/13, 79b/15

k.+ leri 128a/8, 79a/8, 91b/5

k.+ lerin 99b/2

k.+ leriñ 100b/13

k.+ lerine 117a/8

k.+ lerüñ 108a/9, 110a/5, 114b/15,
130a/11, 78a/4, 79a/13, 79b/1

k.+ üñ 71a/6, 72b/15, 92b/1

kahkaha (Ar.) Yüksek sesle ve şiddetle
gülerken çıkarılan ses.

ķ.+ yıla 80b/13

kahramān (Far.) Savaşta veya tehlikeli bir
durumda yararlık gösteren (kimse) , alp,
yiğit.

ķ. 75b/15

ķ.+ lar 72a/6, 92a/3, 92b/15

ķahren (Ar.) Zorla, üstün bir kuvvetle
ezerek.

ķ. 135a/15, 91a/1, 93a/10

ķā'ide (Ar.) Düzen, usul.

ķ. 127b/4, 81b/5, 81b/6, 82a/10

ķak- İtmek, vurmak.

ķ.- arsin 124b/1

ķ.- up 132a/5

ķakıvēr- Ansızın itmek, vurmak.

ķ.- di 140a/4

ķakı- Azarlamak, takdir etmek.

ķ.- dı 134a/13, 139a/10, 75a/1,
88a/4

ķ.- yup 121a/14, 135a/11, 136a/5,
139b/12, 140a/12, 140a/8, 75b/4, 75b/5,
79b/10, 84a/7, 95a/7

ķakıt- Öfkelenlendirmek, kızdırmak.

ķ.- mak 134a/9

ķal- 1. Olduğu yeri ve durumu
korumak, sürdürmek.

ķ.- dı 121b/11, 78b/8, 79b/3

ķ.- madı 81a/14

ķ.- mışlar 107a/3

ķ.- up 121b/3, 124b/9, 129b/12,
88b/5

2. küçümseme anlamında
kullanılan bir söz.

ķ.- duñ 134a/15, 135b/8, 75a/2

ķ.- madı 122a/2

3. Olmak, bulunmak.

ķ.- maz 94b/7

‘āciz ķ.- mış 112b/1 → ‘āciz

‘āciz ķ.- up 130b/14

az ķ.- up 89a/15 → az

belerüp ķ.- dı 92b/8 → belermek

eşeri ķ.- maya 114b/13 → eşer

firumande ķ.- mış 112b/1 →
firumande

gömüllüp ķ.- dı 78b/10 →
gömülmek

iş ķ.- dı 77b/10 → iş

ķalan Artan, mütebaki.

ķ.- uñ 130b/11

ķalb (Ar.) mec. Bir şeyin ortası, merkezi.

ķ.+ ine 91b/8

ķ.- i cenah Kanadın ortası 81b/7

ķaldır- → **ķaldurmak**

ķ.- dı 121b/2

ķ.- maķ 121b/1

ķ.- masun 121b/9

ķ.- up 75a/7

ķaldur- Yukarı doğru hareket ettirmek.

ķ.- up 100a/1, 103b/4, 116a/5,
116a/7, 117a/15, 120a/14, 125b/10,
135b/6, 136a/8, 139b/1, 89a/8, 95b/14,
96b/13

baş ķ.- up 99b/9, 115a/2 → baş

ķal‘e (Ar.) Düşmanın gelmesi beklenen
yollar üzerinde, askerî önem taşıyan
şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda
güvenliği sağlamak için yapılan kalın
duvarlı, burçlu, mazgallı yapı.

ķ. 73b/12

ķalk- 1. Oturma durumundan dik
duruma gelmek, doğrulmak.

ķ.- amadı 129b/12

ķ.- an 121a/11

ķ.- up 105a/15, 121a/11, 121a/14,
121b/11,

2. Yukarı doğru yükselmek.

ķ.- up 75a/12, 83a/2, 83a/15,
95a/5, 129a/2, 139b/7

ķ.- dı 121b/2

3. Gitmek üzere yerinden ayrılmak

ķ.- up 106b/4

ķ. çek- → ķadd ü ķāmet çekmek

133b/12

ķallevī (Ar.) İri, kocaman.

ķ. 90b/8

ķan Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı.

ķaltebān (Far.) Şarlatan, hileci.

ķ.+ dır 134a/10

ķ. 134a/14, 72b/6, 91b/6, 91b/7

ķ.+ a 74a/14, 84a/15

ķamaş- 1. Ekşi bir şey sebebiyle dil, damak veya diş uyuşmak.

ķ.- dı 138a/7

ķ.+ ın 120a/7, 90a/4, 91b/4

ķ.+ lar 93b/15

2. Fazla ışıktan dolayı geçici olarak kararıp etrafı göremez olmak.

ķ.- ur 133b/15, 134a/2

ķ. alıcı Hacamat.

134a/14

ķāmet (Ar.) Boy, endam.

ķ. 111a/3, 127b/1, 127b/10, 128b/11, 128b/4, 129b/5, 130a/1, 131b/6, 134a/5, 134b/11, 137a/7, 138b/13, 138b/4, 139a/12, 72a/12, 72a/2, 73b/8, 74a/2, 74a/9, 79a/7, 80a/14, 82a/7, 82b/15, 83a/1, 84b/8, 86b/12, 138a/10, 86b/7, 87b/3, 88a/6, 88b/13, 91b/15, 92b/3, 93a/1, 94a/11, 94b/3, 97b/4

ķ.+ i 134a/4, 82b/2, 87b/1

ķ.+ ile 131b/15

ķ.+ ın 138b/15, 72a/12, 72a/3

ķ.+ leri 71b/5

ķan- Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak.

ķ.- up 101b/7

ķanda Nerede.

ķ. 135b/4

ķanı Hani, nerede.

ķ. 103b/7, 91b/1, 97a/6

ķap- Birdenbire yakalayarak, çekerek almak.

ķ.- dı 135b/143, 88b/11, 136b/9

ķ.- duğıla 138a/3

ķ.- up 135b/2, 135b/4, 137b/14,
83b/5

ķapıř- Birlikte bir şeyin üzerine üşüşüp
aceleyle almak, kapmak.

ķ.- up 136b/10

ķapla- Çepeçevre sarmak, kuşatmak.

ķ.- yup 83a/11

ķapu Kapı.

ķ. 111a/15, 117a/4

ķ.+ dan 117b/8

ķ.+ sında 102a/10

ķ.+ sından 123b/7

ķ.+ ya 117b/1, 117b/7, 118b/1

ķapuř- → **ķapıřmak**

ķ.- up 119a/5

ķār (Far.) İş.

ķ. ét- Etki, tesir etmek. 79a/3

ķ. ét- Etki, tesir etmek. 131a/6

ķ. eyle- Etki, tesir etmek. 118b/5,
132b/5

ķara En koyu renk, siyah, ak, beyaz
karşıtı.

ķ. 126a/3, 136a/6, 93b/14, 96b/6,
122a/9, 138b/2

ķarār (Ar.) 1. Yönelme.

ķ.+ ıla 102b/7

ķ. eyle- Yerine geçip oturmak.
105b/8, 116a/2, 127a/11, 127b/8, 76a/11,
76a/12, 76a/9, 77a/6, 85a/14, 96b/10,
99b/14, 103b/6, 108a/3, 115b/5, 116a/3,
127a/12, 127b/11, 127b/12, 133a/15,
77a/3, 81a/2, 95b/11, 95b/8, 99a/6, 76b/10

ķ. ét- Bir yere geçmek, bir yerde
durmak/beklemek. 87b/13, 87b/12,
127b/4, 101b/7, 131b/1, 87b/11, 91a/12,
95b/12

ķ. kı1- Bir yere geçmek, bir yerde
durmak/beklemek. 126a/10, 82a/11

ķarıl- Karışmak.

ķ.- up 91a/10

ķarın İnsan ve hayvan vücudunun
kaburgaların kenarından kasıklara kadar
olan ve iç boşluğunda mide, bağırsak,
böbrek, safra kesesi, rahim, dalak,
karaciğer gibi organlar bulunan kısmı.

ķ.+ ına 129a/12, 78b/10

ķarındař Kardeş.

ķ. 100a/13, 84a/3

ķ.+ ı 86a/12

karıntaş → **karındaş**

ķ. 132b/8

karış- 1. Kavgaya tutuşmak, girişmek.

ķ.- dı 93b/9

2. Bulanmak.

ķ.- dılar 115a/5

3. Düzeni, tertibi bozulmak, karmakarışık olmak.

ķ.- mış 74a/10

karış Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık.

ķ. 83a/14, 83b/4

karşı → **karşu**

ķ. **tur-** Direnmek, dayanmak.

89a/11

karşu 1. Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.

ķ. 105b/7, 113a/8, 115a/11, 115a/13, 115a/6, 115b/15, 123b/8, 125b/15, 71b/8, 98b/5

ķ.+ dan 130b/2

ķ.+ sına 99a/4

2. -e doğru

ķ. 98b/2, 101b/7

ķ. **var-** Karşısına çıkmak, karşılamak. 94b/2

ķ. **vêr-** Karşılık vermek. 130a/7

ķaruş- Bir araya gelmek, katılmak.

ķ.- up 102a/8

ķat^ç (Ar.) Kesme, kesilme.

ķ. **êt-** Kesmek. 71a/6

ķasâvet (Ar.) Üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı.

ķ. 122b/9

ķ.+ imden 114b/4

ķaşd (Ar.) Amaç, istek, maksat.

ķ.+ ıyla 88a/5

ķ. **eyle-** Amaçlamak, niyetlenmek.

129b/13, 71b/13

ķ. **ķıl-** Çabalamak. 78b/9

ķ.+ **ına** **êt-** Amaçlamak, niyetlenmek. 135b/13

ķaş Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.

ķ.+ ın 117b/4

kāşki (Far.) Dilek cümlelerinin başına getirilen ve “ne olurdu” anlamında özlem veya esef bildiren temenni sözü. Keşke.

k. 116b/4

kat 1. Huzur, yan, ön.

ķ.+ imda 112a/13

ķ.+ imdan 122a/13

ķ.+ ina 122b/10, 96b/12

2. defa, misil.

ķ. 128b/6

kat- Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak.

ķ.- up 106b/8, 92b/5, 94a/9, 97a/15

katı Çok, çok ziyade, şiddetli.

ķ. 139b/4

katıl- Bir topluluğa girmek, iştirak etmek, iltihak etmek.

ķ.- dı 91a/10

kātil (Ar.) Öldürücü, öldüren.

zehr-i ķ. 98a/5 → zehr

katlan- Sabretmek.

ķ.- 84b/15

kattāl (Ar.) Çok öldürücü, ölümcül.

dārū-yı ķ. 118b/4 → **dārū**

Muhtāl -ı ķ. 91b/2, 94a/10, 94a/14,

94b/13, 95a/2, 95a/6, 95a/8,

112b/14

Muhtāl -ı ķ.+ a 95a/1

kavī (Ar.) Güçlü, kuvvetli.

ķ.+ dūr 137b/2

kavm (Ar.) Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.

ķ. 92b/5

ķ.+ i 130a/11, 92b/4

ķ.- i nārī Cin kavmi 101a/11

kavra- Elle sıkıca tutmak.

ķ.- yup 135a/4, 136a/11, 137b/11, 93a/10, 93a/14

kavur (Far.) Gâvur, dinsiz kişi.

ķ.+ lar 131a/11, 131a/2, 131a/8

ķ.+ laruñ 131b/2, 81a/3

kavuş- Varmak, ulaşmak.

ķ.- sunlar 99a/3

ķavvāl (Ar.) Çok konuşan, laf ebesi, geveze kimse.

Fireng-i ķ.+ lar 121b/4

ķay- Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek.

ķ.- madı 130a/8

ķayış Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi.

ķ. 112a/6

ķaymak Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman.

ķ. 104b/14

ķ.+ dan 105a/14

ķ.+ ı 105a/11

ķaz- Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak.

ķ.- up 96a/14

ķazā (Ar.) İstem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması.

ķ. 136b/3, 76b/9

ķ.+ sı 77a/15

ķ.+ ya 78b/14

ķ.+ yıla 97b/1

ķ. uğra- Başına kaza gelmek.

107a/5, 118a/3, 120b/7

ķ.+ ya uğra- 120b/3,

135a/2

ķ.- yı āsmānī Tanrısal, gökten gelen bir kaza gibi 97b/6

ķazan- Edinmek, sahip olmak.

ķ.- a 128b/2

ķāziyye (Ar.) İleri sürülen iddia, dava, mesele, husus.

ķ. 103a/2

ķ.+ yi 119b/15

ķebāb (Ar.) Ateşte veya susuz olarak bir kap içinde pişirilen et yemeğı.

k. 104a/14

ķ. ét- Kēbāp yapmak. 109a/15

ķebāde (Far.) Okçuluğa yeni başlayanların sâdece kol alıştırmak için kullandıkları bol ve gevşek talim yayı.

k. 117b/5, 117b/7

ķ.+ yi 117b/6

keçe Dokuma yoluyla değil yapağıyı dövmek veya ayakla tepmek sûretiyle yapılan kaba kumaş.

k. 117b/10

k.+ den 117b/3

k.+ ler 125a/10

k.+ leri 125a/11

kelb (Ar.) Köpek.

ibn-i k. 134a/9 → **ibn**

kelle (Far.) Baş, kafa.

k.+ ler 114b/11, 116a/4

k.+ leri 78a/5

k.+ sin 88b/1

k.+ sine 129b/10, 88a/15

k.- i bî-devlet Uğursuz baş.

88b/7, 130a/9

kemân (Far.) Yay.

k. 129a/8, 132a/5, 132b/6, 71a/11,

73a/11, 83a/5

k.+ a 130b/14

kemend (Far.) Ucu ilmekli uzun ip.

k. 129a/15, 89b/3, 93b/5

k.+ i 96a/5, 96a/8

k.+ ler 136a/13

kemend-endâz (Far.) Kement atan.

k.+ lar 128a/6

kemer Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı.

k. 83a/12

k.+ in 83a/13, 83b/6

k.+ inden 119b/7, 137b/11, 137b/14

k.+ ine 136b/13

kemer kemere ol- İki kişinin cenk sırasında birbirinin kemerinden tutması eylemi. 83a/12

kemer-zer (Far.) Altın kemerli.

k.+ den 138a/3

kemiş- Atmak, vurmak.

k.- diler 113b/9

kenâr (Far.) 1. Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka.

k.+ a 89a/12

k.+ ında 78b/6

2. Yan.

k. 94a/2

k.+ ın 85a/6	ķ.+ ı 74b/1
	ķ.+ ına 132b/5
ķerem (Ar.) Bağışlama, lütuf.	ķ.+ ları 74b/4
ķ. êt- Lütufle muamelede bulunmak, bağışlamak. 105a/1	ķıl- Etmek, yapmak.
	ķ. 112a/4, 74b/8
ķerre (Ar.) Kez, defa, sefer.	ķ.- a 128b/1
ķ. 111a/1, 115b/12, 121a/3, 135a/14, 137b/11, 140a/9, 71a/15, 72b/4, 75b/13, 79b/1, 81b/15, 83a/14, 83b/13, 83b/6, 83b/7, 88b/2, 90a/7, 90b/2, 90b/7, 91a/11, 91a/2, 91a/3, 91a/5, 91a/6, 91a/7, 92a/6, 92b/7, 96b/3, 97b/5, 99a/6, 85b/12	ķ.- alım 122a/15, 123b/13
	ķ.- alım 132b/1
	ķ.- am 125a/15
	ķ.- arlar 93b/12
	ķ.- ayım 119a/11, 125a/7
ķes- 1. Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.	ķ.- dı 110a/2, 122a/1, 130b/13, 88b/1
ķ.- mege 88a/2	ķ.- dılar 132a/3
ķ.- üp 101a/1, 85a/6, 85a/7	ķ.- duğı 88b/10
ķ.- erin 84a/3	ķ.- duñ 88b/15
2. Son vermek.	ķ.- ıcaķ 98b/2
ķ.- üp 94a/3	ķ.- manıñ 98b/5
	ķ.- ur 92a/1
ķez Defa, kere.	‘āciz ķ.- up 135a/14 → ‘āciz
ķ. 110b/15	āferīn ķ.- dı 95a/7 → āferīn
	āferīn ķ.- dılar 100b/12, 118b/11, 120a/8, 134b/13, 73a/12, 75b/2, 81b/3
ķıl Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.	ārzū-yı ecel ķ. 131b/8 → ārzū
ķ. 80a/12, 80b/6	ārzū-yı ecel ķ.- ur 73a/9
	āzād ķ.- ayım 112a/13 → āzād

bende k. - avuz 77a/11 → **bende**
 bende k. - up 100a/9
 beyān k. - ayım 112a/12 → **beyān**
 ceng-i āhenk k. - sañ 87b/4 → **cenk**
 cenk k. - duñ 87b/14
 cenk k. - mağa 98b/3
 cenk k. - up 87b/15
 cevelān k. - mağa 84a/10, 88b/8 →
cevelān
 cezā k. - up 88b/7 → **cezā**
 cūḏā k. - dı 84a/8 → **cūḏā**
 dāsītān k. - alar 76b/12 → **dāsītān**
 dāsītān k. - ursın 85b/2
 da‘vet k. - ıcaḵ 122b/12 → **da‘vet**
 da‘vet k. - up 74a/1
 defn k. - dıḵdan 78a/11 → **defn**
 du‘ā k. - dı 76b/11, 77a/12, 77b/12
 → **du‘ā**
 du‘ā k. - dılar 99b/3
 du‘ā k. - up 107b/9, 97a/8
 du‘ālar k. - dılar 100b/13,
 124a/5
 du‘ālar k. - up 133a/12
 emr k. - dı 123a/3, 98b/8 → **emr**
 emr k. - up 101b/2
 eşler k. - alum 101a/4 → **eş**
 fedā k. - ayım 86b/10 → **fedā**

fıkr k. - maḵ 80b/5 → **fıkr**
 fıkr k. - maduñ 134a/8
 ḥabs k. - mışdır 107b/5, 108a/12 →
ḥabs
 ġāfil k. - up 87b/15 → **ġāfil**
 ġalebe k. - up 110b/8 → **ġalebe**
 ġaḏab k. - up 114b/3, 123a/7 →
ġaḏab
 ġırīv k. - up 72b/11 → **ġırīv**
 ġulām-bārelıḵ k. - mayayım 121b/7
 → **ġulām-bārelıḵ**
 ġūş k. - dı 98a/5 → **ġūş**
 ġüzāflar k. - up 101a/2 → **ġüzāf**
 ḥamle k. 139a/6 → **ḥamle**
 ḥamle k. - dı 79a/9, 93a/7
 ḥamle k. - dılar 109a/6,
 130b/1, 72b/4
 ḥamle k. - mazın 139a/8
 ḥamle k. - mazız 74b/13
 ḥamle k. - up 82b/14,
 85b/8, 92a/15
 ḥareket k. - maz 124a/2 → **ḥareket**
 ḥavāle k. - dı 130a/4, 137b/7,
 89a/8, 93a/12 → **ḥavāle**
 ḥīle k. - alar 92a/10 → **ḥīle**
 ḥīle k. - maḵ 89a/5
 ḥīle k. - masañ 85b/7
 ḥīle k. - masunlar 76b/5

h̄ile k̄.- ur 85b/3
h̄ile k̄.- ursin 85b/2
h̄ile-i dāsītān k̄.- maḵ
87a/2
h̄ileler k̄.- dı 89a/2
helāk k̄.- duḡı 89a/1 → **helāk**
helāk k̄.- maḡa 88b/15
ih̄tiyār k̄.- madı 102b/1 → **ih̄tiyār**
i‘tibār k̄.- mayup 135b/3, 139b/2
→ **i‘tibār**
ikrār k̄.- mamış 114a/2 → **ikrār**
iş k̄.- ayım 75a/3 → **iş**
iş k̄.- dı 131b/11
iş k̄.- ur 107b/8
iş k̄.- urdı 116a/12
işler k̄.- ardum 132a/15
‘izzet k̄.- dı 118b/3 → **‘izzet**
‘izzet k̄.- up 72b/2
ḡarār k̄.- dılar 126a/11 → **ḡarār**
ḡarār k̄.- mışlardı 82a/11
ḡaṣd k̄.- duḡça 78b/9 → **ḡaṣd**
ḡılavuz k̄.- up 76b/15 → **ḡılavuz**
mat k̄.- ur 87a/14 → **mat**
mātem k̄.- dı 98b/8 → **mātem**
meydān k̄.- dılar 82a/13 →
meydān
meydān k̄.- up 128b/1,
84a/12

meymene k̄.- up 128a/12 →
meymene
meysere k̄.- up 128a/12 →
meysere
muṭī‘ k̄.- a 100a/9 → **muṭī‘**
mücellā k̄.- dılar 128a/15 →
mücellā
münevver k̄.- dı 81a/10 →
münevver
münḡād k̄.- a 100a/9 → **münḡād**
naḡar k̄.- dı 84b/4, 92b/11, 97a/4
→ **naḡar**
naḡar k̄.- up 121a/4, 74a/8,
92a/4, 94a/10, 94b/2
namāzların k̄.- dı 96a/3 → **namāz**
nidā k̄.- dılar 101a/11, 101a/13,
101b/4, 125b/5, 128b/2 → **nidā**
nidā k̄.- up 101b/3
nidālar k̄.- dılar 125b/8
nūṣ k̄.- dı 98a/6 → **nūṣ**
pāk k̄.- dılar 128a/14 → **pāk**
pāre k̄.- maḵ 88a/5 → **pāre**
pāre k̄.- ur 93a/2
pāre pāre k̄.- up 71b/11
peydā k̄.- mış 96a/6 → **peydā**
raḡm k̄.- mayup 84b/10 → **raḡm**
ri‘āyet k̄.- mış 73b/15 → **ri‘āyet**
ṡaleb k̄.- dı 128b/10 → **ṡaleb**
secde k̄.- dılar 99a/4 → **secde**

siper k.- an 134b/7 → **siper**

şikāyet k.- mağa 123b/14 → **şikāyet**

şükr-i yezdān k.- dılar 113a/13 → **şükr**

ta‘accüb k.- dılar 115b/6 → **ta‘accüb**

tāb k.- dı 132a/7 → **tāb**

taḥsīn k.- dılar 90a/11 → **taḥsīn**

ta‘līm k.- mışıdı 87a/8 → **ta‘līm**

tecāvüz k.- up 74b/7 → **tecāvüz**

temāşā k.- ayım 81b/13 → **temāşā**

temāşā k.- dı 133b/6

temāşā k.- dılar 104a/4

temāşā k.- dum 99a/14

temāşā k.- sunlar 107b/15

temāşā k.- up 100a/7

temāşā k.- urlar 83b/2

teselli k.- dılar 98b/6 → **teselli**

yaña k. 73a/6 → **yañ**

zaḥm-dār k.- duğuñ 88a/1 → **zaḥm-dār**

zaḥm-dār k.- duñ 87b/15

zaḥm-dār k.- up 89a/1

zaḥm-dār k.- up 132b/14

zaḥm-dār k.- up 86a/11

zemīne berāber k.- dı 130b/8, 130a/10 → **zemīn**

zīr ü zeber k. 130b/3 → **zīr ü zeber**

zīr ü zeber k.-dı 73b/2, 79a/13

zīr üz eber k.-urdu 91b/12

zīr ü zeber k.-urlar 87b/6

kılavuz Yol gösteren, rehber.

k. kıl- Yol göstermek. 76b/15

kıldur- Kılmak işini yaptırmak.

ğusl k.- up 100b/7 → **ğusl**

kılıç Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

k. 136b/8, 140a/12, 140a/9, 85a/6,

88a/13, 88b/1, 90a/9, 92a/2, 93a/1,

93b/10

k.+ a 84b/13, 85b/11, 88a/5, 90a/6

k.+ ı 136b/6, 140a/11, 88a/15, 90a/8

k.+ ıla 83a/5

k.+ inuñ 85a/4

k. çal- Kılıçla savaşmak. 86a/2

k. çek- Saldırmak amacıyla kılıcını kınından çıkarmak. 85a/8

k.+ dan geç- Kılıçla kesilmek, öldürülmek. 98b/11

k.+ dan geçir- Kılıçla kesmek, öldürmek. 80a/1, 122a/10

ķ.- mış 108b/3

ķılıçla- Kılıçla çok sayıda insanı topluca öldürmek, kılıçtan geçirmek.

ķ.- dı 136b/5, 140a/10, 85b/12, 88a/13, 90a/7

ķımıldan- Kımıldamak.

ķ.- ma 79b/5

ķıpķızıl Her yanı kızıl, çok kızıl.

ķ. 84a/15

ķır- 1. Kırmak.

ķ.- up 104b/2

2. Öldürmek, yok olmasına neden olmak.

ķ.- up 92b/5, 94a/9, 97a/15

3. Torba bağı çözmek.

ķ.- up 108b/10

ķırf (Far.) Ağaç kabuğu.

ķ. 135b/10

ķırıl- 1. Ölmek.

ķ.- an 99b/1

ķ.- mış 118a/1

2. Torba, poşet gibi bir nesnenin bağının bir kişi tarafından çözülmesi.

ķırķ Kırk sayısının adı.

ķ. 109b/10, 128b/6, 133b/12, 139a/13, 139a/14, 73b/2, 75a/5, 80b/2, 80b/8, 86b/7, 87a/12, 87b/1, 88a/14, 89a/6, 89b/13, 93a/1, 138b/13

ķırķ dōrt Kırk dōrt sayısının adı.

ķ. 127a/8

ķırķ sekiz Kırk sekiz sayısının adı.

ķ. 98b/12, 99a/14

ķırmızı (Ar.) Al, kızıl renk.

ķ. 128b/5

ķırul- → **ķırılmak -2-**

ķ.- up 108a/15

ķıřřa (Ar.) Kısa hikâye, rivayet.

ķ. 125b/1, 128a/10, 132b/12, 86a/8, 91b/2

ķ.+ mız 120a/12

ķ.+ muz 78a/15

ķ.+ sın 115b/6

ķ.+ yı 113a/11, 113b/12, 120b/10,

125a/2, 125b/5

ķ.  t- Hikaye etmek, anlatmak.

91a/8

ķıřķır- Haykırmak, g rlemek.

ķ.- up 88b/3

ķıy- İ i sızlamadan  ld rmek, canına kastetmek.

ķ.- du  84b/11

ķ.- du dı 74b/8

ķ.- ma  105a/2

ķıy fet (Ar.) G r n ş, bi im, şekil.

ķ.+ de 74b/1

ķıy s (Ar.) Karşılaştırma, mukayese.

ķ.+ da 104a/1

ķ. eyle- Karşılaştırmak, mukayese etmek. 77a/14

ķ.  t- Karşılaştırmak, mukayese etmek. 135a/6

ķıymetli Değerli.

ķ. 119a/3

ķızıl Parlak kırmızı renk.

ķ. 127a/1, 127a/9, 127b/2, 131a/3, 133b/14, 134a/1, 92b/14, 94b/3, 94b/6

ķızıl şu Kan.

k. 80b/1, 81a/5, 131a/1, 131a/9, 131a/11, 131b/2,

ķ.  ıķar-  ld rmek, canını almak, kan  ıkarmak.

ķızıl şuyın  ıķar-
131a/4, 131b/2, 81a/5, 131a/11, 131a/9, 80b/1

ķi (Far.) ki bağlacı.

k. 100a/14, 101a/8, 117b/8, 131b/9, 132a/13, 134a/1, 134a/11, 136a/4, 136a/8, 139a/10, 139a/8, 74a/15, 74b/3, 75a/3, 79a/11, 92b/14, 94b/6

ķibr (Ar.) Kendini beğenme, başkalarından  st n tutma, b y klenme, benlik, gurur.

ķ.  t- B y klenmek, kendini  st n tutmak. 101b/14

ķi e Yapağı veya ke i kılının dokunmadan yalnızca d v lmesiyle elde edilen kaba kumaş.

k. 119a/10

ķ.+ ler 119a/9

ķil m (Far.) D şeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya y n dokuma.

ķ.+ in 117a/15

kim (I) (Far.) ki bağlacı.

k. /15, 99b/10, 100a/11, 100a/8, 100b/11, 100b/15, 101a/5, 102b/15, 102b/3, 103a/3, 104a/10, 105a/15, 105a/9, 105b/10, 105b/15, 106a/11, 106a/9, 106b/1, 107a/1, 107a/3, 107a/6, 107a/8, 107b/15, 108a/10, 108a/15, 108a/7, 108b/1, 108b/4, 109a/10, 109a/11, 109a/3, 109a/9, 109b/10, 109b/13, 109b/9, 110a/2, 110a/9, 110b/12, 110b/13, 110b/14, 110b/3, 111a/11, 111a/15, 111a/3, 111b/1, 111b/14, 111b/15, 111b/2, 112b/7, 113a/5, 113b/1, 113b/10, 114a/13, 114a/6, 114b/13, 114b/3, 115a/7, 115b/8, 116a/14, 116a/7, 117a/10, 117b/14, 118a/4, 118a/7, 118a/9, 119a/12, 119a/2, 119a/6, 120b/1, 120b/11, 120b/13, 121a/13, 121a/3, 121a/4, 121a/9, 121b/13, 121b/5, 122a/1, 122a/13, 122a/4, 122a/8, 122b/13, 123a/10, 123a/11, 123a/4, 123b/13, 123b/2, 123b/4, 123b/6, 124a/15, 124a/2, 124a/7, 124b/5, 125a/1, 125a/14, 125a/6, 126a/15, 128b/3, 129a/13, 129a/3, 129a/7, 129b/13, 129b/15, 129b/8, 130a/9, 130b/13, 130b/2, 130b/7, 131a/11, 132a/14, 132a/3, 132b/2, 133b/11, 133b/12, 133b/14, 133b/15, 133b/2, 134a/1, 134a/13, 134b/15, 135a/3, 135a/6, 135a/7, 135b/1, 136b/7, 137a/1, 137b/2, 138a/1, 138b/13, 139a/3, 139a/6, 139b/11, 139b/2, 139b/5, 71a/14, 71b/13, 72a/1, 72a/11, 72a/14, 72a/4, 72b/1, 72b/13, 72b/4, 72b/6, 73a/11, 73a/3, 73a/7, 73a/9, 73b/1, 73b/3, 74a/8, 75a/1, 75a/14, 75b/15, 75b/3, 76a/13, 76b/11, 76b/3, 77a/10, 77a/11, 78b/1, 78b/11, 78b/13, 78b/2, 78b/5, 79a/1, 79a/12, 79a/6, 79b/2, 79b/9, 80a/14, 80a/3, 80a/5, 80a/6, 80b/13, 81a/3, 81b/15, 82a/14, 82a/15, 82b/12, 83a/1,

83a/10, 83a/14, 83b/11, 83b/13, 83b/15, 83b/8, 84a/12, 84b/4, 85b/13, 85b/3, 85b/6, 86a/2, 86b/8, 87a/12, 87a/6, 87a/8, 87b/5, 87b/9, 88a/4, 88b/1, 88b/14, 89a/13, 89a/15, 89a/9, 90a/6, 90b/1, 90b/12, 91a/1, 91a/15, 91b/12, 91b/13, 91b/4, 91b/6, 91b/8, 91b/9, 92a/2, 92a/3, 92a/5, 92a/6, 92a/9, 92b/11, 92b/13, 92b/3, 92b/7, 93a/1, 93a/2, 93b/1, 93b/11, 93b/13, 93b/3, 93b/8, 94a/10, 94b/2, 95a/12, 95a/14, 95b/2, 96a/1, 96a/5, 96a/7, 96b/14, 97a/5, 97b/8, 98a/5, 99a/13, 85b/4, 106a/7, 129b/14, 132a/15, 134a/10, 109b/12, 111a/1, 113a/1, 137b/12, 140a/7, 104a/11, 116b/11, 117b/8, 121b/2, 137b/15, 139a/7, 75b/11, 78b/8, 80b/8, 81b/10, 83a/10, 83a/8, 85b/8, 94a/13, 94b/4, 95a/8

kim (II) Hangi kişi manasında cümlede özne, tümleş, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

k. 124a/12, 128b/1, 128b/2,

131b/8,

133b/7

k.+ den 106a/8

k.+ dir 109b/12, 121a/14, 122a/1,

122a/8

k.+ e 87b/7, 91b/12, 91b/9, 93a/2,

94b/6

k.+ i 133b/9

k.+ ler 101a/5, 93b/11

k.+ sin 111b/14

k.+ siz 112a/8

k.+ üñ 82a/15, 97a/2

k.+ üñ 97a/3

k.+ üñle 87b/14

kimesne Kimse.

k. 74b/2

k.+ niñ 123b/12, 123b/6

kimi 1. Birtakımı, bazısı, kimisi.

k. 109b/11, 109b/12, 119b/5,
120b/14, 122a/4, 79a/10, 79a/14, 79b/14

k.+ n 119a/5, 119a/6, 119b/5,
138a/2, 138a/3, 138a/5, 104b/2, 104b/3

2. Gibi.

k. 120b/14

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k. 102a/15, 108a/8, 110a/2,
114a/8, 121a/13, 132a/13, 136a/2, 138a/8,
73b/11, 82b/4, 85a/2

k.+ den 107b/12, 123a/5

k.+ lerüñ 114a/10

k.+ niñ 114a/15

k.+ ye 73b/1

k.+ yi 133a/2

kīn (Far.) Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz.

k. ét- Birine karşı öç alma duygusunu yaşatmak veya bu duyguyu hissetmek. 101b/15, 116b/8

kiriş Ok yayının iki ucu arasına gerilen esnek bağ.

k.+ e 129a/9, 71a/12

kirpük Kirpik.

k.+ in 117b/5

kiş (Far.) Keten kumaş.

post-ı k. 72a/4 → **post**

kişi Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer.

k. 108b/13, 125b/8, 72a/14

k.+ dir 74b/2

k.+ niñ 108a/7

ko- 1. Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

ķ. 119a/1

ķ.- dı 105a/11, 117a/7, 134b/13

ķ.- dılar 118b/13, 119b/15,

136a/14

ķ.- dukları 128a/2

ķ.- mayup 131b/12

ķ.- mazdı 107a/15

2. Yanına bırakmak.

ķ.- mayup 71b/10

ķ.- mazuz 74b/14

ķ.- r 123a/12

ķ.- rsam 101b/13

3. Bir kişiyi bir görevi gerçekleştirmesi için bir yere koymak, bırakmak.

ķ.- dılar 96b/5

dike ķ.- dı 84a/9, 135b/5 →

dikmek

ğayrı ķ.- dı 73a/4 → **ğayrı**

hişşe ķ.- dum 118b/8 → **hişşe**

maħrūm ķ.- madım 118b/6 →

maħrūm

müvekkil ķ.- dı 112b/9 →

müvekkil

müvekkil ķ.- dılar
104b/12, 120a/11

şaplayı ķ.- dı 129a/12 → **şaplamak**

yıķa ķ.- dılar 98b/11 → **yıķmak**

ķoca Büyük, ulu.

ķ. 77a/15

ķok- Koku çıkarmak.

ķ.- ar 117a/8

ķoklat- Koklamasını sağlamak.

ķ.- up 117a/12

ķoku Nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu.

ķ.+ sı 117a/7, 117a/9, 121b/5

ķokulat- → **ķoklatmak**

ķ.- dı 102b/5

ķol 1. İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ķ. 134b/9, 136a/8, 139b/1, 75a/7, 89a/8

ķ.+ da 116a/2

ķ.+ dan 109a/9

ķ.+ ı 91b/10

ķ.+ ın 117b/6, 117b/7

ķ.+ ları 74a/13

ķ.+ ların 93a/8

ķ.+ u 87a/12

2. Yön, taraf, cihet.

ķ.+ da 97a/14

ķ.+ dan 126b/10

ķ.+ ında 116a/3

ķ.+ uñ 74a/1

3. İş takımı, ekip, grup.

ķ. 133a/12

ķ.- dılar 122b/4

ķ.- inça 125a/11

ķ.- up 108b/5

ķollu ķollarınca Her askerin ait olduğu kolda olduğu bir biçimde. 127a/14

ķor İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası.

ķolay Kolaylık.

ķ. 139a/12

ķ.+ ın 82a/2

ķoltuķ Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiğı yer.

ķork- Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.

ķ.+ ın 134b/3

ķ.- aruz 102b/15

ķ.+ ında 139b/15, 89b/10

ķ.- dum 77a/14

ķ.- madan 112b/3

ķ.- mayup 133a/4

ķondur- Konmasını sağlamak, konmasına sebep olmak.

ķ.- up 123b/12

ķ.- dı 88b/1

ķorku Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

ķ.- dılar 105b/8, 115b/15

ķ.- up 115a/11, 115a/13

ķ.+ m 132a/14

ķ.+ larından 113a/2

ķop- Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak.

ķ.+ sı 122a/14

ķ.- dı 75a/10, 88b/11, 95a/3

ķ.+ sından 111a/13, 130b/4

ķ.+ sıyıla 79b/11

2. Gürültülü veya tehlikeli olaylar, birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak.

k.- dı 84b/2

ķoru Bakımlı küçük orman.

ķ.+ larda 74a/12

ķopar- Kopmasına yol açmak, bağı bulunduğu yerden ayırmak.

koş- Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek.

ķ.- up 104b/11

kov- 1. Bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak.

ķ.- up 94a/9, 97b/1

2. Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek, savmak, defetmek.

ķ.- dı 110b/13

ķ.- up 104a/4

şikār ķ.- up 104a/1, 104a/7 → **şikār**

koy- 1. Bırakmak, koymak.

ķ.- dılar 91b/5, 94a/4

ķ.- mışıdı 94a/3

ķ.- up 118b/4, 120a/5, 138b/7, 92b/8, 98b/15

2. Yok etmek, ortadan kaldırmak.

ķ.- ayım 124b/13

baş ķ.- up 101b/1, 102a/5, 116a/2, 116b/12, 119b/14, 126b/7, 86b/3 → **baş**

ğayrı ķ.- up 137b/1 → **ğayrı**

müvekkil ķ.- up 103a/10 → **müvekkil**

şara ķ.- up 111a/9 → **şarmak**

kördügümlü Çözölemeyen, ilmiiksiz düğümle düğümlemiş olan. Kördügümlü.

k. 108b/1

ķubbe (Ar.) Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.

ķ.- i 'ālem Gökyüzü 74b/1

ķubbelü Kubbeli.

ķ. 115b/1

ķudret (Ar.) Kuvvet, güç, takat, iktidar.

ķ.+ i 96a/7

kūd (Far.) Tepecik, tepe, dağ.

k.+ unda 124b/8

kūhī (Ar.) Dağlı.

k. 117a/8, 128a/4, 129a/5, 130a/13, 130b/3, 130b/8, 139a/7, 139a/9

k. +ler 130b/14, 131b/14, 139a/8

k.+ lerden 137a/6

k.+ lerüñ 130b/10, 130b/12

k.+ lere 138a/3

k.+ lerden 123b/12

k.+ leri 116b/13, 124a/1

k.+ lerüñ 116b/15

k.+ nüñ 129b/10, 130b/6

Arķān-i k. 130a/13, 130b/1

Aşfar-ı k. 137a/14, 137a/6,
137b/1, 137b/13, 137b/7

Aşfar-ı k.+ nüñ 137b/11

Aşfar-ı k.+ ye 137b/7

Ėamţaran-ı k. 131b/15, 132a/8,
134a/3, 134b/11, 136a/3, 136b/10, 134b/2

Ėamţaran-ı k.+ nüñ
133b/4

Ėamţaran-ı k.+ ye 135b/7

Ėaymāz-ı k. 129b/12, 129b/5,
130a/5

Ėaymāz-ı k.+ ye 130a/3

Roğa-yı Ėamţaran-ı k. 132a/10

Şimşīr-i k.+ nüñ 136b/15

Ṭahmas-ı k. 115b/12, 115b/15,
116a/13, 116a/3, 116a/5, 123a/15,
124a/11, 124b/4, 128a/1, 131b/10, 134a/6,
138a/9, 138b/14, 138b/4, 138b/7, 138b/9,
139b/10, 140a/7, 139a/9

Ṭahmas-ı k.+ niñ 116b/15,
117b/10

Ṭahmas-ı k.+ nüñ 124a/6

Ṭahmas-ı k.+ ye 139a/1

Ṭahmas-ı k.+ yi 138a/15

Tudurū-yi k. 129a/14, 129b/1

ķul Hizmet için para ile satın alınmış
insan, hürriyetine sâhip olmayıp
başkasının hükmü altında olan kimse.

ķ. 136a/11

ķ.+ cuğazlarına 74b/8

ķ.+ınca 81a/15, 94a/4

ķ.+ından 93b/1

ķ.+ları 102a/6, 117a/3, 135b/1,
71a/7,

72b/12, 125a/12

ķ.+larına 124b/3

ķ.+un 138b/1

ķ.+uñ 107b/10, 76b/3

ķ.+uña 86b/10

ķ.+uñı 100b/3, 112a/10

ķulaĖ Halk arasında ölçü olarak
kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun
parmak uçları arasındaki uzaklık.

ķ. 140a/1

ķulaķ Başın iki yanında bulunan işitme
organı.

ķ. 80a/8

ķ.+ın 117a/5

ķ. ṭut- Dikkatle dinlemek. 108a/7

ķ. ur- Kulak vermek, dinlemek.

107b/11

ķulle (Ar.) Kule kelimesinin eski
metinlerde geçen asıl şekli.

ķ.+ de 116b/5

ķur- Oluşturmak, meydana getirmek.

ķ.- up 118a/15, 78a/11, 96b/7,
96b/7

ķurbān (Ar.) mec. Bir amaç uğruna kendini feda eden veya feda edilen kimse.

ķ. ēt- (Bir kimse veya şeyi) Bir uğurda feda etmek. 93b/11

ķ. ol- Bir amaç veya kimse için kendini feda etmek. 98a/12, 78a/2

ķurtar- Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak.

ķ. 111b/13

cān ķurtar- Canını zar zor kurtarmak.

cān ķ.- mayup 80a/1

cān ķ.- up 79b/14

ķurtul- Tehlikeli veya kōtū bir durumu atlatmak.

elinden ķ.- dum 105a/3 → el

ķurul- Hazırlanmak.

ķ.- up 113b/7

ķūs (Far.) Kōs, būyūķ davul.

ķ.+ leri 114a/7

ķ.+ leriñ 114a/9

ķ.- i beřāret Mūjde davulu

134b/14

ķ.- i ģarbī Savaş, harp davulu

125b/11

ķ.- i ģ.+ ler 81b/1

ķuřan- 1. Beline kuşak, kılıç, kemer vb. şeyler bağlamak.

ķ.- up 126b/2, 128b/6

2. Giyinmek.

ķ.- up 120a/15

ķuře-be-ķuře (Far.) Her taraf, her yer.

ķ. 108a/6

ķuvvet (Ar.) Maddi gū, canlı bir organizmanın faaliyetini saęlayan gū.

ķ. 137b/9

ķ.+ i 71a/3

ķ.+ i 136a/8, 139a/15, 75a/7,
88a/12, 89a/8

ķ.+ ile 137a/14, 71a/10, 85a/9,
89b/1, 89b/14

kuvvetlü Maddi güce sahip olan, kuvveti olan, güçlü. Kuvvetli.

ķ. 129a/7

kuyruk Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ.

ķ.+ ı 74a/15

küffār (Ar.) Müslüman olmayanlar, kafirler.

k. 101b/4, 103b/13, 107b/10, 107b/3, 113b/11, 115b/14, 115b/7, 116b/1, 121a/5, 135a/4, 136a/10, 136b/5, 137b/1, 73a/13, 73b/5, 76b/4, 77a/2, 82b/1, 84b/2, 91a/15, 91b/4, 92a/15, 93a/8, 96b/10, 96b/2, 97a/2, 98b/9, 99a/6, 99a/7

k.+ ı 91b/1

k.+ ıñ 113b/10

k.+ uñ 136a/12, 136b/7, 91b/8

‘asker-i k. 106b/11 → ‘asker

‘asker-i k.+ a 130b/4,

72b/8

‘asker-i k.+dan 73a/6

‘asker-i k.+ ı 78a/8

diyār-ı k.+ uñ 96b/11 → diyār

k.- ı Haksār Haksar kafirleri

101a/13, 125b/2

külāh (Far.) Askerler ve her tabakadan halk tarafından asırlar boyunca giyilmiş olan, genellikle tepesi sivri, dikişsiz, tek parça keçeden baş giyeceği.

k.+ lar 115b/10

küllī (Ar.) Bütün, hep.

k. 118b/3, 73b/14, 99a/14

künbet (Far.) Kubbe.

k. 84a/14, 84a/8

k.+ e 74a/10

küşte (Far.) Öldürülen kimsenin vücudu, ceset.

k.+ lerden 91b/6

küt-ā-küt (Far.) Kısa ve kalın.

k. 75b/13

L-f

lāf (Far.) Bir düşünce anlatan kelime veya kelime dizisi, söz, lakırdı.

l. 139a/5, 82b/11

l.+ lar 101a/2

l. ü **güzāf** Boş lakırdı, yersiz söz.

l. **ēt-** Boş, yersiz söz söylemek. 82b/11

la‘īn (Ar.) Lanetlenmiş, Hakk’ın rahmetinden mahrum olmuş, lanetli, melun.

l. 101b/10, 101b/12, 101b/14, 102a/7, 102b/3, 102b/8, 105b/3, 106b/6, 106b/7, 111a/13, 111a/3, 111a/7, 111b/11, 111b/14, 111b/2, 111b/4, 111b/6, 111b/7, 112a/3, 112a/4, 112a/6, 112b/2, 114b/14, 116b/9, 119a/15, 119a/7, 120a/6, 121a/2, 121b/11, 122a/14, 128b/4, 129a/7, 130a/13, 130b/3, 130b/6, 132a/8, 132b/13, 132b/6, 132b/8, 133a/1, 134b/2, 135a/9, 136a/2, 71a/1, 73b/8, 74a/2, 79a/1, 82b/10, 82b/7, 84a/1, 84a/2, 84a/5, 84b/6, 84b/7, 84b/8, 85a/3, 85a/5, 85a/8, 85a/9, 85b/15, 85b/6, 86a/10, 86a/14, 86a/4, 86a/8, 86b/12, 86b/13, 87a/2, 87b/7, 87b/9, 88a/4, 88b/12, 89a/1, 90a/2, 92b/3, 92b/8, 93a/6, 94a/13, 94a/7, 95a/14, 128b/3, 107a/9, 108a/2, 108b/10

l.+ dir 106a/9

l.+ i 111b/4, 111b/9, 130b/3, 72b/11, 74b/3, 90a/3, 121b/9

l.+ iñ 102b/1, 111b/10, 112a/14, 112a/15, 112a/5, 128b/8, 83b/12, 87a/4

l.+ ler 102b/10, 102b/11, 103a/5, 104a/14, 121a/14, 123b/15, 127b/10, 71b/10, 72a/15, 79a/2, 99a/3, 103a/11, 109a/6, 134a/11

l.+ lerden 71b/7

l.+ lere 120b/4, 71b/13, 72a/9

l.+ leri 104b/11, 104b/2, 104b/9

l.+ leriñ 116b/11

l.+ lerüñ 71b/4

l.+ sin 82b/12

l.+ üñ 106a/15, 121b/8, 132b/4, 136b/6, 137a/9, 83b/14, 84a/7, 85a/2, 85a/4, 86a/7, 88b/7, 89a/10, 89a/9, 93a/9

l.- i bed-fi‘āl Kötü amelleri olan lanetli (kişi) 85b/1

‘ayyār-ı l. 111b/15, 113a/1 → **‘ayyār**

bī-dīn-i l.+dür 84b/12 → **bī-dīn**

ḥayvan-ı l. 74b/9 → **ḥayvan**

Ḳamṭaran-ı l. 134a/13

Ḳayṭām-ı l. 84b/13, 88b/5

Ḳayṭām-ı l.+ üñ 87a/11

Nemrūd-i l. 100b/15, 101a/7, 106a/9, 121a/6, 121b/4, 77b/12, 96b/13, 96b/8, 98b/6, 99a/4

Nemrūd-i l.+ iñ 99a/13

Nemrūd-i l.+ üñ 121a/12

Ṭahmas-ı l. 117a/1

la‘l (Ar.) Parlak kırmızı renkli kıymetli taş.

l. 118b/7, 118b/8, 119a/3, 126b/5

l.-pirāhen Kırmızı taşlı baş giyeceği 82a/14

l.- i yākūt Yakut taşı 92b/12

lāzım (Ar.) Gerekli, lüzumlu.

l. 125a/5

l. gel- Gerekmek, icap etmek.

135b/2

Lenger (Far.) Güç.

l. vër- Gücünü toplamak. 83b/3

leş (Far.) Öldürülen kimsenin vücudu, ceset.

l.+ i 84a/15

l.+ ler 93b/14

l.+ leri 98b/14, 98b/9

libās (Ar.) Elbise, giyecek şey.

l. 81a/1

l.+ lar 100b/7

licām (Ar.) Atın ağzına vurulan gem, dizgin, ligam.

l.+ ın 78b/12, 84b/1

lu‘b (Ar.) Oyun.

l.- ı cevalān göster- Dolaşma, haareket oyunları yapmak 73a/10

l.- ı hūner Hüner oyunu, gösterisi
82a/14, 87a/11

maḥal Yer, yöre.

m. 114a/13, 114a/14

m. vër- Bir olayın gerçekleşmesine fırsat vermek. 102b/13, 137a/3, 94a/7, 104b/2, 113a/4, 129a/14

mağara (Ar.) Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu, in.

m. 103a/7

m.+ da 103b/2, 112b/8, 113a/8, 113b/15

m.+ dan 113a/13

m.+ nuñ 103a/7

m.+ ya 103a/12, 105b/4, 106b/12, 112b/15, 113a/3, 114a/4, 113a/2

mā-ḥasal (Ar.) Hülasa, sözün kıyası.

m. 126a/12

maḥrūm (Ar.) Yoksun.

m. ḵo- Mahrum, yoksun bırakmak.

118b/6

mağrūr (Ar.) Kurumlu, gururlu, kibirli.

m. 71a/1, 99a/3, 99a/15

maḥzūn (Ar.) Üzgün.

M-m

m. 96b/9

mahmûz (Ar.) Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça.

m. 133a/10

m. ét- Atı yürütmek veya koşturmak için mahmuzla dürtmek. Mahmuzlamak. 129a/6, 80b/11

m.+ a al- Atı yürütmek veya koşturmak için mahmuzla dürtmek. Mahmuzlamak. 75b/8

maḳam (Ar.) Mekân, mahal.

m.+ dır 106a/5

mālik (Ar.) Sahip, iye.

m.+ dır 93a/5

m.+ sin 139a/12

ma‘lûm (Ar.) Bilinen, belli.

m. ol- Bilgisi olmak, bilinmek.

85b/13

m.- ı şerîfiñüz ol- Soyu temiz ve şerefli olanın bilgisi olmak. 99a/13, 112b/7

mānend (Far.) Benzer, eş, misil, nazir, menend.

m. 90b/7, 91b/4, 91b/6

manḳala Yiğit, güçlü.

m. 116a/6, 126a/8, 80a/6, 83b/9, 86b/12, 95b/15, 96b/11, 74b/5, 82b/14

m.+ dır 127b/14

maṣhara (Ar.) Eğlendirici, güldürücü, soytarı.

m.+ ya al- Biriyle eğlenmek, alay etmek. 135b/8

mat (Far.) Satranç oyununda taraflardan birinin yenilgisi.

m. 92a/1

m. kıl- Yenilgiye uğratmak, mağlup etmek. 87a/14

mātem (Ar.) Mağlubiyet, ayrılık, istila gibi büyük dert ve felâketlerin sebep olduğu derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

m. 81b/2

m.+ e 99b/3

m.+ de 99a/8

m.+ dedür 99b/1

m.+ de ol- Yasa bürünmek. 125b/3

m. kıl- Matem, yas tutmak. 98b/8

meclis (Ar.) Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş kimseler topluluğu.

m. 113b/7, 118a/15, 78a/11
m.+ de 119a/8

medh (Ar.) Övgü, övme.
m. êt- Övmek. 114a/12

mef'tûnla- Büyülemek.
m.- dılar 114b/7

meger (Far.) “Oysa ki, halbuki” anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse.

m. 105b/1, 111a/7, 119a/13

meger-kim (Far.) Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illa, meğer.

m. 101b/8, 104a/14, 106b/6, 116b/6, 119b/9, 128b/8, 73b/5

mekkârlık Düzenbazlık, hilekarlık.
m.+ ına 109a/5

mekr (Ar.) Hile.

m. 102b/10, 102b/9

m.+ i 110b/10

m.+ ine 107a/8

mektûb (Ar.) Mektup.

m. 122a/11

melâl (Ar.) Hüzün, üzüntü.

m.+ i 99a/14

melâlet (Ar.) Bıkma, usanma, usanç.

m. 99b/2, 103b/15, 118a/14

melûl (Ar.) Mahzun, üzgün.

m. ol- Mahzunlaşmak. 107a/13, 103b/12, 110a/13, 96b/9, 97a/4

mel'ûn (Ar.) Lanet ve nefret edilecek nitelikte olan.

m. 105b/2, 108b/9, 119a/14, 87b/9

m.+ dan 86a/13

m.+ dur 129a/7, 134a/10

m.+ lara 118a/2

m.+ lardır 92a/9

m.+ ları 127b/13

m.+ uñ 120a/2, 88a/1

mel'ûne (Ar.) Melun kelimesinin kadını ifade eden aynı manadaki müennes şekli.

m. 132a/10

men' (Ar.) Engelleme, uzaklaştırma.

m. eyle- Engellemek, uzaklaştırmak. 137b/3, 139b/8, 75b/12, 75b/5, 75b/6, 85b/13, 95a/6, 95a/9, 137a/10

m. ét- Engellemek, uzaklaştırmak. 132b/10

menār (Ar.) Minare.

m. 94a/2

mīl-i m.+ e 74a/13, 72a/3 → **mīl**

merd (Far.) Yiğit, cesur, kahraman.

m.+ leri 126a/7

m.- i merdān Çok cesur, yiğitler yiğidi 82b/4

merdān (Far.) Yiğitler.

merd-i m. 82b/4 → **merd**

merdāne (Far.) Mertçe, yiğitçe.

m. 112b/12, 133b/3, 137a/10, 137b/3, 139b/8, 75b/5, 75b/6, 77a/9, 85b/13, 94b/10

merḥabālaş- Karşılıklı selamlaşmak.

m.- up 115b/4

merhem (Ar.) Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan,

yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç.

m.+ ler 122b/6

m.- i Süleymānī Süleyman'ın merhemi 131a/15

merkeb (Ar.) Eşek.

m. 105a/3

m.+ e 104b/13

m.+ im 105a/4

merkez (Ar.) Belirli bir yerin ortası.

m.+ ine 126a/3

mermer (Ar.) Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı.

m. 137a/12, 74a/15

merriḥ (Ar.) Merih kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli. Mars, Behram.

m. 87a/12, m. 92b/12

mertebe (Ar.) Derece, ölçü.

m. 109b/13

mesken (Ar.) Oturulan, ikamet edilen yer, ev, konut, ikāmetgah.

m.+ den 76a/4

mesnūv (Ar.) Sulanmış, nemli, ıslak.

zemīn-i m. 89a/13 → **zemīn**

mest (Far.) Kendinden geçmiş, şuuru zayıflamış (kimse) .

m. 117a/2, 129a/4, 138a/10, 75a/14, 83a/11, 83a/8, 95a/13

m. ol- Kendinden geçmek, şarhoş olmak. 116b/10, 81a/3

meşe (Far.) Kayıngillerden, üç yüz kadar türü arasında, yaz kış yapraklarını dökmeyenleri de bulunan, kerestesi dayanıklı bir orman ağacı (Quercus) .

m. 72b/5

meşgūl (Ar.) Bir işle uğraşan, iş görmekte olan.

m. ol- Bir işle ilgilenmek, bir şeye vaktini vermek. 99b/5, 102a/9, 114b/10, 120a/9, 74a/6, 78a/12, 96b/7, 115a/1, 78a/14, 113b/7

meydān (Ar.) Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, saha.

m. 101a/3, 116a/14, 128a/13, 128a/15, 131b/7, 136b/15, 140a/5, 84a/15, 84a/9, 82a/13

m.+ a 126a/3, 128b/1, 128b/7, 131a/10, 131a/6, 131b/2, 131b/9, 132b/8, 133a/12, 133a/8, 136a/14, 138a/4, 138a/8, 138b/1, 74a/14, 83b/1, 84b/4, 85a/11, 87b/2, 89b/2, 89b/8, 90b/5, 124b/12, 133b/2, 71b/13, 82a/14, 82b/2

m.+ da 78a/10, 78a/6, 84a/13

m.+ dan 131a/7, 85a/12, 89b/3, 90a/1

m.+ ı 128a/14, 83a/10, 86a/11

m.+ ıma 133a/4, 82b/, 73a/9

m.+ ın 82b/11

m.+ ın 89b/14, 73a/5

m.+ ına 100a/6, 87b/10

m.+ ında 139a/4, 89b/8, 138a/7

m.+ uma 133a/2, 82b/5

m.+ uñ 139b/9, 140a/6

m. kıl- Geniş, açık bir alan oluşturmak. 82a/13, 128a/15, 84a/12

m.+ a sür- İleriye itmek, ortaya atmak, meydana göndermek. 138a/14, 72a/7, 82b/9

m. eyle- Meydana doğru yönelmek, gitmek. 84b/9, 91a/13

m. ét- Meydana doğru yönelmek, gitmek. 73a/14

meymene (Ar.) Savaş durumunda olan bir ordunun sağ kanadı.

m. 81b/7

m. kıl- Sağ yönde askeri kanat oluşturmak. 128a/12

meysere (Ar.) Savaş durumunda olan bir ordunun sol kanadı.

m. 81b/7

m. kıl- Sol yönde askeri kanat oluşturmak. 128a/12

mihter (Far.) Padişahın, devlet adamlarının ve diğer yüksek rütbeli kimselerin çadırlarını kurmak ve korumakla görevli olan hizmetkarlardan her biri.

emr-i m.+ ler 99b/11 → **emr**

miḳdār (Ar.) 1. Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik.

m. 101a/7, 106a/3, 106b/3, 106b/5, 107a/3, 108b/1, 110b/12, 110b/7, 110b/9, 118b/15, 118b/4, 119b/2, 76b/3, 81a/9, 83a/15

m.+ ı 121b/3, 133a/8, 72b/12

2. Kişinin güç, kuvvet ve yiğitliğini ifade eden değeri.

m.+ ın 89a/3

m.+ iñ 74b/8

m.+ uñ 139a/6

mīl (Ar.) Çeşitli işlerde kullanılmak üzere farklı kesit ve ölçülerde yapılmış metal çubukların ortak adı.

m. 134b/12

m.- i menāre Minare demiri

74a/13, 72a/3

mīnā (Far.) Cam şişe.

m.- i dārū İlaç şişesi 102b/4

minkāş (Ar.) Ortadan kaldırılmış.

m. 138a/1

mişāl (Ar.) Benzer, gibi.

m. 89b/10, 72a/5, 72a/7, 73a/2, 72b/9, 75a/1, 76a/2, 79a/12, 80b/8, 82a/12, 83b/14, 84a/8, 84a/14, 88a/4, 88a/13, 89a/6, 91a/9, 91a/10, 91a/12, 91b/11, 91b/3, 93a/8, 94a/13, 94a/15, 95a/1, 95b/2, 95b/5, 95b/6, 97b/6, 99a/7, 117a/2, 129b/5, 130a/2, 130b/6, 134a/13, 136a/6, 137a/5, 136b/15, 139a/10, 125b/14, 127a/13, 128a/11

m. ol- 80b/8, 127a/4 → **gibi olmak**

mīşelik Meşe korusu, meşe ormanı.

m. 103a/8

mizāc (Ar.) Huy, yaradılış, tabiat, karakter.

m.+ ina 131a/2

mu'allak (Ar.) Asılı.

m. 93b/4, 137a/3

mu'anber (Ar.) Amber kokan, amber sürülmüş

m. 121b/9

maḥabbet (Ar.) Sevgi.

m.- i enbiyā-yı evliyā Evliyanın enbiyanın sevgilisi, dostu. 133b/11

m. eyle- Dostça konuşmak.

112a/10

muḥarebe (Ar.) Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

m.+ ye 129b/6

muḥarref (Ar.) Bozuk, gelişigüzel, rastgele.

m. 91b/10

muḥkem (Ar.) 1. Sağlam, kuvvetli.

m. 99b/1, 101a/11, 103a/3, 103a/9, 104b/11, 111b/12, 111b/4, 117a/5, 119b/3, 121b/1, 128b/15, 135a/4, 136a/9, 139b/1, 75a/8, 79b/2, 83b/6, 86a/5, 86a/8, 89a/8, 93b/7, 95a/2, 103a/3

2. Kesin.

m. 101a/11

3. Adamakıllı, iyice.

m. 121b/8

muḡlak (Ar.) Dengesiz, düz olmayan şekilde.

m. 135b/14

mu'īn (Ar.) Yardım eden, yardımda bulunan, destek olan.

m. 135a/10

muḵābil (Ar.) Karşılıklı.

m. 127a/15

m. ol- Bir şeyin ya da kişinin karşısında bulunmak, karşısına gelmek, geçmek. 101a/8, 72a/9, 73a/14, 74a/7, 133b/6, 71a/7, 128a/11, 128b/13, 132a/2, 74b/7, 81b/5, 82b/10, 87a/11, 94b/15

muḵārin (Ar.) Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, yakın.

m. 127a/15

m. ol- Yakın durumda bulunmak, yakınlaşmak. 128a/12, 128b/13

mukarrer (Ar.) Muhakkak, kesin, şüphesiz.

m. 107a/14, 107b/3, 108a/11

m. eyle- Hakkında kararını vermek, kesinleştirmek. 107b/9

mukayyed (Ar.) Bağlı olan, bağlanmış.

m. ol- Dikkat ve alaka ile gözlemek. 76b/10, 88a/7, 89b/12

murād (Ar.) İstek, dilek.

m.+ ı 101a/1, 71a/6, 73b/3

m.+ in 112a/13

m.+ ları 105a/14

m.+ um 100b/5

muraşşa' (Ar.) İnci, elmas, yâkut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.

m. 133b/15

murdār (Ar.) Kirli, pis, iğrenç.

m. 120a/7, 121b/5, 90a/4

muşāḥabet (Ar.) Konuşma, görüşme, söyleşi.

m.+ e 102a/12

m.+ leri 108a/10

m. ét- Karşılıklı konuşmak, söyleşmek. 106a/5

m. eyle- Karşılıklı konuşmak, söyleşmek. 110b/2

muşallad (Ar.) Bir kimse veya şeyin üzerine sıkıntı verecek, bıktırarak kadar düşen (kimse) .

m. ét- Birini bir kimsenin başına sarmak, belas etmek. 123a/8

muşt (Far.) Yumruk.

m. 136b/7, 137a/1, 138a/2, 138a/5, 88b/15

m.+ lar 83a/9

muṭī' (Ar.) Uyan, itaat eden, boyun eğen, tabi olan kimse.

m. kı1- Emri veya hakimiyeti altına almak. 100a/9

muzī (Ar.) İstiraplı, kederli.

m.+ nün 74a/14

mücellā (Ar.) Cilalı, parlak.

m. kı1- Parlayacak kadar temiz hale getirmek. 128a/15

mücevher (Ar.) Pırlanta, zümrüt, yâkut, inci vb. değerli taş, bilhassa elmas.

m. 126a/13

müfîd (Ar.) Fayda veren, yarar sağlayan, faydalı, yararlı.

m. ol- Kâr etmek, etki etmek.
134b/6

müheyyâ (Ar.) Hazır, amade.

m. 126b/6

mühlet (Ar.) Vade, süre.

m. vèr- Bir iş veya borç için belirli bir süre tanımak. 116a/14, 116a/9

müjdegānî (Far.) Müjde verene, müjde getirene verilen armağan, bahşış, müjdelik.

m. 113b/1

münādî (Ar.) Bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal.

m.+ ler 101a/10

münevver (Ar.) Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.

m. kıl- Aydınlatmak. 81a/10

münhezim (Ar.) Bozguna, hezimete uğramış, yenilmiş.

m. ol- Bozguna, hezimete uğramak, yenilmek. 116b/5

münkād (Ar.) Boyun eğen, boyun eğmiş, tabii, itaatkar.

m. kıl- Emri veya hakimiyeti altına almak. 100a/9

müntehā (Ar.) Zirve, tepe.

m.+ lar 104a/11

mürkad (Ar.) Sersem, zihni bulanık.

m. 119a/7

mürüvvet (Ar.) İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lütufkarlık.

m.+ i 100a/15

müselmān (Ar.) İslam dininden olan kimse, Muhammedi, Müslim, Müselman, mümin.

m. ol- Müslüman olmak, İslam dinini benimsemek. 112b/6, 100b/9

müstağrak (Ar.) Batmış, içine gömülmüş, garkolmuş.

m. ol- İçine gömülmek, gark olmak. 126b/1, 126b/5

müvekkil (Ar.) Birini vekil tayin eden, davasını vekil aracılığı ile takip ettiren kimse.

m. қо- Birini veya bir şeyi korumak için bir kimseyi görevlendirmek. 112b/9, 104b/12, 120a/11

m. қой- Birini veya bir şeyi korumak için bir kimseyi görevlendirmek. 103a/10

müyesser (Ar.) Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan (şey) .

m. 129b/2

N-n

nā-bedīd (Far.) Görünmez durumda olan.

n. ol- Görünmez duruma gelmek, kaybolmak. 78b/11, 75a/12, 78b/3

nā-be-kār (Far.) İşe yaramaz, aylak, serseri, avare.

n. 105a/6, 107a/8, 107b/14, 108b/15, 109b/14, 114a/13, 114a/3, 123a/7, 123b/15, 124b/10, 131b/11, 134a/15, 135b/8, 139a/10, 74b/7, 75a/1, 77a/7, 77b/1, 77b/5, 77b/8, 80b/4, 84b/10, 84b/5, 85b/3, 89a/5, 89b/4, 89b/7, 90a/1, 93a/14, 93a/4

n.+ a 114a/14, 97b/2

n.+ ı 100b/15, 102b/12, 139b/4

n.+ ın 93a/15, 93a/5

n.+ lar 109a/2, 138a/11

nā-be-kār-gāh (Far.) İşe yaramaz, aylak, serseri, avarelerin yeri.

n.+ da 77a/15

nā-çār (Far.) Çaresizce, içinde bulunduğu durumu kabul etme zorunda kalarak.

n. 121b/10, 122b/8

n. olup tur- Çaresiz kalmak. 78b/12

nā-gāh (Far.) Ansızın, birdenbire.

n. 103b/7, 106a/11, 109b/1, 115a/2, 115a/6, 115a/7, 125b/11, 128b/2, 129b/14, 72a/10, 77b/7, 78b/15, 79a/5, 80a/9, 82b/1, 91b/13, 91b/5, 94a/5, 94a/9, 97b/1, 97b/10, 71b/14

naḳḳāre (Ar.) Küçük davul, dümbelek.

n. 115a/8, 115b/9

naḳḳ (Ar.) Genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi, ince iş.

n. eyle- Kuvvetlice vurmak, atmak. 137b/15

nām (Far.) İsim, ad.

n. 110b/4

n.+ ın 128b/2

n.+ ında 139b/3

n. ve nişānları belūr- Arkasında iz bırakarak yok olup unutulmamak. 110b/5

namāz (Far. *nemāz*) İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat.

n.+ ın 126a/15

n. kııl- Namaz ibadetini yerine getirmek.

n.+ ların kııl- 96a/3

nām-dār (Far.) Namılı, ünlü.

n. 103b/1, 109b/2, 112b/15, 135b/9, 138a/4, 73b/7, 82b/7, 98b/12, 99a/7

n.+ lar 104a/7, 104a/9, 83a/11

pīr-i n. 71a/4 → **pīr**

pehlivān-ı n. 73a/1 → **pehlivān**

nāme (Far.) Mektup.

n.+ yi 122b/1

na'ra (Ar.) Duyguların coşması veya sarhoşluk etkisiyle bağırma, haykırma.

n. 129b/14, 71b/14, 73b/5

n.+ dan 111a/5, 72a/10

n.+ lar 81b/2, 94a/1

n.+ ları 83a/3

n.+ nın /15

n.+ sını 111a/14, 80a/4

n.+ yı 133a/12

n. ur- Yüksek sesle bağırma, haykırmak, nara atmak. 92b/10, 137b/11, 128b/12, 128b/9, 129b/4, 129b/6, 130a/2, 130a/5, 131b/15, 131b/6, 131b/7, 133a/1, 136b/2, 82b/2, 86a/7, 88a/10, 88b/13, 95a/10

n.+ lar ur- 130a/14, 79b/15

nārī (Ar.) Cin, peri.

ķavm-i n. 101a/11 → **ķavm**

nār u nūr (Far.) Ateş ve ışık.

n. ol- Ateş ve ışığa kavuşmak, bu dünyadan göçmek. (Zerdüştininde ateş ve ışığın kutsallığına inanılır, ibadet ateşe ve ışığa bakılarak yapılır. Işık Zerdüştin dini Tanrısı Ahuramazda'nın fiziksel temsilidir. Ateş ise iyi ve kötüyü ayırt etmeyi sağlayan Tanrısal bir güçtür.) 97a/9, 98a/13, 97a/9, 98a/14, 77b/14

našīb (Ar.) Kısmet, talih, baht.

n. ol- (Bir şey bir kimseye) Kader olarak belirlenmiş olmak, onun kısmeti haline gelmek, ona müyesser olmak. 82a/15

naşihat (Ar.) Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

n. ét- Birine yapması ve yapmaması gereken şeyleri söylemek, öğüt vermek. 98a/9

naẓar (Ar.) Bakış, bakma, göz atma.

n. 128a/15, 82a/13, 84a/12

n.+ ında 105a/11, 118b/12

n. kıl- Bakmak, göz atmak. 84b/4, 92b/11, 97a/4, 121a/4, 74a/8, 92a/4, 94a/10, 94b/2

n. şal- Bakmak, göz atmak. 139b/11

naẓm (Ar.) Şiir.

n. 76a/3, 81a/11, 93b/9

ne 1. Ne, nasıl, ne kadar, hangi.

n. 100a/3, 101a/1, 101a/6, 102b/12, 104a/8, 105a/6, 105a/8, 105b/11, 106a/9, 107a/10, 107a/5, 109b/3, 109b/6, 110a/7, 110b/1, 110b/13, 111b/15, 112a/13, 114b/2, 117b/11, 117b/15, 118a/3, 118a/9, 118b/12, 119b/7, 120b/11, 120b/2, 120b/3, 120b/7, 120b/8, 121a/1, 121b/14, 122b/13, 122b/2, 122a/3, 123a/10, 123b/3, 123b/4, 124a/11, 124b/1, 125a/14, 124a/7, 125a/1, 125a/5, 125a/8, 125b/1, 128a/10, 131b/13, 132b/12,

133b/8, 134a/6, 134a/8, 134b/8, 135a/2, 135b/13, 139a/6, 77b/1, 77b/12, 78a/1, 78b/10, 78b/13, 79b/9, 80a/5, 80b/5, 82b/12, 83b/1, 85a/5, 86a/8, 87a/5, 89b/12, 91a/8, 91b/2, 93a/14, 92a/893a/4, 93b/11, 98b/13, 98b/9, 98a/14, 98a/15, 98b/5, 135a/5, 88b/14, 73a/8, 82b/11, 89b/5,

n.+ dir 106b/1, 111b/5, 114b/3, 123a/3

n.+ dür 111b/7, 112a/8, 113b/11, 74b/9, 90a/2, 92b/8

n.+ ler 125a/11, 125a/7

n.+ leri 136a/3

n.+ ñ 87b/3, 87b/6

2. Şaşırtma abartma bildiren bir söz

n. 87b/9

3. ne...ne Karşılaştırma bağlacı.

n. 92a/1, 87a/13, 124b/13, 130a/6, 134a/10

nefâis (Ar.) Kıymetli, makbul, nefis ve güzel şeyler.

n.+ e giriş- Zevk ve sefa yapmak. 81a/2

nefer (Ar.) Rütbesi olmayan asker, er.

n. 109b/11, 112b/12, 80b/3

n.+ i 94a/3

nefes (Ar.) Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.

n.+ i 93b/3

n.+ i bağlan- Nefes alamaz duruma gelmek, soluğu kesilmek. 93b/4, 137a/2

dem ü n. bağla- 75a/8 → **dem**

nefir (Ar.) Boru şeklinde, üzerinde parmak basacak delikleri bulunmayan, pirinç, fildişi ve boynuzdan uzun bir boru şeklindeki nefir savaşlarda uyarı, işaret ve hücum borusu olarak çalınan, nefesli musiki aleti.

n.+ ler 125b/12

neft (Far.) Bir yağ çeşidi.

n. 99a/2

nefur (Far.) Korkmuş, ürkmüş.

n. 83b/4

nehr (Ar.) Akarsu, büyük ırmak.

n.-i nıl-gün Koyu parlak mavi nehir 78b/6, 80b/15

n.- i Nil Nil nehri 76b/6

nemed (Far.) Keçe.

n.+ den 115b/10

n.+ ler 128b/6

nemed-püş (Far.) Keçe giyen.

n. 128a/4

nemek (Far.) Nükte, ince espri.

n.+ e(nemege) 81a/3

nerim (Far.) Yumuşak.

n. ol- Bulanıklaşmak, uyuşmak.

114b/11, 116a/5

nerm → **nerim**

n. ol- 78a/5 → **nerim olmak**

nerre (Far.) Erkek.

n. 117b/8, 127b/2, 72a/11, 79a/7, 89a/9, 94a/3

nesne Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje.

n. 117a/8, 118b/13, 123a/10, 135a/6, 138a/12

nevbet (Ar.) Nöbet.

n. 137b/3, 75b/12, 75b/6, 83b/5, 90a/11, 95a/10, 103a/5

n. gel- Sırası gelmek. 140a/15, 75b/13, 83b/6, 90a/12, 95b/1

n. pekle- Asker, polis vb. bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak. 117a/8, 117b/15

n. tüt- Asker, polis vb. bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak. 102a/11

nevbetci Nöbetçi, nöbet bekleyen.

n.+ leri 120b/2

nev-civān (Far.) Delikanlı genç erkek.

n. 86b/5

n.+ sın 82a/2

nev-reste (Far.) Genç, yeni yetişmiş.

n.+ sin 92a/9

nısf (Ar.) Yarı, yarım.

n.+ ı 118b/14, 119a/3, 87b/12

n.+ ın 118b/7, 118b/8

nısfü'l-leyl Gece yarısı.

n.+ e 81a/7

nice 1. Birçok.

n. 112b/10, 73b/10, 73b/13, 82b/10, 89a/2

2. Nasıl.

n. 110b/10, 110b/4, 114b/1, 116a/15, 116b/9, 119a/11, 123b/13, 124b/7, 131b/9, 132b/1, 133a/5, 138a/13, 76b/1, 86a/2, 87a/2, 89a/5, 90a/3

niçe → nice

n. -1- 114a/10

n. -2- 122a/15

niçün Niçin.

n. 116a/8, 74b/7, 84b/10, 85b/1, 97a/7, 98a/10

nidā (Ar.) Bağırma, seslenme.

n.+ yı 101b/5

n. kıl- Seslenmek. 101a/11, 101a/13, 101b/4, 125b/5, 128b/2, 101b/3

n.+ lar kıl- 125b/7

nihān (Far.) Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.

n. 106b/12

nihāyet (Ar.) Son.

n.+ i 98b/1

n.+ ine 73b/11

niķāb (Ar.) Örtü, peçe.

n. 122b/7, 123a/2, 124b/14

n.+ ı 128a/3

n.+ ın 124b/4

n.+ lar 122b/14, 125a/2

niye Niçin, neden.

n. 111b/15, 89b/9

nikāblu Nikaplı, peçeli.

n. 91b/14

niyyet (Ar.) Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme. Niyet.

n.- i gāzā Gaza niyeti 101b/5

niʿmet (Ar.) Yiyecek içecek, özellikle ekmek.

n.+ ler 115a/14, 78a/3

nīze (Far.) Mızrak, süngü, kargı.

n. 134b/6, 135a/7, 135b/1, 88b/7, 89b/14, 90a/14, 90b/1

nil-gūn (Far.) Çivit rengi, lacivert, koyu ve parlak mavi.

nehr-i n. 78b/6 → **nehr**

nehr-i n.+ dan 80b/15

n.+ dir 140a/4

n.+ leri 107a/2

n.+ mi 135a/6

n.+ nūñ 135b/5, 139b/15

n.+ si 139b/13

n.+ sin 134b/10, 135a/3, 87a/10, 90a/12

n.+ sine 134b/7, 84a/9

n.+ ye 84a/14

n.+ yi 140a/4, 90a/15

n.+ yi 135a/11, 135a/15, 135b/3, 135b/4, 89b/10

n.+ yile 72b/3, 73a/10, 85b/9

nisbet (Ar.) Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.

n. 138b/15

nişān (Far.) İşaret, belirti, iz, alamet.

n. 135a/10, 78a/10, 96a/4

n.+ ı 81a/14

n.+ ları 110b/5

n. vēr- İşaret etmek. 87a/6

n.- i dāsītān Dillere destan nitelikte, gösterişli mızrak 83a/5, 89b/9, 90a/12, 134b/1, 139b/14, 134b/2

nitekim Gerçekten, hakikaten.

n. 121b/7

n.- i Süleymānī Hz. Süleyman'ın mızrağı 126b/3

n.- i dāstān çek- Mızrağı birden eline alarak birine saplamaya hazırlanmak. 90b/4

nīze-dār (Far.) Mızraklı, süngülü.

n.+ lar 128a/6

nukl (Ar.) İçkiyle yenen yiyecek, meze, çerez.

n. 102a/13

nūr (Ar.) Gözle görülen aydınlık, maddi şeyleri görmeye yarayan ışık, ziya.

n. 123a/4

n.+ ı 92a/8

n.+ sın 82a/2

n.+ uñ 109b/7, 114a/11

n.- ı yezdān Tanrı'nın ışığı 125b/10, 120a/14, 103b/4, 115a/2, 99b/10, 81a/15

nūş (Far.) İçme, içiş.

n. 99b/6, 102a/1, 106a/4, 106b/5, 109b/1, 116b/5, 118a/15, 119b/11, 80a/8, 81a/7

n.+ a 99b/5, 100b/13, 101b/8, 113b/7, 114b/15, 120a/9, 78a/12, 96b/7, 99a/10

n.+ da 125b/2, 120a/12

n.+ lara 114b/10

n. eyle- İçmek. 116a/4

n. ét- İçmek. 78a/4, 95b/14

n. kıl- İçmek. 98a/6

nūzl (Ar.) Misafirler için hazırlanan yemek.

n. 115a/14

O-o

o 1. İşaret sıfatı

o. 76b/15, 77a/7, 95a/9, 130b/6

2. Teklik 2. kişi zamiri.

o. 101a/7, 130a/13, 130b/3, 133a/12,

ocağ Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya alet.

o. 74a/11

od Ateş.

o.+ la 131a/14

oğlan Erkek çocuk.

o. 118a/10

o.+ a 132a/15
o.+ ları 99b/1, 104a/15, 71b/3,
97a/4, 98b/7
o.+ larıla 109b/4
o.+ larım 123a/6
o.+ ların 104b/3, 106a/1, 110a/14,
98b/14
o.+ larından 109a/11, 109b/7

oğlançuk Oğullara sevgiyle yaklaşıldığını
belirten bir söz.

o.+ larum 105a/2

oğul Erkek evlat, mahdum.

o.+ ı 104b/3, 104b/6, 126b/9,
127b/9, 99a/14, 104a/15, 119a/7, 91a/4,
97a/5

o.+ ın 104b/3, 104b/6

o.+ ları 127b/9

o.+ uñ 98a/13

ok Yayla atılan, ucunda sivri bir
demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.

o. 110a/4, 117b/9, 123b/11,
131a/1, 132b/7, 93b/10

o.+ a 129a/9, 71a/13

o.+ dur 129a/11

o.+ ı 132b/4, 79a/3

o.+ na 132b/9

o.+ ları 131a/14

o.+ una 132b/3

o.+ a tut- Devamlı ok atmak.

130b/15, 79a/2

oku- Okumak.

o.- dılar 122a/13

ol 1. “o” gösterme sıfatı.

o. /15, 99b/10, 99b/12, 99b/4,
99b/8, 100a/6, 100b/11, 100b/15, 101a/13,
101a/14, 101a/8, 101b/12, 101b/14,
101b/15, 101b/5, 102a/11, 102b/11,
103a/11, 103a/12, 103a/13, 103a/4,
103a/7, 103b/12, 103b/15, 103b/3, 103b/6,
103b/7, 104a/3, 104a/8, 104a/9, 104b/11,
104b/2, 104b/4, 104b/8, 104b/9, 105a/1,
105a/14, 105a/8, 105b/1, 105b/12,
105b/15, 105b/3, 105b/4, 106a/3, 106a/4,
106b/11, 106b/12, 106b/15, 106b/4,
106b/6, 106b/7, 106b/8, 107a/4, 107b/12,
108a/8, 108b/10, 108b/11, 108b/9, 109a/4,
109a/5, 109b/1, 109b/14, 109b/8, 110a/10,
110a/13, 110a/9, 110b/1, 111a/13, 111a/5,
111b/10, 111b/11, 111b/3, 111b/9, 112a/6,
112b/14, 112b/15, 112b/9, 113a/2, 113a/3,
113a/4, 113a/6, 113a/8, 113b/10, 113b/3,
114a/13, 114a/4, 114a/5, 114a/9, 114b/14,
115a/1, 115a/13, 115a/2, 115a/5, 115a/6,
115b/1, 115b/5, 116a/6, 116b/15, 116b/8,
117a/7, 117a/9, 117b/12, 117b/2, 119a/15,
119a/6, 119a/8, 119b/10, 119b/14, 119b/3,
119b/7, 120a/1, 120a/13, 120a/15, 120a/6,
120a/8, 120b/11, 121a/3, 121a/5, 121b/14,
123a/12, 123a/5, 123a/9, 124a/4, 124b/13,

125a/11, 125a/6, 125b/8, 125b/9, 126a/8, 126b/14, 126b/3, 127a/1, 127a/13, 127b/2, 127b/5, 128a/11, 128a/14, 128a/8, 128b/8, 130a/2, 130a/6, 130b/3, 130b/9, 131a/13, 131a/14, 131b/14, 131b/3, 131b/4, 132a/15, 132a/2, 132b/4, 132b/8, 133a/1, 133a/2, 133a/6, 133b/10, 134b/2, 134b/6, 135a/11, 135a/15, 135a/7, 135b/14, 135b/15, 135b/3, 135b/4, 135b/5, 135b/6, 135b/7, 136a/12, 136a/4, 136a/5, 136b/1, 136b/10, 136b/11, 136b/15, 136b/2, 136b/3, 136b/6, 137b/4, 137b/8, 138a/9, 138b/11, 139a/9, 139b/14, 139b/15, 139b/4, 139b/8, 140a/12, 140a/4, 71a/1, 71a/13, 71a/6, 71b/10, 71b/13, 71b/2, 71b/4, 71b/5, 71b/7, 72a/10, 72a/12, 72a/13, 72a/3, 72a/6, 72a/7, 72b/11, 72b/14, 72b/8, 72b/9, 73a/11, 73b/11, 73b/8, 74b/3, 75a/12, 75a/13, 75a/15, 75a/4, 75b/12, 75b/14, 75b/15, 75b/7, 75b/8, 76a/15, 76a/2, 76b/15, 77a/11, 77b/1, 77b/5, 77b/7, 78a/10, 78a/12, 78a/6, 78b/1, 78b/13, 78b/14, 78b/15, 78b/4, 78b/5, 78b/7, 78b/9, 79a/1, 79a/13, 79a/14, 79a/15, 79a/4, 79a/5, 79a/8, 79b/1, 79b/12, 79b/14, 79b/15, 79b/3, 79b/4, 80a/1, 80a/10, 80a/12, 80a/13, 80a/14, 80a/4, 80a/6, 80b/1, 80b/10, 80b/11, 80b/3, 80b/6, 80b/7, 81a/6, 81a/9, 81b/1, 81b/11, 81b/3, 81b/6, 82a/11, 82a/4, 82b/1, 82b/14, 82b/7, 83a/11, 83a/15, 83a/3, 83a/4, 83b/12, 84a/14, 84a/7, 84a/8, 84b/11, 84b/3, 85a/2, 85a/3, 86a/10, 86a/13, 86a/4, 86a/6, 86a/7, 86b/12, 87a/2, 87a/9, 87b/8, 88a/1, 88a/11, 88a/4, 88a/8, 88b/12, 88b/15, 88b/2, 88b/5, 88b/6, 88b/9, 89a/1, 89a/6, 89a/9, 89b/1, 89b/15, 89b/2, 89b/4, 89b/9, 90a/12, 90a/6, 90a/8, 90b/11, 91a/9, 91b/3, 92a/12, 92a/6, 92b/10, 92b/5, 92b/7, 93a/11, 93a/13, 93a/8, 93a/9, 93b/1, 93b/10, 93b/8, 94a/13,

94a/14, 94a/4, 94a/7, 94a/8, 94b/15, 94b/4, 95a/11, 95a/6, 95b/1, 95b/15, 95b/2, 95b/3, 95b/5, 95b/6, 96a/10, 96a/14, 96a/3, 96a/5, 96a/7, 96a/8, 97a/3, 97b/1, 97b/11, 97b/14, 97b/15, 97b/5, 98a/1, 98b/14, 99a/1, 99a/11, 99a/3, 99a/7, 102b/1, 125a/15, 113a/13, 103b/2

o.+ dur 114a/5

2. “o” zamiri.

75a/7, 77b/3, 85b/4, 85b/5, 89a/3, 95a/10, 106b/10, 108a/10, 116b/5, 121a/4, 121a/9, 121a/10, 124b/6, 128b/9, 136a/12

ana “Ol” zamirinin yönelme hali, ona.

a. 125a/7, 130b/2, 133a/5, 73b/14, 74a/1, 74b/2, 77a/9, 85b/14, 85b/6, 92a/12

anda 1. Orada.

a. 102b/14, 103a/8, 110a/6, 124a/10, 73b/12

a.+ tür 97a/10

2. Onda

a. 129b/2, 81a/11

andan 1. Sonra, ondan sonra.

a. 99b/15, 99b/6, 100a/1, 101a/10, 101a/15, 102a/2, 102b/6, 104b/4, 104b/5, 108a/12, 111b/1, 111b/9, 112b/4, 113a/13, 103a/5, 113a/8, 117a/12, 117a/13, 117a/15, 117b/10, 117b/5, 119a/9, 126b/11, 126b/14, 133b/6, 133b/7, 135a/8, 138b/9, 139b/15, 73a/4, 78a/3, 78a/4,

80b/14, 81a/7, 91a/6, 93a/10, 96a/12,
96a/4, 97a/1, 98b/14, 98b/6, 98b/8, 99a/4

2: “Ol” zamirinin ayrılma hâli.
Ondan.

a. 134a/10, 125b/4, 119a/13,
106b/4, 106a/9, 95a/8, 75b/4

3. Oradan.

a. 77b/6

anı “Ol” zamirinin yükleme hali,
onu.

a. 115b/8, 120b/12, 123b/8,
128b/10, 128b/2, 129b/15, 129b/4,
130a/12, 130b/7, 131b/12, 132b/7, 133a/1,
135b/12, 137a/15, 72a/1, 73a/12, 73a/4,
74a/5, 75b/2, 75b/4, 75b/6, 81b/10, 82b/8,
88b/11, 89a/2, 90b/10, 90b/15, 90b/6,
91a/2, 96a/6, 130a/10, 137b/3, 137a/4

anıñ “Ol” zamirinin ilgi hali.
Onun.

a. 103a/4, 111a/9, 123a/11, 77b/8,
86b/13, 88a/9, 92b/15, 97b/3

anlar “Ol” zamirinin çokluğu.
Onlar.

a. 101a/5, 101b/5, 105a/9, 110a/1,
110a/14, 110a/15, 115a/14, 123b/15,
72a/9, 77b/14, 122b/12, 123a/14

a.+ a 101a/4, 110a/2, 139a/8,
76b/9, 77b/10, 99a/1

a.+ dan 134a/12, 77b/15

a.+ ı 105b/4, 108a/2, 122a/6

a.+ uñ 103b/8, 116a/12, 120a/3,
131a/12, 71b/5, 77b/9, 85b/8, 98a/10

anuñ → **anıñ**

a. 115a/12, 119b/1, 122a/7,
134a/11, 134a/7, 136a/2, 137a/9, 138b/10,
138b/11, 76b/1, 86b/11, 87b/1, 84b/12

a.+ ıla 87a/1

ol- 1. Meydana gelmek, varlık
kazanmak, vuku bulmak.

o.- a 104a/9, 105b/11, 107a/5,
107a/6, 108b/4, 110b/10, 110b/11, 118a/3,
123b/3, 133b/2, 134b/8, 139a/9, 89b/12,
92a/12, 106b/10, 108a/10, 85b/5, 87a/8,
94a/10

o.- an 101b/1, 105b/7, 106b/6,
113b/12, 128a/2, 138b/12, 140a/12,
75b/11, 78a/10, 80b/9, 89a/10, 90a/9,
94b/9, 96b/15, 103a/3

o.- añ 101a/10, 105b/2

o.- anları 111b/8

o.- asın 87b/9

o.- aydı 109b/6

o.- aydılar 108a/9

o.- dı 121b/14, 123a/5, 124a/11,
124b/9, 76b/1, 81a/11, 91b/5, 93b/8

o.- du 79b/2

o.- duğın 87b/1

o.- duğca 100b/4

o.- duğdan 96a/15

o.- dunuz 120b/8

o.- ıcağ 87a/1

o.- madı 99b/10, 124b/2
o.- mağı 100a/13
o.- mağın 90b/14
o.- mamak 125a/5
o.- masa 120a/6, 122a/15
o.- masun 106a/7, 109a/2,
123a/13, 76b/11, 76b/3, 92a/12, 92a/9
o.- masun 108b/4
o.- mayacağın 101b/7
o.- mayaydı 116a/11
o.- maz 139a/5, 85b/15, 86a/14
o.- mış 71a/6
o.- muşdur 124b/3
o.- sun 100a/9, 101a/3, 116a/14,
124b/11, 125a/6, 97a/9, 113b/2
o.- sa 132a/14
o.- ucak 132a/11
o.- un 101a/12
o.- up 99b/11, 124b/7, 76a/4,
89a/15, 127b/5, 80b/8, 132b/1
o.- ur 110b/4, 116a/15, 131b/9,
133a/5, 138a/13, 79b/6, 86a/1, 86a/2,
87a/2, 89a/5, 90a/3, 93a/4
o.- urdı 73b/12, 85a/8, 108a/10
o.- ursa 107b/7
o.- sañ 139a/11
o.- ursuz 105a/9
2. Bulunmak.

o.- duğca 110a/15
3. Yaklaşmak, gelip çatmak.
o.- dı 111b/7, 115a/1, 76a/1, 99b/8
o.- inca 95b/4
o.- madın 119b/8
o.- up 102a/1, 106a/5, 120a/13,
95b/6, 103b/3, 125b/9, 81a/15
o.- sun 81a/4
4. Bir görev, makam, san veya
nitelik kazanmak.
o.- duğun 118a/9
o.- mağı 102b/1
o.- masa 107a/14
o.- up 132a/12
5. Geçmek, tamamlanmak.
o.- madın 102b/2
6. Bir özelliğe, niteliğe sahip olma.
o.- sa 120a/4, 75a/13
7. Uymak, denkliğinde olmak.
o.- ur 134a/4
8. Yitirmek, elinden kaçırmak.
o.- up 135a/13
9. Haline gelmek, gibi olmak.
o.- dı 94a/2, 127a/14
āgāh o.- sun 73a/8 → āgāh
alay o.- up 127a/14, 127b/6,
127a/14, 127b/5 → alay

anadan ʔoğma o.- dılar 96a/11 →
ana

anadan ʔoğma o.- up 96a/8

ārāste o.- up 128a/12, 81b/7 →
ārāste

ayruksı o.- miş 80a/5 → **ayruksı**

bende o.- ıcağ 86b/4 → **bende**

bende o.- miş 114a/3

bī-‘aql o.- up 113a/5 → **bī-‘aql**

bī-ḥuẓūr o.- up 100b/15, 123a/6 →
bī-ḥuẓūr

bī-ḥūd o.- dı 129a/14, 88b/6 → **bī-**
ḥūd

bī-ḥūd o.- mişdı 111a/13

bī-ḥūd o.- mişlar 120b/12

bī-ḥūd o.- muşuz 120b/10

bī-ḥūd o.- up 106b/9,
111a/6, 111b/2, 111b/6, 117a/9,
118a/1, 121a/4

cem[‘] o.- dılar 76a/7 → **cem**

cem[‘] o.- sunlar 139a/8

cem[‘] o.- up 99b/13,
120b/1, 122b/10, 95b/11, 96b/12, 99a/10

cem[‘] o.- up ʔurdılar 103b/5

cenk o.- dı 93b/8 → **cenk**

bir yana o.- sa 132a/13 → **bir**

çāk o.- ur 72a/15 → **çāk**

çāk o.- urdı 114a/10

çāre o.- madı 129b/3, 83b/5 → **çāre**

defter-i dāsītān o.- up 75a/3,
101a/5 → **defter**

dermān o.- maz 77b/10 → **dermān**

direk direk o.- dı 130b/13, 90b/13,
95a/5 → **direk**

direk direk o.- up 129a/3,
132a/4, 139b/7

düşmān o.- urlar 102b/15 →
düşmān

eksik o.- ma 110a/6 → **eksik**

eksik o.- mazın 109b/10

esīr o.- duğına 123a/6 → **esīr**

esīr mi o.- dılar 107a/6

eyü o.- dı 125b/4 → **eyü**

ğāfil o.- ma 132b/2, 140a/15,
87a/4, 92b/9 → **ğāfil**

ğāfil o.- mağ 86a/14

ğāfil o.- mañ 101a/12,
107a/13, 107b/7

ğāib o.- miş 103b/11 → **ğāib**

ğāib o.- mişlar 103b/11

ğam-nāk o.- up 125b/3 → **ğam-nāk**

ğarim o.- urdum 77a/9 → **ğarim**

ğarğ o.- dı 71a/15 → **ğarğ**

ğarğ o.- miş 94b/6

ğarğ o.- up 126a/9, 127a/6,
128a/1, 138a/11, 74a/3, 92b/12

ğarğ o.- ursın 79b/6

ğāyib o.- dılar 110a/1 → **ğāyib**

ğāyib o.- miş 109b/14,
113b/13

ğāyib o.- up 109b/11

ğāyib o.- ur 109b/11,
109b/12

gerim o.- up 116a/4 → **gerim**

germ o.- dı 114b/14 → **germ**

germ o.- dılar 93b/8

germ o.- ıcağ 78a/5

germ o.- up 133a/1

gibi o.- up 108b/5, 108b/7 → **gibi**

göremez o.- ayazdı 81a/4 →
görmek

hālī o.- inca 102b/6 → **hālī**

hālī o.- mayup 101b/11

hālī o.- maz 81b/11

hāşıl o.- madı 112a/1, 121a/11 →
hāşıl

hāşıl o.- ur 73b/2

havāle o.- up 97b/7 → **havāle**

hayf o.- mas 88a/8 → **hayf**

hayrān o.- dı 115b/1, 138a/3,
138b/13 → **hayrān**

hayrān o.- dılar 109a/5,
111b/9, 113a/9

hayrān o.- up 100a/7,
115b/6, 138b/11

hayrān o.- ur 134a/2

hāzır o. 140a/15 → **hāzır**

hāzır o.- dılar 102b/11

hāzır o.- miş 126b/4

haber o.- dı 113b/1 → **haber**

haber-dār o.- dı 129a/5,
75a/15, 95a/13

halāş o.- dılar 109a/7 → **halāş**

halāş o.- duğına 80b/13

halāş o.- duñ 114b/8

halāş o.- maz 114b/1

halāş o.- ur 114b/1

halka o.- up 91b/14, 95b/3 → **halka**

hāmūş o.- miş 80b/2 → **hāmūş**

hāmūş o.- up 79b/11

hāmūş o.- ur 100a/10

hayrān o.- dılar 132b/6, 85b/8 →
hayrān

hayrān o.- up 77b/8,
88b/10

hayrān o.- ur 133b/13

hayrān o.- urlardı 75b/15,
92a/4, 92b/15

helāk o.- dıyısı 98b/13 → **helāk**

helāk o.- maqıla 98a/15

helāk o.- mışdı 96b/2

helāk o.- mışdı 98b/12

helāk o.- up 78a/6, 79b/14

hem-dest o.- urlar 93b/13 → **hem-
dest**

himmetciñ o.- sun 138b/3 →
himmet

hōş o.- up 96a/11 → **hōş**
hōş o.- urdı 96a/8

hurde hām o.- mışlar 80b/3 →
hurde hām

iş o.- masun 123b/1 → **iş**

ķābil o.- madı 121a/15 → **ķābil**

ķadīr o.- madılar 138a/8 → **ķadīr**

ķat ender ķat o.- up 127b/7 → **ķat**

kemer kemere o.- dılar 83a/12 →
kemer

ķurbān o.- an 98a/12 → **ķurbān**
ķurbān o.- up 78a/2

ma'lūm o.- dı 85b/13 → **ma'lūm**
ma'lūm o.- sun 112b/7
ma'lūm-ı şerifiñüz o.- sun
99a/13

mātemde o.- dılar 125b/3 →
mātem

melūl o.- dı 107a/13 → **melūl**
melūl o.- up 103b/12,
110a/13, 96b/9, 97a/4

mest o.- up 116b/10, 81a/3 → **mest**

meşgūl o.- dılar 99b/5, 102a/10,
114b/10, 120a/9, 74a/6, 78a/12,
96b/7 → **meşgūl**
meşgūl o.- dılar 115a/1,
78a/14

meşgūl o.- up 113b/7

mişāl o.- up 80b/8 → **mişāl**

muḥkem o.- a 103a/3 → **muḥkem**

muķābil o.- avuz 101a/8 →
muķābil

muķābil o.- dı 72a/9

muķābil o.- dılar 73a/14

muķābil o.- ıcaķ 74a/7

muķābil o.- ınca 133b/6

muķābil o.- mış 71a/7

muķābil o.- up 128a/11,
128b/13, 132a/2, 74b/7, 81b/5, 82b/10,
87a/11, 94b/15

muķārin o.- up 128a/12, 128b/13
→ **muķārin**

muķayyed o.- madum 76b/10 →
muķayyed

muķayyed o.- mayup
88a/7, 89b/12

müfīd o.- madı 134b/6 → **müfīd**

münhezim o.- salar 116b/5 →
münhezim

müselmān o.- dı 112b/6 →
müselmān

müselmān o.- up 100b/9

müstağraķ o.- mış 126b/2 →
müstağraķ

müstağraķ o.- up 126b/6

nā-bedīd o.- a 78b/11 → **nā-bedīd**

nā-bedīd o.- dılar 75a/12

nā-bedīd o.- mış 78b/3

nā-çār o.- up 78b/12 → **nā-
çār**

nār u nūr o.- dılar 77b/14 → **nār u
nūr**

nār u nūr o.- sun 97a/9

nār u nūr o.- ur 98a/13,
97a/9, 98a/14

naşīb o.- a 82a/15 → **naşīb**

nerim o.- up 114b/11, 116a/5 →
nerim

nerm o.- ıcağ 78a/5 → **nerm**

pāre o.- dı 140a/11, 90a/8 → **pāre**

pāre o.- up 88b/5

pāre pāre o.- dı 132b/5

pāy-dār o.- mayup 71a/7 → **pāy-
dār**

pāy-dār o.- mazdı 116a/12,
85b/6

pāyidār o.- mazduñ 89b/8 →
pāyidār

perīşān o.- up 120b/9, 125a/4,
125b/3 → **perīşān**

perīşānī o.- dılar 123a/14

perrān o.- urdı 91b/10 → **perrān**

peydā o.- dı 129b/14, 71b/14,
73b/5 → **peydā**

peydā o.- up 129a/2, 79a/5

peyvesteler o.- up 91b/7 →
peyveste

pīrāste o.- up 128a/13, 81b/8 →
pīrāste

rāzı o.- dı 121b/10 → **rāzı**

rāzı o.- sun 77b/15

revān o.- up 104a/12 → **revān**

şağ o. 132b/1 → **şağ**

şağ o.- sun 98a/13

sākin o.- up 101a/7 → **sākin**

serāsime o.- dı /15 → **serāsime**

serāsīme o.- dı 137b/13

serāsime o.- mışlardı

72a/10

serāsime o.- up 129b/15

serāsīme o.- up 92a/7

sermet o.- urlar 93b/13 → **sermet**

ser-nigūn o.- a 89a/15 → **ser-nigūn**

ser-nigūn o.- dı 71b/9

ser-nigūn o.- up 129b/11,
71b/1, 72b/7, 90b/3

siper o.- up 137a/11 → **siper**

süvār o.- an 92b/14 → **süvār**

süvār o.- dı 126b/13,

90a/10

süvār o.- dılar 80a/11

süvār o.- inca 104b/1

süvār o.- mış 72a/2

süvār o.- mış 134a/1,
87a/13, 87a/6, 92a/1, 92b/13,
94a/12, 94b/3, 72a/2

süvār o.- mişdur 77b/11	tārumār o.- dılar 92a/7 → tārumār
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	tārumār o.- up 116b/5, 129b/9
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	o.- up 121a/7, 124a/14 → terāş
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	tīz o.- uñ 121b/8 → tīz
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	tīz o.- un 131b/2
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	‘üryān o.- dı 93b/11 → ‘üryān
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vākıf o.- up 103a/3 → vākıf
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vākı‘ o.- dı 105b/11b → vākı‘
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vākı‘ o.- ursa 110a/7
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vehim-nāk o.- ıcağ 72b/1 → vehim-nāk
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vehim-nāk o.- dılar 138a/1
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	vehim-nāk o.- up 130a/11
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	yara o.- up 125a/12 → yara
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	yarağ üzerine o.- dılar 101a/14, 101b/6 → yarağ
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	yardımcuñ o.- sun 138b/3 → yardımcu
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	yardumcuñ o.- up 138b/2
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	yezdān-perest o.- up 114a/3 → yezdān-perest
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	zaḥım-dār o.- an 96a/9 → zaḥım- dār
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	zaḥım-dār o.- dı 86a/10, 86a/9
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	zaḥım-dār o.- mışlar 96a/1
süvār o.- up 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7	zebūn o.- dı 85b/11 → zebūn

oluk Bir şeyin akmasına yarayan üst yanı açık boru.

o. 137a/11

o.+ ı 74a/15

o.+ ına 74a/11

olun- Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil.

ternīb o.- miş 121a/7 → **ternīb**

şabr o.- sun 125a/14 → **şabr**

omur Omurgayı meydana getiren küçük kemiklerden her biri.

o.+ ı 85a/9

omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.

o.+ ına 127b/2, 128b/6, 72a/5

o.+ ları 74a/11

o.+ ların 136b/11

o.+ una 131a/5

on On sayısının adı.

o. 82a/6, 86b/4, 86b/6, 91a/11, 91a/2, 91b/14, 91b/15, 99a/6

o.+ da 89a/4

oñat Özenli, düzgün, uygun.

o. 110a/14, 121a/4

on biñ On bin sayısının adı.

o. 115b/11

on iki On iki sayısının adı.

o. 96b/15

on iki biñ On iki bin sayısından adı.

o. 127b/14

oñmadık Bedbaht, talihsiz, başı beladan kurtulmayan.

o. 130b/6, 73a/2

on yedi On yedi sayısının adı.

o. 138a/4

ora O yer.

o.+ nıñ 72b/12

ordu → **orçu**

o.+ sına 106a/12

orman Ağaçlarla örtülü geniş alan.

o.+ a 109a/7

orfu Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü.

o.+ sına 108a/5

o.+ ya 108b/2

orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.

o.+ da 107a/6

o.+ sına 108a/13, 131b/7, 73a/5, 76b/4, 90b/5

o.+ sında 73b/11, 84a/15, 84a/9

o.+ sından 139b/6, 75a/11, 78b/3, 95a/4

o.+ ya 106a/4, 106b/5, 117a/14, 119b/15, 91b/15

o.+ ya al- Her yanını çevirmek, kuşatmak. 123b/5, 126a/10

ot Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.

o. 117a/7, 117a/9

o.+ ı 96a/10

o.+ larından 117a/6

o.+ uñ 117a/7

otur- 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.

o. 100a/14

o.- amazlar 125a/13

o.- amazları 114a/9

o.- an 100a/6, 115b/5, 118a/12

o.- dı 114b/8, 121b/11, 122b/9, 125a/3, 88a/9

o.- dılar 105b/9, 123a/15, 125a/4, 95b/12, 96b/13

o.- mağa 125a/9

o.- mağın 123a/2

o.- mak 121a/15

o.- mağ 121a/11

o.- up 102a/1, 102a/10, 102a/12, 104a/13, 106a/3, 106a/5, 106b/3, 107a/1, 109a/15, 110b/2, 110b/8, 113b/6, 114b/10, 117b/13, 118a/15, 119b/11, 119b/6,

o.- ur 123b/11, 87b/14

o.- urdı 81b/9, 82a/4

o.- urlar 113a/1, 122b/15, 123b/6

2. Bu biçimde yerleştiği yerde kalmak.

o.- ur 117b/8,

o.- up 80a/8, 81a/7

3. (Kıdem bakımından bir sınıfta) yer almak.

o.- ur 87b/14

4. Bir işi yapmakta olmak, bir işe başlamak üzere olmak.

o.- dılar 99b/3

üzerine heybet o.- dı 130a/12→

üzeri

üzerine o.- ur 94b/14 → **üzeri**

otuz Otuz sayısının adı.

o. 73b/8, 80b/6, 86b/7, 96b/1, 98b/11, 99a/15

otuz altı Otuz altı sayısının adı.

o.126b/1

otuz bin Otuz bin sayısının adı.

o. 80a/12

otuz iki Otuz bin sayısının adı.

o.+ si 98a/14

otuz üç Otuz bin sayısının adı.

o. 127b/9

Ö-ö

öç Kötü bir davranış veya sözü cezalandırmak için kötülükle karşılık verme isteği ve işi, intikam.

ö.+ inden 81a/4

ögin- Kendi kendini övmek.

ö.- esin 101b/14

öğren- Bir şeyi yapma husûsunda alışkanlık kazanmak, yetenek sahibi olacak duruma gelmek.

ö.- sün 81b/14

öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.

ö.- medi 129a/11

öldür- Bir canlının yaşamına son vermek.

ö.- mezüz 74b/14

öldüreyaz- Az kalsın öldürmek.

ö.- dılar 105a/5

‘ömr (Ar.) Yaşam.

‘ö.+ i 81a/9

‘ö.+ üm 100b/4

‘ö.+ ümüz 121b/7

‘ö. geçir- Yaşamak.

‘ö.+ üm geçir-100b/5

öñ 1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

ö.+ e 79b/13

ö.+ i 103a/7

ö.+ in 96b/5

ö.+ ince 133b/1, 138a/14, 138b/4, 92a/11

ö.+ inden 72b/13, 73a/1, 92b/5, 138b/6

ö.+ ine 104a/3, 106a/13, 110b/13, 113b/9, 116b/11, 118b/2, 92b/4,

94a/8, 98b/10, 78a/3

ö.+ lerince 112b/13

ö.+ lerine 97a/15

ö.+ ünçe 133a/11

ö.+ ünde 116a/2

2. Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı.

ö.+ inde 99a/11, 99a/12, 100a/5, 100b/2, 103b/9, 104a/13, 111a/15, 113b/12, 119b/14

ö.+ ine 102b/12

ö.+ in al- Önünü kesmek, önüne çıkmak. 137a/7, 74a/4, 128b/12, 129b/6, 133b/5, 138b/6, 84b/9, 85a/15, 86a/7, 87a/11, 88b/14, 132a/1

ö.+ ine düş- Birine kılavuzluk etmek. 102a/6, 114a/3, 126b/15

öp- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek.

ö.- diler 114b/9

ö.- üp 100b/2, 105a/10, 115b/2, 116a/2, 87a/6

ören Harap, yıkık durumda olan.

ö. 72a/4

ö.+ iñ 73a/2

ören-püş (Far.) Bakımsız, dağınık, pis giyen, paspal giyimli.

ö. 72a/14, 72a/11, 73a/8, 74a/4, 84a/13

Argarım-ı ö. 72a/1, 74a/5, 74a/7, 75a/13, 75a/8, 82b/4, 82b/9, 83b/12, 84a/12, 84a/6, 72a/15

Argarım-ı ö.+ a 75b/2, 83b/5

Argarım-ı ö.+ dan 74b/15

Argarım-ı ö.+ uñ 74a/3, 83a/13, 84b/9

örü tur- Ayağa kalkmak, ayakta durmak.

ö. -up 74b/4

öte Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, beri karşıtı.

ö. 112b/8, 73b/9, 76b/6, 78b/6,
89b/14

ö.+ den 129b/12, 137b/1, 139b/10,
75b/3, 85a/10, 91a/8

ötürü Bir şeyden dolayı, bir şey
yüzünden, dolayı. Ötürü.

ö. 109a/12, 109b/8, 112b/3

ötürü → **ötürü**

ö. 96a/6

öyke Öfke.

ö.+ sinden 136b/11

P-p

pādiṣāh (Far.) Hükümdar, sultan.

p.+ ları 118a/14, 95b/12

p.+ ların 118b/5

p.-ı bī-zevāl Varlığı son bulmayan,
baki padişah 120a/5

pāk (Far.) Temiz, temiz bir şekilde.

p. 121a/7

p. eyle- Temizlemek.

100b/6, 80b/15

p. kıl- Temizlemek. 128a/14

p. tut- Bir şeyi kirlletmeden,
bozmadan kullanmak, temiz olmasına özen
göstermek. 117b/5

2. Bitmişlik, tükenmişlik, korku.
(?)

p.+ im 134a/12

pāpas (Yun.) Hristiyan din adamı,
peder.

p. 118a/9

p.+ lar 128a/8

pāre (Far.) Parça.

p. 108b/5, 108b/7, 112a/4,
117b/10, 126b/1, 88b/1

p.+ si 136a/12, 94a/12

p.+ sine 94b/4

p.+ siyile 140a/12, 90a/9

p. eyle- Parça parça etmek,
parçalamak. 115a/7

p. ét- Parça parça etmek,
parçalamak. 92a/3

p. kıl- Parça parça etmek,
parçalamak. 88a/5, 71b/11, 93a/2

p. ol- Parçalanmak, parçalara
ayrılmak. 140a/11, 90a/8, 132b/5, 88b/5

pāre pāre kıl- Parça parça, lime
lime etmek. 71b/11

pāyitaht (Far.) Başşehir, başkent.

p.+ ında 73b/6, 94b/12

p.+ ın 131b/12

p.+ ın 95b/3

pāy-dār (Far.) Kalıcı, devamlı, sabit.

p.+ ınuzdur 124a/1

p. ol- Kalmak, yok olmamak, var olmakta, yaşamakta devam etmek. 116a/12, 85b/6, 71a/7

p.+ lar 109b/11, 109b/2, 115a/9, 115b/9, 122b/3, 72a/7, 75a/12, 75b/14, 76a/8, 89b/8, 98b/12, 99a/7

p.+ lara 109b/15

payidar → **pāy-dār**

p.+ lardan 96b/15

p. ol- → pāy-dār olmak

p.+ ları 101a/2, 104a/13, 106a/1, 113b/13, 116a/1, 127b/15, 77a/2, 82a/10, 85b/14, 96b/11, 97a/2, 99a/15, 99a/5, 80b/3, 83a/4

p. ol- 89b/8

pāymāl (Far.) Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş.

p.+ larıdır 101a/4

p.+ larla 78b/15

p. ét- Ayaklar altına almak, hakir ve perişan etmek. 120a/2

p.+ ların 78a/6, 97b/10

p.+ larına 101a/9, 116b/1

p.+ larından 109b/1, 131b/14

pehlivān (Far.) İri yapılı, kuvvetli kimse, yiğit, cesur, kahraman, savaşçı.

p.+ larının 125b/3

p.+ larıyla 78b/4

p. 100b/3, 116a/15, 135a/5, 135b/13, 139a/13, 139b/3, 71b/3, 73b/7, 74b/5, 77a/7, 86b/8, 92b/9

p.+ laruñ 112b/7, 125a/8, 138a/2, 97a/1, 98a/15, 83a/3

p.+ a 77a/8

p.+ lığı 76a/10

p.+ dır 73b/1

p.+ umuzuñ 135b/9

p.+ dur 86b/12

p.+ uñ 134b/7

p.+ ı 102a/14, 103a/14, 106a/2, 131b/5, 134a/15, 134a/7, 138a/9, 139a/1, 72a/1, 72b/3, 73a/8, 73b/6, 74b/12, 82b/9, 86a/9, 92a/10, 94a/14, 94a/9, 94b/12, 94b/13, 94b/8, 97b/12, 123b/10, 131b/8

p. -ı nām-dār Namlı pehlivan 73a/1

p.- ı ‘ālem Alemin pehlivanı 113a/6, 136b/5, 75b/4

p.+ ı 137b/13, 77b/2, 83b/9

p.- ı Kūh-istān Kuhistan pehlivanı 116a/11, 116b/3, 125a/7

p.- ı Nārunūr Narınur'un pehlivanı
138b/2

pehlivānlık Güçlülük, kuvvetlilik, yiğitlik, savaşçılık.

p.+ ın 74a/1

pehlivānlık → pehlivānlık

p. 73b/14

pek Sıkıca.

p. 111b/12

pekle- Beklemek.

p.- yüp 117a/4

nevbet p.- yen 117a/8, 117b/15 →

nevbet

penbe (Far.) Pamuk.

p. 117a/5, 91a/10

penīr (Far.) Maya ile katılaştırılarak sütten yapılan ve birçok türü olan besin.

p. 108b/1

p.+ den 108b/7

p.+ im 105a/4

perīṣān (Far.) mec. Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip.

p. 125a/4

p. ol- 1. Dağılmak, karmakarışık duruma gelmek. 120b/9

2. Acınacak duruma gelmek

125a/4, 125b/3

perīṣānī (Ar.) Perişan halde.

p. ol- Perişan duruma gelmek.

123a/14

perīṣānlık Acınacak durum, zavallılık.

p.+ ı 110a/1

perrān (Far.) Uçan, uçucu.

p. ol- Uçmak, fırlamak, yerinden ayrılmak. 91b/10

pervā (Far.) Çekinme, sakınma, korku.

p.+ mız 106a/9

pes (Far.) Şu halde, öyle, öyleyse, imdi.

p. 100a/3, 102b/11, 106b/4, 111a/13, 114b/14, 115b/13, 116b/10, 116b/5, 71a/6, 71a/7, 72a/7, 74a/2, 75a/15, 76a/11, 76a/5, 81a/6, 82a/4, 86a/1, 86b/9, 96a/8, 96b/2, 132b/3

peşkeş (Far.) Hediye, armağan.

p.+ lerin 116a/1

peydā (Far.) Açıkta ve meydanda olan, aşîkar, zahîr.

p. kı1- Meydana getirmek. 96a/6

p. ol- Ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek. 129b/14, 71b/14, 73b/5, 129a/2, 79a/5

peyk (Far.) Haberci.

p.+ i 129a/9

p.+ in 71a/12

p.- i ecel Ecel habercisi 71a/13

peykān (Far.) Okun ucundaki sivri demir, temren.

p.+ ın 132a/6

peyker (Far.) Yüz.

gürz-i gūh-i p.+ e 136a/5 → **gürz**

gūh-i p. 71a/2, 72b/10, 88b/13, 93a/11 → **gūh**

gürz-i gūh-i p. 93b/1, 94b/5 →

gürz

gürz-i gūh-i p.+ e 139a/14,

75b/7

gürz-i gūh-i p.+ in 93a/6

peymāne (Far.) İçki kadehi, özellikle şarap kadehi.

p.+ si 71b/8

peyveste (Far.) Ulaşmış, erişmiş, vasıl olmuş.

p. ol- Ulaşmak, erişmek.

p.+ ler ol- 91b/7

pırlankuc (?) Yiğit, kurtarıcı kişi.

p. 131a/12, 79b/7, 80a/15

pıl (Ar.) Fil.

ejderyā-yı p.- i siyah-ı baid
132b/12 → **ejderyā**

pîr (Far.) Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye lâîk, tecrübeli ve üstat kimse.

p. 132a/12, 71b/11, 71b/10, 71a/2

p.+ dūr 71a/6

p.+ i 126b/3, 71a/4

p.+ ler 95b/14

p.- i nām-dār Namı olan, namlı pir

71a/4

p.-i Şehsüvār Şehsüvar adlı pir

71b/7

pirāhen (Far.) Giyim, giyecek.

la‘l-i p. 82a/14

pīrāste (Far.) Süslenmiş, donatılmış.

p. ol- Süslenmek, donatılmak.

128a/13, 81b/8

pīrlık Pir olma durumu.

p. 118b/9

piyāde (Far.) Yaya savaşan asker sınıfı.

p. 115b/11, 127b/3

p.+ si 115b/11

post (Far.) 1. Koyun vb. hayvanların derisinden yapılmış gocuk.

p.- ı kiş 72a/4

pūlād (Far.) Çelik.

p. 139b/13, 93a/14

p.+ a 126a/9, 127b/15, 138a/11, 72a/13, 72a/3, 74a/3

pulanķuc → **pırlanķuc**

p. 80a/2

pūş (Far.) Giyen anlamında son ek.

p. 71a/1

pūr (Far.) Dolu.

pūr-pāre- i āteş-i Ṭar‘isī Öfkeyle dolu, kızgın Ṭar‘isī 124a/15

pūr-hūn (Far.) Kan dolu, kanlı.

p. 93b/12

hāk-i p. 93b/12 → **hāk**

ṭās-ı p.+ a 90a/6 → **ṭās**

pūr-telbīs (Far.) Hileyle, oyunla dolu.

iblis-i p. 102b/10 → **iblis**

pūşte (Far.) Tepe, yığın.

p. 76b/5

R-r

ra‘d (Ar.) Gök gürlemesi, gök gürültüsü.

r. 72b/14

r.- ı felek Göğün gürlemesi 130b/5

şadā-yı r.+ ı 94a/1 → **şadā**

rahm (I) (Ar.) Memelilerde yavrunun içinde olduğu ve doğuncaya kadar büyüyüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı, rahim.

345

raht (Far.) Yola çıkarken alınan eşya, yol malzemesi.

r.+ in 107a/15

rast (Far.) Rastlama, tesadüf.

r. gel- Rastlamak, tesadüf etmek.
74a/6, 92b/2, 109b/2, 106b/3, 78b/7,
79b/15, 94a/6, 94a/7, 97b/13, 97b/2

rāvī (Ar.) Rivayet eden, anlatan, nakleden kimse.

r. 101b/15, 101b/6, 101b/8,
102b/6, 104a/4, 105b/1, 105b/13, 109a/7,
111a/6, 120a/13, 125b/6, 132a/8, 137a/13,
71b/2, 74b/14, 74b/3, 76a/1, 78b/1, 81a/15,
84a/11, 86b/4, 88a/3, 92b/1, 93b/8, 94a/4,
94b/7, 95b/5

rāzī (Ar.) Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren.

r. ol- Kabul etmek, uygun bulmak, istemek. 121b/10, 77b/15

redd (Ar.) Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.

r. eyle- Kabul etmemek, geri çevirmek. 100b/4

renk (Far.) Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum.

r. 121a/7, 122a/1

r.+ e 136b/2

r.+ i (rengi) 92b/14, 134a/1

r.+ ler 122a/5, 124a/14

revān (Far.) Akan.

r. ol- Yola koyulmak, gitmek.

104a/12

baḥr-i r. 126a/2 → **baḥr**

rezim (Far.) Kavga, cenk, savaş.

r. 76a/6, 77a/4, 95b/9

rezm (Far.) → **rezim**

r. 115a/14

rızā (Ar.) Razı olma, isteme, istek.

r. vēr- Razı olmak, onamak, uygun bulmak. 78b/14

ri'āyet (Ar.) Uyuma, itaat etme.

r. 119a/10

r. eyle- Saygı göstermek, saymak.

99a/1

r. kıl- Uymak. 73b/15

rikāb (Ar.) Üzengi.

r.+ in 105a/10, 87a/5
r.+ ından 137a/2, 90b/2, 93b/4

rūstāyī (Ar.) Köylü.

r. 105a/1, 105b/1
r.+ ye 104b/13

rūzgār (Far.) 1. Yer değıştiren hava, bu havanın hissedilen etkisi, yel, bad.

r. 115a/6, 115b/7, 117a/7

2. Devir, vakit, zaman.

r. 83b/15, 110b/1

rūstem (Far.) Yiğit, kahraman.

r.+ ler 72a/6, 92a/3, 92b/15

r.+ leri 75b/15

rūsvāy (Far.) Kötülükle şöhet bulmuş, rezil, kepaze.

r. ét- Rezil etmek, rezil kepaze etmek. 139a/2

S-s

sā'at (Ar.) 1. Vakıt, zaman.

s. 128b/1, 82a/14, 125b/8

2. Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası.

s. 102b/2

şabā (Ar.) Sabah yeli.

bād-ı şabā-veş 75b/8, 78b/2, 79b/13 → **bād**

şabāḥ (Ar.) 1. Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.

ş. 111b/7, 115a/1, 119b/8, 120a/13, 121b/13, 103b/3, 99b/8, 81a/4, 125b/9, 81a/15

ş.+ a 103a/10, 110b/9, 111a/10

ş.+ dek 114b/15

2. (İsim tamlamasının birinci öğesi olarak) Günün bu vaktinde yapılan veya olan şeyleri ifade eder.

s. 126a/15

şabır (Ar.) → **şabr**

ş.+ dur 98b/4

şabr (Ar.) Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.

ş. 86b/13

ş. eyle- Sabırlı davranmak, sabır ve tahammül göstermek. 102b/6, 116b/2

ş. olun- Sabır gösterilmek. 125a/14

şaç 1. Baş derisini kaplayan kıllar.

ş.+ ı 121a/6, 122a/5, 124a/14,
124b/5

ş.+ ın 100b/6, 117b/4, 135b/9

ş.+ ların 122b/4, 125b/13

ş.+ larından 121a/9

ş.+ uñ 124b/7

2. Bir nesnenin tepesindeki at kılı
püskül.

ş.+ ın 81b/3

şaç- Bir maddeyi bir yüzey üzerine ince
bir tabaka olarak yaymak, dökmek,
serpmek.

ş.- up 98a/8

şaçıl- Etrafa dağılmak, yayılmak.

ş.- dı 75b/10

şadā (Far.) Ses, avaz.

ş.+ dan 113b/11

ş.+ sı 71a/5

ş.+ sından /15, 114a/10

ş.- yı ra'd Gök gürültüsü sesi 94a/1

şādık (Ar.) 1. Dostluğunda samimi ve
vefalı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği
vefayı gösteren, sadakatli (kimse) .

ş. 86a/15

şubh-i ş. 81a/10 → **şubh**

şadr (Ar.) Bir şeyin başı, baş tarafı, en
yüksek yeri.

ş.+ ına 126b/15, 81b/8

ş.+ ından 71b/14

şadranc (Far.) İki kişi arasında altmış dört
kareli bir tahta üzerinde değerleri ve adları
değişik siyah ve beyaz on altışar taşla
oylanan bir oyun.

ş.+ ının 87a/14, 92a/1

şaf (Ar.) Yan yana düzgün bir şekilde
sıralanan kimselerin meydana getirdiği
dizi, sıra.

ş.+ ına 97a/4

ş.+ lar 126a/4

ş. bağla- Sıra teşkil etmek,
sıralanmak.

ş.+ lar bağla- 81b/6,
126a/4, 128a/4

şafā (Ar.) Eğlence, neşe, zevk.

ş.+ da 96b/8

şaffār (Far.) Bakırcı (?)

ş.+ lar 128a/14

şāfī (Ar.) Temiz, saf, halis.

ş. 94b/5

şag 1. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

ş. 113b/2, 116a/2, 128a/3, 128a/5, 137b/10, 84b/4, 87b/11, 87b/12, 95b/9

ş.+ ma 126b/2

2. Sağlam, sağlıklı, sıhhatli

ş. **ol**- Hayatta olmak, yaşamak.

132b/1, 98a/13

şag sālim Hiçbir zarar görmeden, sağ selamet.

ş. 96a/1

sağlık Yaşamakta, sağ olma durumu.

ş.+ ı (sağlığı) 133a/7

şāhib-firāş (Far.) Yatağa düşmüş, yatak esiri olmuş hasta.

ş. **eyle**- Yatağa düşürmek. 135b/10

şāhib-kırān (Far.) Uğurlu olarak bilinen Zühre (Venüs) ve Müşteri (Jüpiter) yıldızlarının aynı burç ve aynı derecede oldukları kutlu zamanda doğan kimse, böyle bir zamanda tahta çıkan çok başarılı hükümdar.

ş. 100b/4, 111b/4, 112a/10, 120a/3, 133a/4, 87b/4

ş.+ a 112a/11

ş.+ ıñ 108a/11, 86b/15

ş.+ laruñ 74b/12

ş.- ı **ādem** İnsanoğlunun hükümdarı 99a/12

ş.- ı **‘ālem** Yeryüzünün hükümdarı 100b/3, 107b/9, 112b/6, 112a/14, 86b/15, 86b/9

cihāngīr-i ş. 74b/11 → **cihāngīr**

tarīk-i ş. 74b/10 → **tarīk**

şāhib-kırānlik → **şāhib-kırānlik**

ş. 133a/5, 134a/5

şāhib-kırānlik Şāhib-kırān olma durumu.

ş. 76a/10, 75a/2, 87b/8

şahrā (Ar.) Çöl.

ş.+ da 110b/13

sāir (Ar.) Başka, diğer, öteki, öbür.

s. 113b/1, 114b/8, 116b/1, 118b/5, 119b/4, 122a/2, 122a/3, 127a/11, 97a/1, 97b/10

s.+ leridür 101a/4

s.+ lerinden 99a/2

şakal Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü.

ş. 74a/9

ş.+ ı 121a/7, 121b/13, 122a/5, 124a/14, 124b/5, 74a/10, 74b/2

ş.+ ın 100b/6, 119b/15, 119b/3, 121b/9, 135b/9, 83b/13

ş.+ ın 124b/7

ş.+ ın 117b/4

ş.+ ının 118b/14, 118b/7, 119a/3

ş.+ ının 121b/3

şakallu Sakalı olan.

ş. 118a/4, 119a/12

şakın- Olabilecek şeyleri düşünerek kendini korumak için tedbirli olmak, tedbir almak.

ş. 114b/4, 127a/4, 129a/10

sākin (Ar.) Öfkesi veya heyecanı yatışmış, huysuzluğu geçmiş, acısı dinmiş, teskin olmuş.

s. ol- Sakin duruma gelmek, sakinleşmek 101a/7

şakla- mec. Korumak, esirgemek.

ş. 93a/15

şakr (Far.) Hurma suyu.

ş. 135b/10

şal- 1. Yollamak, göndermek.

ş.- dı 81a/12, 81a/13

ş.- up 79b/13

2. Sarkıtmak.

ş.- up 100a/10, 122b/15

başın ş.- dı 114a/14 → **baş**

el ş.- dı 118a/6 → **el**

nażar ş.- up 139b/11 → **nażar**

sāye ş.- miş 104a/12 → **sāye**

şalivér- Bırakmak, koyuvermek, serbest bırakmak.

ş.- di 135b/2, 83b/5

şalābet (Ar.) Kuvvet, sebat, sağlamlık.

ş. 133b/14

ş.+ in 112a/9

ş.+ ine 92b/15, 138b/11

şalābetlü Kuvvetli, sebatlı, sağlam.

ş. 72a/14

şalavāt (Ar.) Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

ş. 126b/14

sālim (Ar.) Esen, sağlam.

s. 113b/2

salṭanat (Ar.) Hükümdarlık, sultanlık.

ümerā-yı s. 76a/11 → **ümerā**

şaman Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları.

ş. 91b/1

sāmī (Ar.) Yüksek, yüce.

s. 72a/7

samūd (Far.) Deve.

s.- i semin Etine dolgun, iri deve
96b/3

şan- 1. Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, öyle olabileceğini düşünmek, zannetmek, zanneylemek.

ş.- asın 94a/2, 74a/15

ş.- dılar 102b/2

ş.- up 85a/3

ş.- urduḵ 135a/5

ş.- ursın 139a/13, 82b/11

2. Kesin olarak bilmediği bir şey hakkında tahmîne dayanarak hüküm vermek, zan ve kıyasla hükmetmek, tahmin etmek.

ş.- duñuz 123b/15

saña Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

s. 100a/14, 101b/13, 122a/2, 124b/2, 132a/12, 132a/14, 133b/7, 133b/8, 75a/3, 89a/5, 92a/10

şan'at (Ar.) Bir şey yapmada gösterilen ustalık.

ş. 140a/4

sancaḵ Bir devletin, bir askeri birliğin şeref ve gururunu temsil eden, kenarları saçaklı, üzerinde çeşitli şekiller ve işlenmiş yazılar bulunan, yere dikilecek şekilde yapılmış gönderli bayrak.

s. 115a/7, 85a/14, 91a/11

s.+ lar 126b/15, 131b/1

s.+ ları 127a/12, 127b/10, 127b/11

sancaḵlu Sancak sahibi olma durumu.

s. 127a/12

şanki (Far.) Anlatılan şeyin gerçekte var olmadığını, fakat öyle sanıldığını gösterir, sözüm ona, sözde, güya.

ş. 74a/14, 84a/4

şanṭal (Yun.) Taht, koltuk.

ş.+ da 116a/2

ş.+ ların 103b/7

ş.+ ların 115b/4

şanṭalī (Yun.) Taht, koltuk.

ş.+ de 87b/12

ş.+ nüñ 100b/2

ş.+ sin 73b/14

ş.+ sine 76a/10

ş.+ leri 97a/1

şantalī-niṣṭīn (Far.) Tahtta oturan.

ş. 87b/13

şaplan- Batma sonucu hareket edemez olmak, batıp kalmak.

ş.- dı 79a/11

ş.- up 78b/8, 79b/3

şar- 1. Tedavi için sargı ile bağlamak.

ş.- dılar 131b/1

ş.- up 122b/6, 96a/9

2. Bir şeyi başka bir şeyin içine koyarak boru halinde dürmek.

ş.- up 85a/12

ş.- a ḳo- Sarmak, sarıp bırakmak.

ş. ḳo- 116b/14, 117b/1

ş.- a ḳoy- Sarmak, sarıp bırakmak.

ş. ḳo- 111a/8

şarmala- Sıkıca sarmak, sarıp sarmalamak.

ş.- yup 122b/6

şarmaş- Birbirine sarılmak.

ş.- dılar 83a/8

şarşıl- Sallanmak, şiddetle titremek.

ş.- up 140a/5

şav- Uzaklaştırmak.

ş.- dı 75a/14, 95a/15

ş.- up 137b/3, 75b/12, 95a/9, 95b/1

şavul- Sapmak, doğru şekilde ilerleyememek, yön değiştirmek.

ş.- up 140a/5

şavur- 1. Havaya atıp dağıtmak, saçmak.

ş.- ur 91b/1

2. Kaldırıp atmak, fırlatmak

ş.- dılar 91b/1

sāye (Far.) mec. Yardım etmek, destek olmak suretiyle kayırma, koruyup gözetme, himaye.

s. şal- Üzerinde bir cismin karartısı görünmek. 104a/12

s.- i Nārunūr Nārunūr'un yardımı, himayesi 116a/7, 77b/4, 122b/15, 125a/5, 109b/9

sāye-bān (Far.) Gölge, serin.
s. 127a/9

seblet (Far.) Bıyık.
s.+ i 74a/15

secde (Ar.) Genellikle namaz kılarken alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s. kıl- Alını, eli, ayakları, dizleri, ayak parmaklarını yere getirmek. 99a/4

seg (Far.) Köpek.
s.+ leri 78a/3

sehḥār (Ar.) Sihirli, büyüleyici

s.- ı ḥārā Mermerin büyüüsü 94a/2

segirt- Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.

s.- düm (segirdüm) 76b/5

s.- üp (segirdüp) 111b/9, 115a/5, 132b/13, 83a/15, 89b/2, 78b/2

sekiz Sekiz rakamının adı.

s. 82a/7, 86b/4, 91b/15

sekizinci Sekiz sayısının sıra sıfatı, sırada yedinciden sonra gelen.

s. 101a/11, 101b/3, 125a/14

seksen Seksen sayısının adı.

s. 112b/12, 128b/4, 130a/13, 92b/3

seksen beş Seksen beş sayısının adı.

s. 134b/11, 129b/5

seksen yedi Seksen yedi sayısının adı.

s. 131b/15, 137a/6

selām (Ar.) Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, eslenme, merhaba.

s. vēr- Selamlamak. 138b/8, 126b/10

s. al- Birinin selamlamasına karşılık vermek.

s.+ m al- 138b/9, 126b/11,
133b/7

selāmet (Ar.) Sağlıklı olma, esenlik.

s. 140a/8, 95b/9

s.+ dir 139b/11

s.+ dūr 75b/3

selāmla- Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine sözle veya işaretle bir nezaket gösterisi yapmak, selam vermek, esenlemek.

s.- yup 99b/7, 102a/2, 126a/14,
127a/10, 133a/12, 81a/8, 116b/12, 138b/1

selāṭīn (Ar.) Sultanlar, padişahlar.

s. 99b/11

selef (Ar.) Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen kimse.

s.+ den 74b/12

selīm (Ar.) Maddi ve manevi kusuru, noksanı olmayan, sağlam, doğru.

s. 134b/2

sem (Ar.) mec. Acı (ses vb.) .

s. 71b/14

semer (Yun.) Yük bağlamak veya üzerine binebilmek için merkep, katır vb. hayvanların sırtına konan, ağaç iskeletli bir çeşit kaba eyer.

s. 114b/9

semin (Ar.) Besili, semiz, çok kıymetli, değerli.

samūd-i s. 96b/3 → **samūd**

sen Teklik ikinci kişiyi gösteren söz.

s. 101b/13, 102a/14, 110a/6,
111b/13, 116b/9, 131a/10, 131a/11,
133b/10, 133b/9, 134a/15, 134a/5,
135b/11, 135b/8, 137b/9, 139a/13, 139a/2,
75a/2, 75a/3, 76b/9, 82a/1, 82b/12, 85b/4,
85b/7, 86b/11, 87b/14, 87b/2, 87b/3,
87b/8, 87b/9, 88b/15, 90a/4, 92a/9, 93a/15

s.+ dedür 127a/4

s.+ den 82b/12

s.+ i 122a/15, 122b/1

s.+ i 112a/13, 135a/5, 83b/2,
84a/2, 85b/4, 87a/3, 87b/5

s.+ iñ 112a/3, 112b/7

s.+ üñ 139a/11, 84b/11, 84b/15,
85b/6, 86a/2, 87b/10, 88a/1

s.+ üñile 132a/12

sencileyin Senin gibi.

s. 139a/7

s.+ leri 127b/13

seng (Far.) Taş.

s.+ de 79b/8

s.- i āsiyāb Değirmen taşı 93a/13

ser-āsīme (Far.) Sersem, şaşkın.

s. ol- Sersemleşmek. 137b/12, 71b/15, 72a/10, 92a/7, 129b/14

ser-‘asker (Far.) Sadrazamlık göreviyle yükümlü olmayan ve ordunun komutanlığını yapan vezirin unvanı.

s.+ ler 101b/2

s.+ leri 125b/7

serdār (Far.) Başkomutan.

s.+ ları 80a/13

ser (Far.) Baş.

heft-s. 91b/11, 94a/13, 94a/15 →
heft

ser-encām (Far.) Başa gelen hal, olay veya olaylar zinciri, macera.

s.+ ları 124b/10

s.- 1 server Komutanın başından geçen olaylar 113a/11

ser-heng (Far.) Bekçi, yasakçı, kavas.

ser-hōş (Far.) Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse) , esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı.

s. 117a/11

serkeş (Far.) İtaatsiz, dikbaşlı, inatçı.

s. 84b/10

serkeşlik Serkeş olma durumu.

s. 139a/1

sermed (Far.) sonsuz, ebedi.

s. ol- Kendinden geçmek, bilinci işlemez duruma gelmek.

93b/13

ser-nigūn (Far.) Ters dönmüş, baş aşağı, tepetaklak.

s. ol- Ters dönmek, baş aşağı, tepetaklak olmak. 89a/15, 71b/9, 129b/11, 71b/1, 72b/7, 90b/3

server (Far.) Komutan, önder.

s. 99b/6, 100a/12, 102a/14, 102a/2, 105a/8, 110b/7, 126b/8, 133b/7, 138a/15, 138b/13, 139a/4, 72a/11, 73b/1, 74b/11,

75a/15, 77a/10, 86a/11, 86b/11, 86b/13, 86b/5, 87a/3, 92b/12, 92b/14, 94b/10, 94b/11, 94b/3, 134b/2

s.+ dir 72a/14, 92b/14

s.+ dür 133b/12, 85b/6, 87a/14

s.+ e 84b/10

s.+ i 132b/14

s.+ i 103a/11, 77b/1, 91b/14, 94a/11, 94a/8, 97b/14

s.+ iyile 87b/4

s.+ ler 99b/11, 100b/12, 100b/13, 100b/9, 102a/1, 103b/4, 103b/5, 103b/7, 104a/1, 104a/4, 104b/1, 104b/10, 104b/8, 105a/1, 105a/8, 105b/15, 105b/7, 106b/1, 106b/2, 106b/8, 107a/13, 107b/1, 108a/9, 110b/10, 112b/12, 112b/15, 113a/10, 113a/13, 113a/3, 113a/5, 113b/3, 113b/6, 114b/12, 115b/4, 116a/11, 116a/6, 116a/8, 116b/2, 120a/1, 120a/7, 126b/10, 126b/8, 131a/13, 131b/3, 132a/2, 132b/6, 133a/14, 133a/9, 134b/7, 73b/3, 76a/13, 76a/15, 79b/12, 79b/15, 80a/4, 81a/6, 81a/7, 81a/8, 82a/8, 83b/2, 86a/13, 87b/13, 87b/5, 88a/8, 89a/2, 91b/3, 92a/13, 95b/2, 95b/8, 96a/1, 96b/7, 97a/14, 99a/9

s.+ lerden 103b/14, 104a/4, 108a/8, 110a/9, 131b/4, 76b/13

s.+ lerdir 116b/9, 86a/15

s.+ lere 102a/4, 105b/11, 107a/9, 110b/3, 110b/5, 126b/10, 133a/7

s.+ leri 100a/7, 100a/8, 103b/1, 104a/15, 105b/3, 106b/11, 107a/14, 108a/11, 111b/8, 113a/9, 113b/2, 124a/7, 126a/13, 126a/5, 126b/14, 127a/10,

127b/12, 130b/8, 138a/15, 73a/12, 73b/2, 74a/4, 76b/15, 78a/10, 78a/13, 80a/6, 80b/10, 81b/13, 82b/15, 86a/15, 87b/11, 90a/11, 95b/15, 97a/3

s.+ lerile 110b/2, 80a/10, 87b/15, 80a/8, 81b/8

s.+ lerimiz 103b/10

s.+ lerimize 110a/15

s.+ lerimüz 131b/13

s.+ lerin 103a/4, 114a/4, 115b/5, 82b/7

s.+ lerinden 103a/15, 130a/12, 131b/5, 132b/13, 86a/11, 87b/14, 94a/5, 94a/8, 94b/9

s.+ lerine 73a/13

s.+ leriniñ 138a/6

s.+ lerinüñ 86a/15

s.+ leriñüz 123a/1

s.+ lerümüzden 77b/3

s.+ lerüñ 101b/11, 103a/13, 103b/6, 103b/8, 105b/10, 106a/13, 106b/15, 107a/10, 107b/3, 110b/4, 112b/10, 112b/7, 113a/15, 113a/6, 132b/15, 86a/12, 88a/1, 96a/9, 98b/1, 139a/3, 135b/9

s.+ üñ 132b/4, 95a/14

s.- i bülend Yüksek rütbeli komutan 79b/3

s.- i Kūh-istān Kuhistan önderi 124b/1, 129a/10

ser-encām-ı s.+ i 113a/11 → **ser-encām**

şev- Sevgi ve bağlılık duymak.

ş.- erdi 81b/10

seyr (Ar.) Temaşa.

s. êt- Bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak. 133b/6

seyrān (Ar.) Bakıp seyretme, temaşa.

s. êt- Seyretmek, temaşa etmek.

108a/6

şı- Aşağı görmek, beğenmemek.

ş.- dı 87a/15

şıçra- Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak.

ş.- dı 111a/3

ş.- mağa 136a/15

ş.- yup 109a/5, 126b/13, 126b/9, 130b/1, 133b/3, 71a/11, 80b/11, 83b/12, 88b/3, 90a/10

şıçrat- Şaha kaldırmak. Bir binek hayvanının birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya doğru kalkmasını sağlamak.

ş.- up 133b/4, 136b/7, 138b/7, 93a/11, 71b/8, 90a/15, 138b/5, 136b/12,

75b/1, 140a/9, 88a/14, 89a/12, 89b/13, 90a/13, 90b/4, 73a/5

şifat (Ar.) Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.

ş. 74a/7, 74b/11, 92b/12

şındı Makas.

ş. 93b/10

sıtma Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya.

s. tūt- Ateş ve ter nöbetleriyle titremeye başlamak.

s.+ sı tūt- 98a/2

sihir-bāz (Far.) Büyücü, sihir yapan.

s. 85b/14

sihir-zen (Far.) Büyücü, sihir yapan.

s. 132a/10

sihr (Ar.) Büyü, efsun.

s. 85b/15, 86a/1, 86a/2, 132a/13

sıl (Ar.) Sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını.

s. 134b/12, 90b/7, 91b/4, 91b/6

s. ét- Akıtmak, dökmek. 120a/7

sil- Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.

s.- üp 98b/8

silih-şörlük (Far.) Silahşor olma durumu, cengaverlik.

s. göster- Silahşorluk yapmak, silahşorluk yeteneklerini göstermek.

s.+ ler göster- 73a/11

sîne (Far.) Göğüs, bağır.

s.+ ñe 135a/8

s.+ sin 132a/7, 132b/3, 134b/5, 140a/2, 89b/11

s.+ sin 132b/3

s.+ sinde 137a/2, 83b/12, 93b/3

s.+ sinden 74a/9

s.+ sine 132b/5, 137a/1, 72b/5, 73a/3, 93b/1

s.+ sinün 72b/10, 73b/9

s.+ ye 134b/5

s. ger- Göğsünü gererek kendini göstermek. 127a/3, 82a/7

s. gerüp tur- 88a/7

s. gerüp tur- 89b/12

şinor (Yun.) İki devletin topraklarını, değişiklik gösteren iki bölgeyi, idari veya hukûki olarak bölünmüş il, ilçe, arazi vb.ni ayıran çizgi, hudut.

ş. 74a/12

siper (Far.) Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer.

s. 129b/8, 129b/9, 130a/6, 140a/4, 85a/1, 85a/5, 87a/8, 90a/14

s.+ e 88a/7

s.+ i 140a/3

s.+ in 93a/14

s.+ ün 85a/6

s. al- Bir şeyi veya bir yeri siper olarak kullanıp gizlenmek. 137a/10

s. kıl- Kendini veya başka bir kişiyi korumak amacıyla bir başka şeyi siper olarak kullanmak. 134b/7

s. ol- Birini veya bir şeyi korumak amacıyla kendini siper olarak kullanmak. 137a/11

s. tut- Siperle kendini korumak. 88a/9

sirke (Far.) Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu.

s.+ si 120b/6

siyāh (Far.) Kara, ak, beyaz karşıtı.

s. 119a/8, 72a/2, 75b/8, 92a/1,
94a/12, 117b/3

ebr-i s. 115a/4 → **ebr**

ejderyā-yı pıl-i s.-ı baid 132b/13
→ **ejderyā**

siyāset (Ar.) Devletler arası ilişkileri,
devlet işlerini düzenleme ve yürütme
sanatı, politika.

s. 100a/5

siz Çokluk ikinci kişi zamiri.

s. 109b/6, 110a/14, 112a/8,
116a/14, 116b/2, 116b/3, 118a/11, 120a/2,
121b/6, 123a/2, 131b/2, 89b/5, 92a/11

s.+ e 107b/8, 113b/15, 118b/14,
118b/8, 120b/7, 138a/13, 73b/3

s.+ i 101a/12, 117b/9, 138a/11

s.+ üñ 118b/9, 120a/6, 74b/10

şohbet-gāh (Far.) Sohbet edilen yer.

ş. 104a/11

şok- İçine veya arasına girmesini
sağlamak.

ş.- up 133a/10, 135b/15

şokran- Homurdanmak, söylenmek.

ş.- mağa 116b/2

ş.- urak 131a/5

şol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta
olan, sağ karşıtı.

ş. 137b/10, 74a/1, 87b/12, 90a/15

ş.+ a 84b/4

ş.+ ina 126b/2

ş.+ ında 128a/5

şoñra Daha ileri bir zamanda,
müteakiben, önce karşıtı.

ş. 106b/4, 108a/2, 108b/8, 114a/1,
115b/3, 117a/4, 125b/4, 73b/15, 78a/11,
96a/15, 96b/6

şor- Birine soru yöneltmek herhangi bir
konuda bilgi istemek, sual etmek.

s. 131a/11

ş.- dı 124b/7

ş.- dılar 113a/11

şoy- Birinin giysilerini çıkarmak.

ş.- dılar 117a/2

ş.- up 117a/14

söykün- Dayanmak, yaslanmak.

s.- üp 102b/2, 110b/12

s.- mek 84b/15, 87a/1

s.- ürek 132a/2, 85b/7, 82b/13

s.- ürlerken 128b/13

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s. 112a/8, 111b/14

s.- di 110a/5, 82b/8, 84a/6

s.- diler 101a/6

s.- me 80a/3, 85b/15

s.- me 118a/11

s.- mek 123a/11

s.- mezin 112a/5

s.- mezseñ 112a/3

s.- r 100a/3, 101a/6, 121a/1

s.- rin 114b/5

s.- rsin 105a/6

s.- yesin 114b/3

s.- yeyin 105a/5

s.- yüp 134a/15

söylet- Söylemek zorunda bırakmak, itiraf ettirmek.

s.- üñ 112a/1

söz Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelim, laf, kavl.

s. 110a/5, 116a/15, 116a/6

s.+ de 106a/11

s.+ den 101a/7

s.+ i 99b/5, 100b/15, 101a/13, 101a/14, 103b/12, 110a/9, 113b/3, 120a/8, 131b/3, 134a/15, 136a/4, 139a/9, 71a/1, 74b/15, 80a/10, 81a/6, 131b/14

s.+ in 116b/8

s.+ ine 108a/7

s.+ ini 133a/7

s.+ ler 105b/3, 101a/6

s.+ leri 87b/7, 88a/3

s.+ i geç- Hatırı sayılır, sözü dinlenir, istediğini yaptırır olmak. 119b/1

söylen- Birçok kişi tarafından hakkında konuşulmak, bahsedilmek, söz edilmek.

s.- e 101a/5, 132b/1

s.- esin 75a/4

söyleş- Karşılıklı konuşmak.

s.- düñüz 116b/3

şu Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.

ş. 120a/7, 90a/4

ş.+ lar 104a/12

su‘āl (Ar.) Soru.

s. èt- Sormak. 94b/9

şubh (Ar.) Sabah vakti, sabah.

ş.+ uñ 81a/11

ş.-i şādık Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakîkî fecir, ikinci fecir, fecr-i sadık. 81a/10

şuç Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış.

ş.+ ı 114a/15

şuffe (Ar.) Sofa kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

ş. 104a/13

şula- Süpürme öncesinde toz çıkmaması amacıyla zemine su dökmek, serpmek.

ş.- yup 128a/14

sultān (Ar.) Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah.

s.+ ı 101b/8, 122b/10, 73b/13

s.+ ın 73b/15

s.+ ım 122a/2, 76b/2

s.+ um 109a/12

s.+ ları 115a/13, 119b/10

s.- ı güneş Güneş sultan 81a/12

s.- ı Pülād-ı Zemīn Pülād-ı Zemīn sultanı 115a/9

s.- ı Türkistān Türkistan sultanı 113b/14

sultānī (Ar.) Sultana ait olan.

ceng-i s.+ dir 101a/12 → **cenk**

şun- Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek.

ş.- dılar 122a/12

ş.- up 136a/11, 93a/9

el ş.- mağ 136b/13 → **el**

suñul- (Bir şey saygı gösterilen bir kimse veya makāma) Verilmek, takdim edilmek.

s.- up 135b/1

şuratlu Yüzü ...-yı andıran. Suratlı.

ş. 92b/3

şūret (Ar.) 1. Görünüş, biçim.

ş.+ i 109a/7

ş.+ ile 117b/12, 118b/1
ş.+ inde 105b/2, 106b/6, 117a/3
ş.+ ine 116b/15

2. Biçim, tarz.

ş. 108a/5

3. Durum, hal.

ş. 110b/1

ş.+ ine gir- (Birin) kılığına
girmek. 117b/13, 111a/9

ş.- i tebdīl ét- Kılık değiştirmek.
106b/13

surnāvī (Ar.) Delice sesler çıkarma.

s. 81b/2

sūrnāy (Ar.) Zurna.

s.+ lar 125b/12

sus- Konuşmasını kesmek.

s.- mayup 97b/9

süngü Tüfeğin namlusuna takılan ve
küçük, düz bir kılıcı andıran büyük bıçak.

s.+ ler 80a/12

s.+ lerile 80b/6

süpür- Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer
çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça

veya başka bir araçla toplamak,
temizlemek.

s.- üp 128a/14

sür- 1. İleri yönde hareket etmesini
sağlamak.

s.- di 82b/3, 130b/9, 139a/15,
75a/6, 88a/6, 94b/1, 85a/11, 89a/7

s.- diler 90b/14

s.- ince 133a/8

s.- üp 136b/15, 72b/15, 91b/8,
84b/8, 104a/9, 80a/4, 103a/10, 108a/5,
109a/8, 116b/15, 117b/13, 72b/12, 94b/15,
132a/1, 136a/7, 71b/6, 74a/3

2. Yönetip yürütmek, sevk etmek.

s.- diler 95b/5

3. Saldırma niyetinde olmak.

s.- düğine 92a/2

4. Bir maddeyi bir yüzey üzerine
ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek,
serpmek.

s.- üp 131a/15

meydāna s.- di 138a/14 → meydān

meydāna s.- üp 72a/7,
82b/9

sürç- Yanlış adım atıp dengesini
yitirmek.

s.- üp 71b/9

süri- → **sürümek**

s.- yü 129b/1

s. 74a/15

s.+ ı 89b/9

s.+ ına 139b/13

sürü- Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekerek, iterek götürmek, sürüklemek.

s.- yi 136a/14, 93b/6

s.- yü 136a/14, 93b/6

s.- yüp 84b/1, 98b/10

s.- yürek 137a/4, 89b/3

süvār (Far.) Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse.

s. 91a/8

s.+ ları 115b/11

sürül- 1. (Toprak) Ekilebilir duruma getirilmek için işlenmek.

s.- miş 83a/9

2. Sürüklenmek, uzaklaştırılmak.

s.- üp 81a/10

s. ol- At vb. bir binek hayvanına veya bir taşıta binmek. 92b/14, 126b/13, 90a/10, 80a/11, 104b/1, 134a/1, 72a/2, 87a/13, 87a/6, 92b/13, 94a/12, 94b/3, 77b/11, 103b/15, 112b/11, 112b/12, 113a/14, 113b/4, 124b/15, 126a/2, 127a/12, 127a/6, 127b/15, 128b/5, 133a/14, 138a/10, 76b/14, 78a/14, 78a/8, 81b/12, 81b/5, 82a/10, 82a/11, 82a/6, 84a/13, 85a/14, 87a/10, 96b/4, 99a/7, 92a/1

sürün- Karnı üzerinde yerde sürüklenir gibi ilerlemek.

s.- üp 89b/6

s. olup tur- 84a/10, 88b/8

süs Süslemeye, süslenmeye yarayan şey, bezek, süs püs.

s.+ i 93b/10

Kābūs-i Gav-ı süvār'ın 101b/9

Ş-ş

sütün (Far.) Herhangi bir maddeden yapılan, zaman zaman üstünde çıkıntılı bir bölüm olan, genellikle bir altlığa, bazen doğrudan doğruya yere dayalı silindirik biçiminde düşey destek, kolon.

şād → **şāz**

şād ol- → **şāz olmak**

ş. ol- 124a/4, 115b/14, 80b/13

şādīlık Sevinç, sevinçlilik, mutluluk.

ş.+ ın 114a/5

şāh (Far.) Padişah, hükümdar.

ş. 114b/2, 77a/8

ş.+ ı 115a/10, 115a/12, 115b/12, 115b/14, 73b/6, 90b/10, 90b/11, 91a/5, 91a/6, 91a/8

ş.+ ın 87a/14, 92a/1

ş.+ ınıñ 78a/12

ş.+ lar 99b/6, 100b/9, 113b/3, 115a/13, 115b/3

ş.+ ları 99b/4, 113b/10, 114b/15, 115a/11, 123a/15, 125b/2, 127a/10, 127a/5, 127b/11, 76a/5, 77a/2, 78a/9, 95b/11, 96b/11, 99a/9, 127a/11

ş.+ larına 113b/1

ş.+ larınıñ 97a/2

ş.+ laruñ 135b/10, 81b/6

ş.- ı ‘ālem Cihanın hükümdarı

103b/10, 99a/12

ş.- ı Ḥorāsān Horasan hükümdarı

81b/11

ş.- ı Zül‘akār Zulakar’ın şahı

101a/3

ş.- ı Zül-fiķār 98a/9

hük-m-i ş.+ ı 81a/12 → **hük-m**

şāh (Far.) Dal, budak.

ş.- ı çınār Çınar dalı 74a/13, 93a/8

şāhid (Ar.) Tanık.

ş. ol- Tanık olmak. 121b/7

şakı- Çok konuşmak, bildiklerini söylemek.

ş.- dı 139a/10, 134a/14, 88a/4, 75a/1

şākird (Far.) Talebe, çırak, yamak.

ş.+ leri 108b/6

ş.+ lerinden 103a/9, 108b/13

şarāb (Ar.) Üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki, mey.

ş. 106a/12, 106b/2, 107a/7, 107a/9, 113b/7, 116a/4, 81a/2, 78a/4

ş.+ ı 106b/5, 106b/7, 106b/8

ş.+ ın 93b/13

şaş- Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek.

ş.- dı 130a/6, 88a/9

ş.- duğundan 130a/7

ş.- up 111a/13, 92b/8

şaşur- Ne yapmak gerektiğini bilememek, nasıl davranacağını kestirememek, içinden çıkamamak.

ş.- dı 134b/9

şavk (Ar.) Işık.

ş.+ ından 85a/4

cemāl-i ş.+ ına 119b/10 → **cemāl**

şāz (Far.) Sevinçli, memnun, mesrur.

ş. 113a/12, 113b/4

ş. ol- Sevinmek. 100b/10, 99b/5, 104b/10, 105a/8, 108b/11, 112b/11, 113a/12, 113b/4

şeb (Far.) Gece.

zulmet-i ş.+ den 81a/11 → **zulmet**

şecerī (Ar.) Ağaçlık.

ş. 104a/11

şedīd (Ar.) Şiddetli.

ş. 75b/4

şehīd (Ar.) Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse.

ş. eyle Kutsal bir ülkü uğrunda savaşırken öldürmek. 132b/14, 94a/8, 71b/11

ş. ol- Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda savaşırken ölmek. 132b/15, 86a/12, 96a/13, 96a/3, 86a/10, 96a/2

şehr (Far.) Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.

ş.+ e 107b/1

ş.- i Ḥorāsān Horasan şehri 104b/11, 109b/15, 77b/6, 120a/10, 78b/6, 103b/15

ş.- i Ḥūdā Hūda şehri 76b/6

şeh-zāde (Far.) Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk.

ş.+ ler 97a/13, 97a/10, 98a/13, 109a/14

ş.+ leri 109b/14, 109b/4, 97b/5

şekā' (Ar.) Talihsizlik, bedbahtlık.

ş.+ ların 81b/3

şeker (Far.) Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan,

beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı.

ş. 95b/13

ş.+ in yè- (?) Zafer kazandıktan sonra ziyafet yapmak.

ş.+ in yè- 99b/15, 95b/13

şekil (Ar.) Biçim.

ş.+ de 121b/15

ş.+ i 117b/3

şem' (Ar.) Mum.

ş.+ ine 99a/10

şerbet (Ar.) Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek.

ş.+ ler 95b/13

şerîf (Ar.) 1. Şerefli, kutsal, mübarek.

hîdmet-i ş.+ den 100b/3 → **hîdmet**

hîdmet-i ş.+ lerinde
100b/5

2. Soyu temiz ve şerefli olan, asil kimse.

ma'lûm-ı ş. 112b/7 → **ma'lûm**

ma'lûm-ı ş.+ iñüz ol-
99a/13

şermende (Far.) Utanılacak bir iş yapmış, mahcup duruma düşmüş olan.

ş. ol- Mahcup olmak. 121a/12

şerr (Ar.) Kötülük, fenalık.

ş.+ inden 93a/15

şevk (Ar.) Sevinç, neşe, keyif.

ş.+ ile 100b/13, 120a/9

şikâr (Far.) Av.

ş. 104b/4, 105b/12, 106a/4,
109b/12

ş.+ a 105b/10, 109a/14

ş.+ dan 105b/6

ş. ét- Avlamak. 109a/3, 104b/8,
114a/1, 104a/2, 104a/3, 105b/4, 107b/5,
111a/8, 116b/13

ş. kov- Avlanacak hayvan peşine düşmek. 104a/1, 104a/7

ş.+ a **getürebil-** Hakkından gelebilmek, mec. Avlayabilmek. 108a/1

şikâyet (Ar.) Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, sızıltı, yakınma, yakıntı.

ş. kıl- Şikayet etmek. 123b/14

şimden → **şimdi**

ş. 77b/9, 100b/4, 106a/6

şimdi 1. Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

ş. 98a/10, 98a/3, 102b/12, 103a/1, 108a/10, 114a/5, 118b/6, 123a/1, 123b/12, 135a/8,

2. Az önce, biraz önce, demin.

ş. 74a/5, 105a/2,

3. Bundan böyle, artık, bu duruma göre

ş. 77b/11, 98b/1

şîr (Far.) Cesur, yiğit, kahraman kimse.

ş.+ leri 126a/6

şol Şu, o.

ş. 111b/5, 120b/3, 121a/1, 131b/11, 139b/4, 77a/15, 84b/5, 88a/13, 89b/13, 92b/10, 92b/8, 93a/5

şöyle Şu yolda, şu biçimde.

ş. 101a/8, 111a/1, 113b/10, 114b/13, 121b/5, 124a/15, 124b/9, 129a/13, 129b/14, 130b/13, 134a/13, 137b/11, 139b/5, 71a/14, 72b/10, 72b/4, 75a/1, 78b/2, 79b/2, 80a/3, 80b/13, 83a/14, 83a/9, 83b/11, 83b/13, 87a/8, 88a/4, 89a/13, 90a/5, 91a/1, 91a/15, 92a/2, 92b/7, 93b/1, 93b/3, 99a/13

şu İşaret sıfatı ve zamiri.

ş. 116b/5, 139a/12, 93a/5

ş.+ lar 93b/13

ş.+ nda 130b/10

ş.+ nı 130b/10

şu'le (Ar.) Işık, parıltı.

ş. **vér-** Işık saçmak. 93a/2

şübhe (Ar.) Kuşku, şüphe.

ş. 110a/3

şübhesüz Kuşkusuz, şüphesiz.

ş. 134b/8

şükr (Ar.) Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme.

ş.- i **yezdān** **kıl-** Tanrıya şükretmek. 113a/12

şümül (Ar.) kaplam, kapsam, bütün.

ş.+ i 73b/4

T-t

tā Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı

veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.

t. 80b/8

ta'accüb (Ar.) Şaşma.

t. eyle- Hayrete düşmek, şaşmak.
88b/10

t. ét- Hayrete düşmek, şaşmak.
113a/10

t. kıl- Hayrete düşmek, şaşmak.
115b/6

ṭab' (Ar.) Basmak.

ṭ. ét- Zaptetmek, bastırmak. 88a/15

tāb (Far.) Güç, kuvvet.

t. kıl- Güç, kuvvet göstermek.
132a/7

ṭaban Ayağın yere basan tarafı.

ṭ. getür- Yürümek, ilerlemeye başlamak. 110a/10, 101a/15

ṭabanca Tokat, şamar.

ṭ.+ yıla 138a/5

tābi' (Ar.) Birinin emri altında bulunan, onun hakimiyeti altında olan, bağlı.

t. ol- Birinin emri veya hâkimiyeti altında olmak. 85b/14, 125a/7

ṭabl (Ar.) Davul.

ṭ. 115a/8, 115b/9, 137a/15, 76a/4, 95b/6, 94a/3

ṭ. çal- Davula vurarak ses çıkarmak. 76a/2

tābūt (Ar.) Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal, ölü Salı.

t.+ a 98b/15

t.+ ıla 98b/15

t.+ laruñ 99a/1

tāc (Ar.) Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık.

t.+ ı 82a/15

t.+ ın 74b/4, 121b/12

t.+ ından 119b/6

t.+ ların 109a/10

tāclu Tacı olan.

t. 126a/13

taḥsīn (Ar.) Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama.

t. ét- Beğenmek, takdir etmek.

82a/9

t. kıl- Beğenmek, takdir etmek.

90a/11

taḥt (Far.) Hükümdarların oturduğu büyük, süslü koltuk.

t. 100a/5, 117a/15

t.+ a 82a/3

t.+ da 96b/10

t.+ ın 127b/7

t.+ ını 127a/7

t.+ ına 122b/9, 127a/11, 81a/12, 105b/8, 76a/8

t.+ ınıñ 128a/5

t.+ ınıñ 128a/9, 117a/10

t.+ ların 81b/6

taḥta (Far.) Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası.

t. 135b/6

t.+ nuñ 135b/6

t.+ sına 88a/11

tağ Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve

oldukça geniş bir alana yayılan bölümü. Dağ.

ṭ. 103a/6, 103a/7, 104a/10, 104a/8, 104b/8, 109a/15, 80b/14, 83b/9, 94a/12, 94b/4

ṭ.+ a 112b/14

ṭ.+ dan 106a/11

ṭ.+ ı 106b/14

ṭ.+ lar 125b/15, 126a/3, 127b/6, 81a/13, 93b/14, 98b/11

tağıl- Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak.

ṭ.- mayup 119b/9

tağıt- Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak.

ṭ.- up 116a/10

tağ Özür, kusur.

93b/15

tağ- Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek.

ṭ.- up 129a/15, 136a/14, 89b/3, 93b/5

tağat (Ar.) Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

ṭ. 89a/9

ṭ. getür- Dayanmak, katlanmak.

72a/6

ṭ.+i ol- Gücü bulunmak.

ṭ.+ leri ol- 98b/3, 125a/9

ṭalan Yağma.

ṭ. ét- Yağmalamak. 116a/10

ṭaleb (Ar.) Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem.

ṭ. kı1- İstemek, istekte bulunmak.

128b/10

ṭa'1īm (Ar.) Öğretme, belletme.

ṭ. kı1- Öğretmek. 87a/8

ṭamām (Ar.) Bitmiş, tamamlanmış.

ṭ. ét- Tamamlamak. 129b/13

ṭ. eyle- Tamamlamak. 122b/1, 126b/1

ṭama'kārlik Tamahkar olma durumu, aç gözlülük.

ṭ.+ ı (ṭama'kārlik) 119a/1

ṭamzır- Damlatmak.

ṭ.- dılar 120b/7

ṭaṣṣrılık Tanrı'ya has nitelik, ilahlık, uluhiyet.

ṭ. ét- Büyükmek. 138a/7

ṭap- İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağılılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek.

ṭ.- mazlardı 120a/5

ṭ.- duğum 112a/12

ṭaraba (Ar.) Tahta perde tahta bölme, tahta parmaklık.

ṭ. 88a/11

ṭaraf (Ar.) Yön, yan, doğrultu.

ṭ.+ dan 94a/1

ṭ.+ ına 76b/7

ṭ.+ ından 115b/7

ṭarıl- Darılmak.

ṭ.- up 90a/9

ṭarık (Ar.) 1. Yol.

ṭ.- i ṣāhib-kırān Uğurlu, muzaffer hükümdarın yolu 74b/10

2. Takip edilen yol, usul

ṭ.+ i 100b/7

3. Vasıta, vesile, sebep

ṭ. 116b/13

tārelīk Taç.

t. 82a/8

tarla Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.

t.+ ya 83a/9

tārmār → **tarumar**

t. **ēt-** Dağıtmak, perişan etmek.
116a/9

t. **eyle-** 115b/7 → **tārumār eylemek**

t. **ol-** 73a/1 → **tārumār olmak**

tārumār (Far.) Perişan, karmakarışık, darmadağınık.

t. **eyle-** Dağıtmak, perişan etmek.
97b/10, 104b/3

t. **ol-** Perişan olmak, darmadağınık olmak. 116b/5, 129b/9, 92a/7

ṭarrāk (Ar.) → **ṭarrāka**

ṭ.+ ı 139b/6

ṭarrāka (Ar.) Gümbürtü.

ṭ. 75a/10, 95a/3

ṭarrār (Ar.) Yankesici, dolandırıcı, hırsız.

‘ayyār-ı ṭ. 108b/9 → ‘**ayyār**

‘ayyār-ı ṭ.+ dır 107b/6

‘ayyār-ı ṭ.+ lara 123a/12

ṭās (Ar.) İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, mādenden, ayaksız, derince, yayvan kap.

ṭ.+ ma 134a/14

ṭ.- ı pūr-hūn Kanla dolu tas. 90a/6

ṭaş Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

ṭ. 110b/14, 80b/14

ṭ.+ ı 106b/14

ṭ.+ ma 74a/12

ṭaşı- Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek.

ṭ.- yup 80b/7

ṭaşra Dışarı.

ṭ. 102b/5, 113a/13, 126b/9, 127a/10, 129a/6, 134b/4, 139b/12, 140a/1, 75b/1, 80b/12, 89b/11

ṭ.+ da 111a/13, 126b/8

tavran- Bir işi yapmak üzere hazırlanmak, yapmaya teşebbüs etmek.

ṭ.- mağa 71b/10, 98a/1

ṭ.- up 83b/13

ṭaya- Yaslamak.

ṭ.- yup 117b/1

tavuk Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (Gallus) .

t. 98a/7

t.+ a 124b/6

tāze (Far.) 1. Dinç görünüşlü, yıpranmamış, körpe.

t. 86b/5, 87a/12, 91b/15

2. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan

t. 104b/13, 104b/14, 107a/7

3. Yeni.

t. 100b/7

ta'zīm (Ar.) Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muamelede bulunma.

t. 126b/11, 126b/15

t.+ ile 133a/11

t. eyle- Hürmet etmek, saygı göstermek. 133b/8

te'azzum (Ar.) Büyüklük taslama, kibirlenme.

t. 113b/5

tebdīl (Ar.) Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.

şüret-i tebdīl ét- 106b/13 → **şüret**

teber-dār (Far.) Baltacı.

t. 136b/9

tecāvüz (Ar.) Bir sınır ve hizanın ötesine geçme, belli bir haddi aşma.

t. ét- Sınırını, haddini aşmak.

122b/1

t. kıl- Sınırını, haddini aşmak.

74b/7

tedebbür (Ar.) Düşünme, tefekkür etme.

t. eyle- Düşünmek, tefekkür etmek. 103a/5

tekbīr (Ar.) Müslümanlıkta Tanrı'nın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allahuekber" sözü ile başlayan dua.

t. getür- Müslümanlıkta Tanrı'nın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allahuekber" sözü ile başlayan duayı okumak. 90b/9

tekrār (Ar.) Bir daha, yine, yeniden, gene.

t. 109a/8, 117a/12, 118a/15, 83a/11

temāşā (Ar.) Seyretme, izleme.

t.+ ya 74a/6

t. eyle- İzlemek, seyretmek, bakmak. 95b/3

t. kı1- İzlemek, seyretmek, bakmak. 81b/13, 133b/6, 104a/4, 99a/14, 107b/15, 100a/7, 83b/2

t.+ ya tūr- İzlemeye koyulmak, başlamak. 116b/10

tenhā (Ar.) Issız, içinde az insan bulunan (yer) .

t. 100b/7, 102b/8, 108a/12, 111a/8, 116b/14, 117b/12

tenk (Far.) Dar.

t. eyle- Dar etmek. 92b/1

tennūre (Ar.) Mevlevi dervişlerin giydikleri sema töreninin ayrılmaz bir parçası üst tarafı dar, aşağısı geniş, kolsuz bir elbisedir.

t. 91b/11

terāş (Far.) Saç veya sakalı kesme işi, yülüme.

t. eyle- Tıraş işini yapmak. 121b/10, 135b/9

t. ét- Tıraş işini yapmak. 118b/15, 121b/8, 118b/7, 119a/6, 122b/4

t. ol- Erkek saçını, sakalını kesmek, kestirmek. 121a/7, 124a/14

terk (Ar.) Bırakma, vazgeçme.

t. ét- Bırakmak, vazgeçmek. 121a/2

ternīb (Far.) Solmuş bir gül.

t. olun- Solmuş bir gül rengini andırır hale getirmek 121a/7

tertīb (Ar.) Sıralama, düzen.

t. 127b/4

tesellī (Ar.) Avunma, avuntu, avunç.

t. bul- Avunmak. 101a/7

t. kı1- Avutmak, avundurmak. 98b/6

teslīm (Ar.) Birini bir makam veya kimseye verme, götürüp verme.

t. eyle- Birini bir makam veya kimseye vermek, götürüp vermek. 104b/9

tımār (Far.) Hastaya veya yaraya bakma, tedavi etme.

t. eyle- Hastaya veya yaraya bakmak, tedavi etmek. 122b/7, 85a/13

t. ét- Hastaya veya yaraya bakmak, tedavi etmek. 125a/12

țin- Ses çıkarmak, bir şey söylemek.

țin.- mañ 116b/2

țin.- mayup 112b/3

țin.- mazdum 138a/12

țin.- mazsıñ 131a/4

tırman- El ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını ilâştirerek dik bir şeyin tepesine çıkmak.

țin.- up 135b/15, 135b/5

tīg (Far.) Kılıç.

t. 71b/11, 91b/9, 93a/2

t.+ ı 136b/2, 136b/3

t.+ ın 85b/12

t.+ ına 132b/10

t.+ ile 85b/9

t. çek- Kılıç çekmek. 72b/14

t.- i hun-āb Kan damlayan kılıç

126b/2, 140a/11

tīr (Far.) Ok.

t. 129a/8, 130b/14, 132a/5, 132b/6, 73a/11, 71a/11, 83a/5

tīr-endāz (Far.) Ok atan, okçulukta mahâret sahibi olan (kimse) , okçu, kemankeş.

t.+ lar 128a/5

tīz (Far.) Çabuk, seri, tez

t. 105b/12, 111a/14, 120b/10, 120b/5, 124b/14, 129a/9, 135b/15, 71a/13, 80a/7, 84b/14, 94a/1

t. ol- Çabuk olmak, seri hareket etmek. 131b/2, 121b/8

tob (Far.) Göz.

t.+ ını 75a/2

toğ- Dünyaya gelmek.

țin.- ma 96a/11, 96a/8

toğra- Keserek parçalamak veya elle küçük parçalara ayırmak.

țin.- r 135a/8

toğrı → **toğru -1-**

. 112a/3, 112a/5, 112a/8

oru 1. Gerek, yalan olmayan.

. 111b/14

2. Gerek, hakikat.

.+ sn 112a/11

3. Karşı ynnce.

. 106a/13, 117b/7, 130b/5, 72b/8,
77b/6

oruca Dz Şekilde.

. 131a/3, 131a/9

okan- Dokunmak.

.- d 129b/15, 71a/14, 93b/1,
93b/3

.- mŐdır 110a/4

.- up 115b/7, 129a/1, 129a/12,
129b/11, 129b/8, 132b/5, 139b/5, 140a/11,
140a/5, 71a/5, 71a/9, 75a/9, 85a/7, 89a/14,
90a/8, 95a/3

oksan Doksan saysnn adı.

. 72a/1, 72a/11, 72a/12, 82b/15,
94a/11, 94b/2

oksan yedi Doksan yedi saysnn adı.

. 138a/9, 138b/4

oku- Vurmak.

.- d 117a/5

okuz Dokuz saysnn adı.

.+ ı 89a/4

ol- Dolu duruma gelmek.

.- d 99b/10, 103b/4, 115a/2,
120a/14, 125b/10, 81b/1, 91b/7

.- mŐ 71b/8

olaŐ- 1. Denetlemek, kontrol etmek
amacyla bir yeri gezmek.

.- up 86b/6, 111a/10, 128a/9

.- maa 78a/14, 78a/9, 96b/4,
99a/8

2. Geerek gitmek veya gelmek.

.- inca 102b/8

.- up 76b/7, 78b/6, 103a/6

3. Sarmak, sarlmak.

.- dlar 83a/12

oldur- (Boş bir Şeyi) Dolu hle getirmek,
dolmasn salamak, imla etmek.

.- mŐlard 99a/2

.- up 96a/14

ol İi boş olmayan, dolmuŐ, dolu.

. 139a/7

t.+ ı 135b/14, 135b/11

tolum Dolum.

t. 106a/12, 106b/1, 107a/7, 81a/2

torba Genellikle pamuk ve kıldan dokunmuş, türlü boy ve biçimde, ağızı bzlp bağlanabilen araç.

t.+ sını 108b/2

on Giysi, don.

. 100b/11, 78b/7

t.+ yı 108b/10

.+ ları 115a/15, 76a/7

.+ ların 115a/14, 76a/6, 77a/5, 95b/10, 95b/9

orėu Bir ucundan br ucuna kadar yn değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı.

. 134b/13

ouz Domuz.

. 74b/1

oşoğrı → oşoğru

. 97b/9

op Savaşlarda kullanılan bir araç.

.+ ın 137b/3

oşoğru Hiçbir yere, yne sapmadan.

. 98a/11

oprak Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü ktle kırıntılarıyla, rmş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yzey blm.

. 83a/11

.+ a 72b/15

.+ a **dş-** lp gmlmek. 99a/15, 96a/15

oyumlık → oyumluk

.+ da 118b/13

oyumluk Ganimet.

.+ uuz 118b/9

opuz Eskiden sapından tutularak kullanılan, ucu top biçiminde demir, bakır veya ağaçtan bir savaş aleti.

toz çok kk ve hafif parçacıklara blnmş toprak.

t. 115b/8, 137a/13, 75a/12

t.+ a 115b/7

t.+ dan 129a/6, 137a/15, 139b/11,
75b/1

t.+ lar 115a/3, 130b/13, 132a/4,
83a/2, 90b/13

t.+ lara 115a/5

ṭ.+ uñ 115a/6

tuğ Eskiden hükümdarlara, rütbelerine göre paşalara ve şeyhülislamlara verilen, ucuna altın yaldızlı bir top ve gümüş bir hilal geçirilmiş olan, topun altından eski Türkler’de yak denen hayvanın, Osmanlılar’da ise at kuyruğu kıllarının sarktığı bir sırttan ibaret saltanat, şan ve şöhrat alameti.

t.+ lar 125b/13, 81b/2

tūfān (Ar.) Çok büyük kalabalık.

ṭ.+ idi 91a/1

ṭur- 1. Hareketsiz durumda olmak.

ṭ. 79b/5

ṭ.- dı 111b/14, 135a/1, 73a/5,
74b/6, 79b/11, 127b/3

ṭ.- dılar 127b/1, 127b/7, 128a/5,
128a/7, 138b/7

ṭ.- mışlardı 128a/1

ṭ.- sa 96a/7

ṭ.- tuğı 89a/13

ṭ.- uñ 111b/7

ṭ.- up 104b/1, 120a/15, 140a/8,
76b/14, 80a/10, 89a/6

ṭ.- ur 107a/2, 111b/3

ṭ.- urdı 126b/6

ṭ.- urlar 122a/4

2. Ayakta durmak, ayağa kalkmak.

ṭ.- dı 127a/3

ṭ.- up 100a/3, 100a/4, 100b/1,
102a/4, 109b/3, 86a/3

3. Bir yerde olmak veya bulunmak.

ṭ.- tuğıñ 139a/12

ṭ.- ur 103b/11

4. Varlığını sürdürmek.

ṭ.- urdı 119a/3

5. Beklemek, dikilmek.

ṭ.- an 134b/13, 73a/12

ṭ.- dı 90b/5

6. Bir yerde olmak veya bulunmak.

ṭ.- ayım 81b/12

7. zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek süreklilik bildiren fiiller oluşturur.

cem^c olup ṭ.- dılar 103b/5

nāçar olup ṭ.- dı 78b/12

rızā vèrüp ṭ.- dı 78b/14

sīne gerüp ṭ.- dı 88a/7

sīne gerüp ṭ.- dılar 89b/12

sūvār olup ṭ.- dı 84a/10

süvār olup ʔ.- ıdı 88b/8
ayağın ʔ.- up 124a/8 → **ayak**
ayak üzerine ʔ.- mışlar 124a/10 →
ayak

gèrū ʔ.- dı 139a/13 → **gèrū**
gèrū ʔ.- dılar 133b/3

karşı ʔ.- ur 89a/11 → **karşı**

örü ʔ.- up 74b/4 → **örü turtmak**

temāşāya ʔ.- dılar 116b/10 →
temāşā

tut- 1. Elde bulundurmak, ele almak.
ʔ.- alım 123a/4
ʔ.- ar 93a/1, 94b/5
ʔ.- arlar 93b/12
ʔ.- dığı 72b/9
ʔ.- mış 135a/4

ʔ.- up 121b/1, 134b/10, 137b/6,
83a/13, 83b/6, 85a/1, 85a/4, 88a/12

2. Ele geçirmek, yakalamak.

ʔ.- up 113a/4, 114a/13, 122a/9,
123a/2, 71a/5

3. Kaplamak, sarmak.

ʔ.- dı 113b/10, 117a/8, 121b/6,
83a/10, 83a/4

ʔ.- up 86a/11

4. Yaklaştırmak.

ʔ.- mış 121b/15

ʔ.- up 118b/5

5. İş görebilmek.

ʔ.- maz 79b/6

ʔ.- maz èder 131a/5

6. Herhangi bir durumda kalmasını
sağlamak.

ʔ.- 99a/4

7. Örtmek.

ʔ.- muşlar 125a/2

ʔ.- up 122b/14, 124b/14, 127a/9

sıtması ʔ.- dı 98a/2 → **sıtma**

kulağ ʔ.- dılar 108a/7 → **kulağ**

nevbet ʔ.- dılar 102a/11 → **nevbet**

oğa ʔ.- dılar 130b/15, 79a/2 → **oğ**

pāk ʔ.- up 117b/5 → **pāk**

siper ʔ.- mağa 88a/9 → **siper**

tutarca El, ayak ve bacak gibi hareket
etmeyi sağlayan organlar.

ʔ.+ ların 131a/4

ʔ.+ laruñ 79b/6

tutıl- Yakalanmak.

ʔ.- anımız 114b/1

tuy- Duymak.

ʔ.- up 114a/1, 85a/5

tüfenk (Far.) Tüfek.

t. 72b/6

tükür- Tükürüğü ağız içinden dışarıya atmak.

t.- mek 84a/6

tuni (Far.) Rezil, alçak, sefil.

t. 84b/10, 88b/14

tüt- Duman veya buhar çıkarmak.

t.- en 104a/8

t.- er 104a/8

tütün Duman.

t. 104a/8, 114b/7

t.+ leri 122a/10, 124b/11, 138b/2

tüz Düz.

t. 84a/11

U-u

u → ve, ü

u. 100b/9, 101b/5, 102a/1, 106a/4, 106b/5, 109b/1, 109b/7, 114a/11, 115a/8, 115b/9, 120a/12, 121a/5, 126b/6, 137a/15,

139a/5, 76a/2, 76a/4, 81a/12, 95b/6, 99b/5, 99b/6, 100b/13, 101b/8, 113b/7, 114b/10, 114b/15, 116b/5, 118a/15, 119b/11, 120a/9, 125b/12, 125b/2, 75b/11, 78a/12, 80a/8, 81a/7, 81b/2, 96b/7, 99a/10, 100a/13, 84a/2, 94a/3

uç 1. Hudut, sınır.

u.+ ına 135b/15, 80a/11 (ucına)

u.+ ı (ucı) 134b/6

2. Genellikle uzun bir nesnenin incelerek biten son ve sivri noktası

u.+ ın (ucın) 89b/10

u.+ ı 90b/1 (ucı) , 136b/8

3. Bir şeyin baş veya son noktası.

u.+ ında (ucında) 111b/6, 119a/12

uç- Rüzgar veya başka bir itici güçle yerinden ayrılıp uzağa gitmek.

u.- ar 137b/3

‘ūd (Ar.) Odun, ağaç.

‘anber-i ‘ūd 118b/4 → ‘anber

ufak **ufak** Küçük küçük, hafif hafif.

u. 124b/12, 124b/11

ufan- Küçük küçük parçalar haline gelmek.

u.- a 135a/7

uğra- Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak.

u.- dılar 104b/13, 110b/11

u.- mışlardır 107a/8

u.- r 135a/9

hışmına u.- mışlardır 110a/3 →

hışm

123a/8

hışmına u.- yacak 135a/2,

114a/11

hışmına u.- yacak l

hışmına u.- sun 124b/8

hışmına u.- yup 109b/7

każā u.- dı 107a/5, 118a/3, 120b/7

→ **każā**

każāya u.- yup 135a/2 → **każā**

uğrat- Uğrama işini yaptırmak, uğramasına sebep olmak.

każāya u.- up (uğradup) 120b/3 →

każā

uğur Taraf, yan.

u.+ dan 122a/7

uğurla- Göndermek, yolculamak.

u.- yup 103b/2

ulu 1. Çok yüksek, çok büyük olan (şey) .

u. 99b/1, 104a/12, 130a/2, 78a/5

2. Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.

u.+ sı 120b/8

ulu- İnsan iniltili ses çıkararak boğuk boğuk ağlamak.

u.- rdı 109b/8

ümîd (Far.) Umut.

u. 71a/6

ü. kaṭ' ét- Umudunu kesmek. 71a/6

unutdur- Unutmasına, unutulmasına sebep olmak veya unutmasını, unutulmasını sağlamak.

u.- unca 129a/8

ur- 1. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.

u.- dı 128b/15, 129a/13, 129b/8, 130a/9, 130b/12, 130b/2, 130b/7, 136a/9, 136b/7, 137a/1, 137a/8, 137b/2, 139b/2, 71a/4, 72b/6, 73a/3, 75b/4, 75b/6, 75b/9, 79a/12, 85a/9, 86a/8, 89a/13, 90b/1, 90b/9, 95a/12, 95a/2, 95a/8, 97b/8, 75a/8

u.- dı-kim 72b/10

u.- dılar 120b/4, 121a/3, 83a/10
u.- mağa 94b/7
u.- mağ 121b/12, 135b/13
u.- sa 91b/12
u.- up 105a/5, 109a/10, 127b/3,
129a/5, 131a/1, 131a/3, 131a/9, 75b/14,
79a/11, 79b/2, 85b/10

u.- ur 94b/6

2. Çıkmak, gitmek.

u.- up 109a/7

3. Yaslamak.

u.- up 120b/15, 121a/13, 121a/6

4. Takmak, koymak, bağlamak.

u.- up 131a/5

5. Batıcı veya kesici cisimleri saplamak.

u.- up 92a/2

6. Bulamak, -le kaplamak.

u.- up 136b/2

baş u.- up 99b/13, 100b/2, 77a/6,
99a/12 → **baş**

baş u.- up 110a/8

el u.- dı 134b/1 → **el**

el u.- up 128b/15, 129b/7,
130b/15, 132a/3, 136a/5, 137a/8, 137b/4,
139b/12, 140a/9, 71a/3, 75a/4, 75b/7,
82b/13, 84b/13, 85b/11, 88a/5, 89b/9,
90a/12, 90a/6, 139a/14

kulak u.- dum 107b/11 → **kulak**

na'ra u.- dı 137b/12 → **na'ra**

na'ra u.- an 92b/10

na'ra u.- up 128b/12,
128b/9, 129b/4, 129b/6, 130a/2, 130a/5,
131b/6, 131b/7, 133a/1, 136b/2, 82b/2,
86a/7, 88a/10, 88b/13, 131b/15, 95a/10

na'ralar u.- up 130a/14,
79b/15

tiğ u.- sa 93a/2 → **tiğ**

tiğ u.- sa 91b/9

yüz u.- up 113b/12, 86b/14 → **yüz**

zindāna u.- up 120a/11 → **zindān**

urun- Giyinmek, takınmak.

u.- mış 133b/15

u.- muşlar 115b/10

uruş- Savaşmak.

u.- dı 93b/9

usture (Far.) Ustura.

u. 112a/2

utan- Onursuz sayılacak veya gülünç
olacak bir duruma düşmekten üzüntü
duymak, mahcup olmak.

u.- duğundan 121b/1

u.- up 121a/12, 135a/5

uyan- Uyku durumundan çıkmak.

u.- dı 129a/4, 75a/14, 95a/13

u.- dum 111b/6

uylanc → **uyluk**

u.+ ı 139b/12

uyluk Kalçadan dize kadar olan bacak kısmı.

u.+ ı (uyluğu) 129b/12, 88b/4

u.+ ına (uyluğına) 129a/12, 85a/7

uyu- Uykuya geçmek, uyku durumunda olmak.

u.- dı 110b/12

u.- madı 125b/8

u.- mañ 110b/3

u.- rdı 129a/3, 75a/14, 95a/12

uzat- Başı, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek.

u.- dılar 117b/7

dil u.- dum 123a/7 → **dil**

Ü-ü

ü → **ve, u**

ü. 100b/3, 101b/15, 102b/10, 102b/9, 103b/14, 103b/8, 112a/9, 112b/1, 114a/10, 115a/14, 118b/7, 118b/8, 119a/3, 120a/4, 126b/5, 127a/6, 127a/9, 127b/1, 127b/10, 128a/15, 128b/11, 128b/4, 129a/8, 129b/5, 132b/6, 134a/12, 137a/2, 73b/2, 79a/13, 82b/11, 84a/9, 87b/6, 88b/9, 111a/3, 130a/1, 130b/14, 130b/3, 131b/15, 131b/6, 132a/5, 133b/12, 134a/4, 134a/5, 134b/11, 137a/6, 138a/10, 138b/13, 138b/15, 138b/4, 139a/12, 139b/7, 71a/11, 71b/5, 72a/12, 72a/2, 73a/11, 73b/8, 74a/2, 74a/9, 75a/11, 79a/7, 80a/14, 82a/7, 82b/15, 82b/2, 83a/1, 83a/5, 84b/8, 86b/12, 86b/7, 87b/3, 88a/6, 88b/13, 91b/12, 91b/15, 92b/3, 93a/1, 94a/11, 94b/3, 95a/5, 97b/4, 129a/2, 138b/11, 92b/15

üç Üç rakamının adı.

ü. 104b/3, 104b/6, 108b/6, 109a/13, 109b/4, 119b/7, 136a/15, 75b/12, 85b/12, 86a/3, 88b/3, 90a/8, 95a/15, 95a/9, 95b/1

ü.+ ünden 108a/1

üçer Üç rakamının her birine üç veya her defasında üç tâne anlamına gelen üleştirme şekli.

ü. 114a/8

üleş- Bölüşmek, paylaşmak.

ü.- mege 136b/10

ü.- üp 108b/7

ümerā (Ar.) Emirler, beyler, sancak beyleri.

ü.- yı salṭanat Sultanlığın beyleri
76a/11

ün Ses.

ü.+ i 75a/10, 76a/4, 84b/3, 95a/3

‘üryān (Ar.) Çıplak.

‘ü. 91b/11, 93b/11

‘ü. eyle- Soymak, elbiselerini çıkarmak. 117a/14

‘ü. ol- Soyunmak, çıplak duruma gelmek. 93b/11

üslüb (Ar.) Oluş, yapış veya yapılış biçimi, tutulan yol, tarz, usul.

ü. 107b/7, 128a/6

üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı.

ü.+ i 90a/14

ü.+ ine 93b/14

üstād (Far.) Alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.

ü. 96a/6

üş- Hep birden bir yerde toplanmak, çevresine yığılmak, üşüşmek.

ü.- üp 80b/6

üşen- Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapmaya isteği olmamak, erinmek.

ü.- meyüp 133a/4

ü.- ürem 132a/14

üşür- (Kılıç, ok vb.) Atmak, saplamak.

ü.- üp 71b/11

üzengi Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

ü. 136b/3

üzeri Üst, üzeri.

ü.+ lerin 119b/6

ü.+ lerine 108b/8, 109b/2, 120a/11

ü.+ mize 123a/8, 123b/11

ü.+ nde 108a/15, 115b/4, 117a/11, 117a/15, 125a/13, 125a/9, 135b/6, 94a/13, 138b/12

ü.+ nden 109b/12, 136a/15

ü.+ ne 100b/7, 101a/14, 101b/6, 103a/9, 104b/12, 105a/15, 105b/1, 106b/10, 107b/7, 108b/12, 109a/3, 109a/6, 111a/6, 111b/3, 112b/9, 119a/2, 120b/3, 127b/4, 128a/7, 129a/14, 130a/11, 130a/3,

130b/9, 131a/12, 135a/12, 135b/5, 136a/1,
136a/6, 136a/7, 136b/3, 137a/3, 137b/14,
137b/5, 137b/6, 139a/15, 139b/14, 71b/9,
72a/4, 72b/3, 72b/7, 75a/5, 75a/6, 83b/10,
84b/13, 87a/10, 88a/10, 88a/12, 88a/6,
88b/6, 89a/7, 90b/3, 91a/2, 92a/7, 92b/14,
93b/4, 94a/15, 95a/1, 95a/11, 95b/13,
96a/10, 72a/13

ü.+ ne ér- Üstüne yürümek.

130a/15

ü.+ ne otur- Mertebe olarak en
üstte olmak. 94b/14

ü.+ ne yürü- Üstüne yürümek.

136a/1, 90b/8

yarağ ü.+ ne ol- 101a/14, 101b/6

→ **yarağ**

V-v

vāfir (Ar.) Çok, bolca.

v. 120a/1

vahşet- engiz (Far.) Korkunç.

v. 94a/1

vākı'a (Ar.) Rüya.

v. 111a/12, 111b/5

v.+ sında 110b/12

vākıf (Ar.) Bilen, farkında olan.

v. ol- Öğrenmek. 103a/3

vākı' (Ar.) Olan, vuku bulan.

v. ol- Meydana gelmek, vuku
bulmak. 105b/11, 110a/7

vākır (Ar.) Canavar gibi heybetli olan.

v. 79a/6

vakt (Ar.) Zaman.

v.+ uña 140a/15

v.- i işā Akşamla yatsı namazı
arasındaki vakit 110b/7

vālide (Ar.) Anne.

v.+ si 132a/9

var Mevcut, evrende veya düşüncede
yer alan, yok karşıtı.

v. 100a/14, 101a/1, 101b/9,
102b/9, 105a/4, 106a/9, 109a/9, 112a/13,
112a/9, 115a/8, 118a/1, 120b/11, 120b/2,
122b/14, 122b/2, 123b/5, 124a/7, 125a/1,
133b/14, 71a/3, 87a/9, 87b/6, 91b/14,
97b/4, 98a/14

v.+ dı 132a/9, 75a/10, 95a/3

v.+ dır 123b/3, 100a/11, 105a/2,
107b/4, 110a/2, 116a/8, 121b/7, 136a/3,

139a/6, 79b/9, 87a/12, 87b/11, 87b/5,
94b/12, 98b/5

v.+ dur 87b/3

v.+ ıdı 115b/11, 135b/11, 139b/13,
71b/5, 73b/12, 73b/6, 73b/9, 84b/6,
88b/12, 90a/7, 99a/14

v.+ ımış 94b/10, 97b/3

v.+ ısa 135a/10, 77b/13, 77b/15,
98b/9

v. ét- Meydana getirmek. 120a/4

v. gücüyle Olanca gücüyle,
var kuvvetiyle. 139b/15

var- Erişilmek istenen yere ayak
basmak, ulaşmak, vasıl olmak, gitmek.

v. 100a/2, 132b/1

v.- amayup 79a/2

v.- anda 129a/4, 75a/15, 95a/13

v.- ayım 71b/8

v.- ayın 118b/14

v.- dı 72b/9

v.- dılar 99b/8, 102a/3, 110b/8,
76a/3, 95b/8

v.- dıkda 123b/7

v.- dum 76b/3

v.- inca 73a/3

v.- madı 134b/7

v.- mağa 132a/12, 132a/14

v.- mak 129b/2

v.- mayalum 109a/3

v.- mış 102b/4, 120a/2

v.- up 99b/7, 100a/4, 101b/14,
103b/13, 107b/11, 107b/13, 107b/14,
107b/5, 115a/11, 115a/13, 115a/14,
115a/6, 115b/15, 120a/5, 124a/3, 130b/12,
75a/1, 79b/1, 79b/8, 81a/9, 86b/14, 99a/13,
99a/5, 131b/2

baş v.- maz 136a/3 → **baş**

hāba v.- mışlar 117a/11 → **hāb**

karşu v.- dı 94b/2 → **karşu**

yakın v.- dılar 123b/4 → **yakın**

yakın v.- up 92a/4

vaşf (Ar.) Niteliklerini sayarak tarif
etme.

v.+ a gelme- Anlatamamak,
niteliği sayılabilir durumda olmamak.
109b/13, 116a/7, 93b/8, 133b/14

vay Şaşma, kızgınlık, ağrı, acı vb.
duyguları anlatan bir söz.

v. 135b/8, 136a/4, 139a/10, 89b/7,
134a/14, 139a/10

ve Ve bağlacı.

v. 99b/13, 99b/4, 99b/6, 100a/14,
100a/6, 100a/9, 100b/1, 100b/11, 100b/9,
101a/2, 101a/4, 101a/9, 102a/2, 102a/4,
102b/15, 103a/15, 103a/4, 103b/1,
103b/13, 103b/4, 104a/15, 104a/2, 104a/5,
104a/7, 104b/6, 105a/11, 105a/12, 105a/4,

105b/13, 105b/14, 105b/15, 107a/11, 107a/15, 108a/4, 108b/6, 108b/7, 110a/12, 110a/8, 110b/12, 110b/5, 111a/9, 112a/8, 112a/9, 112b/13, 112b/14, 112b/7, 113b/1, 113b/11, 113b/2, 113b/3, 113b/4, 113b/8, 114a/6, 114b/11, 114b/6, 115a/8, 115b/10, 115b/15, 115b/2, 115b/4, 115b/5, 115b/9, 116a/1, 116a/9, 116b/1, 116b/7, 118a/12, 119a/4, 119b/10, 119b/12, 119b/13, 119b/15, 119b/5, 119b/7, 120a/15, 120a/4, 121a/5, 122a/4, 122b/10, 122b/14, 122b/15, 122b/5, 123a/10, 123a/2, 124a/14, 124b/13, 124b/3, 125a/1, 125a/7, 125a/8, 125b/12, 125b/15, 125b/3, 126a/1, 126a/11, 126a/12, 126a/3, 126a/4, 126a/6, 126a/7, 126b/1, 127a/10, 127a/11, 127a/14, 127a/15, 127a/4, 127b/12, 127b/15, 128a/12, 128a/13, 128a/14, 128a/4, 128a/6, 128b/13, 130a/6, 131a/13, 132b/10, 132b/11, 133b/1, 133b/13, 134a/10, 134a/4, 134b/3, 135a/15, 135a/4, 135a/7, 135b/10, 135b/9, 136b/9, 137a/10, 137b/3, 138a/6, 138b/13, 71b/4, 72a/6, 73a/10, 73b/10, 73b/13, 74a/10, 75b/13, 75b/15, 76a/10, 76a/11, 76a/5, 76a/8, 76b/13, 76b/4, 76b/9, 77a/2, 77a/6, 78a/5, 78b/7, 79a/14, 79b/12, 79b/5, 80a/12, 80a/13, 80b/15, 80b/6, 80b/9, 81a/14, 81b/6, 81b/7, 83a/5, 83b/2, 84b/7, 85b/14, 85b/2, 85b/9, 86b/12, 86b/8, 87a/5, 87a/7, 89a/1, 89b/5, 90b/14, 91a/1, 91a/10, 91a/12, 91a/9, 91b/11, 91b/2, 92a/3, 92b/15, 92b/5, 93a/10, 95b/12, 96a/2, 96a/9, 96b/11, 97a/14, 97a/7, 98a/9, 98b/15, 98b/7, 99a/11, 99a/5, 99a/9, 107a/4, 133b/14, 128a/5, 124b/2, 78a/8, 81b/4

vech (Ar.) Tarz, biçim, yol.

v.+ le 91b/8

veger (Far. <ve+eger) 1. Ve eğer

v. 90a/5, 89b/5

2. yoksa

v. 79b/5

vehm (Ar.) Korku.

v.+ inden 74b/4

v. al- Kişiyi korku duygusu sarmak. 93a/4

v. düş- Korku çökmek, sarmak.

98b/3

zülmet-i v.+ e düş- 127a/4 →

zülmet

vehim-nāk (Far.) Korkulu, vehimli.

v. ol- Korkmak. 72b/1, 138a/1, 130a/11

veḳār (Ar.) Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma.

v.+ ı 120a/4

velākin (Ar.) Lakin, fakat.

v. 132a/12

velī (Far.) Ama, fakat, şöyle ki.

v. 123a/15, 123b/6, 74b/5, 75a/14,
80b/2, 86b/5, 89a/14, 93b/9, 94b/11, 95a/6,
96a/1, 96b/1

vér- Üzerinde, elinde veya yakınında
olan bir şeyi birisine erişirmek, iletmek.

v. 137b/9

v.- di 102a/13

v.- diler 100a/12, 115a/14,
121b/14, 124a/13

v.- dügi 102a/5, 102a/7, 126b/3,
96a/10

v.- e 110b/5

v.- eyim 132a/13

v.- me105a/10

v.- memek 135b/1

v.- mişdir 107a/10

v.- mişler 120b/6, 74a/1

v.- üp 100b/11, 114b/10, 117b/6,

122a/12, 73b/14

2. Döndürmek, çevirmek,
yöneltmek.

v.- üp 117b/1, 129b/2, 73a/7, 83b/7

āmān v.- meyüp 101a/9 → **āmān**

amān v.- meyüp 73a/15,
84b/12

amān v.- mez 73b/1

āvāz v.- di 83b/8 → **āvāz**

āvāzlar v.- di 111a/2

baş v.- üp 112a/4 → **baş**

baş başa v.- üp 120b/14 → **baş**

berāber v.- di 129a/1, 130a/7,
132b/4, 137b/8, 139b/5, 140a/11, 75a/9,
90a/14, 90a/8, 95a/3 → **berāber**

berāber v.- e 139b/3

berāber v.- ince 85a/6

berāber v.- miş 129b/8

beraber v.- mişdi 71a/4

berāber v.- üp 132b/10,
137a/9, 75b/10, 85b/12

berekāt v.- sün 135b/14 → **berekāt**

cān v.- di 88b/3 → **cān**

cān v.- ürin 112a/5

cevāb v.- e 71b/14 → **cevāb**

cevāb v.- eyim 134a/8

cevāb v.- medi 111b/15

destūr v.- di 110b/6 → **destūr**

destūr v.- üp 87a/3

fāide v.- medi 135a/14 → **fāide**

fırşat v.- meyüp 109b/3 → **fırşat**

fırşat v.- ürse 90a/4

haber v.- di 80a/9 → **haber**

haber v.- diler 100b/14,
101b/2, 107a/12, 110a/13, 113b/13,
115b/14, 119b/15, 125b/5

haber v.- meye 114a/14

haber v.- üp 113a/12

ḥalāṣ v.- di 129a/10, 71a/13 → **ḥalāṣ**
icāzet v.- üp 86b/10 → **icāzet**
iğvā v.- di 119a/15 → **iğvā**
karşu v.- di 130a/7 → **karşu**
lenger v.- üp 83b/3 → **lenger**
maḥāl v.- meyüp 102b/14, 137a/3, 94a/7, 104b/2, 113a/4, 129a/14 → **maḥāl**
mühlet v.- miş 116a/14 → **mühlet**
mühlet v.- ürsin 116a/9
nişān v.- ürdi 87a/7 → **nişān**
rızā v.- üp tırdı 78b/14 → **rızā**
selām v.- di 138b/8 → **selām**
selām v.- üp 126b/10
şu'le v.- ür 93a/2 → **şu'le**

vezīr (Ar.) Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kimse.

v. 122a/12, 123b/14

v.+ i 127a/10

v.+ ler 125a/1, 98a/9

v.+ lenden 119b/1

v.+ leri 124a/10, 127b/8, 122b/13

v.+ lerinde 119a/13

Ṭar'isī-i vezīr 120b/15, 121a/5, 121a/15, 121b/10, 123b/14

Ṭar'isī-i vezīrūn 124b/5

vü → **ve**

v. 82b/8, 84a/5

veril- Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.

v.- di 96a/3

veyā (Far.) Yahut ya da.

v. 108a/1, 114a/8, 123a/12

veyāḥūd (Far.) Veya, ya da.

v. 74a/12, 107b/6, 111a/11, 131a/12

Y-y

ya Veya, ya da.

y. 111a/4, 111a/5, 119a/11, 89b/8

yā (Ar.) Ey, hey anlamlarında bir seslenme sözü.

y. 106a/14, 107b/9, 110a/6, 111b/13, 111b/4, 111b/5, 112a/7, 120a/3, 125a/7, 132b/12, 137b/8, 139a/7, 77b/4, 83b/1, 86b/11, 86b/15, 86b/9, 90a/1, 90a/2, 91a/8, 93a/15, 99a/12

yabān (Far.) Issız yer, kır, ova.

y.+ a 136b/8, 135b/3, 136a/13

y.+ dan 107b/6

yādigār (Far.) Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yahut onlardan kalan şey.

y. 139b/5

y.+ ları 119b/14, 138b/12

y.- ı Zibāniyye Zibaniye yadigarı
126b/4

yağ Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.

y.+ ıla 99a/2

y.+ ın 120b/6

y.+ um 105a/3

yağı Düşman.

y.+ dır 101b/4

yağlı Yağlı.

y. 106b/2

yāhūd (Far.) Veya, ya da.

y. 107b/15, 110b/10

yağ- 1. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.- dı 75b/11

y.- mağa 139a/12

y.- up 99b/1, 78a/6, 98b/13

2. mahvetmek, çok acıtmak.

y.- dı 114b/12

yakın 1. Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer) , uzak karşıtı.

y. 111b/8, 96b/15

y.+ dır 106a/8

2. –e erişmesine az bir şey kalmış olan.

y. 103a/10, 111a/10, 110b/9

y. gel- Yakınına gelmek, yakınında bulunmak. 104a/10, 136a/7, 137b/9, 89b/13, 118a/7, 139a/15

y. ét- Yakınına getirmek, yaklaştırmak. 134b/5

y. ér- Yakınına gelmek. 88a/11

y. var- Yakınına gelmek, yakınında bulunmak. 123b/3, 92a/4

yākūt (Ar.) Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş.

y. 118b/8, 119a/4

y.+ dan 133b/14

la‘l-i y. 92b/12 → la‘l

yalabı- Parlatmak.	y.+ a 133a/15, 76a/4, 78b/5, 80b/7, 85a/11, 91a/5, 96b/5
y.- yup 136b/6	y.+ adan 100b/13, 105b/13, 105b/6, 106b/14, 108a/3, 108b/10, 110a/8, 115b/7, 120a/12, 127a/5, 127b/4, 129b/3, 131b/10, 133a/6, 134b/14, 73a/15, 74a/6, 75b/2, 77a/1, 78a/9, 79b/11, 80a/2, 82a/9, 85a/15, 88a/10, 113a/15, 91a/11, 92b/1, 96b/8, 99a/8
yalıñ Alev.	
y.+ ları 124b/12	
yalıñuz 1. Yanında başkaları bulunmayan, yalnız.	y.+ a kıl- Çevirmek. 73a/6
y. 139a/9	yan- Yanık acısına benzer bir acı duymak.
2. Yalnızca.	y.- ar 125a/12
y. 124b/2	2. parlamak, parıldamak.
yalman Bıçak, kılıç vb. kesici aletlerin kesen ve batan kısmı, ağzı veya ucu.	y.- ar 74a/11
y. 134b/10, 135a/3	yüregi y.- up 71b/13 → yürek
y.+ ın 134b/4, 89b/10	yana Taraf, yön, cihet.
yan Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.	y. 132a/13
y.+ ın 80b/7	y.+ dan 72b/11
y.+ ına 117a/7, 79b/1, 90a/15	yana yana Döne döne.
y.+ ında 103a/12, 118a/12, 134a/7, 81b/9, 94b/9	y. 140a/5
y.+ ından 112a/2, 81b/10, 90b/1	yanaşdur- Yanaşmasını sağlamak.
y.+ ındañ 115a/6	y.- up 137b/10
yañ Taraf, yön.	

yangulan- Ses vermek, ses çıkarmak, yankı durumunda geri dönmek, aksetmek, yankılanmak.

y.- dı 80b/14

ya'ni (Ar.) Demek ki, demek oluyor ki, şu anlatılmak isteniyor ki.

y. 78a/3, 81a/14, 99a/1

yap yap Doğadaki sesler taklit edilerek yapılmış bir ikileme.

y. 102b/4, 108a/14

yapış- Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.

y.- an 121a/9

y.- anıñ 122b/4

y.- mış 122b/3

y.- up 121a/10, 122a/4

yapışdur- Yapışmasını sağlamak.

y.- dılar 117b/4, 119b/4

y.- mayalum 119a/10

y.- mışlar 125a/11

y.- up 117b/11, 119a/9, 119b/6

yapuş- Yapışmak

y. u vër- Aniden yapışmak.

y.- üp 135b/10

yār (Far.) Dost.

y. 100a/13, 103a/4, 121a/5, 84a/2

yar- 1. Yarık açmak.

y. 80b/7

2. Derin yara açmak.

y.- up 112a/6

yara Bir dış etkisiyle vücutta oluşan kesik, yarık.

y. ol- Yara haline gelmek, oluşmak. 125a/12

yarak 1. Savaş aleti, silah.

y. 101b/3, 110b/14

y.+ a 82b/13

y.+ dır 101a/11

2. Hazırlık.

y. 125a/6

y. üzerine ol- Hazırlık yapmak. 101a/14, 101b/6

yaraklı Silahlı.

y. 127a/1

yaramaz Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan.

y. ét- Uygun, yerinde olmayan bir davranışta bulunmak. 131a/2

yārān (Far.) Dostlar.

y.+ laruñ 76b/3

yardım Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet.

y.+ a 115b/13

yardımcu Yardım eden veya gerektiğinde yardım edecek olan kimse.

y. ol- Yardımda bulunmak.

y.+ ñ ol- 138b/3, 138b/2

yarın Bugünden sonra gelecek ilk gün.

y. 99b/3, 101a/3, 125a/13, 125a/6, 125a/9, 125b/4

yarı Bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf, yarı.

y.+ sı 87b/11

yaşla- Bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek ve bu durumda bırakmak veya tutmak, dayamak.

y.- dı 130b/11

yaş 1. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

y.+ ına 86b/7

y.+ ında 86b/5, 94a/12

2. Islaklık.

y.+ ın 98b/8

yaşıl Yeşil renk.

y. 127a/8

yat- Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.- an 111b/4, 121a/5, 78a/6

y.- anları 121a/3

y.+ anlaruñ 108b/12

y.- dılar 108b/9

y.- duğı 121a/6

y.- mayup 118a/14, 85a/13

y.- ur 107a/7, 108a/15, 111a/15, 111a/6, 111b/3, 111b/7, 117a/11, 119a/13,

119a/2, 121a/14, 84b/1

y.- urdı 93b/14

y.- urdum 98a/3

y.- urlar 113a/5, 118a/1, 118b/6, 120b/14, 120b/3, 121a/4

yatak Uyumak veya dinlenmek için üzerine veya içine yatılan şey.

y.+ dan 80a/2

yavuz Güçlü, çetin, yaman.

y. 132a/8, 93a/4

yay Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına giriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk.

y. 117b/9, 123b/11

yaz- Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak.

y.- mışlar 124a/15

yazıl- Yazma işi yapılmak.

y.- mış 122a/13, 122a/6

yê- 1. Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.- di 129a/3

y.- diler 105a/15, 104b/5, 106a/5, 113b/6, 116a/4, 78a/4, 95b/13, 99b/15, 102a/13

y.- mek 108b/3

y.- yicek 88b/2

y.- yüp 116b/10

2. Hoşa gitmeyecek bir duruma uğramak, maruz kalmak, duçar olmak.

y.- di 75a/14

yedi Yedi rakamının adı.

y. 101a/11, 101b/3, 102b/9, 103a/11, 103b/6, 104b/3, 104b/6, 114b/12, 115b/12, 115b/8, 125a/13, 125a/15, 125a/5, 125b/1, 126b/12, 128a/3, 133b/2, 86a/11, 94a/11, 97a/13, 97a/5, 99a/7, 132b/14,

yedi biñ yedi yüz Yedi bin yedi yüz sayısının adı.

y. 115b/1

yedi biñ yedi yüz yetmiş Yedi bin yedi yüz yetmiş sayısının adı.

y. 127b/5

yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen.

y. 87b/12

yedişer Yedi rakamının her birine yedi veya her defasında yedi tâne anlamına gelen üleştirme şekli.

y. 114a/9

yedi yüz Yedi yüz sayısının adı.

y. 115b/8, 115b/9, 73b/8

yedi yüz biñ Yedi yüz bin sayısının adı.

y. 115b/9	y. 100b/2, 101a/2, 108b/5, 108b/7, 139a/12, 139a/13, 73b/10, 79a/5, 80a/3, 80b/8, 89a/6
yegāne (Far.) Müstesna, benzeri az bulunan.	y.+ de 107b/5, 108a/12, 111a/8, 130b/15, 136a/14, 88a/14, 89b/13
Ḳahrān -ı y. 76b/13, 79b/12	y.+ den 117b/2, 126b/13, 139a/14, 71b/6, 75a/6, 79a/2, 83a/15
Şīr-i Şikār-ı Ḳahrān y. 105a/13	y.+ din 126b/1
yek-ā-yek (Far.) Birer birer, aniden, hepsi birden, biri diğerinin karşısında.	y.+ e 100b/7, 102b/8, 104a/8, 107a/1, 109a/4, 116b/14, 117b/13, 132a/6, 132b/7, 134a/11, 139a/8, 78b/7, 79a/1, 79a/8, 80a/13, 89a/13, 91b/13
y. 75b/13	y.+ i 114a/12
yekūn (Ar.) Toplam.	y.+ in 114b/2, 139b/7, 98b/9
y.+ lerniñ 121a/8	y.+ iñ 129a/2
yēmek Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam.	y.+ inde 123b/10, 76a/14, 77a/6, 78a/11, 96a/13, 96a/4
y.+ i (yēmegi) 116a/4	y.+ inden 100a/3, 100a/4, 100b/1, 102a/4, 109a/5, 111a/2, 126b/9, 80a/10, 83b/10, 91a/4, 71a/11
yen- Üstün gelmek, galip gelmek.	y.+ ine 114b/8, 117b/3, 120a/6, 125a/2, 78a/1, 84b/14
y.- miş 123b/10	y.+ ler 83a/8, 91b/7
yeñi Biraz önce, çok zaman geçmeden.	y.+ leri 120a/4
y. 119b/10	y.+ lerin 105b/12
yeñile Yeni, henüz, pek yeni.	y.+ lerinde 95b/8, 99a/6
y. 116b/7	y.+ lerinden 104b/1, 109b/3, 76b/14
yēr Yer.	y.+ lerine 76a/12, 81a/1, 96b/12
	y.+ lü 96b/12, 99a/6
	y.+ ümde 76b/10

y.+ üñ 95a/5, 75a/11

y.- i Çin-i Maçin Çin-i Maçin mevkisi, bölgesi 115a/3

y.- i Zu'l-‘aķar Zulakar mevkisi, bölgesi 115a/3

yêrlü yêrine Kendine ait olan yere.

y. 105b/9

yêrlü yêrlerine Kendilerine ait olan yere.

y. 113b/6, 76a/8, 76a/12

yêrlü yêrinde Uygun, yakışır bir biçimde, gerektiği gibi.

y. 133a/15, 77a/3, 82a/11

yêrlü yêrlerinde Kendilerine uygun, yakışır bir biçimde, gerektiği gibi.

y. 99b/14, 103b/5, 123a/15, 76a/13, 95b/11, 95b/12

yêr yêr Zaman zaman.

y. 125b/7

yêryüzi Yer kabuğu.

y. 91a/10

y.+ nde 91b/6

yêt- Yetişmek, ulaşmak.

yükleri y.- di 116b/11 → **yük**

yêtür- Yetiştirmek, ulaştırmak.

y.- 76b/9

yeterlü Yeterli.

y. 126a/13

yetmiş Yetmiş sayısının adı.

y. 112b/12, 127b/10, 128b/11, 71b/5, 86b/12, 88a/5, 88b/13

yetmiş beş Yetmiş beş sayısının adı.

y. 131b/5, 84b/8

yetmiş dört Yetmiş dört sayısının adı.

y. 127a/1

yezdān (Far.) Allah.

y. 120a/14

nūr-ı y. 125b/10 → **nūr**

nūr-ı y.+ ile 103b/4, 115a/2, 81a/15, 99b/10

şükr-i y. kıl- 113a/13 → **şükr**

yezdān-perest (Far.) Allah’a tapan.

y. 102a/15
y.+ ler 109b/13, 109b/4, 116b/9,
98b/4
y.+ lere 125a/14
y.+ leri 97a/15
y.+ lerüñ 114b/12, 114b/13,
103a/2, 77a/13, 77b/11
y. ol- Allah'a inanmak, Allah
yolunu benimsemek. 114a/3

yığ Bir tepe oluşturacak biçimde üst
üste koymak.

y.+ dılar 80b/7

yık- 1. Devirmek.

y.- dı 137a/3

y.- mış 131b/12

y.- up 104b/2, 88a/2, 92b/5, 94a/6,
97b/14

2. Kurulu bir şeyi parçalayarak
dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.

y.- up 138a/2, 138a/6

y.- a kıo- Yıkmak, yıkıp bırakmak.

98b/11

‘ırzın y.- duñ 139a/3 → ‘ırz

yıkıl- Devrilmek.

y.- dı 93b/4

y.- dılar 105b/1

y.- up 71b/10, 88b/4, 108b/9

yıl On iki aylık dönem, sene.

y. 86b/6

y.+ da 73b/2

yıldırım-mişāl (Far.) Çok hızlı bir
şekilde, hızla.

y. 88b/13, 130a/2, 130b/6,
134a/13, 136b/15, 139a/10, 72b/9,
75a/1, 79a/12, 88a/13, 88a/4, 73a/2

yılduz Çekirdeğinde oluşan füzyon
sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya
ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök
cisimlerinden her biri.

y. 81a/14

yigirmi Yirmi sayısının adı.

y. 111a/3, 87b/12

yigirmi dört Yirmi dört sayısının adı.

y. 126a/12

yigit Güçlü ve yürekli, alp, kahraman,
mert.

y. 73b/1

yil Rüzgar.

y. 134b/11, 91b/1

123b/9, 125b/1, 134a/13, 76a/14, 94b/14,
98b/1, 123b/6

yine Tekrar, yine.

y.+ ıdı 118a/9, 119a/14, 123a/1

y.+ ısa 77b/13

2. Bulaşık.

y.+ a 121b/13

y. 106b/13, 107b/12, 109a/8,
109b/5, 111b/13, 113b/13, 114b/8, 121a/2,
123a/5, 123a/9, 124a/1, 125b/11, 128a/5,
129b/3, 132a/14, 135b/15, 139b/3, 140a/6,
72b/2, 75b/12, 76a/7, 77a/11, 79b/1, 81a/1,
81a/12, 81b/1, 81b/5, 81b/6, 82a/11,
82a/12, 82b/1, 85a/10, 85a/13, 86a/3,
88b/8, 90a/10, 93a/11, 93b/7, 95b/1,
97b/11, 97b/15, 125b/13

yokarı 1. Aşama, sınıf, makam
bakımından ileride olan.

y. 87b/13, 94b/13

**2. Bir şeyin üst bölümü, fevk,
aşağı karşıtı.** 95b/5, 121b/2

yoğurt Maya katılarak koyulaştırılmış
beyaz, kıvamlı bir süt ürünü.

y.+ dan 105a/14

y.+ ı 105a/11

y.+ u 104b/14

yokla- Kontrol etmek.

y.- mayup 96b/5

yohsa Yoksa.

y. 107a/5, 133b/10, 78a/1, 79b/8,
80a/15

yol 1. Karada, havada, suda bir yerden
bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

y. 108a/15, 109a/9, 80b/8

y.+ a 80b/10

y.+ da 104b/13, 109b/15

y.+ dan 110a/11

y.+ ında 112a/4, 89b/14

y.+ ından 103a/6, 140a/5 yön.

2. Gaye, uğur, maksat.

y.+ ında 78a/2, 98a/12

yok 1. Bulunmayan, mevcut olmayan
(nesne, kimse vb.) , var karşıtı.

y. 102b/10, 110b/14, 114a/15,
116a/13, 118b/14, 120b/13, 135a/6, 84b/4,
97a/3

y.+ dan 120a/4

y.+ dur 99b/3, 100a/15, 110a/10,
110a/3, 122b/11, 123a/11, 123b/13,

yol- Saç, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak.

y.- dılar 119a/6

y.- uña 86b/10

yoldaş Yol arkadaşı.

y.+ larından 85a/2

y.+ larıyla 108a/4

yollu yollarınca Usulüne uygun olarak, tam da olması gerektiği gibi.

y. 127a/14

yolun- Yolma işi yapılmak, çekilip koparılmak.

y.- miş 124b/5

yo İşlenmemiş, tabiatı olduğu gibi kalmış.

y. 83a/10

yön Bir şeyin belli bir noktaya baktığı yan, veçhe.

y.+ i 76a/5

yu- Yıkamak.

y.- yup 80b/15

yum- Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek.

y.- dı 111b/12, 111b/13

y.- up 134b/15, 72a/8

yumrucağ Yuvarlak, yumru olan, baş.

y.+ ın 131b/3

y.+ ların 81a/5

y.+ uñ 79b/8, 80a/15

yük Bir şeyin ağırlığı.

y.+ i 105a/3, 106b/1

y.+ i yêt- Vakti tamam olmak, yatma zamanı gelmek.

y.+ leri yêt- 116b/11

yüklen- Bir yükü taşımak.

y.- miş 104b/14

yüklet- Yükleme işini yaptırmak.

y.- miş 106a/12

y.- üp 104b/7

yürek Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül.

y.+ imi (yüregimi) 114b/12

y.+ i (yüregi) yan- Çok acımak, içi yanmak.

y.+ i yan- 71b/13

yüri- → **yürümek**

y. 138b/1, 87a/3, 100a/2

gözine hâb y.- di 110b/9 → **göz**

yürü- 1. Adım atarak ilerlemek, gitmek.

y.- dükten 108b/8

y.- mezsın 135a/2

y.- mişdi 96a/15

y.- yüp 125b/7, 96a/12

2. Üzerine doğru gitmek, akın etmek, saldırmak, hücum etmek.

y.- di 90b/11, 90b/15, 91a/3, 91a/4, 91a/6, 91a/7

y.- diler 91a/5

y.- yüp 91a/8

üzerine y.- mek 136a/1 → **üzeri**

üzerine y.- yüp 90b/8

yürüt- Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak.

y.- medi (yürüdmedi) 135a/1

yüz 1. Surat.

y.+ i 121a/7, 74a/14, 83a/2, 91b/14

y.+ in 115a/4, 117b/1, 120b/15, 121a/6, 124a/14, 124b/4, 133b/12, 72a/15, 73a/6, 83a/4, 83b/7

y.+ ine 100a/1, 107b/2, 111a/4, 116a/7, 118b/5, 121b/12, 121b/15, 124b/14, 81a/13, 84a/6, 98a/7

y.+ iniñ 111a/6, 71b/9

y.+ leri 122a/6

y.+ lerine 122b/14, 122b/7, 125a/1, 128a/2

y.+ leriniñ 108b/8, 120b/2

y.+ lerinüñ 105a/15, 106b/9

y.+ leriñüze 123a/2

y.+ ümüz 81b/14

2. Yüz sayısı.

y. 74a/2, 74a/9, 76b/7, 82b/15, 82b/2, 90b/11, 95b/15

y. çevir- Tavrını değiştirip olumsuzuna dönüşmek, gösterdiği ilgiyi kesmek. 83b/15

y. döndür- Tavrını değiştirip olumsuzuna dönüşmek, gösterdiği ilgiyi kesmek. 71b/7

y. ur- Yüz sürmek, secdeye kapanmak, yere kapanmak. 113b/12, 86b/14

y.+i şuyına Yüzü suyu hürmetine.

78a/1

yüz altmış dört Yüz altmış dört sayısının adı.

y. 127b/9

yüz altmış iki Yüz altmış iki sayısının adı.

y. 127b/1, 130a/1, 79a/7, 97b/4

yüz biñ Yüz bin sayısının adı.

y. 115a/12, 115b/12, 128a/3, 78a/13, 90b/10, 90b/15, 90b/7, 91a/11, 91a/2, 91a/3, 91a/5, 91a/7, 96b/3, 99a/6

yüz elli Yüz elli sayısının adı.

y.+ sini 72b/15

yüz- Derisini çıkarmak, derisini soymak.

y.- erin 112a/3

Z-z

zabt (Ar.) Tutma, kuvvetle tutma.

z. 134b/10

z. eyle- Tutmak. 110a/14

z. ét- Tutmak. 89a/15, 89b/1

zafer (Ar.) Savaşta kazanılan başarı.

z. bul- Yenmek, galip olmak.

132b/9, 132a/4, 83a/6, 95b/4, 85b/9

zaffār (Ar.) Segirten, yetişen.

z. 131a/12

zaḥım (Far.) Yara.

z. 96a/5

z.+ ları 96a/11

z.+ larına 131a/15, 96a/9

z.+ laruñ 96a/10

zaḥım-dār (Far.) → **zaḥım-dār**

z. kıl- 132b/14 → **zaḥım-dār**

z. ol- 96a/9 → **zaḥım-dār**

zaḥīre (Ar.) Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan hububat, erzak.

z. 108b/2

zaḥım (Far.) 1. Darbe.

z. 85a/9, 86a/8, 132a/14

z.+ ı 131a/1

z.+ ı 88b/2

z.+ ile 114a/7, 114a/8, 114a/9

z.+ lar 113b/9

2. Yara.

z. 96a/7, 96a/8, 96a/5

z.+ dan 96a/6

z.+ ı 132b/7

z.+ ın 131b/1

zaḥm-dār (Far.) Yaralı.

z. eyle- Yaralamak. 86a/5, 85b/3

z. kııl- Yaralamak. 89a/186a/11

z. ol- Yaralanmak. 96a/186a/10, 86a/9

zaḥm-nāk (Far.) → **zaḥm-dār**

z. eyle- 132b/11 → **zaḥm-dār**

zaḥmet (Ar.) Güçlük, zorluk.

z.+ dir 135b/13

zamān (Ar.) Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.

z. 137b/12, 99b/5, 114a/14, 129b/15, 72b/4, 78b/1

z.+ da 103b/3

z.+ dan 117a/4

zamīr (Ar.) İçyüz.

z.+ inden 100a/10

zarab (Ar.) Darbe.

z.+ na 89a/11, 89a/9

zarar (Ar.) Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, dokunca, ziyan, mazarrat.

z. 100a/15

zarūrī (Ar.) Zorunlu, mecburi.

z. 112b/1

zāt (Ar.) Kişi.

z. 81b/9, 126b/5, 92a/5

zeber-dest (Far.) Amir ve hakim durumda bulunan.

z. 127b/14, 96b/15

zebūn (Far.) Gücsüz, zayıf, aciz.

z. ol- Gücsüz duruma düşmek.

85b/11

zehr (Far.) Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağı, sem.

z.- i kātīl öldürücü zehir 98a/5

zehre (Far.) 1. Cesaret.

z.+ lerden 93b/15

z.+ si 123b/13, 123b/6

2. Öd, safra.

z.+ si **çāk ol-** Ödö kopmak. 72a/15,
114a/10

Şalşal-ı z.+ niñ 94a/15

Şalşal-ı z.+ ye 95a/12,
95b/1

zemīn 1. Taban, yer.

z. 115a/10

zer (Far.) Altın.

z. 127a/6

z.+ e 100a/10, 109a/10, 120a/7,
122a/1, 122b/15, 129a/13, 129b/2,
130a/10, 137b/15, 124a/13, 71a/15, 71b/1,
80b/8, 83b/4, 85a/12, 89a/14, 90a/10,
90a/4

zer-efşān (Far.) Altın gibi parlayan.

r.- ı z.+ ı 91b/8 → **rahş**

z.+ e **çal-** Yere atmak, yere
fırlatmak. 83b/10

r.- ı z.+ ı 126b/12, 133a/8,

133b/4, 136b/14, 136b/6, 93a/11

z.+ e **berāber kıl-** Yere çarpmak,
yıkma. 130b/8, 130a/10

r.- ı z.+ uñ 137a/11

z.- i mesnūv Sulanmış zemin

r.- ı z.+ ına 87a/8

89a/13

2. Yer, mahal.

zer-nevā (Far.) Güzel, ahenkli ses.

z. 81a/13

Barda^c-ı z. 126a/6, 90b/11, 90b/14

zencīr (Far.) Birbirine geçmiş bir sıra
metal halkadan oluşan bağ.

zerrece Zerre kadar.

z. 81a/15

z. 128b/6

zengi (Ar.) Siyahi.

zerrīn-‘alem (Far.) Altın renkli sancak.

z. 115b/8

z. 94a/11, 94b/9

zerrīn (Far.) Altından yapılmış.

z.+ ler 94b/11

z. 115b/4

Dūd-i z. 104a/5, 105b/13

Şalşal-ı z. 122b/10, 94b/1, 94b/7,

95a/7, 94a/5, 94b/15

zerrīn-livā (Far.) Altın renkli bayrak.

z. 81a/13

zevāl (Ar.) Yok olma, yok edilme, ortadan kaldırılma.

z.+ ine 86a/11

zift (Ar.) Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız.

z. 119b/2, 119b/5

z.+ e 119b/3

ziftlü Ziftli.

z. 117b/10, 119a/8, 125a/10

zihī (Far.) Ne güzel, ne hoş, ne iyi.

z. 100a/8, 128b/1, 93b/11

zīkr (Ar.) Anma, söyleme, sözünü etme.

z. 129b/15

zindān (Far.) Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer.

z.+ da 104b/11

z.+ a ur- Zindana atmak, hapsetmek. 120a/11

zinde (Far.) Dinç, canlı, diri, sağlam.

z. 128b/5, 72a/2

zīr ü zeber (Far.) Altüst.

z. **kıl**- Altüst etmek. 73b/2, 79a/13, 87b/6, 91b/12, 130b/3

zīrā (Far.) Çünkü, şundan dolayı.

z. 106a/7

zīrā kim (Far.) Çünkü, şundan dolayı.

z. 112b/2, 124a/13, 125a/10, 134b/1, 73b/4, 77b/10, 87b/1, 96b/1

zīrih (Far.) Savaşlarda ok, kılıç, süngü vb. silahlardan korunmak için giyilen, demir ve tel levhalardan yapılmış giysi.

z.+ ler 87a/7, 87a/13

zīver (Far.) Süs.

z.+ e 127a/6

ziyāde (Ar.) Çok, daha çok, daha fazla.

z. 107a/13, 108b/15, 128a/2, 79a/4, 93a/4, 95a/8, 97a/3

z.+ yidi 96b/1

ziyāfet (Ar.) Eğlenmek veya bir olayı kutlamak amacıyla birçok kimsenin bir araya gelerek yedikleri yemek, şölen.

z. it- Ziyafet çekmek. 119b/11

ziyān (Far.) Zarar.

z.+ ile 140a/13

zulm (Ar.) Eziyet, cevr, cefa.

z.+ ıla 105a/4

zulmet (Ar.) Karanlık.

z.- i şeb Gecenin karanlığı 81a/11

z.- i vehme düş- Yersiz bir korkunun, yanlış bir düşüncenin karanlığına kapılmak. 127a/4

zumurrud (Ar.) Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı, doğal alüminyum ve berilyum silikası.

z.+ ler 119a/4

zūr (Far.) Kuvvet, güç, zor.

z. eyle- Zorlamak, güç uygulamak. 135a/11, 83a/14, 83b/3, 83b/4

z. èt- Zorlamak, güç uygulamak.

137b/13

3.2 . ÖZEL ADLAR DİZİNİ

Farsça aslı M.Ö. 900'lere dayanan metnimizde birçok özel ad bulunmaktadır. Metnimizin büyük kısmı harekeli olduğundan bu adlar harekeye bağlı kalınarak okunmuştur. Bu adlar kaynaklardan, imkanlar dahilinde bulunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte ancak yalnızca birkısmı *Ferheng-i Nāmeḥā* ve *Ferheng-i Fârisî* adlı Farsça özel adlar sözlükleri vasıtasıyla tespit edilmiştir.

‘Ābed-i ‘Ār

Ā. 90a/1

‘Anḳā

A. 73a/13

A.+ ları 114a/13

Ābes-i Ābnūs

Ā.+ a 82a/5

A. -y1 ra‘d-ı āhen-pūş 105a/12

Ābnūs

Ā.+ a 115a/4

Anḳaduş ‘Anḳ

A.+ a 96b/3

Aḳlām

A.-ı Ḥorāsānī 96a/2

‘Anḳāniyye

A. 73b/13, 73b/15, 73b/6, 91a/2, 122b/10

A.+ den 73b/9

Aḳrān

A.-ı āhen-perest 72b/7

A.-ı āhen-pūş 71b/4, 72a/8

‘Anḳā Şāh

A. 77a/6, 122b/11, 122b/15

A.+ a 77a/6

A.+ ın 73b/6

Allāh

A. 83b/7

Arğarım

A. 72b/14, 72b/4, 72b/9, 73a/14,
74b/3, 74b/5, 74b/9, 75b/6,
83b/1, 83b/2, 84a/2, 84b/11,
85a/1, 85a/13, 85a/4

A.+ a 73a/14, 74a/7, 74b/6, 75a/8

A.+ ı 85a/12

A.+ iñ 72b/3, 83a/14, 84a/1,
84a/6, 85a/1, 85a/6, 85a/8, 96a/9

A.+ uñ 72b/13, 73b/3, 75a/6,
84b/13

A.-ı ören-püş 72a/1, 74a/5,
74a/7, 75a/13, 75a/8, 82b/4,
82b/9, 83b/12, 84a/12, 84a/6,
72a/15

A.-ı ören-püşa 75b/2, 83b/5

A.-ı ören-püşdan 74b/15

A.-ı ören-püşuñ 74a/3, 83a/13,
84b/9

A.- ı bende-i Fîruz-i Cihāngîr
73a/8

Arkân

A. -i kühî 130a/13, 130b/1

Arkas

A.+ uñ 83b/6

A.-ı beyābānî 75b/5, 75b/9,
83a/13, 83b/14, 83b/9, 84a/5,
84a/14

Arğarime

A. 77a/7

Arkaş

A. 73b/7, 74a/6, 74b/15,
74b/6, 75b/11, 75b/3,
77a/4, 77a/8, 82b/1, 83b/4,
75b/13, 75b/9, 83b/11

Arkaż

A.-ı beyābānî 74a/2,
82b/10

Aşfar

A.-ı kühî 137a/14, 137a/6,
137b/1, 137b/13, 137b/7,
137b/11, 137b/7

‘Aşfür Şāh

‘A. 119a/7, 91a/7

‘Aşkaniyye

‘A. 127b/12

‘Atfān

‘A.+ iñ 71b/2

‘A.-ı āhen-püş 71a/15, 71a/9,
77a/15, 71a/12, 71a/14

Azmur

A. 114a/12

b. 103a/14

Azmur Tağları

A.+ ndan 77a/12

Cân bin Cân

C.+ ı 140a/3, 114a/6

Barda'

B.-ı zemîn 126a/6, 90b/11,
90b/14

C.-i cevşen-püş 105a/12

Cendüş

C.-ı çevşen-büş 132b/15

Bārgāh-ı Süleymān

B.+ a 113b/5

Cengāş

C. 105b/15

Bārgāh-ı Süleymān-ı Hādī

B.+ niñ 113b/9

Cenk Aray

B.+ ye 76a/7, 103b/5,
115a/15

C. 131b/5, 131b/8, 132a/5,
132b/4

C.+ a 132b/7

Behrām

B.-ı balākad 104a/5, 105b/13,
106a/15, 106a/8, 106b/15

C.+ uñ 132a/1, 132b/3

Beh-rüz-i Besmel

B.+ i 103b/1

Çābük

Ç.-i 'ayyār 108a/4, 116b/7,
118b/13, 118a/8, 110a/8, 108b/6

Ç.-i cihān-peymā 119b/12,
118b/12

Bergistān

B. 105b/2, 112a/15

Çāpük

Ç.-i 'ayyār 107a/4,
107b/10, 109a/8, 126a/11,
122a/14, 118b/11, 103b/13

bin Mekkūn

	D.+ ın 119b/13, 127a/7, 81b/9
Çin	D.+ ile 82a/4
Ç. 76b/7, 91a/5	
	Dūd
Çinī	D.-i zengī 104a/5, 105b/13
Ç. 126a/9, 127b/15, 138a/11,	
Ç. 72a/12, 72a/3, 74a/3, 93a/13	Ecdāsīb
	E. 105b/15, 104a/6
Çin-i Maçin	
Ç. 126a/6	Ecderbār
yēr-i Ç. 115a/3	E. 86a/9
Darun → Tarun	Eflākūs Efrāsiyāb
D.-ı Firenk 89b/6	E.+ ı 103b/1
Daryus	Ehremen
D. 128a/9, 128a/10	dīv-i E.+ e 94a/11
Dehyān	Ejder-i Duḡānī-i Hindū
D.-ı Gürcī 91a/3	E. 105b/14
Demsüz Şāh	Elburz
D. 99b/4, 100b/2, 127a/9, 76a/8,	E. 95a/1
81b/10, 82a/5, 92a/13, 99a/11	gūh-i E. 95a/1
D.+ a 99b/13, 92a/14, 113b/1	
D.+ ı 99b/6, 102a/2, 108a/1,	Elmās
115b/2	

E. 86b/14, 87a/5, 87b/9, 88a/7,
88b/6, 89a/1, 89b/12, 89b/13,

90a/15, 90a/2, 90a/7, 90a/9,
90b/8

E.+ a 87a/3, 89a/8, 90a/12, 90a/9

E.+ dan 88a/3

E.+ ı 88a/5, 90a/7

E.+ ı 87a/15, 88a/12

E.+ ın 105a/12

E.+ uñ 88a/10, 88a/6, 88b/14,
88b/9, 89a/13, 89a/7, 89b/11,
90b/8

Elmās-ı Diler

E. 76b/13, 79b/12, 86b/2,
87b/7, 88a/13, 89a/9,
90b/4

E.+ uñ 90a/10

Esed

E. 85a/15, 85b/12, 85b/15, 86a/3

E.+ i 85b/12

E.+ i 86a/5

Esed İbnullāh

E. 85a/10, 85b/5, 86a/5

Fil-i Siyāhī

F. 103a/15

Firdevs

F.+ e 92a/10

Firdevs bin Farāmarz

F. 103a/15, 91b/2

Evren

E.-i āhen-pūş 71b/3

E.-i ā.+ı 72b/13

E.-i ā.+ ıñ 72b/5

E.-i ā.+ ile 72a/8

Erzād

E.-ı Nişābur 78a/13

Erziyād

E. 86a/9

Firenk

F. 88b/11, 90b/12, 90b/13, 90b/7,
91a/1

F.- i kavvāl 121b/4

‘asker-i F.+ e (Firenge) 90b/9

Ḳahrān-ı Firenk 78a/8

Ḳayṭām-ı Firenk 85b/10, 85b/13,
85b/2, 86a/1, 87a/15, 87b/1,
87b/8, 88a/10, 88a/14, 88a/3,
88b/4, 90a/3

Ḳ.+ uñ 85a/15

Ḳayṭās-ı Firenk 78a/8

Ḳaytas-ı Firenk 84b/6

Ṭahmūz-ı Firenk 90b/6

Ṭarun-ı Firenk 88b/12, 89a/12,
89a/4, 89b/14, 89b/4

Ṭarut-ı Firenk 90a/13, 90b/2

Ṭ.+ uñ 90a/15, 90a/8

Firengistān

F. 127b/12, 84b/6, 90b/6

Firūz

F. 101a/8, 109b/1, 110a/6,
112a/7, 114a/1, 114a/5, 123b/9,
132a/15, 133b/10, 133b/9,
134a/5, 135a/5, 138a/4, 82b/6,
85b/14, 87b/8, 92b/10, 94b/11,
94b/9, 97b/11

F.+ a 114a/3, 116a/8, 123a/12,
125a/6

F.+ dan 132b/2

F.+ dur 101a/4, 139a/1

F.+ ı 103a/3, 107b/15, 111a/11,
124b/13

F.+ uñ 109b/13, 110a/1, 113b/13,
131b/12, 137a/10, 87a/5, 94b/12,
94b/13

F.- i cihān-gīr 99b/4, 100a/1,
100a/10, 100a/12, 100a/3,
100a/8, 100b/10, 100b/5, 101b/1,
102a/5, 103b/12, 103b/4, 103b/6,
103b/9, 103b/14, 104a/3, 104b/7,
105b/10, 105b/6, 105b/8,

107a/12, 107b/1, 110a/11,
110a/13, 110b/15, 110b/3,
110b/9, 111a/12, 111a/2,
111b/10, 111b/14, 111b/3,
111b/5, 112a/1, 112a/12,
112b/10, 112b/14, 112b/5,
113a/2, 113a/5, 113a/8, 113a/9,
113b/2, 113b/7, 116b/6, 120a/1,
120a/9, 122a/14, 125b/6,
126a/15, 126b/8, 127a/2,
129b/14, 131a/13, 131a/14,
131a/7, 131b/4, 131b/7, 132b/13,
133a/13, 133a/15, 133a/3,
133b/4, 133b/8, 134a/8, 134b/6,
134b/9, 135a/14, 135a/9, 135b/2,
135b/3, 136a/1, 136a/10,
136b/14, 137a/12, 137a/14,
137a/8, 137b/7, 137b/9, 138b/8,
139a/4, 139a/7, 139b/2, 139b/8,
139b/9, 140a/10, 140a/13,
140a/3, 140a/6, 76a/12, 76a/14,
76a/9, 76b/11, 80a/11, 80a/13,
80a/7, 80a/9, 80b/14, 80b/4,
81b/8, 82a/1, 82b/12, 83b/1,
86a/13, 86b/11, 86b/6, 87a/3,
87b/10, 87b/2, 91b/1, 91b/7,
92a/4, 92a/5, 92b/1, 92b/6,
93a/15, 91b/12, 96a/4, 93a/7,
93b/5, 94a/5, 95b/8, 96a/12,
96a/3, 96b/2, 97b/2, 99a/11,
73a/15, 80a/7, 76a/5, 104a/2,
115b/2, 133a/6, 137b/13, 95b/14,
100a/15, 136a/4, 138a/1, 81b/14,
86b/999b/13, 102a/4, 104b/9,
106a/2, 136a/9, 137b/3, 138b/7,
139b/1, 104b/9, 140a/13,
140a/14, 86b/4, 93a/7, 81a/8,
96b/6, 102a/2, 113a/1, 134a/3,
136b/4, 137a/13, 138b/10,
87a/15, 93a/3, 99b/6, 100b/1,

100b/8, 119b/8, 119b/9, 140a/2,
99b/12, 107a/11, 108a/2, 109b/9,
111a/14, 111a/7, 111a/9, 111b/8,
112a/9, 115b/5, 119b/13,
126a/14, 126b/7, 127b/3,
133a/11, 133b/5, 134b/4,
135a/11, 136a/6, 136b/12,
136b/13, 137a/7, 138a/7,
138b/12, 138b/14, 138b/5, 82a/6,
86b/1, 86b/3, 99a/10, 71b/12,
95b/10, 139a/14

F.-i H̱orāsānī 116a/11

Arġarım ören-püş-ı bende-i F.
73a/9

F̱irüz Şāh

F. 101b/11, 79b/13, 90b

F. + ın 102a/7

F.-ı cihān-g̱īr 101b/2, 122a/13,
128b/10, 100b/12, 126a/7,
126a/9

Garşās̱b

G.-i āhen-dest 114a/6

G.-ı ā.+ in 96a/5

G.-ı ā.+ üñ 139b/4

Ġarūd

Ġ.+ uñ 104b/3

Ġifūr

Ġ. 102b/11, 107b/13

Ġ.-i ‘ayyār 102a/15, 105b/2,
108b/12, 111a/7, 111b/11,
112a/15, 113b/14

Ġ.-i ‘ayyāra 120a/10

Ġ.-i Türk 101b/10, 102a/12,
102a/7, 103a/6, 106b/6, 108b/14

Ġ.-i Türk-i ‘ayyār 102a/11

Güṟcī

Dehyān-ı G. 91a/3

Hāmān-i G. 110a/4

Gergedan Gūşı

G.+ ndan 134b/4

Gūh-i Ẹaf

G. 117a/6

Gūh-i Sebze-zār

G.+ ın 103a/6, 103b/15

Güneş

G. 103b/3, 115a/1, 120a/13

Gürcistān

G. 91a/3

Gürkân

G.-ı Hindü 104a/7

Hazrân Şâh

H. 90b/15

Habeş

H. 81a/12

Hefrişân

H. 104a/5, 104b/15, 104b/8,
105a/11, 105a/6, 106a/2,
107a/15, 132b/8, 104b/5

Habkas

H.-ı Rûmî 104a/6

H.+ ı 132b/11

H.+ uñ 105a/10, 132b/9

Hâbü

H.-yı cihân-peymâ 133b/1

Honâm

H.-ı ‘ayyâr 112a/14, 112a/8

Haḵk

H.+ iñ 96a/7

Hindü

H. 81a/12

Gürkân-ı H. 104a/7

Ejder-i Duḡānî-i H. 105b/14

Haḵk Te‘âlâ

H. 79a/3

Horāsân

H. 126a/5, 136a/11, 93a/8

H.+a 136b/5

şâh-ı H. 81b/11

şehr-i H.+a 104b/11, 109b/15,
77b/6

şehr-i H.+da 120a/10

şehr-i H.+iñ 78b/6

şehr-i H.+uñ 103b/15

Haksâr

küffâr-ı H. 101a/13, 125b/2

Hāmân

H.-i Gürcî 110a/4

Haymâr-bâr

H.+ ı 133b/1

Ḥorāsān-ı ‘Irāk

H.+ a 75a/10

‘Irāk

‘I.+ a 139b/6

Ḥorāsānī

H. 139a/10

H.+ lere 116a/9

Aḳlām-ı Ḥorāsānī 96a/2

Fīrūz-i Ḥorāsānī 116a/11

Şehsüvār-ı Ḥorāsānī 71a/10

İslām

İ. 99b/4, 100b/7, 101a/14, 113b/1, 114b/15, 115a/10, 115a/8, 126a/4, 127a/11, 127a/5, 134b/14, 73a/7, 74a/4, 76a/5, 78a/9, 84b/2, 85b/15, 91a/14, 91a/4, 94a/8, 95b/11, 99a/9

İ.+ a 101b/12, 116b/7

Ḥübyār

H. 86a/12

İ.+ a gel- 100b/10, 101b/12, 77b/13

Ḥüdā

H.+ nuñ 134a/12

H.+ ya 87a/4

bende-i H 133b/11

şehir-i H.+ nuñ 76b/6

‘asker-i İ. 101b/4, 106b/12, 125b/7, 127a/13, 103a/10

‘asker-i İ.+ a 101a/15, 102b/7, 110a/11, 113a/14, 127b/6, 103a/10, 93b/6

‘asker-i İ.+da 101b/3

‘asker-i İ.+ dan 128b/10, 137a/15, 96a/13

Hülyā

H. 86a/10

‘asker-i İ.+ ı 96b/4, 78a/14

ehl-i İ. 125b/2

Hümāyūn Şāh

H. 91a/5

Kābūs Gāv

K. 91a/8

K.-ı süvār 101b/9

Hüsrev Şāh

H. 81b/4

Ḳaf

dāmen-i K. 103a/15, 86a/14,
87b/14, 91a/6, 95b/12

dāmen-i K. + da 114a/6

dāmen-i K. + ı 86b/6

dāmen-i K. + lardan 85a/10

Kūh-i Kaf

dāmen-i Kūh-i Kaf

d. 126a/7

Kaf Kulesi

K. + nde 99b/9, 120a/14

K. + nden 125b/10

Kāfūr Şāh

K. 119a/6

Kahrān

K.-ı Firenk 78a/8

K.-ı yegāne 76b/13, 79b/12

Kal'e-i Pūlād

K. 73b/12

Kamkam

K. 100a/6, 101a/3, 109b/14,
93b/2

K. + a 100b/10, 101b/14, 102a/8

K. + ı 102b/7, 102b/8, 103a/8

K. + ın 100a/10, 100a/11, 100b/6,
101b/12, 102a/14, 102b/5,
103a/12

K. + uñ 100b/10

K.-ı āhen-pūş 97b/13, 92b/2,
93a/12, 100a/2, 100a/5, 102a/6,
103a/5, 100a/15, 100b/8, 102a/4,
102b/3, 92b/11, 92b/7, 93a/12,
93a/3

Kamran

K. 133b/11

Kamraran

K. + uñ 132a/7

Kamtarām

K. 133b/5

Kamtarān

K. 133b/9, 134a/10,
134a/7, 134b/15, 135a/11,
135a/15, 135b/15, 136a/15

K. + un 134b/10, 135a/15,
137a/1

K.-ı la'ın 134a/13

K.-ı kūhī 131b/15, 132a/8,
134a/3, 134b/11, 136a/3,
136b/10, 134b/2, 133b/4,
135b/7

Ḳamṭarayn

Ḳ. 134a/9

Ḳ.-ı Firenk 85b/10, 85b/13,
85b/2, 86a/1, 87a/15, 87b/1,
87b/8, 88a/10, 88a/14, 88a/3,
88b/4, 90a/3, 85a/15

Ḳaradil

Ḳ.+ i 77b/11

Ḳayṭes

Ḳ.-ı Firenk 78a/8, 84b/6

Ḳaraṭağ

Ḳ. 136a/12, 75a/5, 78b/9, 83b/9,
89a/6

Kehvār

K.-ı cazu 132a/9

Ḳārun bin Nemrūd

Ḳ. 109a/13

Kestelān

K.+ a 94a/6

Ḳaṣūr

Ḳ.-i ‘ayyār 109a/1, 112b/4,
120a/10

Kevs-i ‘Araṣān

K.+ ı 113b/8

Ḳaylān bin Nemrūd

Ḳ. 97a/11

Kevs-i Şarşar

K.+ ı 113b/8

Ḳaymāz

Ḳ.-ı kūhī 129b/12, 129b/5,
130a/5, 130a/3

Kevs-i Zemzeme

K.+ yi 113b/8

Ḳayṭām

Ḳ. 87a/12

Keyḥāl bin Nemrūd

K. 109a/13

Ḳ.+ iñ 88a/8, 88b/11

Keyvān-ı Ḥadvān

Ḳ.-ı la‘īn 84b/13, 88b/5, 87a/1

K. 104a/6

Kılân bin Nemrūd

K. 97a/11, 109a/13

Kosan bin Nemrūd

K. 97a/11

Kūçak

K. 107b/2, 111b/4, 118a/8,
118b/15, 119a/11

K.+ i 99a/11

K.-i ʿayyār 100a/3, 100b/6,
107a/3, 107b/8, 108a/14, 108a/3,
108a/8, 108b/11, 108b/3,
109a/11, 109a/4, 109a/8, 110a/8,
111a/14, 111a/9, 112a/2, 112a/5,
113a/11, 116b/13, 116b/6,
117a/10, 117a/3, 117a/5, 118a/6,
118b/10, 119a/5, 119a/9, 119b/1,
119b/12, 120a/3, 126a/11,
135b/13, 135b/4, 76b/2, 80a/9,
83a/15, 89b/1, 118a/1, 133b/1,
120a/8, 108b/5, 103b/12,
135b/12, 76b/15, 79b/13, 80a/7,
107b/2, 100a/1, 112b/13, 118a/7

Kūh-i Sebze-zār

K.+ iñ 112b/8

Kūh-istān

K. 115b/12, 116a/3, 123b/4,
124a/3, 124a/7, 124b/14, 128b/3,

128b/9, 130a/10, 130a/12,
131b/14, 138a/15

ʿasker-i K. 137a/5

pehlivān-ı K. 125a/7, 116a/11,
116b/4

server-i K. 124b/1, 129a/10

Kūh-istānī

K.+ nūñ 128b/12

Kulle-i Kaf

K.+ dan 103b/3, 115a/2

Kūs-i Raʿd-ı Aḥmer

K.- i cinnī-zāt 126b/5

Leylān bin Nemrūd

L. 97a/12

Leylā

L.-yı āteş-perest 79a/12

Māhān bin Nemrūd

M. 97a/13

Māzandarān

M. 126a/5, 115a/12

Mehtāb-ı Nişābur

M.+ ı 78a/13

Mengelüsi

M. 127a/8

Muḥammed

ber-cemāl-i M.+ e 126b/13

Muḥtāl

M. 95a/14

M.+ a 94b/15, 95a/10

M.+ ı 94b/8, 94b/1, 107b/15

M.-ı ḳattāl 91b/2, 94a/10, 94a/14,
94b/13, 95a/2, 95a/6, 95a/8,
112b/14

M.+ a 95a/1

Murabba‘ Meskūn

M. 86a/15

Nārunūr

N. 106a/14, 109b/3, 112a/4,
114a/12, 123a/3, 123a/7, 124b/3,
134b/8, 137b/8, 139a/11, 74b/8,
77a/12, 77b/14, 78a/2, 93a/15,
97a/9, 98a/11, 98a/2, 111b/13,
77b/14, 98a/13, 122a/9, 124b/8

N.+ a 114a/15, 123a/6, 77a/11,
77b/10, 77b/12, 78a/2, 98a/11,
99a/3, 97b/9

N.+ dan 118b/1, 123a/10, 123a/5

N.+ ıla 77b/14

N.+ ile 98a/12

N.+ un 125a/11, 124b/11,
109b/7, 114a/11

N.+ uñ 110a/3, 114b/4, 125a/8,
135a/1, 77a/14, 77b/15, 125a/1

bī-sāye-i N. 97a/9

pehlivān-ı N. 138b/2

sāye-i N. 109b/9

saye-i N. 123a/1, 125a/5

sāye-i N. 116a/8, 77b/4

Nemrūd

N. 110a/3, 110a/5, 113b/12,
114a/11, 114b/11, 114b/4,
114b/7, 116a/10, 116b/2,
118a/13, 118b/3, 120b/13,
121a/14, 121b/8, 122a/3, 122a/6,
122b/2, 122b/5, 122b/8, 123a/4,
123b/1, 125a/7, 77a/13, 97a/3,
77a/5

N.+ a 103a/1, 115b/13, 119a/10,
119a/15, 119a/9, 122a/12,
124b/2

N.+ dan 122b/11

N.+ ı 114b/6, 125a/4

N.+ uñ 102b/12, 102b/13,
104a/14, 104b/5, 106a/1,
106a/12, 107b/11, 107b/4,
108a/5, 109a/11, 109a/8, 109b/9,
110a/14, 114b/9, 116a/1, 116a/3,
116a/7, 116b/11, 117b/14,
118a/12, 118a/4, 118b/14,
118b/2, 118b/4, 118b/7, 119a/1,
119a/12, 119a/13, 119b/15,
119b/4, 119b/6, 120a/15, 120b/1,
120b/12, 120b/5, 121a/5,
121b/11, 121b/2, 121b/3, 122a/8,
122b/13, 123b/14, 123b/7,
124a/9, 124b/15, 124b/8, 124b/9,
125a/3, 127b/5, 127b/7, 127b/8,
128a/3, 128a/5, 128a/9, 87b/5,
91a/1, 96b/12, 98b/10, 98b/6,
99a/14, 108a/12, 116a/5

N.-i âteş-perest 109b/6, 115b/14,
116b/7, 123a/13, 134b/8,
115b/13, 73b/15, 77a/1, 82a/9,
84b/3, 91a/11, 98a/4,
135a/4, 100b/14

N.-i ihtiyâr 97a/5

N.-i la'îñ 100b/15, 101a/7,
106a/9, 121a/6, 121b/4, 99a/13,
121a/12, 77b/12, 96b/13, 96b/8,
98b/6, 99a/4

Nerîman

N. 72a/7

Nîl

nehr-i N.+ i 76b/6

Nişābur

N. 126a/6, 78a/12, 90b/10,
90b/14

Nun

N.+ a 86a/8

Nun bin Mekkūn

N. 76b/14, 79b/12, 86a/6

Pîr-i Şehsüvār

P. 71b/7

Pîr Şehsüvār

P.+ a 71b/11

P.+ ıla 71b/10

P.+ dan 71a/2

Pülād

sulţān-ı P.-ı zemin 115a/10

Rabb

R. 132b/12, 91a/8

Ra'd

R. 92a/9

R.+ uñ 92a/11

Ra'd-ı Aḥmer

R. 126b/9

R.+ i 92a/13, 82a/3, 92a/10,
92a/14, 92a/5

R.+ üñ 82a/8, 92a/6

R.-i Aḥmer-i Cerzād 82a/5

Ḥabḳas-ı R. 104a/6

Rüstāyī Ṭura

R. 104b/15

Rüstem

R.+ den 87a/6

Raḥş Güşı

R.+ ndan 140a/1

Rüstem bin Zāl

R. 86b/8

Reh-dār

R.-i ‘ayyār 126a/12

Şalşal

Ş. 122b/15, 95a/12

Reh-nām

R. 112b/5, 114a/2, 119b/12

Ş.+ a 95a/6

R.+ iñ 117a/6

Ş.-ı zengī 122b/10, 94b/1, 94b/7,
95a/7, 94a/5, 94b/15, 94a/15,
95a/12, 95b/1

R.-ı ‘ayyār 102b/13, 116b/13,
116b/7, 117a/13, 117a/3,
112b/13, 118a/7, 118b/10,
119a/11, 119a/4, 133b/1,
126a/11, 118a/2

Şamşād

Ş. 79b/12

Roḡa-yı Kamṭaran

R.-ı kūhī 132a/10

Ş.-ı Sāsānī 96a/2, 76b/13

Ş.+ ye 94a/7

Rūm

R. 135b/11

Sīb-zār

S. 73b/10, 72b/15

Rūmī

Sedd-i İskender

S. 127a/3, 127a/4

merhem-i S. 131a/15

nīze-i S.+ yi 126b/3

Sehlāfī

S. 132b/15

Şāhān bin Nemrūd

Ş. 97a/12

Selāfī-i Seksānī

S. 105a/12

Şāh-ı mārān

Ş.+ iñ 96a/10

Semerķand-ı ‘Irāķ

S.+ a 95a/4

Şebrev-i Şīr

Ş. 103a/14

Şırb

Ş. 120b/6

Şāgar-ı Süleymānī

ş.+ yi 126b/2

Şihāb-ı Girāy

Ş.+ uñ 83a/4

Şeh-dār Şāh

Ş. 91a/6

Sīrāsīb

S. 105b/15

Şeh-nām Şāh

Ş. 90b/11

Süleymān

S. 74a/8, 82b/14

Şehsüvār

Ş. 71a/5, 71a/8

Süleymān-ı Hādī

S.+ niñ 127a/1

Ş.+ a 71a/4

Ş.+ iñ 71b/6

Ş.-ı Horāsānī 71a/10

Süleymānī

Şer-civān

Ş. 105a/11

134a/9, 139a/6, 140a/12,
140a/15, 140a/7

Ṭ.+ a 123b/1

Şimşir

Ş-i kūhī 136b/15

Ṭ.+ ı 117a/13, 123b/10, 134b/1

Ṭ.+ iñ 116b/8, 117a/12, 117a/3,
117b/5

Şīʿr-āb-ı Şīr-efken

Ş. 103a/13

Ṭ.+ uñ 117b/6, 123b/2, 123b/5,
138b/9, 140a/11

Ṭ.+uñ 117b/11

Şīr-i Cihān

Ş. 104a/6, 105b/14

Ṭ.-ı kūhī 115b/12, 115b/15,
116a/13, 116a/3, 116a/5,
123a/15, 124a/11, 124b/4,
128a/1, 131b/10, 134a/6, 138a/9,
138b/14, 138b/4, 138b/7, 138b/9,
139a/9, 139b/10, 140a/7,
116b/15, 117b/10, 124a/6,
139a/1, 138a/15

Şīr-i Eseb

Ş. 104a/6

Ṭ.-ı laʿīn 117a/1

Şīr-i Toğan Şāh

Ş. 115a/12

Ṭ.-ı Türk 118b/11

Şīr-i Şikār-ı Kahrān

Ş.-ı yegāne 105a/13

Ṭahmūz

Ṭ.-ı Firenk 90b/6

Süvvās-ı Behrām-ı Balāḳad

S. 91b/2

Tamḡac

T. -ı dīvāne 127b/1

Ṭahmas

Ṭ. 116a/1, 117a/10, 124a/13,
124a/15, 124b/10, 125a/2,

Tamḳac

T. -ı divane 79a/14

Ṭamḡac

Ṭ. 129a/14, 129a/3, 130a/7

Ṭ. -ı dīvāne 130a/1,
130a/5

Ṭamğac

Ṭ.-ı Taştana 129a/1

Ṭ.-ı Tatar 128b/11,
129a/6, 129a/7, 128b/15

Ṭamğaç

Ṭ.+ uñ 130a/15

Ṭamğas

Ṭ. 129b/4, 129b/9

Ṭ.+ iñ 129b/10

Ṭ.-ı Tatar 129b/11,
129b/8, 129b/7, 129b/13

Ṭamğac

Ṭ. 130b/11, 131b/1, 76b/1,
76b/9, 79b/10, 79b/14,
79b/5, 79b/7, 80a/2

Ṭ.+ uñ 131a/13, 131a/15,
80a/4, 80b/15

Ṭ. -ı divane 130b/5,
130b/9, 76a/14,
76b/9, 77b/7, 78b/4, 79a/7,
79b/2, 80a/14, 80b/12,
81a/2, 91b/10, 97b/3,
80b/9, 131a/1, 76b/4,
130b/15, 79a/9

Ṭamğaç

Ṭ. 130b/1, 79a/11

Ṭ.+ uñ 130b/9

Ṭamğas

Ṭ.+ uñ 129b/6

Ṭamkaş

Ṭ.-ı Tatar 104a/5,
105b/14, 106a/6

Ṭamṭaran → Ḳamṭaran

Ṭ. 132b/3

Ṭar'isī

Ṭ. 121b/6, 124b/7

Ṭ.+ nūñ 121b/3

Ṭ.+ ye 124a/4

Ṭ.+ yi 124b/6, 121a/1

Ṭ.-i āteş-perest 124a/5, 119a/14,
121b/4, 119b/2

Ṭ.-i vezīr 120b/15, 121a/5,
121a/15, 121b/10, 123b/14,
124b/5

pür-pāre-i āteş-i Ṭ. 124b/1

Ṭarun

Ṭ.-ı Firenk 88b/12, 89a/12,
89a/4, 89b/14, 89b/4

Ṭarut

Ṭ. 90a/14, 90a/5

Ṭ.+ a 90a/1

Ṭ.-ı Firenk 90b/2, 90a/15, 90a/8

Ṭ.-ı F.+ e 90a/13

Tatar

Ṭamğac-ı T. 128b/11, 129a/6,
129a/7

Ṭamğac-ı T.+ a 128b/15

Ṭamğaç-ı T. 129b/11, 129b/8

Ṭamğaç-ı T.+ a 129b/7

Ṭamğaç-ı T.+ uñ 129b/13

Ṭamğaç-ı T. 104a/5, 105b/14,
106a/6

Teñri

T. 84b/3

Tudure

T.+ ye 128b/12

Tudurūy

T. 129a/15

T.+ i 129a/13

Tudurū

T. -yi kūhī 129a/14,
129b/1

T.-yi Kūh-istānī 128b/14

T.+ niñ 129a/11

T.-yi Türk-istānī 128b/8

Türk

T. 105a/8

T.+ üñ 130a/9

Ġayfūr -i T. 101b/10,
102a/12, 102a/7, 103a/6, 106b/6,
108b/1

Ġayfūr-i T.-i ‘ayyār 102a/11

Ṭahmas-ı T.+üñ 118b/11

Türki

T. 74a/11

Türkistān

T. 101b/8, 129b/4, 124b/14,
127b/13, 138a/6, 138b/6, 91a/7,
138b/4

sulṭān-ı T.+ iñ 113b/14

Ṭahmūr

Ṭ.+ ı 91a/4

Zeḡal

Z. 79b/9

Z.+ üñ 78b/5

Z.-i jende-pūş 78a/15

Zengistān

Z. 127b/13

Zerḳal

Z. 78b/10, 78b/5, 79a/6, 79b/4,
80b/1, 80b/11

Z.+ e 76b/4, 79a/3

Z.+ i 79a/1, 79a/2

Z.+ üñ 80b/15

Z.-i jende-püş 76a/14, 76a/15,
78b/1, 78b/13, 79a/3, 80b/9

Zu'l-‘aḳar

Z. 91a/12

şāh-ı Z. 101a/3, 98a/9

yèr-i Z. 115a/3

Züfnün 126b/3

Zengistān

Z. 91a/12

Zeyl-i Zelle Şāh

Z.+ ıdı 115a/10

Zibāniyye

yādgār-ı Z.+ yi 126b/4

Zılün

Z. 110a/7

Z.-i ‘ayyār 109b/8, 113b/12,
97a/7, 77b/4

Zinde Bay ‘Ayyār

Z. 126a/12

SONUÇ

Çalışmadaki hikâyenin kaynağı Farsça Fîrûz kıssasıdır. Eserin tespit edebildiğimiz nüshaları Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, British Library, Milli Kütüphane, Gazi Hüsrev Kütüphanesi, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi ve Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Mensur hikâye türündeki yazma, Bîgamî tarafından yazılan Fîrûzşâh-nâme'nin bir tercümesidir. Fîrûz-i Cihângîr adlı yazma toplam 355 varaktan oluşmaktadır. Çalıştığımız bölüm her sayfası 15 satırdan müteşekkil olan eserin, 71a-140a arası varaklarını kapsamaktadır. Metnin bir kısmı harekeli bir kısmı harekesizdir.

Katalog kaydında eserin müterciminin Celalzâde Sâlih Çelebi olduğu söylenmektedir. Osmanlı Türkçesi dönemine ait bir metin olduğunu düşündüğümüz yazmanın mütercimi, dil ve yazım özellikleri dikkate alındığında 16. yüzyılda yazılmış olduğu kanaatine varmaktayız.

Bu tezde çalışılan bölümde Fîrûz Şâh ve pehlivanlarının yiğitlik göstermeyi esas alan dövüş hikâyeleri anlatılmaktadır. Metinde birbirine karşı iki grup pehlivan bulunmaktadır ve bu iki grup pehlivanın karşılıklı mücadeleleri verilmektedir.

Metnimizde Osmanlı Türkçesi döneminde ve günümüz Türkçesinde de sık karşılaşılmayan ya da daha önce örneğine rastlanmayan ekler ve bir birleşik fiil ile karşılaşılmıştır.

- Günümüzde az kullanılan –Arca, -UrcA eki metnimizde de iki sözcükte geçmektedir. Fiilden geçici sıfatlar türeten –r, (I) r, (U) r, -Ar sıfat-fiil eki ve -cA küçültme eki kaynaşarak fiilden isim yapan bir birleşik ek meydana getirmişlerdir.

ıtutarcalarıñ (el, ayak ve bacak gibi hareket etmeyi sağlayan organlar)
79b/6, görürçelerüñ (görmeyi sağlayan organ, göz) 79b/5

- Bugünkü Türkçemizde bulunmayan Osmanlı Türkçesinde nadir görülen -urak, -ürek zarf-fiil eki metnimizde 4 farklı kelimedede (7 örnekte) saptanmıştır.

- Beraber ve vermek sözcükleri bir araya getirilerek bir birleşik eylem oluşturulmuştur.

berāber vèrmek 75b10: Karşılık vermek, saldırmak.

Çalıştığımız eserin Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerine ve söz varlığına küçük de olsa bir katkı sağlamış olmasını ümit etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, İlhan: **Kubbealtı Lugatı-Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, İş Bankası Yay., 2006.
- Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, 9. bs., Ankara, TDK Yay., 2011.
- Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford At The Clarendon Press, 1972.
- Demircioğlu, Cemal: “19. Yüzyıl Sonu Türk Edebiyatında ‘Tercüme’ Kavramı”, **Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi**, C. XXVII/II, 2003, s. 13-31.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlı- Türkçesi Ansiklopedik Lügat**, 23. bs., Ankara, Aydın Kitapevi Yayınları, 2006.
- Dilçin, Cem: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 2009.
- Duman, Musa: **Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine, Makaleler; Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine**, İstanbul, Kesit Yay, 2008.
- Ercilasun, Ahmet Bican: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, 20. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2019.
- Erdem, Mehmet Dursun,
- Münteha Gül: “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, **Karadeniz Araştırmaları**, S. 11, Güz 2006, s. 121.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Boğaziçi Yay., 2008.
- Ergin, Muharrem: **Üniversiteler için Türk Dili**, İstanbul, Bayrak Basım, 1994, s.213.

- Fazlıoğlu, İhsan: “Osmanlı Dönemi ‘Bilim’ Alanındaki Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerin Türkçe Oluş Nedenleri ve Bu Eserlerin Dil Bilincinin Oluşmasındaki Yeri ve Önemi”, **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları**, sy. 3, Mart, 2003, s. 157.
- Gabain, A. Von: **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın) , 5. bs., Ankara, TDK Yay., 2007.
- Gülsevin, Gürer,
- Boz Erdoğan: **Eski Anadolu Türkçesi**, 1.bs., Ankara, Gazi Kitabevi Yay., 2004.
- Gülsevin, Gürer: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay., 2017.
- Kanar, Mehmet: **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Derin Yay., 2003.
- Karaağaç, Günay: **Türkçenin Ses Bilgisi**, İstanbul, Kesit Yay., 2018.
- Karasoy, Yakup: “-gAnDA / -AnDA Bir Zarf-Fiil Eki Midir?”, **Dil Araştırmaları**, 2016.
- Kartallıoğlu, Yavuz: **Klâsik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17. Ve 18. Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay., 2011.
- Kocatürk, Saadettin: “Fars Dili ve Edebiyatında Nesir Türleri ve Üslûp Özellikleri”, **Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 31 (1-2, 1987) , s. 264.
- Koncu Hanife,
- Çakı Müjgan: “British Library’de Bulunan 15-18. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Manzum-Mensur Hikâye Konulu El Yazması Eserler”, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü**, İstanbul, 2016.

- Korkmaz, Zeynep: **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 1992.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, TDK Yay., 2009.
- Köksal, Mehmet Fatih: “Sâlih Çelebi, Celâl-zâde”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, 2020.
- Modabberî, Mahmut: **Ferheng-i Nâmeḥā**, Tahran, 1943.
- Moin, M.: **Ferheng-i Fârisî I-II**, Tahran, 1996.
- Önder, Sevim: **Mihr ü Vefâ Mesnevisi**, İstanbul, Efe Akademi Yay., 2012.
- Önder, Sevim: **Yazıcızade Ali’nin Oğuznamesi (Metin-Tercüme-Sözlük-Tıpkıbasım)**, İstanbul, Dergah Yay., 2019.
- Özkan Mustafa, Tören Hatice,
Esin Osman: **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.
- Redhouse, Sir James W.: **A Turkish and English Lexion**, 3. bs., İstanbul, Çağrı Yay., 2006.
- Sami, Şemsettin: **Kamûs-ı Türkî**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yay., 2017.
- Sezer Aydın, Elif: “Osmanlı Edebiyatı’nda Sözlü ve Yazılı Olanın İlişkisi: Hikâye-i Fîrûzşâh Yazmasının Üzerindeki Okuyucu Notları”, **İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Steingass, Francis Joseph: **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Çağrı Yay. 2014.
- Şenlik, Ahmet Şefik: **Osmanlı Türkçesinin Öncü Bağlaçları Hakkında**, FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S.4, 2014.

- Tekin, Şinasi: “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde ‘Olga-bolga’ Sorunu”, **Ankara Üniversitesi Basımevi**, 1974.
- Tekin, Talat: “ısar Ekinin Türeyişi”, **TDED**, C. III, S. 32, 1954, s. 453-455.
- Tietze, Andreas: **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati I- VI**, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2016.
- Tiken, Kâmil: **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller**, Ankara, TDK Yay., 2020.
- Timurtaş, Faruk Kadri: **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl, Metin- Gramer-Sözlük**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1977.
- Topal, Seyid Ali: “Celâlzâde Salih Çelebi’nin Hayatı ve Eserleri”, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 11, 2011, s. 109-128.
- Tören, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Amme Cüzü Tefsiri 1 (Metin-İnceleme-Tıpkıbasım)**, İstanbul, Çantay Yay., 2007.
- Tulum, Mertol: **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul**, İstanbul, Çizgi Kitabevi, 2017.
- Türk Dil Kurumu: **Derleme Sözlüğü**, cilt I-VI, Ankara, 2009.
- Türk Dil Kurumu: **Tarama Sözlüğü**, cilt I-VIII, 4. bs. Ankara, 2009.
- Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, 11. bs., 2011.
- Türk Dil Kurumu: **Yazım Kılavuzu**, 26. bs., TDK Yay., Ankara, 2009.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: “On altıncı Asır Ortalarında Yaşamış Olan İki Büyük Şahsiyet Tosyalı, Celalzâde Mustafa ve Salih Çelebiler” **Belleten**, XXII, S. 87, 1958, s. 422.

- Yılmaz, Emine: “Ana Türkçede kapalı e ünlüsü”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, Ankara, 1961, s. 151-165.
- Yurdaydın, Hüseyin G.: “Celâl-zâde Salih’in Süleymannâmesi”, **AÜİFD**, XIV, 1967, s. 1-12.
- <https://www.parsi.wiki/> (10.12.2020)
- <http://www.iranica.com/articles/firuzsah-nama> (05.12.2019)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/celalzade-salih-celebi> (17.10.2021)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/cevamiul-hikayat> (20.10.2021)